ALBRECHT · RODENBACH EN · DE · BLAUWVOETERIJ

EERSTE DEEL

AMSTERDAM — S. L. VAN LOOY — 1909

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ.

STANDBEELD VAN ALBRECHT RODENBACH,

te Roeselare onthuld, 22 Aug. 1909.

Aan den voet van het beeld Albrecht's Vader en zijn broeder Ferdinand.

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ

MET DE VERZAMELING ZIJNER VOORDRACHTEN,
ARTIKELS, NOTA's, OORKONDEN EN ALLER-
HANDE ONUITGEGEVEN WETENSWAAR-
DIGHEDEN IN DICHT EN ONDICHT,
BETREFFEND KUNST, TAAL EN
VLAAMSCHEN KAMP,

DOOR ZIJN BROEDER

FERDINAND RODENBACH.

DEEL I.

IN HET GESTICHT VAN ROESELARE.

AMSTERDAM. — S. L. VAN LOOY, 1909.

Dits de Gescriedenisse

van den

Westvlaemschen Studentenkampe

ofte vulgo

"Blauvoeterie"

A. R.

naar de Nota's van

Albrecht Rodenbach,

en onze persoonlijke herinneringen.

Julius Rodenbach—De la Houttre
mijnen duurbaren Vader
den 85-jarigen Ouderling,
bij de ontbulling van het standbeeld
zijns zoons: Albrecht Rodenbach
opgedragen.

EEN WOORD VOORAF.

Men gedooge dat ik in de rede spreke der Beoordeelaars die aan 't woord zijn over Albrecht Rodenbach, en die, hoewel met de beste meening bezield, over vele dingen betreffend den Dichter, zijn Leven en zijn Werk, eene verkeerde gedachte uiten, bij gebrek aan voldoende inlichtingen. De zaak is misschien wat kiesch voor mij, doch ik doe het om wille der waarheid, en men gelieve het mij niet ten kwade te duiden.

Wel lees ik in Albrecht's eigen nota's deze aanteekening die best op hem kan worden toegepast:

„Lees den man in zijne werken,
lees de werken in den man."

Zekerlijk daagt het beeld mijns Broeders kennelijk uit zijne werken op, daar hij:

— Geen mom op 't aangezicht des noordschen zangers —
— echt en trouw was als een kind. —

Doch zulks is niet voldoende, daar zijne kunst te nauw verbonden ligt met de gesteltenis van lucht en midden, waarin zij ontwikkelde en heel anders is van omstandigheden dan het midden waarin de huidige letterkundigen ontwikkelen. Dat zeg ik in algemeenen zin, zonder te gewagen van andere invloeden die op kunst en karakter mogen inprenting gelaten hebben, noch van raakpunten die Albrecht met zijne voorouders stellig gemeen heeft, gesproten zijnde uit een ras van „revolutionairen."

Zulkdanig betoog ligt niet in het bereik van dit werk dat niet een tasten is in den grond, ten einde te weten langs

waar en hoe diep de boom zijne wortelen heeft geschoten; noch niet een trachten is naar het aanschouwelijk-maken des Dichters ziel, als ter opvoering van dat levend spel: *de mensch in zijne kunst.*

Neen; maar zonder zulks te betrachten, ziet men er toch de mensch in wakker komen, ontwikkelen en handelen. Zijne ziel gaat er aan 't wagen, eene woelige zee met peilloosdiepe gronden, die zingend zich in baren openwentelt en uit hare kolken heur levens-rythmus galmt.

Hier daagt Albrecht Rodenbach op:

> 't hoofd omhooge,
> vuisten sidderend, kokend bloed,
> vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
> en ons naam ons trillen doet. 1)

en hij klaroent de „Knapenschap" ten strijde onder den kreet:

> „Vliegt de Blauwvoet? — Storm op zee!"

Deze beweging in 't collegie van Roeselare ontstaan, en naar de leus die zij voerde: „de Blauwvoeterij" genaamd, wordt in het eerste deel uiteengezet naar de nota's van Albrecht zelf: vandaar de titel:

ALRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

Uit de Blauwvoeterij die weldra zich van gesticht tot gesticht verspreidde, ontstond de „Vlaamsche Studentenkamp" de kamp tegen de verfransching die Vlaanderen sedert eeuwen omklemt en den Vlaming belet Vlaming te zijn in zijn eigen land, dus: een strijd naar *zelfstandigheid;* dezelfde strijd voorwaar die door onze voorouders, te zweerde en te bloede, voorgestreden, door der tijden wolk verbijsterd vóór 't gezicht, uit de heugenis van 't volk getooverd was. Maar de Geschiedenis herschiep den ouden kamp en riep in de gemoederen der jeugd het „atavisme" zijn vlaamsche *bloedoorsprong* wakker, en zoo ontstond, van gouw tot gouw, eenzelfde streven en de Bond kwam tot stand.

Dit wordt in 't tweede deel verhandeld.

---

1) „De Blauwvoet". A. R.

—

Hier ook spreekt Albrecht zijn eigen woord en daagt de Kamper in eigen daad, en schept de Dichter in eigen kunst, daar Woord en Daad en Kunst de uiting waren zijner ziel, en dat zijne ziel zijn leven was in 't kampen van den Vlaamschen Kamp.

Kunst en Vlaamschen Kamp bij Albrecht Rodenbach éénzijnde, als spruitend uit éénzelfde oorgedachte, en de uiting zijnde zijns levens, zoo wordt de kennis dier geschiedenis noodzakelijk tot het begrijpen van den Dichter, zijn Leven en zijn Werk.

ALBRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

„*Er zou een heele geschiedenis te schrijven zijn over de* BLAUWVOETERIJ *die een van de elementen werd, waardoor ons volk weer gevoel van eigenwaarde krijgt*". Zoo schrijft Dr. Leo Van Puyvelde. 1)

Daarom heb ik alle nota's en oorkonden, daarmee betrek hebbende en door mijn broeder Albrecht nagelaten, hier bijeen gebracht, overtuigd dat ze daartoe de schoonste en vooral de *zekerste* bijdragen zullen zijn.

Doch deze bijdragen, die wel *Oproer-letteren* zouden mogen heeten, mochten wellicht, na het tal van verloopen jaren, voor oningewijden vreemd en onverklaarbaar schijnen: daarom vond ik het geraadzaam deze oorkonden te midden der toestanden te plaatsen waaruit ze gesproten zijn, omgeven van hunne plaatselijke kleur en al wat tot duidelijker verstaanbaarheid dier zaken helpen kon.

Vooraf dus, tot inniger doordringen der dingen, trokken wij uit de lessen van vlaamsch die door Hugo Verriest, toen professor van Rhetorika, gegeven, en door Albrecht zorgvuldiglijk aangeteekend werden, de volgende bijzonderheden nopens den staat van het Vlaamsch in het algemeene, en dan later in het collegie van Roeselare, in het bijzondere, vóór dat er de „Blauwvoeterij" ontstond.

* *
*

„De lesse van Vlaamsch moet handelen van het Vlaamsch en van het vlaamsch *Wezen*".

---

1) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk. bl. 41.

Vlaanderen verkeert in eenen droevigen staat, en nog is het gebeterd bij over eenige jaren.

Waaraan is die staat te wijten?

Van den bloeienden tijd der Gemeenten reeds begon de fransche invloed. De Graven waren fransch. Onder het huis van Burgondie vielen de Gemeenten. Van dan af bleef Belgie onder Vreemden. Er kwam een tijd dat Belgie het slagveld van Europa was. Dan de Fransche tijd, en bijzonderlijk het noodlottig uitwerksel der Omwenteling van 1830 op al wat Vlaamsch was. Het *Vlaamsch* haatte men om het *Hollandsch*. Al wat beschaafd en geleerd was, was fransch; fransch was de beleefdheid, fransch de wetenschap, fransch de kunst, alles wat dacht, dacht in het fransch, wat gevoelde, gevoelde in het fransch. Het vlaamsch wierd aan den *gemeenen man* overgelaten. Er was een scheiding dus in het volk. En het gemeene volk de lesse niet meer kunnende krijgen van die ze hem geven moeten, omreden van die scheiding, verviel.

[*Deze staat duurt nog. De jonkheid wordt in het fransch opgevoed. Men ontneemt den jongens de taal en doet den Vlaming in hen dood.* (*A. R.*)

Daartegen worstelende mag men niets *maken*, niets opnagelen als een uitsteekbord; maar wat wij, ondanks al wat geschied is en geschiedt, nog in het diepste des herten dragen, stillekens en, naar de natuurlijke wetten, laten groeien en machtig worden. 1)

Wij moeten *ons* vlaamsch *leeren* spreken en schrijven!

Wij hebben groote moeite om onze taal te spreken. Over zekere onderwerpen is het ons onmogelijk te spreken in het Vlaamsch. Dat is, onder andere, wat wij aan onze goede opvoeding te danken hebben. Maar wij kunnen onze taal weder winnen. Zij zit in ons verstand. Onze hersens zijn erop gevormd

1) De Vlaming *leert* gemakkelijkst de talen: de Rus *spreekt* ze gemakkelijkst; zijne taal bezit bijna al de letters en hunne wijzigingen. (Lessen van Vlaamsch).

geweest, en geheel ons leven lang zal er de Vlaamsche zin ingeprent blijven.

Wij moeten onze taal leeren schrijven.

Wij moeten ons bijzonderlijk zwichten 1) van de gemaakte taal, het door de geleerden gesmede nederduitsch.

Het Vlaamsch is eene der rijkste talen. Voor wat beeldspraak aangaat: de Vlaming zal voor alle gedacht een beeld weten. Dat heeft de geschreven taal verloren, dat moet zij herwinnen. Geen beelden *maken* zij moeten *groeien* in de taal, uit onze Vlaamsche ziel. Voor dit, lijk voor alles: niets maken „*de natuur laten geworden, en ze helpen met goede, grondige studie*". Die beelden vindt men in de volkstaal; zij krielt er van, maar vele, onverstaanbaar geworden door die ze gebruiken, hebben eenen bedorven vorm gekregen. Die vorm mag niet geschreven worden. Ook is hier op te merken dat het Vlaamsche volk diepe vernederd is geweest, dat het vlaamsch slechts diende voor al wat laag lag, dat het volk, ononderwezen en misprezen veel verloren heeft, enz. en zoo heeft zijne taal geleden. 2) Niets onbetamelijks mag geschreven worden, van zelfs, en die betamelijkheid verstrengt naar de verhevenheid van het onderwerp waarover men schrijft enz."

* * *

Te oordeelen naar de schrijfboeken van Albrecht, nam de leerling zorgvuldiglijk de wonderschoone lessen zijns meesters op, doch schreef langs de zijden veel eigen nota's, en hij moet soms geheele bladzijden

1) Zwichten = mijden, vermijden, fr. *éviter*.
Zich zwichten van = zich onthouden van.

2) Het Vlaamsch is gezonken. Alles wat groot en edel was leefde in het fransch; daarom is het zoo moeilijk over groote dingen te spreken of te schrijven en geene *vreemde* taal te gebruiken. A. R.

van eigen bedenkingen aan deze van Hugo Verriest hebben gevoegd, zooals wij het kunnen bestatigen in den volgenden inhoud waar Albrecht's karakter hier en daar doorstraalt.

„Vlaanderen staat bij geheel Europa verre ten achteren voor taal, eigen karakter en alles. Iedereen spreekt zijne tale, waar, echt, dichterlijk, met zooveel blijdschap als 't vogelken waneer het zingt; en wij en *kunnen* zelve de onze niet spreken, verre van ze wel, dichterlijk en vol harmonij te spreken. Dat en komt zelfs in der vreemdelingen gedacht niet dat er daar moeilijkheid zou kunnen aan vaste zijn. Wij en kennen onze tale niet meer. Zij hebben ze ons gestolen en al het overige.

Maar wij zullen alles wederwinnen, bloedig strijdend, strijdend tot den dood. En dan zal men weer een klein landeken zien, lijk eertijds Griekenland, bloeiend, sterk en machtig, dat men met bewondering zal aanzien, en dat hope zal hebben op zijn eeuwig herwonnen leven: *Eire go brath! Tra mor tra Brithon!* Wij zijn de eenigste van Europa – van de wereld — die in zulken staat leven, wij kinders van 't oude edel Vlaanderen."

Dat is toch wel Albrecht die zooeven sprak? de jonge student die zich vernederd voelt en wiens gemoed in opschudding komt? en niet Hugo Verriest, de bedaarde redenaar, die zijne macht bewust en zijne leerlingen kennend, als professor geene uitboezemingen zou gegalmd hebben.

„De levende tale moeten wij zoeken, geene doode. Eene tale en maakt noch en leert men niet. Dat is onmogelijk. Gezelle en De Bo hebben de hunne uit de *oudheid* gehaald. Jan David begon dit en men, verweet hem ook, den geleerden man, dat hij „patois",

en straattale schreef. Hij schreef voort en liet zeggen, en de namen van die hem uitloechen kennen wij niet.

Aan ons, die geheele dagen den blik op het oude Vlaanderen houden en zuchten en verlangen om het te mogen helpen heropbeuren, aan ons schijnen zij bijzonderlijk groot en heldhaftig de mannen en landen die worstelden ter heropbeuring: Griekenland, Polen, Zwitserland, Ierland.

O Connell meende ook: „*Tra mor tra Brithon!*" en: „*Eiro go Brath!*" „God gave dat Ierland inderdaad gansch herleefde!"

O Connell deed den Bergmannen de oude gebruiken eeren en beminnen, en zijne mannen droegen het drievoudig klaverbladje aan het knoopsgat op Sint-Patricks-dag 1). Hij sprak krachtig en vloeiend de bergtaal van Ierland, Ierland's taal. En op zekeren dag, bemerkende ievers te midden de woelende meeting, een Engelschen reporter, deed hij hem eene goede plaats geven en eene tafel niet ver van de ton op het verhoog waarop hij spreken ging, opdat de Engelschman alles mochte hooren en wel opnemen; dan beklom hij het verhoog en den man gevraagd hebbende of hij gereed was, begon hij maar te spreken en te donderen tegen het Engelsch Parlement..... in de bergtaal die iedereen daar verstond, uitgenomen de reporter.

Een andermaal dat hij aan het volk sprak, viel zijne ton in, dat hij erin verdween, maar hij steeg op den rand en schreeuwde: *Zoo verdwijne 't Parlement!*" en 't volk verhief zijn donderende juichende stem.

Zoo is het, heel het schrijfboek door, waar er over taal en kunst allerhande wetenswaardigheden worden uiteengezet en die dan hier en daar gevolgd zijn van eene spreuk van Albrecht, zooals:

En DAT *uit reden onzer* OPVOEDING: *de schuld der gestichten! de plage van Vlaanderen. Kamp! Kamp! Wacht tot later!*

Doch te vele nota's zijn er aan te halen om ons hier bij deze die „kunst" betreffen op te houden;

---

1) Sint Patricks, Bisschop, Beschermheilige van Ierland, wordt verbeeld met het drievoudig klaverbladje in de hand.

drie zware boekdeelen zouden daartoe niet voldoende wezen. Hier toch nog eene aanteekening die we op het einde van 't schrijfboek aantroffen:

„*Ende van 't jaar, wij overwegen de toekomst.*

Over 25 jaren was 't Vlaamsch dood.

De eerste vlaamsche begeerte in het collegie van Roeselare werd geuit in de volgende omstandigheid.

Eenen Zondag, binst dat de studenten, naar gewoonte, gedurend het noenmaal, opzeiden, in tegenwoordigheid van de leeraars en leerlingen, zei er een leeraar om eenen anderen te serren: „Binnen 25 jaar is 't Vlaamsch dood." De andere zei: „Binnen 25 jaar is „M" misschien dood, en men spreekt zijne lijkrede uit in het Vlaamsch." En daar wierd wat van gekout, en de antwoorder wierd (waarschijnlijk) nôo gezien bij de „Overheid."

En verder:

„Sprak men van Vlaamsch, 't was om te verdedigen tegen alleman dat het eene schoone tale was, maar men kende ze niet; ze beoefenen dat kwam in 't gedacht niet. En schreef men soms een officieel Vlaamsch werk, de tale was er ook *officieel* en . . . . „edel".

Vlaamsch *Wezen*, dat en kwam in hun gedacht niet; dat was honderde uren van hen in eene — dan — onbekende wereld.

Niemand en had er ooit op gepeisd om eene Vlaamsche thuisrichting op brief of koffer te schrijven of zijn kaartje in 't Vlaamsch te vragen op den ijzerweg. 't Was „Bonjour en Bonsoir" enz. Dat en is niets in zijn eigen, maar het duidt toch het *leven* aan.

't Vlaamsch *leven* bestond niet.

De uitgeputte bronne geeft geen water.

Bij 't volk was 't nog erger.

Sedert dien is het wel veranderd.

Het Vlaamsch muziek komt op.

Morgen, Zondag en overmorgen en den dag der-

achter wordt er een groot Vlaamsch concert gegeven: het eerste groot concert sedert 1830.

Drij dagen lang!

(20 fr. boete voor die smoort. 1))

Had men zulk iets durven voorzeggen over eenige jaren, men ware aanzien geweest als een zot.

En daarbij, dat men proeve om zulks in 't fransch te doen! Op de uitnoodiging ook staat het ontwerp en den oproep tot eenen „Vlaamschen Muziekbond."

Voordrachten over 't Vlaamsch muziek enz.

„Het daghet in den Oosten,
het lichtet overal."

Over 25 jaar zei Rogier dat het Vlaamsch „element" dood was in Belgie.

En Devriendt van Gent wierd meest bewonderd onder de schilders, op de tentoonstelling van Parijs.

Men bouwt en herstelt vlaamsche stijl.

De jongelingen moeten 't meeste werk doen:
('t goede, 't ware, 't schoone
maar *eigen* modus essendi)

Vele gaan en willen het, maar vergeten het.

Middel: Het *ware* inbrengen, het leven *waar* maken.

Overal komt 't kwaad met 't fransche binnen, en overal waar 't fransch nestelt, nestelt bederf.

Dus, is het een *plicht* of niet? — niet van den Vl. Kamp tegen te werken, maar van niet mede te doen? Vooreerst: God verbiedt zijn land dere 2) te doen en zijne tale.

(Een wezen waar iets vreemd in komt bederft.)

Het volk alhier is diepe gezonken; alle edelheid, hooger gedacht en streving, alle „*Sursum*" is weg. Dat ziet men bij elke feeste *(Kruisplantingen, inhalingen*

---

1) Smoort = rookt.

2) Deer, dere = schade, leed, nadeel. Deren = (fr.) *nuire.*

van pastoors en burgemeesters enz.) En dat al ziende en wetende, niet aleenlijk de priesters zijn zelve „fransch" maar lachen met den vlaamschen kamp of bevechten hem. En vlaamsche priesters in een vlaamsch dorp, zenden kaartjes: „*M. l'Abbé N.*"

„'t Ware mij een Biechtpuntje" zei Hugo Verriest.

(Ten anderen, die *abbé* is ook fransche bucht 1): dat komt van den tijd dat de wereldlingen al alle kanten abt wierden om inkomsten te hebben; dat wierd gemeene, en de zothoofden van fransche priesters van dien tijd namen het als een eertitel aan van allemale, en dat kwam hier overgewaaid met den overigen bucht).

„Een wezen ontaarden is iets schrikkelijks, en de zucht naar 't vreemde versterken in een volk en kan geen deugd doen, bijzonderlijk als dat vreemde van een bedorven volk komt.

Dus werken en kampen; zonder iemand kwaad te willen, in stilte, ruste en vrede."

Daarop volgt deze bemerking die moeilijk te begrijpen is:

Op 1100 studenten kwamen er, een tijd van 't jaar, 1875—76, slechts *twee* naar de lesse van Vlaamsch. 't En zal van al boven niet komen: de wille der meerderheid, hoe laag zij staat, *dwingt*.

Onder die 1100, waren omtrent 700 vlaamschsprekende studenten. Dus: de lesse van vlaamsch doen volgen (niet voor de lesse, noch den man — brave en verstandig — en daarmeê al, maar voor de *zake*). Het uur zou veranderd worden kwamen er *meer*.

Wij 24, voor we scheiden; wij allen zullen werken voor de vlaamsche zaak.

De waarheid is schoone, en de mensch volgt na wat hij bewondert. Dat de vlaamsche Kampers hen doen bewonderen!"

* *
*

In voorgaande uittreksels is er nog geene spraak van *Blauwvoeterij*; daarom trekken wij uit de voor-

1) Bucht = bocht, fr. *rebut*.

rede van „Gudrun" het volgende kort begrip dier geschiedenis.

„De Vlaamsche Beweging was reeds eenigen tijd in gang, waneer Westvlaanderen op zijne beurt ontwiek. Zoo was er, onder andere, reeds in andere deelen des Vlaamschen lands, tevens met eene jonge letterkunde, eene nieuwe letterkundige tale ontwikkeld, waar de westvlaamsche gewestsprake natuurlijk weinig of geen deel in had."

„Jamaar Westvlaanderen ontwiek op zijne beurt en ging aan het spreken en aan het dichten. En Westvlaanderen heeft eene tale wonderschoon."

„Daarbij was het een der oorspronkelikste dichters, welke Dietschland ooit bezat die eerst in Westvlaanderen het vlaamsche lied aanhief en wetenschap en poësis vlaamsch deed spreken. Geen wonder dus dat die oorspronkelike tale in eenen oorspronkeliken mond er wat vreemd uit zag. Doch met wat toegevendheid van den eenen kant, en voorzichtigheid van den anderen, hadde het toch gegaan, en allengskens en harmonischer wijze, ware die zoete en sterke tale van Kerlingaland in de geschrevene tale van Dietschland overgevloeid, tot haren meerderen bloei en sterkte, in der waarheid, en ook tot hare meerdere zoetvloeiendheid, indien het den pedanten kan plaisir doen. Doch neen, brutaal genoeg riep men: „Provincialism!" En de Hollanders moesten er tusschen komen om West-Vlaanderen gelijk te geven en de schreeuwers van alhier te doen zwijgen."

„Een kluchtig dingen is dat het wederwerk tegen het Westvlaamsch eigenlik in Westvlaanderen zelf begonnen is, namelik, uit hoofde eener persoonlike veete tegen den man die eerst de Westvlaamsche jeugd wakker dichtte, Guido Gezelle; veete uit eene soorte van wedijver geboren waarin de wedijver

gewoonlik eenen anderen — wenig vereerenden — name ontvangt. Ongelukkiglik, was Gezelle machtig op het studentenvolk, de „wedijver" was machtig in hoogere kringen, en Gezelle wierd *schandelik van te midden het studentenvolk verbannen* en eenige jaren lang vervolgd, tot dat eene openlike vervolging onmogelik wierd, en men diensvolgens genoodzaakt wierd ze onder den duim voort te zetten. Intusschentijd trachtte men ook van hoogere hand het zaad te versmachten dat hij in het ronde gezaaid had, en zij dachten zelfs misschien — God vergeve het hun! — dat zij gelukt hadden, doch eenige jaren later, waneer Gezellen's leerlingen, op hunne beurt, als meesters het woord voerden, begon al met eens in het kleinseminarie van Roeselare, waar Gezelle eertijds als professor stond, die zeer kalme — wat men ook moge beweren — doch tevens zeer machtige beweging ten voordeele van het nationaal princiep in alle vakken toegepast, die heel Westvlaanderen door, en zelfs buiten Westvlaanderen, de jeugd begeesterde, en gilden en bond deed sluiten onder den name van *Blauwvoeterie* — namelik, met het gedacht op de oude *Kerels van Vlaanderen* die men naar den roman van Conscience had leeren kennen."

„Zoo, in den eersten drift, bevocht men fel de Blauwvoeterie, vond alle slach van redens uit om ze te verwijzen: vrijzinnigheid, geuzerij, revolutie. enz.; men stak schandelike dingen uit — gelukkiglik dat wij, Westvlamingen, brave jongens zijn die desnoods iets herden kunnen om beterswille; — men schafte brutaal de studentengilden af, buiten eene fransche en deze die de voorzorg had genomen te dier gelegenheid zich anti-blauwvoetsch te verklaren; men dwong alhier, men strafte aldaar; kortom „men ging er door met vuile voeten".

„Nu, onder dien heelen reegsem van ketterijen onder

den name van *Blauwvoeterie* verdoemd, was ook bijzonderlik in het gedacht der doemers, begrepen de reactie in zake van taal- en letterkunde tegen den pedantendwang die de tale verarmt en bederft en eene harer bijzonderste branken 1) poogt af te kappen, te weten het westvlaamsch.

Zoo, *dát* waren de eerste vijanden der westvlaamsche streving".

* *
*

Nota's en oorkonden, hier verzameld, zullen dat kort begrip tot een omstandiger verhaal ontwikkelen en tot bewijsvoeringen der waarheid strekken.

* *
*

In illo tempore, wij waren in poësis......
(de zaken stonden zoo,
't en was nog niet uit: suite au prochain numero)
.....hij zweeg
en peisde 't zal misschien wel beetren met veranderen.
Maar ziende hoe hij stond alhier en alle de anderen
al eenen anderen kant, hij kloeg een droeve klacht,
als dat *verdeeldheid* zijn gesticht ten ondren bracht. 2)

Zoo jammerde Heer Delbar, toenmalige Overste van het Klein-Seminarie te Roeselare, over den toestand van zaken en over de vlaamschgezinde doch eerbiedige houding zijner onderhoorige professoren en leerlingen. Trouwens, sedert dat Gezelle aldaar als leeraar 3) onderwezen had, bleef zijn geest er heerschen met de macht

1) Branke = tak, bijzonderlijk dikke tak van eenen boom, fr. *branche.*

2) Uit de nota's „*Wahrheit und Dichtung aus meinem Leben*". (A. R.) schooljaar 1876—77 met tusschenlasschingen van vroeger. Kortheidshalve zullen wij in den loop van 't werk deze bron aanduiden: W. u. D.

3) Volgens Hugo Verriest vanaf 1854. Volgens Van Puyvelde 1858—60.

zijner kunstopvatting 1) die alle valsche stelsels verwierp om het woord te laten aan het „*gezond oordeel*" en aan de „*levende bron der volkstaal*" 2).

Vergeefs poogde de Overheid den invloed door Gezelle uitgeoefend te vernietigen 3); als een soort „suggestie" bleef 's Dichters meesterschap alle verstanden bemeesteren en deed er de idealen voor eigene Kunst en Zelfstandigheid ontblaken. Vroede denkers, gewezen leerlingen van Gezelle, en verkondigers van 't woord des grooten Bannelings in eigen land, leerden op hunne beurt aan het jonge volk dat naar Waarheid hunkerde:

— „*hun Vaderland beminnen*"
„*en denken naar eigene vrije gedachte*". —

1) Eens schreef Gezelle eenige reken onder den deknaam van „*Spoker*" en Vleeschouwer zond hem 7 exemplaren van Reynaert de Vos (tijdschrift door hem uitgegeven) en vroeg dat hij zou medeschrijven, en Spoker schreef. En wachtte Spoker te lang, dan schreef Reynaert boven op zijn blad: „*Weet er niemand van Spoker! Is hij dood?*" En kwam er iets af, dan schreef Reynaert in groote letters: *Eia, redit vivus Spoker! vivat Spoker!* (uit „Kollegiestudiën A.R. — Vlaamsch. Prof. H. V.).

Aan tafel, waar 25 leden waren, sprak Brouwers, schrijver van het Davidsfonds, van werken om uit te geven. Frans de Potter, zei daarop dat hij een werk kende, onbekend, en toch het schoonste stuk poëzij dat sedert 1830 geschreven werd, al is het in proza; te weten: „*De Kerkhofbloemen*" — geheel verschillig en anderszins waar en treffend dan de „*Zieke Jongeling*" van Van Beers, waarmede men kwam te lachen. En daarop begon Prof. Claeys ook ervan te spreken en er geheele bladzijden van op te zeggen, door allen bewonderd. Hij las het immers, als eene belooning voor zijne studenten, ten gestichte Sint-Nikolaas, en als een middel om gedurende eene klasse hunne aandacht te boeien.

„*De Kerkhofbloemen*" werden geschreven als Hugo Verriest in Poësis was en G. Gezelle professor. *Decort* ook vond dat het niet alleenlijk het schoonste was van G. Gezelle; maar het schoonste dat geschreven werd sedert 1830. „*De Kerkhofbloemen*" zijn het schoonste niet. 't Was de eerste stap en hij dorst nog niet. Hij en is nog niet vrij en onafhankelijk. Het trekt nog meest op den leest; 't is Gezelle van de „*Gedichten, gezangen en gebeden*", maar nog in groeite. (uit Kollegiest. A. R. Vl. prof. H. V.).

2) Niemand en sprak in *levende* tale *edeler* dan Gezelle. (Kollegiestudiën A.R. Vlaamsch. prof. H. V.).

3) *Kritiek der pedanten van dien tijd*. Waarom is Gezelle's schrijven geen Vlaamsch? — „Hé, ze *spreken* alzoo". Alias, het is geen vlaamsch omdat het vlaamsch is! (Kollegiest. A. R. prof. H. V.).

De twee laatste reken, zijn de getuigenis van Albrecht zelf, en zekerlijk drukken zij den grootsten lof uit dien hij zijnen gewezen Professor kon toezwaaien, gezien de menigte koppen die tot ontzaggelijke sterkte ont-ontwikkelden onder het wijs geleide van dien tweeden *Lacordaire*, zooals Albrecht hem ergens noemt. Hugo Verriest, hier bedoeld, staat zelf in bewondering vóór die koppen die hij bijzonderlijk het jaar nadien leerde kennen, dat is van 1875—76, toen hij ze niet alleenlijk in het Lettergilde van het klein-seminarie van Roeselare bestuurde, maar ze van dichter doorschouwen mocht, leerlingen geworden zijnde zijner klasse van Rhetorika. Dat ook bevestigde Albrecht in eene redevoering door hem uitgesproken in het voornoemde Lettergilde, in de zitting — *met gesloten deuren* — van 2 April 1876, op Sint Hugo's dag.

Deze redevoering, onder deknaam „Harold", verscheen *gedeeltelijk* in het nummer der „Vlaamsche Vlagge" 1), is te zeggen, *met zorgvuldige weglating van al wat betrek had met Hugo Verriest en met het gesticht van Roeselare*, om reden van de onverbiddelijke en dolblinde houding der geestelijke Overheid ten opzichte der Blauwvoeten.

Waarschijnlijk uit oorzaak dezer weglatingen bedroog zich Dr. Van Puyvelde en paste hij de redevoering verkeerd toe op de „*Spelersgilden*", met het noodlottig gevolg dat hij eene valsche gedachte gaf over deze spelersgilden en tevens verwaarloosde te handelen over het *Lettergilde* dat een der bijzonderste brandpunten was, waaruit de Blauwvoeterij hare vlammen sloeg.

Hier volgt deze redevoering in haar oorspronkelijk geheel, als eene der merkwaardigste oorkonden van dien tijd; document dat eere laat weervaren aan wien

1) O. L. V. half-Oogst 1876.

eere toekomt en tevens het beeld schetst van Hugo Verriest, den stoeren Vlaming, die later op zijne beurt, de koppen door hem gevormd, zoo treffend heeft weten te kappen met den beitel der Waarheid in 't onvergankelijk graniet zijner blijvende Kunst.

Eerweerde Heer Bestierder,

Wij en mogen niet nalaten uwe feeste te vieren in deze onze zale, als leden der Lettergilde 1), want wij zijn u veel verschuldigd.

Deze onze gilde was vervallen en kwijnde reeds jaren lang.' t Is gij die ze hebt doen herleven en bloeien, of beter gij hebt er eene nieuwe gesticht. De Lettergilde van nu en is deze van eertijds niet: men vergelijke de jaarboeken. Deze heeft een ander wezen, een ander leven, een ander doel, een ander streven, een ander werk.

Alles is er nieuw en jong, vol moed en kracht, en weert hem, en streeft onder uw bestier naar een doel dat wij kennen en waar elkendeen van ons uit het diepste zijner ziele naar verlangt.

Hier leeren wij mannen worden; hier ontwikkelen al de krachten onzer ziele. Ons verstand leert wijd en machtig vatten en onthouden, zoeken en doorgronden, dorst hebben naar orde en waarheid. Hier ontwikkelen wij de ingeboren scheppingskracht, en leeren het geschapen beeld met liefde in de ziele dragen en voeden. Hier leert onze ziele *zien*, en openstaan voor de schoonheden van Gods werken, en als een spiegel zijn waar de blauwe gesternde Hemel in spiegelt, en het groene veld, en de edele zonne, en de droomende maan in den nacht, en geheel de schepping, grootsch en schoon en beeld van Gods volmaaktheden. Hier leeren wij hoe het niet en betaamt dat een mensch,

1) Gild is in W.-V. Gilde en van het vrouwelijk geslacht evenals feest, enz. *Wij behouden overal de spelling der teksten* hoewel zij dikwijls verschilt bij A. R. naar vroeger of later tijdstip zijner schrijfwijze.

een jongeling, wandele door de velden, nevens de beke, nevens den zwingenden zingenden bosch, onder den diepen blauwen hemel, en niet verrukt en zij bij het lied der stijgende vogels, en het lied van 't klappende water, en het klagende riet en de ruischende kruinen, en niet dronken en zij van de harmonij der velden, vol erkentenisse en liefde tot Hem die dit alles schiep, de Schoonheid der schoonheden en het oorbeeld der oorbeelden.

Hier leeren wij beminnen, bewonderen en verstaan het werk der edele kunst, de tolk der schoonheid; en deze vereeren die God op de wereld zond tot deze vertolking gezalfd, de „koningen", de „reuzen" die wij rijzen zien, hier end daar langs de bane der eeuwen, ontzaggelijk grootsch, 't hoofd in de wolken, en voor dewelke de eeuwen voorbijgaande, elkeene op hare beurt buigt en „Ave" zegt.

Hier leeren wij *één* zijn, en 't ware en 't goede en 't schoone als één aanzien, eenheid waar wij naar trachten moeten en streven, dagelijks, met al de krachten van ons wezen, altijd voort, door regen en zonnesching, en storm en ongeweerte, dweersch door als zijnde dàt onze wet, ons geluk, de vrede en de zaligheid onzer oneindige onsterfelijke ziele.

Alzoo leeren wij hier mannen worden, en oefenen het werk der jeugd. Maar 't en is niet al: wij zijn niet alleen jongelingen, maar vlaamsche jongelingen, jongens van Vlaanderen.

Over eenige jaren en had dit in sprekers gedacht niet gekomen, en, komt het nu in mijn gedacht, en spreke ik hiervan, het is aan u, Mijnheer, dat ik het verschuldigd ben.

Ja wij leeren hier in der waarheid Vlaamsche jongens zijn, *leeren* Vlaamsche jongens zijn, want wij moeten het leeren; wij, de eenigste van heel de wereld moeten als volk leeren zijn wat wij zijn. O de zieke, die pas

uit den zetel is opgestaan waarin men hem vervoerde, te midden der kussens, traagzaam en voorzichtig opdat hij wat lucht had geschept, de zieke moet ook wederom leeren gaan. Hij is jongeling nogtans; krachtig was zijn lijf, het tuig der krachtig edele ziele. Maar de ziekte is gekomen bleek en terend, en heeft hem op het bedde geveld, het lijf vol lijden en het hoofd vol ijlende koortsen. En als de koortsen verdwenen zijn ligt hij daar, flauw, machteloos, ontzenuwd, en zoo komt het dat hij nu wankelend en stronkelend leert gaan, hij die een jongeling is, en zijn lijf met zijne beenen leert stutten. Zoo zijn wij ook. O ja krachtig was het vlaamsche volk. Zij hadden het bevochten, maar in den strijd rees het grootsch en ontzaggelijk lijk een reus, en zwaaide het wapen en velde en verpletterde.

En dan hebben zij de zweerden gedoken, en zijn gekomen met den glimlach op de lippen en den vergiftigden beker in de hand. En de Vlaming, ergeloos en zonder kwaad vermoeden, omdat hij noch lafaard noch veinzer was, heeft gedronken, en het vergif is zijne aders binnengestroomd gemengeld met het levend gezonde bloed.

En hij is gevallen, ziek en stervend. Zijne krachtige natuur heeft geworsteld en het doodend vergif overwonnen; maar nu is hij flauw en hoeft de hulpe die de jongeling noodig heeft als hij pas de ziekte ontsnapt is. Hewel die hulpe en dien bijstand dien wij doodnoodig hebben, biedt gij ons, gij vriend en leerling en weerdige opvolger van Gezelle, Gezelle onzen dichter, Gezelle dien ze gelasterd en verbannen hebben, Gezelle de man der Vlaamsche Jeugd, Gezelle die hier nog levend is in dit ons gestichte, en wiens naam als men hem uitspreekt, de gewelven en de oude gangen doet trillen en achterzingen, gij zijt zijn opvolger hier, gij doet zijn werk en deelt in de liefde die men hem toedraagt.

En 't en is niet al. Hier komen wij ons woord en stemme winnen om te zeggen wat wij zijn en wat wij willen; hier leeren wij ons gevoel zingen, ons gedacht drukken en prenten in ijzer en staal, of het doen donderen door eene zale dat het krachtig in de herten wedergalme. Hier leeren wij ons gedacht, op den stond zelve dat het valt en glanst in de ziele, vluchtig lijk de weerlicht, vaste grijpen, het doen bloeien en groeien rechtuit, en, rechtstaande, het mededeelen met het schilderende zingende woord.

En 't en is nog niet al. Hier leeren wij nog voor ons eigen niet te leven, maar te haken integendeel om, naar uw voorbeeld, Mijnheer, wat wij ontvangen en gewonnen hebben mede te deelen aan anderen. Hier leeren wij verlangen om iets in de wereld te zijn, om er onze stemme te laten hooren, de leerende stemme van ons woord, de wekkende stemme van ons leven. Hier leeren wij haken om mede te strijden in den strijd der negentiende eeuwe, het pijnlijk maar krachtig streven naar dit nog ongenoemde en groot en schoon iets dat onze nakomelingen zullen winnen en bezitten. Hier leeren wij in 't bijzonder wat ons deel in den strijd zal zijn, waar onze standplaats is, rond welke vane wij, wij moeten strijden, en dat ons de gouden vane wacht met den zwarten Klauwaard, de vane die, in den lande van Overzee, wapperde boven 't gewoel der huilende Sarracenen, daar waar Robrecht van Vlaanderen vocht en de onkerstenen sloeg en rond hem velde lijk een maaier de guldene aren; de vane die de sombere scharen groetten, als zij, door den priester gezegend, in den vroegen morgen, door nevel en smoor, 't herte vol moed en woede tot der dood, een voor een voorbijtogen, met hunne bogen en slingers, hunne blanke bijlen en scherpe goedendags, in de velden van Groeninghen; de vane die de martelaars groetten in 't gedacht, die klommen op 't schavot om

hunne getrouwigheid aan den wettigen paus; die vane die viel, verraden en verlaten rond den avond na den slag, en gescheurd wierd onder de dravende peerdepooten, en door de vechtende scharen vertrappeld wierd in het slijk, jaren en jaren lang; maar die nu, hooge opgetogen, al ziet men er nog de scheuren, wederom prijkt en glanst wapperende boven de hoofden der jonge schare die, belachen en bespot en gelasterd, moedig strijdt, door priesters aangevoerd, tegen 't vreemde, tegen 't verbasterde, en tegen de valsche klauwaards wiens vaders den Leeuw verkochten; ons wacht die vane, ons wacht die strijd, de vlaamsche kamp, de kamp om het oude Vlaanderen, ons zoete lieve Vlaanderen, ons heilig Vlaanderen, wederom te doen rijzen en stijgen, glanzend en glorierijk, lijk in het blij verleden.

Dat leert gij ons hier, Mijnheer; wij bedanken u, en gij weet of die bedank-u uit onze herten komt, gij weet of wij u beminnen vol erkentenisse; gij hebt het ons gezeid, gij en twijfelt er niet aan, en gij doet wel: in der waarheid, gelijk ik reeds gezeid hebbe, gij die het werk van Gezelle deelt, gij deelt in de bewondering en de liefde die alle vlaamsche student voor hem in het diepste zijns herten draagt.

Uwe lessen aanhooren en in onze ziele bewaren, uwe lessen volgen en uwen raad doen, dat is onze wille, en onze wensch is van later, elkendeen volgens zijnen staat, uw werk te kunnen ondernemen, krachtig en kloekmoedig door uwe lessen gevormd; en, nog altijd met u aan het hoofd, vooruit te stappen, bijl in de hand, den vlaamschen kreet in den mond, lijk nu broederlijk en eensgezind, fel strijdende rondom de gouden vane met den zwarten Klauwaard.

*
* *

Tegen het edel doel in deze redevoering uitgedrukt, stelde de Overheid niet alleenlijk kleingeestige plagerijen en tergenden dwang, maar nog wilde zij die vlaamsche koppen door een Verriest zoo geestdriftig bewonderd, beletten zelfstandiglijk te ontwikkelen om ze te kneden en te vormen naar de stelsels van een valsch en kunstdoodend onderricht.

Hoe de zoogezeide kamp *tegen de Overheid* moet verstaan worden, is door Albrecht in de twee volgende nota's duidelijk gemaakt:

A. *Zin van den Kamp tegen de Overheid* en de waarheid over zijn beginsels. „*Je crois d'ailleurs que ce mouvement est presque dompté partout. Dans les questions* DOUTEUSES *(progrès) s'en tenir à l'opinion la plus modérée*". (Woorden van zijne hooveerdigheid 1) van Brugge).

B. Men verwijt de jongens (H. Delbar) een tribunaal in hunnen geest te dragen die alles oordeelt, zelfs wat van wege de Overheid komt. Klassicism! Klassicism! Valschheid!

Zekerlik een jongen die met zijn jong verstand alles als meester wilt beoordeelen handelt kwalik en belachelik en valsch. Maar hem het oordeel, ja het oordeel over *alles* wat in zijne wereld komt, verbieden, is evenzeer valsch. Hij *moet* oordeelen, en de kwale der opvoeding is dat men het den jongens niet genoeg en leert. Maar, jongeling, leerling, beginneling zijnde en meesters hebbende, moet hij oordeelen als jongeling, leerling, beginneling enz. die meesters heeft, altijd bereid raad en ondervinding te aanhooren, eerbiediglik, en gereed des noods zijne oordeelen te wijzigen na den ontvangen raad.

Alzoo over *alles*: studie, kunst, leven, gedrag, enz. Alles wat hij kan oordeelen, niet naar eene zekere

1) Mgr. Faict.

vastgestelde oudde, klasse, enz. — Klassicism! — maar naar EIGENE begaafdheid.

Vive le *Concret!* Le classicisme c'est *l'abstraction quand-même*: aan zulke oudde en mag men over zulke dingen niet peizen! — Bij God! Maar iemand die ouder is kan een domkop zijn en iemand die jonger is een vroeg ontwikkeld verstand die de vrage kan verhandelen beter als gij soms, klassicopedant! — Eene der slechtheden van het kollegieleven is dat het dat eigen vrij gedacht dood-doet en afschaffen wilt in plaatse van het, voor nu *en later* — want het komt toch eens op, gewoonlik: slechts eenige menschen blijven heel hun leven „Kollegiegasten" — te leeren naar recht en reden handelen, id est, rekening houden van andersmans gedachten, van ondervinding enz. Dit dood-doen in plaatse van op te leeren is eene der menigvuldige kortzichtigheden van het système „*Delbar-Dupanloup*". Zoo doet men er met vele dingen, o.a. ook met de kracht van genegenheid en liefde. Men zoude ook zeggen soms dat die kwale den papen en katholieken eigen is: men zie wat er in de *cercles-catholiques* en gemeenten gebeurt.

„*Ja, dat is zeer waar en goed en wel*, MAAR *M. Pastor wilt het anders.*"

Hoe doet men in de kollegiën dat eigen gedacht dood? Met het als een schelmstuk te doemen en de uiting ervan op tyrannische wijze te versmachten. (Dit o. a. in „*Poolsche taferelen*".) 1)

* *
*

Wat Albrecht in de vorige nota tusschen haakjes zette, bewijst dat deze *Poolsche taferelen* zoo „ingebeeld" niet zijn als het sommige beoordeelaars — die van ver noch van bij aan Blauwvoeterij hebben deel

1) W. u. D. j. 1877—78.

genomen — het beweren. Vooreerst al de personen die er in voorkomen zijn gekende mannen, afgebeeld naar hun eigen geest en karakter en naar de rol die ze werkelijk in 't collegie van Roeselare, vervuld hebben. Ten tweede, het doel des schrijvers was toch wel de *Geschiedenis der Blauwvoeterij* ten tooneele te brengen? en juist uit deze oorzaak spruit de langdradigheid sommiger tooneelen, daar hij ze volledig heeft willen geven ter wille der waarheid en ten einde te toonen hoe de Overheid gesteld was ten opzichte der studenten en hunne Beweging en hoe zij deze Beweging heeft tegengewrocht. Ware het niet daarvan, Albrecht zou ze niet geschreven hebben, te meer ze dan zonder belang zouden geweest zijn, zelfs onder opzicht van tooneel. Alleen de *omkleeding* en de *verdere ontwikkeling* behooren tot de fantazij, en wat „inbeelding" er schiep is gemakkelijk te onderscheiden van hetgeen waarlijk gebeurde. Overigens de oorkonden zullen de echtheid bewijzen der tooneelen die betrek hebben met den opstand en tot de woorden en feiten toe die er in voorkomen bevestigen. In afwachting, en ten einde aan alles zijne plaatselijke kleur te geven, men vervange der Polakken: „*Boze zbaw Polske*" door der studenten strijdkreet „*Vliegt de Blauwvoet? Storm op Zee!*" en het liedeken van den „*Roere*" door den „*Blauwvoet*" en „*Waar stroomt de klare Wartavloed*" door „*In Vlaanderen*" en in eens zijt ge te midden „die caytivighe lieden, gheseit: Westvlaamsche Blauwvoeten."

DE STUDENTEN VAN WARSCHAU. 1)

(*uit het eerste bedrijf*).

(*Gesticht te Warschau. Een koer tusschen scholen en studiehalle*).

Fædorowicz, student, door hoofdpijn gekweld, heeft de school verlaten en wandelt. Komt de opziener *met zynen sleutel spelende. Na wat geklapt te hebben met Fædorowicz, geraakt hij op het terrein der ver-*

1) Verschenen „bij gedeelten" in Pennoen en Vlaamsche Vlagge, en is dus te weinig gekend om er hier geen uittreksel van te geven.

deeldheid onder Russen en Polakken, of Walen en Vlamingen, kortom op de Blauwvoeterij.

Fœd. De ingenieurschap is ook een moeilik vak.
Opz. Doch komt op eene even schoone toekomst uit.
Fœd. Ja voor Russen, doch voor ons Polakken ....
Opz. Neen, neen. Men overdrijft dat. Ik wille wel aannemen dat het russisch bestuur soms ongelijk heeft, doch op verre na zoo erg niet als sommige het moedwilliglik houden staan om hunnen hardnekkigen wederstand te wettigen. Zeg eens, Iwan, nu dat wij daarvan spreken. Gij zijt soms met Stanislaw Lubienski nietwaar?
Fœd. Dat en kan niet missen. Wij zijn immers van de zelve schole en het is aan zijnen vader dat ik alles verschuldigd ben, opvoeding en onderrichting.
Opz. Spreekt mijnheer Lubienski u nooit van poolsche Beweging, van wederstand tegen het russische bestuur en andere dergelike? Zijn vader immers, mijnheer Thomas Lubienski, is nog een oude vaderlander van het jaar 31. Hij miek zelfs deel van den landdag die Keizer Nikolaas van den troon van Polen vervallen verklaarde. En Stanislaw Lubienski heeft veel van zijns vaders gedachten en begeerten afgedeeld. 1)
Fœd. (in zijn eigen) Ik hoore hem komen.
Opz. Spreekt hij u nooit in dezen zin?

1) Hier dacht Albrecht misschien wel aan de wetten van erfelijkheid en aan zijne eigene voorouders die een werkelijk deel in de omwenteling van 't jaar 30 hebben genomen — (hoewel Albrecht de scheuring van Belgie van het Rijk der Nederlanden betreurde en op meer dan eene plaats erg den spot dreef met bedoelde omwenteling). Wat hij aanhaalt van Thomas Lubienski voor Polen mag voor Belgie worden toegepast op *Constantijn Rodenbach* die — even als zijn broeder *Alexander* „de Blinde" deel miek van het Nationaal Congres, en er het voorstel deed: „het huis van Oranje voor eeuwig uit het Bestuur van Belgie te sluiten,"

Fœd. Neen hij, mijnheer. — Ik zal mij gaan haasten met de Lubienki's in ongeschil te komen.

Opz. Het en is maar dat ik zeggen wille gij moet u altijd zwichten van die overdrevenheden in zake van vaderlandsgezindheid. Ik ook ben vaderlandsgezind en ware het slechts mogelik Polen heel en gansch vrij en zelfstandig te krijgen, ik ware de eerste om mede te doen. Doch dat en belet niet dat ik alle *overdrevene* poging in dezen zin doeme, hoewel zij ook gemeend moge wezen, bijzonderlik waneer zij door mijn wettige overheid afgekeurd wordt. Wij zijn hier in een gesticht, hier geeft de heer bestuurder de opperste wet. Nu de heer bestuurder is daar heel en gansch tegen dat de politiek 1) van buiten binnen de muren van het gestichte hoegenaamd eenen weerklank hebbe.

Fœd. (in zijn eigen) In vaderlandschen zin ten minste.

Opz. Stanislaw Lubienski is een allerbeste jongen.

Fœd. (in zijn eigen) Gelijk al deze van wie gij kwaad weet.

Opz. Een groot verstand en een edel herte. Doch hij heeft groot ongelijk rondom zich die overdrevene gedachten van schandelike onderdrukking, noodzakeliken wederstand, ontembare vaderlandsliefde en wat wete ik al, te willen rondstrooien. Hij is wel gezien, hij heeft veel te zeggen, en zoo drinkt men, heel het gesticht door, deze gedachten in. Men kan geen woord spreken, geen gedicht dichten, noch geene redevoering schrijven, of men moet er te passe en ten onpasse Polen van nu en Polen van eertijds te berde brengen. *Alzoo sticht men allengskens eene schole in de*

1) Albrecht spelt: politiik.

schole, gelijk de heer bestuurder overtijd zeer wel zeide. — De heer bestuurder is daar heel en gansch tegen en den eenen of anderen dag zal hij des strenge maatregels in het werk stellen.

Fœd. (in zijn eigen) Daarvoor is hij ook een halve Rus.

Opz. Voor wat u betreft, wij en hebben u desaangaande eigenlik nooit iets te verwijten gehad. Doch ik hebbe u willen verwittigen, vreezende gij mochtet soms den invloed van Lubienski ondergaan, dewijl gij nog al dikwijls bij hem zijt.

Fœd. Zoo zoudet gij ook moeten besluiten dat ik te evens het tegenvergift ontvange, mijnheer. Trouwens ik ben ook nog al dikwijls met Michel Bagration.

Opz. Michel Bagration — deze dient u ook niet. Een goede jongen.

Fœd. (in zijn eigen) Van zelfs!

Opz. Doch wat te licht — veel te licht, om niet ergers te zeggen. Nu, hoe kan het ook anders? Zijn vader is Kolonel, en te huis verkeert hij gansche dagen met dat slecht volk van officieren en regementjonkers. Ten anderen, gij en zult Bagration waarschijnelik niet dikwijls meer zien.

Fœd. Hoe zoo dat, mijnheer?

Opz. (in zijn eigen) Ai! een onvoorzichtig woord! — Ja, hij zoude wel kunnen zijne studiën uitscheiden.

Fœd. Het ware spijtig. Zoo zoude ik eenen anderen maat moeten zoeken voor onze oefeningen van meetkunde en algebra.

Opz. Iwan, men hoort rechtuit dat gij een praktiik man zijt.

Fœd. (somber in zijn eigen.) Eene arme weese leert zoo lichte praktiik zijn.

Opz. Het zal allicht tijd worden te bellen voor den

speeltijd. Wilt gij binst het gerucht van den speeltijd op de ziekenkamer blijven?

Fœd. (in zijn eigen) Om heel en gansch ziek te worden in die verpestende lucht! — Dank u, mijnheer. De opene lucht zal mij meer deugd doen.

(De Opziener af.)

Hij is ook praktiik.

(Komt Bagration de sigare in den mond, met hoed, stok en mantel over den arm.)

Bagration. Bonjour, Fœdorowicz.

Fœd. Goeden dag, mijnheer Bagration.

Bagr. Ik kome vaarwel zeggen, ik vertrekke vandage. Leve de vrijheid!

Fœd. De opziener kwam mij daar juist te laten hooren dat gij van zinne waart uwe studiën uit te scheiden.

Bagr. Ja, namelik min of meer met de *toestemming* van den heer bestuurder. O langmoedigheid der langmoedigheden! Het is nu ten minsten twee jaar dat ik hem terge en mijn uiterste beste doe om het *consilium abeundi* te krijgen.

Fœd. Het is gekend dat gij de eerste pertenspeler van het gesticht zijt.

Bagr. En mijne goede meesters veel verdriet aandoe

Fœd. Schelm! — En hoe hebt gij eindelik het *consilium abeundi* bekomen?

(Hier vertelt Bagration de nieuwe perte die hij dezen nacht gespeeld heeft en waarvan wij enkel dienen te onthouden, ten opzichte der Blauwvoeterij, *hoe de heer Overste, die een Waal was, twee maten en gewichten bezigde in het toepassen der verordeningen.* Dan vervolgt:

Bagr. Het is juist niet noodig dat elkendeen weet dat ik mijne kassade gekregen hebbe. De bestuurder heeft mij gezeid: „*Ik zal overigens zorgen dat alles vermeden worde wat der familiën*

eere deren mocht," gelijk het reglement zoo dichterlik voorschrijft.

(*En wederom zingt hij:*)

Vivent ces nuits d'orgie
où la raison se perd
en un joyeux concert
mené par la Folie! — enz.

(*Over een stond heeft het kloksken geluid. — Studenten dweerschen den koer met boeken en schrijfalaam onder den arm. Bagration drukt eenigen de hand, eenige blijven staan*).

Bagr. Ik verlange om soldaat te zijn. Bonjour, Lubienski. Ik vertrekke vandage .... ik hebbe genoeg van het latijn.

Wasilewski (ter zijde aan eenen anderen.) Hij en heeft er nogtans niet veel te vergeten. (af.)

Lubienski. Zoo? stel het wel. (Ter zijde.) A propos, hebt gij u wel verzet dezen nacht, *cercle Pazkiewicz*, bij Katinka?

Bagr. Hoe weet gij dat?

Lub. O ik en hebbe er niet omme gedaan. Gij spraakt te luide voor mijn bedde met Dimitrowicz en Woronzow.

(Komen andere studenten rondom Woronicz)

De toekomers: Leve Woronicz de poolsche dichter!

Lub. (tot hen naderend:) Wat is er?

Een student. Woronicz heeft een liedje gemaakt, een schoon. Nog nooit en miek hij er een schooner. De professor heeft het gelezen in klasse.

Lub. Zoo? Proficiat, Adam. Hebt gij het daar?

Woronicz. Ik zal het u dan afgeven. Versamel de vrienden.

(Af.)

De studenten dragen hunne boeken weg, komen dan weder en spreiden op den koer. De eene spelen met den bal, de andere wandelen. Van tijd tot tijd ruttelt de opziener aan de klinke der deur der studiezale om de achterblijvers op den koer te doen komen. Bagration drukt links

en rechts de hand van deze die rond hem staan en vertrekt. Daarop dragen deze op hunne beurt hunne boeken weg, en komen wandelen op den koer. Wasilewski wandelt alleen.

Lub. (op Wasilewski's schouder kloppende die verschiet:) Ei, Daniel Wasilewski, filosoof dat gij zijt, willen wij wandelen?

(*Zij wandelen samen en zwijgen eene stonde.*)

Was. Hewel, wat nieuws?

Lub. Dat Woronicz een liedje gemaakt heeft en dat hij het ons aanstonds zal komen afgeven — en dan ander nieuws dat ik zal vertellen als de andere hier zijn.

Twee studenten. (naderend:) Boze zbaw Polske!

Lub. en Was. Boze sbaw Polske!

Een student. (nevens hen zijnen kaatsbal oprapende:) De samenzweerders zijn nog eens te samen — Boze zbaw Polske.

Was. Chut!

Lub. Bezie mij eens hoe de bestuurder van uit de vensters der studiezale op ons te glarieoogen staat met onzen armen opziener nevens hem gelijk de *confident* nevens den held bij de fransche klassiken! Zij zijn bezig met zeggen dat wij kerk en staat omverre willen; of beter, de bestuurder zegt: *Voilà comment ils se corrompent l'un l'autre*, en de opziener knikt ja en verzucht erbij. Arme man! Ik hebbe er waarlik deernisse mede.

Was. Nu, wat nieuws? Want men zal ons allicht komen scheiden.

Lub. Alles gaat van langs om slechter. Het schijnt dat het rekrutement, dat jaarliks enthoeveel onzer jongelingen rooft om ze in Siberië dood te martelen, dit jaar nog schrikkeliker zal zijn. Men heeft het getal der rekruten verhoogd.

Was. En dat zonder wederstand?

Lub. Neen, en dit is juist het bijzonderste nieuws. — Zwijgen lijk vermoord, nietwaar? — De Vaderlandsche Klub van Warschau bereidt eenen opstand en dat met ongeloofbare kansen.

De andere. O en dat wij hier nog in het gestichte liggen en niet en zullen kunnen mededoen!

Lub. Bah, ik hope wel dat wij desnoods ook onzen man zouden staan.

Was. Droomen, droomen!

Woronicz. (geweldig toevallend.) Boze zbaw Polske! Salut en den kost! — De bestuurder blekt op ons dat het eene vreugd is. — Ik ga maar aanstonds mijn liedje afgeven — wel te verstaan indien gij er aan houdt — want binnen twee minuten zal het zijn van: *Circulez*, *messieurs*.

Lub. Haast u.

Wor. Hm, hm! Gij moet medezingen.

Hij zingt: HET LIEDEKEN VAN DEN ROERE.

Heimelik roert het in mijn ziele
als ik bij den braven boer
aan een zwartberookte balke
glimmen vinde een rostend roer.
Vreemdelik trilt mijn gansche wezen
wen met dreunend hoorngeschal
paart bij feesteliken avond
der geweren dof geknal.
Trarah, trarah...
Pif paf! 't rookt in de sperren,
doomende verten weërzuchten 't geschot.
Pif paf! antwoordt het herte.
O romantisch Knapengenot!

De andere. Bravo, bravo!

Wor. Vrolik zingt het in mijn ziele
als wij, 't blank geweer gelaân,
vroege jagers over de steppe
door die zonnige koelte gaan.
't Juicht en bonst door gansch mijn wezen
Rond ons diept het nevelig bosch,
hijgen jagers, seinen hoornen,

branden snelle roeren los!
Trarah, trarah!
Allen te samen. Pif paf! 't rookt in de sperren,
doomende verten weerzuchten 't geschot.
Pif paf! Tuimelboomt, hazen!
Leve het wilde Jagersgenot!

De andere. Bravo, bravo!

Lub. Ik zoude willen gaan jagen vandage!

Wor. Derde strofe: *appendice — entièrement inédit — et pour cause.*

De andere. Laat hooren.

Wor. Blijde scheuten, jagerslusten,
gij ontsteekt mijn jong gedacht:
'k zie ons allen, poolsche jagers,
met ons roeren op de wacht.
Rond ons diepen heilige bosschen,
hoornen schallen, trommels slaan,
krielend naderen grijze scharen....
„Schoudert het geweer. — Legt aan!"
Trarah, trarah....
Allen te samen. Pif paf! 't Rookt in de sperren,
doomende verten weêrzuchten 't geschot.
Pif paf! Tuimelboomt, Russen!
Boze zbaw Polske! Pollakkengenot!

De andere. Boze zbaw Polske! Bravo, Woronicz!

Lub. Dat liedje moet onder de studenten verspreid worden. Doch maakt dat het gauw ga en dat het verbod te late kome, of anderszins...

(Komt de opziener).

Opz. Mijnheer Woronicz, de heer bestuurder wenscht u terstond te spreken. — Mijnheer Lubienski!

(Woronicz af. Lubienski nadert. De andere wijken).

Mijnheer Lubienski, de heer bestuurder is ten hoogste verbitterd op u en op uwe gansche gezelschap.

Lub. En waarom dat, heer opziener?

Opz. Omdat gij eenen slechten geest onder de studenten verspreidt, gij bijzonderlik, heer Lubienski. In der waarheid gij diendet beter uw verstand te gebruiken.

Lub. Heer opziener, ik ben blijde dat gij eens zoo rechtuit gesproken hebt en dat wij bijgevolge van deze stonde af de zaken bij hunnen name zullen kunnen noemen. Gij weet in welken staat ons arm land verkeert. Gij weet dat het russisch bestuur alles in het werk stelt om het poolsche volk als volk dood te doen met zijne tale, eigenschappen, zedens, instellingen, godsdienst, enz. Gij weet dat men er bijzonderlik op uit is het poolsch-zijn in de herten der jongelingen uit te dooven. Welnu, wij, een hoop jongelingen, wij bestatigen dat de zaken alzoo staan. Mogen wij zulks niet bestatigen? Verbiedt dan eerst ende vooral den daadzaken zoo klaar en duidelik in iemands oogen te slaan. Of mogen wij misschien die zaken bestatigen doch is het ons verboden hetgeen wij ondervinden luidop te zeggen? Moeten wij onzen mond toegrendelen? Neen nietwaar? Gij leert ons gansche dagen christeliker wijze vrij en rechtzinnig zijn. Welnu, wat doen wij? Voor zooveel het met de wetten van dit ons gestichte niet en strijdt...

Opz. Het is te zeggen....

Lub. Dat wij de wetten van het gestichte onderhouden, moet gij getuigen, heer opziener. Gij weet beter dan iemand dat het juist de hardste poolschgezinden niet en zijn die men om reden van „onregelmatig" gedrag uit het kollegie verbannen moet. Tot deze hatelike wet toe die ons oplegt steeds russisch te te spreken en ons een woord poolsch 10 kopeks doet betalen, terwijl Steiner in volle vrijheid zijn duitsch spreekt, O'Meary zijn engelsch, en tot Arbeliew toe zijn afgrijselik czerkassisch — wij zeggen ja luidop dat het

eene schande is, doch: *dura lex*, *sed lex* voegen wij erbij, en wij onderhouden ze. Voor zooveel dus, zeide ik, het met de wetten van ons gestichte niet en strijdt, trachten wij ons aan den invloed der russische maatregels tegen ons poolsch-zijn gericht te onttrekken, en daartoe wekken wij elkanderen op. Gij komt dat met den name van *slechten geest* te noemen, heer opziener...

Opz. O, gij weet het wel, ik voor mij...

Lub. Ja wij weten dat genoeg. Doch de heer bestuurder...

Opz. Mijnheer Lubienski!

Lub. Pardon, heer opziener. Gij moet mij om wel te zijn laten voleinden: dat is in den geest van het reglement. De heer bestuurder, zeide ik dus, is een halve rus en als dusdanig draagt hij eene passie in het herte tegen al wat poolsch is. Ja, eene passie, ik houde het staan, en tot het uitwerken dezer passie gebruikt hij zijn gezag en is zelfs, onder dit opzicht, niet grootsch van karakter genoeg om zijne innige gesteltenisse te bekennen: en zoo weet hij ze onder alle slach van schoone namen te verbergen. Ah zie, ik moete eens mijn hert heel en gansch rechtuit spreken, al ware het de laatste maal dat mij zulks hier veroorloofd is! Als ik den heer bestuurder alzoo aan het werk zie, ja ik eerbiedige nog de overheid, gij weet het, maar verachte, met al het misprijzen waar een eerlike jongen toe bekwaam is, den onweerdigen persoon. Het is meer dan tijd, heer opziener, dat men ophoude ons poolschgezinden onder den duim te tergen gelijk men doet, ofwel kan de heer bestuurder bij zijn zelven niet peizen dat

elkendeen hier in het gesticht niet altijd zoo langmoedig en zal zijn als ik en Wasilewski? Het is ten anderen eene natuurlike wet dat, als men den gespannen boge trekt, hij weder recht schokke en den onwederstaanbaren pijl doe zoeven in evenredigheid van kracht met den arm die den boge trok!

(Komt de poortier.)

De poortier. Mijnheer de bestuurder wenscht terstond mijnheer Lubienski te spreken.

(Af.)

(Lubienski groet den opziener en vertrekt.)

De opziener. De poortier is van passe gekomen, want wat hadde ik kunnen antwoorden?

(Hij verzucht en vertrekt.) (Het luidt.) (De studenten vertrekken allengskens.)

(Komt Woronicz.)

Wor. Ha, mijnheer de bestuurder, ik en mag geen liedjes meer maken! Ha, ik ben een opstandeling en zoeke hier opstand te strooien! Het is goed mijnheer de bestuurder. Gij geeft mij daar gedachten waar ik nog nooit op gepeisd had. Gij zult nog al van mij hooren spreken, mijnheer de bestuurder.

(Af.)

Ander tafereel.

DE KOER VAN HET GESTICHTE.

(Komt de opziener.)

Opz. Doorwerken dus en onverbiddelik zijn. Dat is gemakkeliker om bevelen dan om uitvoeren, heer bestuurder. Ik woude u wel eene stonde in de plaatse zien van uwen onderdanigen dienaar. Ik en kan niet zooveel als dat liedje uitroeien slechts dezen morgen verschenen en gedurende eene enkele studie door elkendeen

reeds opgenomen. Ik hebbe er reeds een twintig exemplaren van gescheurd en alle stappe zie ik het overgeven, uitschrijven en hoore ik het aan mijne zijde neurien. Ach welk een leven, welk een leven!

(Af al verzuchten)

(Komt Woronicz met andere studenten.)

1e stud. Toe, Woronicz, zing nog eens uw liedeken van *Pif paf! 't rookt in de sperren.*

Wor. Ik en zoude niet geern. Wistet gij hoe ik ervan gekregen heb. Ik meende dat de bestuurder mij levend ging verscheuren, zoodanig was hij verwoed — de arme man.

1e stud. Toe, dat ik het heel en gansch leere.

Wor. Neen, neen, dat opstandelingsliedje en zinge ik niet meer: het is verboden. — Ik zal een ander zingen.

(Hij tast in zijnen zak.)

De andere. Een nieuw! Bravo, Woronicz!

(Komen andere studenten.)

2e stud. Ei, Kapoustine en Ce! Allerbest nieuws! Eene nederlage voor onze opstandelingen! Laat ons naar de musiikkamers en die triomfe vieren. Komt!

(Zij vertrekken.)

Wor. Hier is het. Op bekende wijze.

(Hij zingt:)

Waar stroomt de klare Wartavloed?
Waar bleek voorheên de heldenmoed?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

1e stud. Dat en is niet nieuw. Ik kenne dat liedje.

Wor. Wacht. Gij zult gaan hooren.

(Hij zingt:)

Waar Sobieski's wiege stond?
Waar zegevierde Sigismond?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

Waar is het dat nu Polen zwicht?
Waar spuigt men in zijn aangezicht?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!
Waar scheldt men 't echte poolsche kind?
Waar heeten zij het poolsch*gezind?*
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

(Komt Wasilewski.)

Was. Ja, en waar jaagt men op eene schandelike wijze de treffelikste jongelingen weg, omdat zij *poolschgezind* zijn? In Polen, ons vaderland, in het gestichte te Warschau! Lubienski is dezen morgen weggejaagd. Gij weet, de poortier is hem komen halen. In eenen oogenblik van blinde en schandelike passie heeft de bestuurder hem aan de deur gezet, *zonder verwittigen, zonder ontzag voor niets, zonder de gewone voorzorgen door het reglement voorgeschreven, zonder hem zelfs toe te laten zijnen vrienden vaarwel te komen zeggen*, terwijl hij Bagration twee jaar lang verwittigd heeft en hem dezen morgen met al de eere wegzond die men eenen dommerik als hij en eenen nietweerd verschuldigd is. Ha, dat zijn van die schandelike dingen die men slechts in Polen te zien krijgt!

Wor. Doch hij mist indien hij meent dat hij ons overwint met onzen hoofdman weg te zenden. Ha! Woronicz en is zoo langmoedig niet als Lubienski, en nu en is Lubienski daar niet meer om Wasilewski's voorzichtigheid en gematigheid met zijn overgezag te ondersteunen. Wasilewski, nu zijn de radikalen boven! Nu zal het er gaan. Ha, gij zult er wat van zien, heer bestuurder!

Was. Hoor!

(Uit eene musiikkamer hoort men den *Boje Czara krani.*)

Wor. Dat is om ons te tergen!

Hij zingt; allengskens zingen de andere mede met ontdekten hoofde. Het lied verspreidt heel den koer door, eerst slechts een medeneurien, dan allicht in volle gezang en in partijen.

Heer God, gij die door eeuwenvoudige tijden
ons land in macht en glorie liet verblijden
en schuttet met uw vaderliken schild,
bezie hoe 't heden voor uw voeten trilt!
Heer God, wij storten voor uw altaar neder:
geef ons ons land en onze vrijheid weder.
Boze zbaw Polske!

(Komt de opziener.)

Opz. Chut! chut!

(De zang versterft allengskens. Heel de koer zwijgt.)

Woronicz, gij zijt de opstoker geweest. Wij zien ons weder vandage. Gelief u op mijne kamer te begeven.

(Men herneemt op de musiikkamer den *Boje Czara krani.*)

Wor. Heer opziener, ik zoude ten minsten deze daar ook doen zwijgen.

Opz. Ik wete wat ik te doen hebbe.

Was. (de hand van eenen anderen drukkend:) Laat ze maar doen. Het zal toch wel gaan. *Z dymen Pozarów!*

Opz. Gelief de boete te betalen, heer Wasilewski. Gelief te vertrekken heer Woronicz.

(Woronicz vertrekt met den vuist naar de musiikkamer dreigend.)

Was. Zoolange gaat de kruik te water tot zij berst.

HAROLD.

Deze tafereelen uit het eerste bedrijf, geven ten beste *den geest* weer die toen in het gesticht van Roeselare heerschte. Nu men de studenten in „wering" gezien heeft, zullen wij oorzaken en feiten nagaan die deze roering te wege hebben gebracht. Albrecht zelf duidde ze aan op een stuksken papier dat wij onlangs in een zijner schrijfboeken, tusschen andere nota's vonden en die te dien tijde in het gesticht zelf moeten aangeteekend zijn geweest. Vele dier nota's zijn bijna

uitsluitelijk opgesteld met de medeklinkers die in de woorden voorkomen; andere zijn in 't fransch en met niet-voluit-geschreven woorden; nog andere, en waarschijnlijk de gewichtigste, zijn in een soort „stenographie" en naar ons vermoeden, behelzen zij zaken nopens professors of leerlingen, voor wie ze gevaarlijke gevolgen hadden kunnen opleveren waren zij in 's vijands handen gevallen; daarom, is te peinzen, heeft ze Albrecht opgesteld, derwijze dat hij alleen er wijs kon uit worden. Want ter loops gezeid, en zooals de daadzaken het verder zullen bewijzen, was de vijand niet streng in 't kiezen van middels om iets te achterhalen, noch vreesde hij niet, — om niet meer te zeggen — eene onkieschheid te bedrijven.

De oorzaken van den opstand waren dus:

1°. Een ongeschikte bewaker 1) (surveillant) die alles overdroeg en die daarboven alles — ten onpasse — verbood.

2°. Een overste die een *Waal* was en de zaak niet begreep, meende in rechte te zijn het »vlaamsch" te verbieden; vandaar wettige opstand der studenten tegen onwettig verbod.

3°. Jules De Vos weggejaagd, onrechtveerdiglijk en op eene oneerlijke wijze.

Twee wolken dreigden lang elkaar, toen opeens de barnkracht ontstond; een weerlicht, hoor het dondert! *Vliegt de Blauwvoet! Storm op Zee!*

»De stoot verwekte een tegenstoot, schrijft Dr. Van Puyvelde, en de reactie was *de Blauwvoeterij*." 2)

Zij had, zoo vervolgt hij, zulk een verdoken *oorsprong* in het Klein-Seminarie te Roeselare. Verscheidene leeraars hadden het jongste studentje, Joseph de Cuypere van Rumbeke, hebreeuwsche, grieksche, duitsche, engelsche paswoorden aangeleerd. Professor Deboudt leerde hem op de vraag: *Vliegt de Blauwvoet?* antwoorden: *Storm op zee!* En 't was voor de studenten een stil genoegen bij het voorbijgaan het jongentje toe te spreken: *vidi aquam* of *Vliegt de Blauwvoet?* en hem kinderlijk naief het paswoord te hooren zeggen: *in pelvim* of *storm op zee!*

Dat was college-vermaak en de overheid had er ook niets tegen. Maar 't kwam uit: die *Vliegt de Blauwvoet? — Storm op zee!* was het oude wachtwoord van de Blauwvoeten uit Veurneambacht, was

1) E. H. Barbe.

2) Albrecht Rodenbach — zijn leven en zijn werk, bl. 41

een paswoord getrokken uit *De Kerels van Vlaanderen* en dat klonk vlaamsch. Het werd verboden die spreuk te herhalen; de andere mocht men blijven gebruiken.

Dat was olie op het vuur. Die spreuk werd de leus, het wachtwoord van de vlaamschgezinde studenten."

Het feit is waar, zoo niet geheel, ten minste gedeeltelijk; maar wat Dr. Van Puyvelde er uit besluit valt te onderzoeken.

Vooreerst deze spreuk uit de lucht niet gevallen zijnde, had eene beteekenis, en de studenten begrepen ze maar al te wel; en had professor Deboudt, zonder kwade bedoeling, haar het jongetje aangeleerd, zekerlijk was er van wege de studenten boosheid bij, als zij de spreuk door het jongetje deden herhalen. Ten tweede, reeds hadden de studenten in liederen en werken de Kerels bezongen, en er, *niet zonder bedoeling*, de spreuk bijgebracht. Overigens, is het waarschijnlijker dat zij, die de Kerels als hun Oorbeeld aanzagen, en naar der Kerelen strijd hunnen eigen strijd wilden richten, tevens hunne leus als eigene strijdleus aannamen, zijnde een symbool uit lang vervlogen tijden, waarmede zij zinspeelden op den kamp die, dreigend als een storm, eens uitbersten zou. Want de studenten vroegen zich niet af, of deze spreuk niet een dichterlijk wachtwoord was door Conscience uitgedacht. Het is te veronderstellen dat niet het aangehaalde feit het was dat hen op de gedachte bracht: „Vliegt de Blauwvoet? Storm op zee!" als strijdleus aan te nemen, en alleszins *daar ligt de* OORSPRONG *niet der Blauwvoeterij*.

Neen! dat is een kleine kant der zaak, en niet eene enkele nota van Albrecht, die nochtans van alles nota nam, duidt er op; veel hooger hadden het de studenten op, zooals hun verleden het heeft bewezen en zooals de voortzetting er van, of wat er uit gesproten is, het heden nog bewijst. „Dat echter het aangehaalde verbod wegens de spreuk, *olie was op het vuur*" is onbetwistbaar en het natuurlijk gevolg der

dingen. Wel is waar nu riepen de studenten de spreuk niet meer naar elkaar, maar zij fluisterden ze elkaar in de ooren, lieten ze verstaan met zwijgend lippengespel, trommelden ze met de vingers, en op de slaapzaal weerklonk ze bij middel van „*gehum*" op toon en maat van het woord; maar vooral *wierp men ze beteekenisvol naar elkaar met den blik der oogen*, wat vermoeden liet dat er in hun binnenste iets aan 't broeden was.

Zie hier een paar onuitgegeven documenten tot staving mijner meening. Het zijn werken door Albrecht geschreven in 1874—75, dus als hij nog in de Dichtschool was; werken die hij heeft voorgedragen in het zelfde Lettergilde, waarvan wij hooger gewaagden.

DE KERELS.

Der 1) kwam eens een zwerm schuiten gevaren op de wiegende wentelende baren der Noordzee. En zij strandden, en van uit de schuiten sprongen blonde mannen van het Noorden, met zuiver vel en stralende blauwe oogen. Zij droegen op zij een breed en snijdende zweerd, en fier lieten zij het slingeren, de glimmende schermsakse.

Zij kwamen verder en verder op het strand, en zeiden: „Laat ons wonen in die uitgestrekte „vlanderen". 2) En zij bouwden hutten op het strand der bruisende Noordzee, en verderop te midden de vlanderen en de bosschen. En felle mannen waren 't, en kloeke vaarders. Zij heetten hen zelven de *Kerels*. Zij leefden met de zee, en kenden hare wegen, en stout ze doorkruisten, en verstonden de teekens der nakende stormen. En

1) *Der* wordt welluidendheidshalve gebruikt voor *er*.

2) Vladen, vlanden, vlademen, of vlâmen: uitgestrekte vlakten; bloot en zonder houtgewas, met kreken, moeren en waterplassen er tusschen, overblijfsels der dikwijls over- en doorspoelende zee. Vandaar Vlaanderen en Vlaming en de namen van menig dorp van Noordwestvlaanderen, (F. R.)

voor dat de storm daar was, hoorde men hunne waarschuwende stemmen:

Vaart de Blauwvoet. — Storm op Zee!

En machtig groeide het kloeke volk der vrije Kerels. Zij hadden Woen en Vrije afgezworen en dienden getrouwig Jesus Christus. Zij hadden burchten en allengskens rezen de steden. Maar daar kwamen mannen uit het zuiden en zij ook bouwden burchten te midden de vlanderen en de bosschen, en der kwam een tijd dat zij zeiden: „Wij edele Heeren, zijn uwe „meesters", gij, Kerels, zijt onze „laten".

Maar dan grijnsden afgrijselijk de kloeke vrije Kerels en machtig wrongen zij de trillende schermsaksen in hun hand. En gingen de zuiderlingen te verre, al met eens daar glinsterden de dreigende schermsaksen en donderende schreeuwden de Kerels met hunne blauwe kolders:

Vaart de Blauwvoet. — Storm op zee!

Maar zie! van uit het zuiden snelden ontelbare drommen toe. Duizende, duizende speren blonken boven de toesnellende scharen. En derbachten 1) klonken de stappen der rijdende peerden van ijzer en staal, en helder schitterden de stalen ruiters en hunne edele bonte vanen wapperden in den waaienden wind.

Maar somber wachtten de kloeke vrije Kerels. Hunne schermsaksen hersmeden blonken scherp aan het einde eener krachtige stave. En dreigend glimden de *goedendags* rond de gesloten scharen der Kerels.

Vroeg in den morgen botsten de strijdende benden. Geheel den dag woelden de strijdende benden. 's Avonds stormden de woedende zegevierende Kerels over het slagveld en sloegen de vluchtende Zuiderlingen.

Vaart de Blauwvoet. — Storm op zee.

Lacy! Lacy! Waar zijn de kloeke vrije Kerels?

1) Derbachten = achter fr. *derrière*.

Lacy! Lacy! Waar is het oude volk der vlanderen langs de Noordzee! Waar zijn de mannen van het Noorden?

Waar zijn ze met hunne golvende blonde lokken, hun zuiver vel, hunne stralende blauwe oogen, hunnen blauwe kolder en hunne glimmende slingerende schermsaks? Waar klinkt hunne machtige vloeiende tale? Waar is hunne edele fierheid? Waar is hun heldenmoed, hunne grootsche eenvoudigheid, hun gulhertige inborst? Lacy! Lacy! waar zijn de kloeke vrije Kerels?

Schande! Schande! Waar de Kerels leefden, leeft een volk waarop men spottend nederziet, dat men verwijt en onderdrukt, wienze tale men veracht, wienze oude zedens men bespot. En dat volk, dat volk, het herdt het! Ja, het is beschaamd van zijne bespotte zedens, en zijne misachte tale! Het is beschaamd!

En kruipende vóór de voeten van die hem verfoeien, het aapt ze na, het liegt en wordt bedorven! En wie dat slavernij heet en bastaardij, den dezen heet het overdreven, en Vlaming-zijn heet het eene *gezindheid!*

Lacy! Lacy! En mannen spreken in zijn midden en donderen tegen slavernij en bastaardij, maar hunne woorden zijn valsch en valsch hunne herten. Zij haten Christus en zijne Kerke! Zij verraden, zij verraden en bederven het volk! 1)

Lacy! Lacy! kloeke vrije Kerels!

Maar hoor! hoor! Te midden van het verbasterde volk galmen eenige stemmen vrij en onbeschroomd:

Vaart de Blauwvoet — Storm op zee!

Ei! Ei! de stemmen der Kerels! Ei! Ei! het vrije geroep der Kerels! 't Zijn jonkheden die roepen. Wat is er gebeurd?

Hoort!

Een Priester heeft gesproken te midden de verbas-

1) Wat men schrijft onder den invloed van een geestdrijvend catholiek onderwijs; zoo het later A. R. zelf bekende.

terde kinders der oude Kerels. Hij was een Kerel van aanzicht en gestalte, een Kerel vooral van herte. Een Kerel was hij, een Kerel met lijf en ziele! En hij sprak, en spottend keerden ze hem den rugge. Maar hij, de blikken ten hemel sprak:

»O vriend! wat schaadt of baat het ons
Der menschen lof- of laakgegons?" . . .

En hij sprak en hij zong en krachtig vloeide uit zijnen mond de zingende tale der Kerels; en donderende zong zijne stemme:

»Schande, schande zij den lande
Dat zijn eigen zelf ontwordt,
Dat verbasterd en gelasterd
Schaamteloos in schande stort!"

En zie, daar kwamen jonkheden rond hem toegeloopen, en horkten en horkten, en spraken en zongen den grooten man na. En krachtig groeide de schare der vierige jonkheden. En zie! hier staan wij, zonen der Kerels, het hoofd omhooge omdat wij vlaamsche Kerels zijn, en schreeuwen luide en onversaagd:

Vaart de Blauwvoet — Storm op zee!

O Kerels, onze Vaders, trilt onder uwe steenen graven! Alles en is niet verloren! Ja, in de steden zijn uwe kinders verbasterd, diepe. Maar te lande leven er nog Kerels, en brandende laait de sperke in het herte der jonkheden die den Priester Gods aanhooren.

Vaart de Blauwvoet — Storm op Zee!

Ja, wij maken deel van een land dat Belgie heet. Zijne wetten en weten niet dat er een God is; zijne wetten onderdrukken de zonen der Kerels. Wij moeten eene vreemde tale spreken, wij moeten met vreemde tale onze ziele voeden, de tale der verbasterden!

Schande! Schande! En kijkt naar ons niet, heldhaftige Kerels onze Vaders! Wij moeten! het is onze plicht! zooverre is het gekomen. Wij en kunnen uwe tale niet meer spreken. O kerels, onze Vaders, schande! Schande!

Maar God is rechtveerdig. Wij hopen en staan met

de oogen ten hemel. Ei vaders, heldhaftige vrije Kerels, wij voelen uw bloed door onze aders stroomen. Wij hebben voor ons den toekomenden tijd. Ja, menigeen zal er vallen, uitgeput in het woelen van den strijd. Maar wij zullen vrij zijn! Wij willen 't! vrijheid! vrijheid! vrij lijk onze Vaders de Kerels!

Broeders, Vaart de Blauwvoet — Storm op Zee!

* * *

Dat werk was niet het eenige waardoor Albrecht de Kerels kennen liet, ten einde zijne studiemakkers te *verkerelen*.

Met recht zou men de spreuk hem mogen toepassen: „*Hij droomde ervan*" want in al wat hij toen schreef, bracht hij de Kerels te berde, zooals b.v. in het volgend onuitgegeven gedicht, waar hij zinspeelt op eene gestoorde bedevaart naar Oostacker 1).

AAN DE BROEDERS.

Broeders, 'k droomde vreemde droomen.

'k Zag een heiligdom te midden
van de wijde vlaamsche velden,
wijd en ver alover 't landschap
knielden biddende scharen.

'k Zag voor 't heiligdom de priesters
in hun feestgewaden glinstrend,
'k zag den staf en mijter blinken
van den prekenden kerkvoogd,

'k Zag de wolken stijgen geurig
uit de brandende wierookvaten,
'k zag 't Hoogweerdig zeegnend rijzen
in zijn bevende handen.

»Maged onbevlekt ontvangen,
wonderdoenster, bid voor Belgie
en de fel bevochten Kerke,"
klonken biddende zangen.

1) Nog in andere werken en „canava's" duidde A.R. op deze aanranding, waarbij een bedevaarder dood bleef, en wiens dood men, een zonneslag voor oorzaak gaf. O. a. in „*De Zanger*" en „*Aan de Zonneslagers*".

En de mannen stonden rechte,
  groetten 't heiligdom der velden,
en dan weemlende bewogen
  de vertrekkende scharen.

'k Zag de mannen van te lande
met hun blauwe kielen, stappen,
biddend langs de bane stappen.
  Voren baden de priesters.
In de verte rees de stede
Langs de baan de stappen klonken
en de murmelende bede
  van de biddende scharen.
En de stede met haar torens
naasde. Ginter langs de bane
stond er volk al beide kanten;
  geene landslieden waren 't.
Biddend stapten voort de mannen.
Al met eens verdoofden stemmen,
schriklijk tierend, het gemurmel
  van de biddende scharen.
En al beide kanten dromde
schreeuwend eene woeste bende;
stokken zwaaiden, slagen vielen
  doof te midden het woelen.
Wild geschreeuw de lucht vervulde.
'k Zag er slaan en 'k zag er vallen;
priesters stampte men ten gronde;
  schriklijk was de verwerring.
'k Stond daar, voelende in mijne aders
't ruischend bruischend bloed aan 't koken;
't sloeg geweldig aan mijn slapen.
  'k Wilde schreeuwen en vechten,
maar de schreeuw bleef in mijn kele,
en mijn voet scheen lam te wezen....
Al met eens 't visioen ten deele,
  dwerlend, weemlende, wegsmolt.
'k Zag aleenlijk nog de bane,
en de stede ginter verre,
en mijne oogen brandend keken:
  't lag een lijk langs de bane.
Mannen zag ik dan voorbijgaan
in het zwarte kleed der rechters.
Ende een hunner stak de hand uit
  naar het lijk langs de bane.
Maar zij draaiden 't hoofd naar 't Oosten,
  en zij schenen iets te willen

ginter in de verte toonen,
en al beven zij spraken:
›Ginter troont de trotsche dwingland,
en de bajonetten luistren;
ginter luistren de kanonnen."
En ik zag ze voorbijgaan.
Al met eens aan mijne zijde
stond er iemand, en 'k keek omme,
en verwonderd eenen man zag
lijk een reuze gebouwd.
En hij droeg den blauwen kolder
en 't kaproen der oude kerels,
onze vaders; op zijn schouders
vlotten gouden lokken.
In zijn rieme glimmend zat het
kruismes van de vrije mannen;
in zijn hand de goedendag blonk,
machtig sloot hij de stave.
Vierig straalden zijne blikken,
en hij keek naar mij; 'k verstond hem
en het vonklen zijner oogen;
hij had alles gezien ook.
En hij reikte mij het wapen
glimmend, en ik greep het krachtig,
maar 't veranderde in mijn handen
in een knobbelige knodse.
Ende zie! 'k stond in uw midden,
Broeders, en wij droegen allen
knodsen, en onze oogen straalden,
ende trilden ons herten.
Kloek gevoelden we onze zielen,
kloek gevoelden wij onze arrems, 1)
en wij zwaaiden onze knodsen,
ende donderende riepen:
Vliegt de Blauwvoet — Storm op zee!

* * *

Wat vooral diende weerlegd te worden, in een katholiek gesticht en voor katholieke studenten, was het verwijt dat de Kerels heidenen waren. De moord op Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, door eenige Kerels bedreven, woeg noodlottig op den geheelen stam. De waarheid over hunne geschiedenis diende

1) Arrems = armen.

dus gekend te zijn, en daarop legde Albrecht zich toe, bracht nota's op nota's bijeen, en bezat algauw eene verzameling oorkonden waarop hij steunen en werken mocht.

Daarvan getuigt reeds het werk „*De Kerels*" hooger medegedeeld; doch zulks was niet voldoende, en na zijn „*Noodvier en Noodhoorn*" bereidde hij „*De Gilde*" voor tooneel, in afwachting van zijn „*Ondergang der Kerels*" drama dat volgen zou, en dat hij voor de studentenspelersgilden schikte. Intusschen dweepte hij in dicht en proza met de Kerels en al wat het „oorbeeld" der studenten aanbelangde; schreef verscheidene *Kerelsliederen* en schilderde zelfs een tafereel: „*De Kerels van Vlaanderen*" dat, dienen moest op de kistjes „cigaren" van dien naam; en allengs breidde zich de Kerelsgezinde studentenkamp uit, onder den naam van *Blauwvoeterij*.

* *
*

Bovenstaande was reeds geschreven en drukkensvaardig, als we toevallig de hand legden op een „Kerelstafereelken" waaruit Albrecht later zijn dramatische tafereel „De Gilde" ontwikkelde. Daar dit schetsje nergens verschenen is, en een nieuw bewijs aanbrengt van hetgeen ik pas neerschreef, schuif ik het hier tusschen, bij het nazien der drukproeven, te meer het den uitleg geeft der teekening die op de kistjes „cigaren" van dien naam voorkomt en even als de teekening van 't jaar 1874 moet zijn; dus in 't begin dat Albrecht in de Dichtschool was.

HET KERELSMAAL.

(*Eene gilde Kerels, met blauwe schabben en de schermsaks op zij, zitten rond eene tafel. Een doedeipijper en een bommelare. Gezang terwijl de drinkschale rondgaat*).

Zang.

(wijze: Sous les ombrages (les monténégrins).

Hier is het Kerelsmaal.
De schaal, de minneschaal!

De gilde sluit den bond,
de schale ga maar rond!
Vol schuimend bier geschonken
De schaal, de minneschaal,
en dan in 't rond gedronken
de schaal, de minneschaal!
De gilde viert het Kerelsmaal!

1e Kerel (*zang*).

Wij zijn de Kerels, vrije Kerels van het Noorden
Wij zijn de mannen van Kerlingaland!

Allen hernemen:

Wij zijn enz.

2e Kerel (*opstaande*).

Ja, wij zijn de vrije mannen van het vrij Kerlingaland,
ja, wij zijn de blonde mannen van het blanke Noorderstrand;
Onze vaders woonden ginter, ginter ver alover zee;
en zij kwamen eens gevaren, en zij zagen Vlaandrens ree,
Vlaandrens ree en d'hooge duinen; uit hun schuiten stapten zij,
klommen op die hooge duinen, ende spraken: „Bouwen wij
hutten ginter in die vlamen, hutten op het strange hier,
ginter zijn er donkre bosschen, ginter loopt het rennedier
en hier spoelt de wilde noordzee, huilend, en met fel gebons,
machtig slaande d' hooge duinen! Waarlijk 't is een land voor ons;
en zij bouwden hunne hutten op het woeste Noordzeestrand
ende noemden met hun name, dezen grond *Kerlingaland*.

3e Kerel (*opstaande*).

Ja, wij zijn de vrije mannen, vrij geboren, vrij in 't hert!
Liever al ons doodgevochten dan eentwie 1) ons vrijheid tert! 2)

2e Kerel (*opstaande*)

O de vrijheid is ons leven! IJzegrims, onthoudt het wel:
Nooit en zal ons volk hem geven en der Keerlen veete is fel.
Zoodan, ridders wees voorzichtig, gij die vreemde mannen zijt,
mannen van de Zuiderstreken, en ons 't eigen land benijdt,
waar wij wonen, waar ons vaders woonden vrij en ongetemd.
Nooit en zal de Kerel dulden dat gij hem den boezem klemt.
Gij zijt vreemden in ons vlamen, vreemden in Kerlingaland,
en gij wilt ons nek zien buigen onder eenen dwingeland!
onder eenen vreemden Heere, onder eenen Frank toen nog.
Ei, gij Wolven, eedle Heeren, Ei! de Kerels leven nog!

3e Kerel (*opstaande*).

Ei, de Kerels zijn nog Kerels, noordermannen wild en vrij,

op zijn schermsaks slaande).

en de blanke scherremsaksen klinken hier nog aan ons zij.

1) eentwie = entwie, iemand.
2) terten en terden = treden.

4e Kerel (*opstaande*)

En de vrije Kerelsgilden bij de Kerels nog bestaan;
en zoolang de gilden leven, zal der niemand d' handen slaan
ongestraft, aan onze vrijheid! Zoo, gevierd het Kerelsmaal,
't sluiten van den bond der gilde! Vult nog eens de minneschaal;

(*de schale wordt gevold*).

Ei den eedlen drank der Zonen van het vrije Kerelsdiet!
Nu gedronken, en eendrachtig weêr gezongen 't gildelied!

5e Kerel (*opstaande*).

Ter wiens minne gaan wij drinken? Eertijds dronken wij de min
van de duivels die we aanbaden, van vrouw *Helde* de godin,
Woden, *Fraia*, *Trouwa*, *Saksnoot*, *Doner* die twee bokken spant
aan zijn ratelenden wagen. Maar nu, sedert Sint Amand,
wij belijden Jesum Christum; ende *Thor* en staat niet meer
in het *Oode* van het *Thorwoud; Woden*, *Fraia* stortten nêer,
gansch verbrijzeld met een bijlslag. Ter wiens minne moet de schaal
onzen blijden kring nu rondgaan; ter wiens minne drinkt de maal?

4e Kerel (*de schaal in de hand*).

'k Drink ter min van een der mannen, die, zoo Sint Amand ons zei,
volgend Christum, zoo getrouwig als ooit wapenbroeder dei; 1)
Der was een dien Christus lief had boven de andere, en, alswaneer
hij den laatsten keer met hen at, mocht hij rusten op den Heer
zijne borst; en — 't scheiden naarde — vol van minne spraken dan
Jesus Christus en... hoe heett' hij, deze Jonkheid?

5e Kerel.

't Was Sint Jan......

4e Kerel.

Zoo, ter minne van dien lievling; 'k drink ter minne van Sint Jan.
Hij drinkt, de drinkschale gaat rond.)

6e Kerel (*opstaande*).

Hoor eens, mannen; langs de bane, 't dinkt mij dat ik zingen hoor.

4e Kerel.

Ja ze zingen, bij de nekkers! en dat lied en is mijne oor
geenszins vreemde

6e Kerel.

Zwijg, dat w' horken!

4e Kerel.

Weet gij wat ze zingen daar?
't Is het lied der IJzegrimmen! De IJzegrim zingt wel voorwaar!
G' hebt gelijk van te beletten dat ik 't lieve liedjen stoor,
waar ze ons doemen en verwenschen en met galge dreigen! Hoor.

1) dei = deed.

6e Kerel (*naar de baan kijkend.*)

Inderdaad, 't zijn eedle Heeren met hun blinkend helmen aan,
die zoo lustig zijn aan 't zingen, daar zij draven langs de baan.

(*Zang langs de baan.* Wijze: *En chasse partons*).

Harop! Harop!
Gevlogen in galop!
En aan den torretop
de Blauwvoeten wacht er een strop!
Zij dragen langen baard,
zij zijn van kwaden aard,
God geve, geve hun kwade vaart!
Harop! Harop!
hangt hen op } (2).
alaan den torretop!

(*De Kerels zijn al rechte gesprongen malkander beziende met wilden blik. Eenige leggen de hand op de schermsakse*).

2e Kerel.

Bij den weerwolf, 't gaat te verre!

1e Kerel.

(*de schersakse zwaaiend*). Vliegt de blauwvoet!

Allen.

(*de schermsaksen zwaaiend*) Storm op zee!

6 Kerel.

Mannen gaan wij ze bespringen? Rouw zal 't zijn en bittre wee
op het slot dier IJzegrimmen! Gaan wij?

Allen.

Ja! Ja!

5e Kerel.

Neen! gewacht!

Maar eens zal de wraak uitbersten, schriklijk in haar wilde kracht.
Bloedig zal de wrake wezen; 't wapen trilt reeds in ons hand;
Machtig zal ons kreet wêergalmen door het vrij Kerlingaland!
Ondertusschen 't lied gezongen, dat zij 't hooren langs de baan.
't lied der ongetemde Kerels! Mannen heft het lied maar aan.

(*Allen zingen, rechte staande, het wapen in de vuist*).

Zang.

(*Historisch lied der Kerels*).

Herhaal. Doedele, bommele, rom dom dom!
Hout u recht en siet niet om!

Ghi, rhudders, dwingers, maect u van cant,
Hier siin die Kerels van 't Vlaanderland.
Isegrims, Isegrims, hoet u voor den Blauvoet,
Ofte ghi selt voelen wat sine clau doet.
Onse vordren waren vri
ende vri so bliven wi
so lanc een hert dat lafheid haat
in enen Kerlenboesem slaat.
Doedele, bommele rom dom dom!
Hout u recht en siet niet om!

Van den zelfden tijd is ook het onuitgegeven gedicht: „*Asrafiel*". De zelfde gedachten nopens de bekeering der Kerels worden er in uitgedrukt, doch ditmaal door de vijand zelf, door Asrafiel, onder verscheiden gedaanten, verpersoonlijkt. Uit dat eerstelingsken rees kort daarop zijn spokenspel. *De Wacht over Vlaanderen* en zal, buiten wete misschien des dichters, zijn *Humana Comœdia* ontstaan zijn; want stellig ligt er de kern in verborgen: hetgeen bewijst hoe harmonisch eene eerste gedachte zich schier van zelf kan ontwikkelen in eenen vruchtbaren geest, en hoe die oorgedachte eene geheele schepping in zich verdoken kan dragen, gelijk een zaadje, dat op vruchtbaren grond gevallen, een priemken schiet, waaruit een geheele oogst kan ontstaan.

Die oogst, zijne *Humana Comœdia* zou de geschiedenis der menschheid omvatten in eene reeks drama's, grootsch als een bergketen. Iets van die grootschheid schemert, als een verre weerlicht in zijn gedicht: „*Geschiedenisse*".

ASRAFIEL.

Hier ben ik, Asrafiel, een uit de negen koren,
die opstond met den Satan; nu vervloekt, verloren
voor de eeuwigheid met hem; maar in 't afgrijselijk lot
nog altijd grootsch en stout, weêrspannig tegen God.
Ik ben een van de die, wie Satan, onze koning,
meer dan een enkel wezen, meer dan eene woning,
meer dan een steê, een land ter doemnis toevertrouwt.
Ik ben de helsche geest dien Vlaandrens Engel schouwt.

Waneer de Kerels nog te midden hunne vlamen
en op de duinen van de zee, de wilde namen
der goden hunner vaders van het noorderstrand
nog niet vergeten hadden, ik was 't wien hun hand
den reebok slachtte. Ja, 't was mij dat zij aanbaden,
en met het bloed des offers dagelijks verzaadden
te Thorhout in het oode. Thor was Asrafiel.
Maar Tillo en Amand en andre wisten 't wel
die kwamen preken hier; en de ongetemde Vlamen
hunne hoofden bogen, en de wilde Kerels kwamen
rondom den priester staan om t' horken naar zijn woord
en 't doopsel af te smeeken. En dan wierd gehoord
door 't heilig Thorwoud het gerucht der bijleslagen,
en 't reuzenbeeld van Doner wankelde op zijn schragen,
en stortte vreeslijk neêr, en door de wijde lucht
mijn vloek weergalmde schuw met donderend gerucht.
Want Asrafiel, de helsche geest was overwonnen.
Hij worstelde wel nog vol wanhoop, maar de zonne
schong eindlijk hel en klaar, en hij die 't donker mint
moest weg uit Vlaanderen....

Tusschen haakjes volgde deze nota:

Asrafiel's gedaanten: *fransche dwingelandij*, *franskiljon*, en — God vergeve Albrecht de zonde — „*Vlaamschgezinde*" *geus*.

* * *

Gedurend het nieuwjaarsverlof van 1875, verscheen de eerste „*Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen*", gesteld onder de Bescherming van Ste. Luitgaarde, Patronesse der vlaamsche Taal en Letterkunde. Het tijdschrift werd verzorgd door Amaat Vyncke, toen in het Groot-Seminarie te Brugge en Segher Malfait 1).

Dat eerste nummer, hoewel zeer gematigd, was een spoorslag, en vlaamschgezinder klonken reeds de liederen op „*Dertiendag*" een feestje dat onder de

1) Verder verhalen wij de geheele geschiedenis van „Almanak" en „Vlaamsche Vlagge"

studenten van 't internaat ten gestichte van Roeselare bestond, en dat met gezang en geklank steeds gevierd werd.

Ditmaal zong men, o.a. verscheidene *Kerelsliederen* door Albrecht gedicht, alsook „*In Vlaanderen*". Het laatste, maar in Poolschen zin, komt voor in de „Studenten van Warschau", doch wordt er onderbroken door Wasilewski die het nieuws aanbrengt dat Lubienski, is te zeggen J. De Vos op eene schandelijke wijze is weggejaagd, om reden zijner poolschgezindheid.

Voor de omstandigheid had de dichter zich wat ingehouden, en slechts één vers duidde op den strijd tegen elken dwang; later echter zal het lied voor eene andere omstandigheid herdicht, geweldiger slaan.

IN VLAANDEREN.

Voorzang. Waar stroomt de klare Leievloed?
Toezang. In Vlaanderen!
Voorzang. Waar bleek voorheen de heldenmoed?
Toezang. In Vlaanderen!
In Vlaanderen ons Vaderland!

Waar klinkt nog de oude vlaamsche klang?
Waar strijdt men tegen elken dwang?

Waar gloeit de gulle vreugde rond?
Waar klieft de ploeg den akkergrond?

Waar droeg u zacht de moederschoot?
Waar wilt gij rusten na uw dood?

Een dier Kerelsliederen was in oud Vlaamsch gedicht op een oud volksliedje met eigenaardigen tegenzang.

KERELSLIED. [1]

Wan die kerels te gare siin
dan singen se een dansende liedekin
— singen! singen

1) De andere Kerelsliederen verschenen in „Vijftig vlaamsche liederen".

Daar rende er een bende langs de Elvenbaen
si hadden al stalene netten aen
— Heeren! heeren
Si hadden al wanten end' helmen aen,
si renden al singen langs de Elvenbaen
— renden! renden!
Si sangen ridders end' heeren groot,
van laten en Kerels en galgedood
— sangen! sangen!
Dat hoorde toen sommige vrome gast,
end stappans so greep hi die sakse vast,
— saksen! saksen!
ende alle die vrolike gasten saen
si hieven dan ook hun liedekin aen.
— sangen! sangen!
Opdat die musike mocht schoonder siin,
die saksen die klanken bi 't liedekin
— klanken! klanken!
Si sangen en dansten daar uren lang
en 't klank er een grau ende bont geklang
— 't kamplied! 't kamplied!
En 's avonds daer vloeide er een rodine vliet
end vele die sangen hun laatste lied.
— sangen! sangen!

* * *

Op 7 Februari, vereerde Lodewijk De Koninck, het kleen Seminarie van Roeselare met een bezoek, en te dier gelegenheid, — zoo meldt de Vlaamsche Vlagge — waren vele der ieverigste bewerkers en voorstaanders der oprechte Vlaamsche Beweging, zoo geestelijken als wereldlijken, met de jeugdige Vlaamsche studenten in de groote prijsdeelingszaal vergaderd:

Den geestdrift beschrijven die elkendeen in geheel die ware vlaamsche bijeenkomst overmeesterd heeft, ware onmogelijk. Gedurende meer dan twee geslagene uren duurde dat feest, en het was voor alleman nog te kort. De Koninck heeft daar met zijne krachtige en doordringende stem verscheidene onuitgegeven stukken van zijn groot werk „Het Menschdom verlost" afgelezen.

De voordracht van die indrukwekkende tafereelen werd nu en dan afgewisseld door het lezen van eenige dichtstukken ter eere van den vlaamschen dichter, en door het uitgalmen van twee reeds gekende uittreksels uit *het Menschdom verlost*. Eerweerde Heer Kanonink Delbar, overste van het kleen Seminarie, bekroonde wonderwel de gansche plechtigheid met eenige geestverrukkende woorden, en hij eindigde zinspelende op des grooten dichters naam, met een

vers uit de *Schets der Doornenkroning* van *het Menschdom verlost*:
„*En* KONING *zal hij zijn die* KONING *wordt genoemd!*

Het woord was goed gevonden, of het echter „gemeend" was, is iets anders.

Albrecht ook las er een gedicht; doch vruchteloos hebben wij naar het handschrift gezocht. Echter, werd het volgende gedicht ons toegestuurd *als zijnde van Albrecht*, en daar het nergens nog werd gedrukt, zoo laten wij het hier volgen.

AAN LODEWIJK DE KONINCK.

Ze is schoone binst den nacht en pinklend voor ons oog,
de sterre die daar gaat aan 's hemels hoogen boog;
die God den vierden dag met al de hemelbollen,
uit niet getrokken heeft en daar gebood te rollen.
Ze is grootsch de stem der zee, der zee die nooit en staat,
die wiegewagend op — en weg — en wedergaat,
en die gedurig zingt, bij 't klotsen van heur baren,
den naam van Hem die in een plasch haar woû vergaren.
Maar schooner dan de ster, van 't luchtig wijde veld,
die wandelt aan den boog waar God zijn voet op stelt,
en grootscher dan de stem van 't altijd roerend water
der groote en wilde zee, haar woedend baargeklater,
is 't hoofd op 't welk Gods hand den stempel heeft gedrukt
van macht en werkzaamheid; die 't aardsch is afgerukt,
met beide voeten trapt op rijkdom, ijdelheden,
zijn arendsblikken wendt naar 't Kruis van zaligheden
dat op Calvariberg, geverwd in 't roode bloed,
geplant en gietend is zijn zaligende bloed;
en die, wijl vorst en volk, onwetenden en wijzen
den spotlach op 't gelaat, als zotheid 't Kruis misprijzen,
zijn machtig hoofd ontdekt, zijn knieën nederplooit,
en 't heilig Kruis aanbidt dat stralen rond hem strooit;
en de armen rond den voet van 't zalig Kruis geslegen,
zijn tranen mengt met 't bloed voor 's menschdomsheil gegeven;
en roept dat de aarde dreunt, dat 't gallemt in de lucht:
Voor U leef ik, o Heer, tot mijnen laatsten zucht;
ik strijd voor uwen naam, uw Kruis staat op mijn vane;
kom, Heilig Geest, en leid mij langs die gloriebane,
op U stel ik mijn hoop, in U vind ik mijn macht;
want buiten U ik beef en ben beroofd van kracht.
Zoo is 't dat ik U zie, U, christen vlaamsche Dichter,
aan 't voetstuk van het Kruis, dankbiddend den Verlichter,
den Losser van den mensch. Gij staart rondom U heen,
en ziet verschrikt den mensch Gods wegen afgetreên.

Bij dage schingt de zon, bij nachte maan en sterre,
en blijven in hun schik; geeneen die zich verwerre;
want God, als Hij hen schiep, heeft hun den weg getoogd.
Noch sneeuw, noch wind, noch vorst, die Hem beooreloogt;
de zee spoelt in de diept' die God haar heeft gedolven,
en zingt Hem eeuwgen lof in 't klutsen van heur golven;
en dier en boom en plant en schepsels allemaal,
zij zingen Godes lof, eenider in zijn taal.
Een enkel schepsel, één, hoog boven al verheven,
in wien het godlijk Zijn op 't aanzicht is gedreven,
wiens ziel een spersken is van 't eeuwig godlijk Licht,
heeft dwaas zijn hoofd geschud, en blijft te kort aan plicht.
Het spot met zijnen Heer, veracht zijn kostbre gaven,
heeft liever hert en zin aan 't ijdlijk te verschaven;
zijn zonden stijgen op in zware dampenrook
en duiken heel de lucht met eenen dikken smook.
Maar Gij, Gij staat bij 't Kruis dat eeuwig straalt in klaarheid,
Gij houdt uw oog gericht op de onverbloemde waarheid;
uw hert en boezem zwelt, uw ooge brandt als vier,
en 't zweerd in hand gevest, ge ontplooit uw strijdbannier:
„In 't Kruis is zaligheid, in 't Kruis aleen is zegen"
Trek op, o kamper Gods, trek op langs Godes wegen,
wij allen volgen u en trekken met u aan,
wij blijven aan uw zij en wachten rond uw vaan,
en roepen al met u voor 't Kruis ter nêer gezegen:
„In 't Kruis is zaligheid, in 't Kruis aleen is zegen."

* * *

Rond Paschen, half Oogst, en Kerstdag waren de drie eerste nummers van de „Vlaamsche Vlagge" verschenen, en alle Katholieke bladen schreven er met lof over. Trouwens de Vlaamsche Beweging wierd sterker en sterker te staan.

Sedert 1866 verscheen het prachtig tijdschrift „*Rond den Heerd*" waar met Gezelle aan 't hoofd, de begaafdste Vlaamschgezinde priesters en leeken der Westvlaamsche School werkzaam waren.

De Bo's „*Idioticon*" bracht in 1873 westvlaanderens woordenschat aan.

„Sinte Luitgaarde-Gilde" te Brugge, in 1874 gesticht, onder de zinspreuk „Voor Taal en Oudheid" bloeide weelderig en omvatte in zijn schoot al wat Westvlaanderen aan schrijvers en kunstenaars bezat.

De werken van Gezelle en andere meesters zagen beurtelings het licht en werden meer en meer genoten.

In 't begin van Januari 1875 waren ook eenige katholieke vlamingen te Leuven bijeen gekomen, en hadden er het Davidsfonds gesticht teneinde het Willemsfonds, als een dringend gevaar — onder Katholiek opzicht — tegen te werken. Het hoofdbestuur werd samengesteld uit de bloem der Leuvensche letterkundigen, zoo geestelijke als wereldlijke voorstanders van alles wat vlaamsch en kristen was. In drie maanden tijds — volgens een verslag der Vlaamsche Vlagge — waren ér reeds afdeelingen van het Davidsfonds gesticht te Antwerpen, Gent, Brugge, Roeselare, Thielt, St. Nicolaas, Audenaerde, enz., en er zouden nog afdeelingen gesticht worden te Brussel, Mechelen, Lier, Hasselt, Eecloo, Derdermonde, Aalst, Kortrijk, Yperen, Veurne, enz.

* *
*

Het was dus in deze omstandigheden, alle andere redens daar gelaten, eene politieke dwaasheid van wege de Overheid, de Vlaamsche Studentenbeweging die Katholiek was, te willen tegenwerken in plaats van haar te geleiden. Maar, zooals Dr. Van Puyvelde het schrijft: 1)

„Men was vervaard voor die ontwakende krachten, voor dien geest van pak-aan, die waaide onder de studenten, men was met heimelijken schrik bevangen bij het zien van die jongens die iets wilden en iets deden wat hun niet van-hooger werd opgelegd; die beweging zou men verlammen".

Maar men poogde zulks op eene zoo hatelijke wijze dat de studenten de drukking te zwaar voelden wegen en opstonden tegen het verfranschte onderwijs.

Albrecht zag genoeg wat er rond zich gebeurde en toen schreef hij deze korte nota:

Vlaamsche kamp onder 't studentenvolk:

„Kleine dingen. *De Dam.* (eentje te eenegare gemaakt; baarke voor baarke water, omverre gestroomd; hoe meer tegengehouden, hoe machtiger en geweldiger).

Doch het was niet te vermoeden dat een storm zoo nakend was die het water zou doen opbruischen om den dam omverre te stroomen.

Men zou het jaarlijks feest van den Superior vieren. De inrichting dier feesten was van over ouds aan de zorgen der leerlingen uit de Dichtschool toevertrouwd.

1) Albrecht Rodenbach. — Zijn leven en zijn werk. bl. 41.

Albrecht, in „poësis" zijnde, besloot met zijne makkers het feest op zijn vlaamsch te vieren, en te dier gelegenheid waren er reeds twee liederen gedicht: „*Het lied der Vlaamsche Zonen*" dat door Johan de Stoop, muziekleeraar in 't Gesticht, op muziek werd gebracht, en „*Het lied der Dichters*" getoonzet door Fr. Van Hee, die in 't gesticht aan bijzonderen muziekles kwam geven.

„Dat is, schrijft Albrecht, die ware historie ofte ghesciedenisse van die mechante ende caytivighe lieden gheseyt Westvlaamsche flaminganten ofte vulgo Blauwvoeten.

Prologus: opdracht aan die pedanten.

Epilogus: den zelfden eerweerden Heeren pedanten.

Het woord dat „het *Lied der Vlaamsche Zonen*" vooraf gaat in de uitgave „*Eerste Gedichten*" is nagenoeg eene „variante" op de vorige nota.

„Dits de gesciedenisse van den Westvlaemschen Studentenkampe, ofte vulgo „Blauvoeterie" in drie avonteuren op muziek van Johan de Stoop".

„*Het lied der Dichters*" verscheen gedeeltelijk in een nummer der Vlaamsche Vlagge, 8 jaargang 1882, en droeg den naam van den ook reeds gestorven blauwvoet: *Kamiel Watteeuw*. Men vond dit lied waarschijnlijk onder zijne papieren, en bij gissing, doch waarschijnlijk „te rechte" denk ik, schonk men hem het vaderschap toe. Van onzen kant, vonden wij het lied onder de papieren van Albrecht; het is van zijn geschrift en hij zelf voegde er later deze nota bij:

Oogst, 1875 (Dichtschole). Voor de feeste des Eerweerden Heeren Oversten, Hendrik Delbar.

Het handschrift van A. R. heeft ook een stroof meer; mogelijks is het van hen beide, hoewel Albrecht geene namen aan de nota voegde, wat hij nochtans deed met de documenten die niet van hem waren.

HET LIED DER DICHTERS.

Eertijds toen de ridders dronken
in de wijde wapenzaal,
en de zilveren bekers klonken
bij het feestelijke maal,

kwam de schare der Gezellen,
en met blij gejuich begroet,
deed hun zang het slot weerschellen
en verheugde eenieders moed.
Herhaal.

Schooner luidt de zang der snaren
als de stille navond valt,
Schooner uit der zangren scharen
't lied in stillen avond valt.

Wij zijn hier der zangren scharen,
de eedle kinders van het lied;
laat ons dan de stemmen paren,
't lied dat uit den boezem schiet.
Hem gezongen die zijn leven
wijdt aan 't groot en taaie werk
't kind zijne Ouders weer te geven
man van geest en herte sterk.

Hem die eene liefde krachtig
in zijn ziele branden voelt;
die, waneer de storrem machtig
rond het kind zijn herte woelt,
Hem, den vinger naar omhooge,
troost en sterkt en bidden doet,
tot dat in zijn stralende ooge
glanst het heil van 't sterk gemoed.

Hem die als des Herders Oorbeeld
werd bezongen in 't gedicht;
Hem, den Herder naar het Voorbeeld
dat hem toont het heilig schrift;
Hem, den man der bloeiend' hoven,
Hem, den goeden Hovenier;
dat hem onze stemmen loven
met den zang der Dichterslier!

Oogst 1875.

Ten einde het innige dier dingen klaar te doen uitschijnen, drukken wij het tweede lied ook over, hoewel het in de „Gedichten" voorkomt:

HET LIED DER VLAAMSCHE ZONEN.

Nu het lied der vlaamsche zonen,
nu een dreunend Kerelslied,
dat in wilde noordertonen
uit het diepste ons herten schiet.

Herhaal.

Ei! het lied der vlaamsche zonen
met zijn wilde noordertonen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

Priester, gij waardeert ons herten
minnend 't oude Kerelsland;
priester, gij waardeert ons smerten
over 't oude Vlaanderland.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen
vlaamsche herten, vlaamsche tongen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

Gij waardeert den zucht der zonen
van het vrije Kerelsvolk,
toen ze elkander Vlaandren toonen
in der oude tijden wolk.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Gij waardeert ons woelig blaken,
onzer herten sombren spijt,
Gij waardeert ons brandend haken
naar het deelen in den Strijd.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Gij waardeert ons. 't Is gebleken
als gij *vóór* den Dichter stondt
en ons tale wildet spreken
en zulke eedle woorden vondt.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Priester, wil den dank ontvangen
van het dankbaar vlaamsche kind
in zijn wilde en woeste zangen,
omdat gij zijn vlaamsch-zijn mint.

Herhaal.

Dat is 't lied der vlaamsche zonen,
't dankbaar lied der vlaamsche zonen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

20 Sept. 1) 1875.

Naar het gebleken is, was de Heer Overste niet gediend met het „dankbaar lied der vlaamsche zonen en hunne wilde noordertonen", noch met al hetgeen de poëten bezongen als zijnde door hem „*gewaardeerd*".

Wel is waar, had hij vlaamsch gesproken ter eere van Lodewijk De Koninck, doch dit kon niet wel anders gebeuren. Bofte hij ook niet in andere omstandigheden *de donner son obole au Davifon?* Hij gevoelde zich verplicht den duivel een keersken te lichten maar bleef niettemin sterk gebeten op al wat niet naar waalschen zin en tale klonk.

Doch wat gebeurde er? Wij schrijven letterlijk de nota af:

Den 24 July 1875 werd door den heer Opziener, bij bevel van hoogerhand, aan de Dichtschool de keus vorengesteld tusschen *Fransch te zingen* of *niet te zingen*. En dan, bij toejuiching der meerderheid van de tegenwoordigen, werd er besloten, *liever niet te zingen*, waarna een laatste maal met kracht werd aangeheven „*het lied der Vlaamsche Zonen*".

Kwamen bij om tegen het zingen van fransch te stemmen: J. De Vos. K. Watteeuw. A. Lootens, L. Laevens. Fr. Roets. R. Adriaens. A. Van Den Bulcke. A. Bruwier. A. De Koninck. A. Delputte. A. Vercruysse. K. Denys. R. Dewilde. A. Vynckhier. A. de Ruytere. A. Rodenbach.

Bleven staan:

A. Vantomme. P. Reynaert.

Twijfelde:

J. Stichelbaut.

Dan kwamen te zamen om *één fransch* en *één vlaamsch* liedje te zingen:

Tyberghien. Reynaert. Vynckhier. Huyghebaert. De Lobelle. Bouquet. Rooms. Lerouge. Stichelbaut. Van Tomme en Lievens.

Vielen af:

1) Deze dagteekening, even als „oogst" voor „het Lied der Dichters", moeten *mis* zijn; gezien op 1 Oogst, J. De Vos werd doorgezonden, en dat van een ander kant het „*Lied der Vl. Zonen*" reeds gezongen werd op 24 Juli 1875.

Lievens. Stichelbaut en Bouquet.

Dan werd het de poëten verboden te zingen en de zang zou gezongen worden door de *Rhetorika* en de *Wijsbegeerte.*

De Rhetorika en vele der school van Wijsbegeerte weigerden *fransch* te zingen.

P. S. Der wierd niet anders gezongen dan de „Cui-rassier" van M. De Prez.

Op de Perse wierd gezongen „*De Vlaamsche Leeuw*" en „*Het lied der Vlaamsche Zonen*".

28 July 1875.

Deze nota schijnt Dr. van Puyvelde tegen te spreken die beweert: dat mijnheer de Superior wilde dat men *één vlaamsch* en *één fransch* koor zou zingen of wel *twee fransche.*

In alle geval zijn de liederen: „*De Blauwvoet*" en „*Eertijds toen de vrije Vlamen*" door Dr. Van Puyvelde mis opgegeven en moeten zij vervangen worden door de liederen die hij beweert gezongen te zijn geweest op het feest van 1874, met dit voorbehoud erbij: *dat ze niet gezongen werden*, noch in 74 noch in 75, vermits zij in 1875 oorzaak waren van den opstand, of beter aanleiding gaven tot eene betooging van mistevredenheid.

De beraadslaging onder de poëten greep plaats in de muziekzaal en „het stormde er grootsch en machtig" de Blauwvoet vloog er ook geweldig, en na dat Albrecht gesproken had, stond de beslissing vast: — *niet te zingen.*

Als Albrecht vernam hoeveel leerlingen van Rhetorika en Wijsbegeerte geweigerd hadden op hunne beurt in het fransch te zingen, schreef hij deze kenmerkende nota: „*Hoeveel geestelijke kosters heeft men noodig in het Bisdom Brugge? Der zullen er allicht genoeg zijn.*" 1). Want op 't besluit der poëten, „*niet te zingen*" had Delbar zijn tegenbesluit laten hooren: „*On sévira prudemment, paternellement, mais fermement*" 1).

Heeft men toen reeds de belhamels van elkander gescheiden? Het is te peinzen, neen, daar ze toch bij

1) Papieren van A. R.

elkaar moesten komen tot het schikken van het feest. In alle geval, van toen reeds werd er door de kopstukken gebruik gemaakt van papierkens met enkele reken geschrift op, vlug gedicht of beter „geïmproviseerd" en die van makker tot makker overgegeven werden, en uitgeschreven. Zoo ging het ook met de liederen die men wilde verspreiden. (Zie aangehaalde woorden van den opziener in „*Poolsche Tafereelen*").

Wij vonden twee dier briefjes door Julius de Vos opgesteld.

Het zijn de echte die werden rondgegeven, want aan zijds van het eene staat er in potlood geschreven: „*Watteeuw*, *geef het tons* 1) *aan Berten*" en langs achter eene lijst die de namen draagt der blauwste blauwvoeten. Men ziet dat het te vierklauwe geschreven werd 2):

Geloofd zij Jezus Christus.

Toe! laat ons, laat ons strijden,
het herte brandt vul 3) moed!
Te lang wij moeten lijden
het kwaad dat 't fransch ons doet.
Waar is het nu, 't vlaamsch herte?
Is 't vlaamsche volk dan dood?
Wij laten ons verterdten
bespotten laf en snood!
Waar zijn ze dan gevaren
de Kerels van voordien?
de Kerels zonder vare
die niemand 't hoofd zag biên.

Het briefken was niet onderteekend; naderhand heeft Albrecht er onder geschreven: „*Julius De Vos 1875*" een bewijs dat hij het hield als document voor later.

Het tweede is netter geschreven en door Julius De Vos onderteekend. Het werd ook in een adem neergepend:

---

1) tons = dan.
2) Slechts voor hunne documenteele waarde, worden zij hier overgedrukt.
3) vul = vol.

want tusschen haakjes staat er: *haastig en van den eersten keer.* „*Julius*".

JULIUS, AAN DE BROEDERS VOOR GOD EN VLAANDERLAND, HAND ENDE GROET.

Broeders,
't Is voor God en Vlaanderland,
dat wij namen 't woord in hand;
ach, wij zullen moeten lijden
bij het fel en angstig strijden;
maar het vrije vlaamsche kind
in het lijden vreugde vindt,
in het lijden van het strijden:
Laat ons, laat ons nimmer mijden,
maar getrouw aan Vlaanderland,
aan de tale van ons strand,
aan den God van onze vaadren
aan het bloed uit onzer aadren
immer strijdend rechte staan —
Waaie in top ons groene Vaan
en de Leeuw, den hemelschblauwen —
Zuivren wij ons vlaamscher ouwen
van den lauw — en leliaart —
Steeds getrouw den leeuwenaard! —

Maar mijn Broeders, die ik minne
in ons Vlamen hert, van binnen,
en in woorden ook en daad,
steeds een woord geschreven staat:
Eerbied groot en diepe en hooge —
— Wilt het anders niet gedogen —
voor het meesterlijk gezag,
dat ons Heere uw meesters gaf —
Buiten daar geen recht te krijgen.
JULIUS DEVOS. 1875.

De laatste verzen bewijzen dat de studenten niets tegen de Overheid hadden, maar streden voor een grondbeginsel en recht tegen onrecht stelden.

* * *

Intusschentijd hadden de „poëten" het feest voorbereid. Albrecht had het plakkaat geschilderd waarop al de spelen, die men ter gelegenheid zou geven, werden verbeeld.

Weet gij het nog, studenten, schrijft Hugo Verriest, hoe hij vro en vrij in levende en stormende beweging, op die prachtige feestplakkaten uwe spelen teekende? Neen, zijne proefteekeningen in huis en studie van hetgeen hij niet gezien heeft geven daar geen gedacht van; maar wat hij dagelijks onder de oogen heeft, dat teekent hij, in eens, met zeker hand op het roerend papier. Alzoo in alle kunst."

Ik herinner het mij, en hoe jong ik dan was, zie ik nu nog gansche deelen vóór mijn geest.

Al boven verbeeldde hij de bestorming van het prieel, dat in den meersch van 't collegie gelegen was, door de Zwaven of Zouaven. 1) Men zag er de schadronnen rollen over de weide en geheel het prieel was van eene rookwolk omgeven. De belegerden vuurden door de vensters en lijken stortten in den grond. Dan lager verbeeldde hij, in bonte levende groepen, de andere spelen die op de groote koer of tusschen de boomen der wandeling plaats grepen, met als achtergrond de zelfde gebouwen en het „belvédère" die het „décor" uitmaken voor het tooneel der „Studenten van Warschau." In die groepen stak hij niet alleenlijk leven en beweging, maar tot in de personen toe, gelijkenis van karakteruitdrukking en doening. Zoo waren M. De Prez (professor) die als Voorzitter, langs het muziekkorps stapte, als ook M. De Lorge, (professor) die er deel van miek, en den muziekleeraar Van Hee, allen herkennelijk, hoewel geheel het korps slechts langs achter gezien was.

Dit jaar waren er zelfs twee feestplakkaten, en was er op het ander een *Kerel van Vlaanderen*, natuurgroote verbeeld.

Voor het officieel gedeelte, dichtte Albrecht, als eerste in de Dichtschool, de feestrede in name der „poëten." Hoewel ze niet de minste zinspeling bevat aangaande de Blauwvoeterij, zetten wij haar hier over daar ze nergens in druk verscheen en ten einde niets

1) Studentenkorps ingericht onder de „internen" van 't gesticht.

verloren te laten gaan van wat de jonge Dichter heeft voortgebracht.

OP DEN FEESTDAG VAN DEN OVERSTEN.

Priester, als de kreten dondren
door de zale bont gepint,
uit den blijden boezem stijgend
van elk goed en dankbaar kind;
Als de koperen trompetten
dreunen door de zale wijd;
als 't hier alles feestgerucht is
en gezang u toegewijd;
O, te midden van de feeste
zwijgt en denkt de Poëzij;
in heur blanke kleed, de vleugels
over 't wezen, mijmert zij. —
Zij, zij mint het stille denken,
Zij, zij mint den stillen traan —
en dé ontroering doet haar boezem
stijgend op en neder gaan,
en de tranen, 't hert ontwellend,
blinkende in heur oogen staan:
want zij denkt, beschouwt, bewondert.
Zij ziet 't kind op de eerste paân
van des levens reis; hoe zuiver
door zijn glanzende ooge straalt
't zuiver vlammeken der ziele;
hoe dat blanke zielken praalt,
onbewust ervan· eenvoudig,
in des Heeren Jesus oog;
en het liefdewerk des priesters,
die, de blikken naar omhoog,
't kind ontvangend in zijne arrems,
hem den leer herhalen doet. —
— Wetenschap der wetenschappen —
dien hem zijne moeder zoet
leerde, daar het op haar borst lag.
Dan, gebogen over 't kind,
ziet hij trage trage ontluiken
de eedle ziele, die begint
te bevroeden, te beminnen
en te willen; het verstand
— O, nog zoo beneveld — schenkt hij
spijze die zijn keurig hand
uitkoos en met zorg bereidde;
Aan het hert dat liefde zoekt
wijst hij God en aan den wille

Godes wet. En 't kind verkloekt
langzaam, langzaam langs de bane.
Somtijds slaat het de oogen rond
gansch verwonderd. Somtijds wil het
naar de blijde blomkens bont
langs den boord daar; somtijds krachtig
houdt hij 't van de blommen weg;
en het kind kijkt op, verwonderd,
en zijne ooge langs den weg
vol begeerte streelt de blomkens,
onbewust, waaronder kruipt,
kaak en tanden opgezwollen
van venijn, en listig sluipt,
duikend in het gers de slange.
En zij voord'ren langs de baan.
Al met eens, met wilde blikken,
glarieoogend, blijft het staan,
sterker is het kind geworden,
feller jaagt het stroomend bloed.
't Staat daar stille, horkend, duislig;
wilde kracht zijn ziele doet
haken ende hijgen. Kokend
bruischt zijn bloed. Het staat en wringt
wild en schuw zijn handen krachtig,
en het horkt.... Daar verre schingt
't blinkend meer. Van uit den blauwen
spiegel, eene stemme zingt,
hel en zuiver, streelend, vleiend,
't lied dat door de ziele dringt,
en het horkt, het horkt; en duislig,
lijk bedronken, wanklend zwingt.
Ei de storm! geen kind is 't kind meer
neen het! Jonkheid werd het kind!
En de priester opent de arrems,
en zijn ziel die 't kind bemint
straalt zijn ooge uit; 't kind beziet hem,
stom, valt in zijne arms, en hij
sluit ze, en drukt het op zijn boezem,
biddend, en zijne ooge blij
't kind aanschouwt, dat op zijn borst ligt,
kallem wordt, en bidt en weent
zoete tranen van ontroering.
Weerom men den gang herneemt.
Maar zijn geest, die, zoekend, speurend,
opengaat, verlangt naar Licht:
en hij toont hem in den hemel
de eedle zon die 't al verlicht.

Wijder ook is 't hert geworden,
't zoekt naar liefde, en haakt en smacht,
dorstig, en de Leider wijst hem
God en de onbegrepen pracht
zijner werken, toont hem 't glanzen
van de waarheid, toont hem al
wat er schoons is en een sching heeft,
hier in 't leege werelddal,
van de zonne daar omhooge;
en des Jonkheids ooge aanschouwt,
en des Jonkheids hert bewondert
en bemint, en zoete dauwt
in zijn warme ziel de schoonheid.
En, terwijl zij stappen voort,
langs de baan, de Leider leert hem
spreken 't edel machtig woord,
zeggen wat zijn geest bevroedde,
zingen wat zijn herte mint,
en al denken en al zingen
langs de bane stapt het kind.
Maar och God! het scheiden wacht hen,
daar, aan 't draaien van den weg.
Nog eens sluit hij nauw in de armen,
weenend, 't lieve kind; dan, weg.
weg is 't kind; daar stapt het, dikwijls
ommekijkend achter hem,
gansch ontroerd. Zijn blik vervolgt het,
ende biddend rijst zijn stem:
O mijn God! ik leerde 't Uwaarts,
't kind, langs zijne jonge paân;
dat het Uwaarts klimmen blijve,
langs de steile levensbaan".

Zoo te midden van de feeste,
zwijgend denkt de Poëzij;
in heur blanke kleed, de vleugels
over 't wezen, mijmert zij.
En een diepen blik van liefde
werpt heur waterblinkende oog,
vol bewond'ring, op den priester,
en een blik dan naar omhoog;
ende God aanhoort de bede
die haar trillend hert ontvloog.

Juli 1875. (Dichtschole).

Tegen gestelden dag, was alles gereed; de feestzaal was versierd en tegen de vensters zaten „transparanten" met wapens en klimmende klauwaards; de pauselijke en nationale vlaggen wapperden op het „belvédère" van 't collegie; de klokskens die er hongen kondigden het feest aan; men vierde en men speelde, en niets liet vermoeden dat men op buskruit danste. Maar de tweede dag, het spel verbrodde. Na de prijsschieting ter perse, in de warande. 1) had het „*souper champêtre*" plaats als naar oude gewoonte; op een der koeren van het gesticht; doch niemand, noch professors noch leerlingen schenen op hun gemak. Trouwens men had ter perse reeds de „Vlaamsche Leeuw" en „het lied der Vlaamsche Zonen" gezongen, en 't was alsof er iets in de lucht hong dat uitbersten moest. Het duurde niet lang. M. De Prez, professor van de eerste fransche klas, stond recht en zou, op aanvraag van den heer Overste, een fransch liedje zingen: „*Les cuirassiers.*" Het refrein: *car ils sont cuirassiers*, waarvan het begin: *car ils sont cui* driemaal moest herhaald worden, zou door de studenten medegezongen worden. Het lied werd door M. De Prez ingestemd en inderdaad het refrein liet zich niet wachten, vooral aan de tafel waar Albrecht met zijne makkers zat, daar klonk het helder van

car nous sommes *cuits*
car nous sommes *cuits*
car nous sommes *cuits* . . .

met een „point d'orgue" op *cuits* en daarachter een veelbeteekenden *assez!* dat de bewaker niet lang moest luisteren om te weten van waar zulks kwam en wat het bediedde. Vergramd schoot hij toe naar den kant waar het spel begonnen was; doch de andere studenten hadden de zinspeling begrepen en weldra,

1) Eene omsloten weide te lande op een half uurken van 't gesticht waar er eene gaaipers stond en waar er twee bollebanen lagen.

langs alle kanten, tot hij algemeen wierd, klonk de langgerekte *cuits*:

car nous sommes *cuits* . . .
car nous sommes *cuits* . . .
car nous sommes *cuits* . . . *assez!*

Mijnheer de Superior, die gemeenlijk rood was van wezen, wierd purper en van alle kleuren, en liep weg.

Men had nu ne keer een fransch liedje gezongen, op zijne aanvraag, en dan nog door een professor voorgezongen. Het „souper champêtre" was algauw kant en klaar en de studenten wandelden dooreen op de speelplaats, als van uit eene der muziekkamers — die boven de gaanderijen kwamen die twee groote koeren scheidden — de eerste noten van den „Vlaamschen Leeuw" met kracht op een bombardon werden opgegeven. Seffens zongen al de leerlingen mede en vergeefs liep de bewaker van groep tot groep om het zingen te verbieden. Zweeg men hier voorloopig, ginder hernam het weer, en het gezang won gedurig in geestdrift en kloekte, en, na den „Vlaamschen Leeuw," hief men het lied aan: der „Vlaamsche Zonen." De opstand was algemeen, en voor het uur daar was klepte het kloksken „Roeland" voor het avondgebed. Daarna kwam de heer Superior in de studiezaal en 't was er op: *et s'il en faut chasser dix, j'en chasserai dix.* Toen reeds, zou men denken, stond zijn besluit vast er toch eenen door te zenden, maar zwichtte zich nog, en dezelfden avond werd Julius De Vos op zijne kamer geroepen en daar met wegjaging bedreigd indien hij nog over Vlaamschgezindheid aan de leerlingen zoude gesproken hebben. De professors vaarden niet veel beter; zij werden met verplaatsing bedreigd indien zij voort de studenten in de beweging zouden steunen.

Reeds den volgenden dag, werd Julius De Vos uit het collegie verbannen, zonder zelfs zijne gewezen

makkers te mogen „vaarwel" zeggen. Zie daarover het aangehaalde tooneel in „poolsche tafereelen".)

Dien dag dichtte Albrecht voor de studenten: *De eerste Martelaar*, met opdracht aan Julius De Vos. Daar het gedicht hierdoor eene andere beteekenis verkrijgt, en eene zinspeling is op den toestand dien wij behandelen, zoo laten wij het hier volgen als document. Ook verschilt het eenigzins met het gedicht in de „verzameling" overgenomen door de „bezorgers der uitgave van 1888.

Hier ook sloeg de beoordeelaar den bal mis, als hij duidde op „de machtige voorstelling van den slag der Gulden Sporen" en niet vermoedde dat de dichter vooral eene zinspeling beoogde; anders ware het tweede tafereel zoo valsch als 't maar kan. De dichter wist het genoeg en nam het stuk in zijne „Eerste Gedichten" niet over. Men begrijpe dat Albrecht dergelijke toestanden als de *wegjaging* van J. D. V. niet blootweg bedichten kon, om ze in tegenwoordigheid van leerlingen, professors en Superior in 't Lettergilde voor te dragen; want het paste niet altijd zulks met — *gesloten deuren* — te kunnen doen; zoo nam hij zijn toevlucht tot vergelijkende tafereelen, even als Kristus tot parabels, en beantwoordde aan een *dubbel doel.*

Wir horten von Helden oftmahls singen....
Und wie sich liebe Kamphgenossen schieden.
(Oud heldenlied.)

DE EERSTE MARTELAAR.
Aan Julius de Vos.

Bloedig daagde de eed'le zonne in 't Oosten,
bloedig moest zij 's avonds nederzinken,
bloedig moest de dag zijn. Kalm, manhaftig
onze Vaders, langs de Groeninghbeke
in gesloten scharen stonden. Wapperend
sloeg de morgenwind de Klauwvaartsvane in
plooien, en de goedendags weerschongen.
Reeds de priester had zijn heil'ge handen

hemelwaarts gereikt, en, nederdalend,
sloegen ze over 't knielend vlaamsche leger
't machtig teeken van het kruise, zegenend.
En dan stonden ze op, de kloeke mannen.
Vlammen schoten hunne sombre blikken;
kalm, manhaftig, trillende, zij wachtten.
Ginter in de verte naasden scharen talrijk,
naasden lijk een weemlend wolkgevaarte;
en daar kwam een schaar vooruit gestormd.
Kalm, manhaftig wachtten de eed'le Klauwaarts.

* * *

Door de ruimte vloog een wolke pijlen
schuiflend.
En te midden van de Vlamen
sloeg een kloeke Kerel de armen open
wanklend... En daar lag hij, bloedig, stervend,
in des trouwen wapenbroeders arrems.
In zijn hert een scherpe pijl zat bijtend;
machtig sloot hij d'hand nog rond de stave
van den goedendag, maar stervend
sloot hij de oogen, langzaam nederzijgend;
en daar lag hij uitgestrekt ten gronde,
en zijn hoofd op 't kloppend herte rustte
van den trouwen wapenbroeder. Somber
wierpen de eedle Klauwaarts in het ronde
eenen blik vol vlammen op den vijand
en den lieven wapenbroeder stervend.
Ende hij die sterven ging, een stonde
opende zijne oogen die verflauwden:
en zij knielden allen rond hem zwijgend,
en hun hoofden bogen, en hij zei hun
stervend: »Broeders, leve God en Vlaanderen!
In uw midden zal mijn ziele blijven
binst het woelen van den slag, en strijden
sterker zal ik, ja, voor Vlaandren strijden
waar ik ga nu. Leve... God en... Vlaandren!"
En zijn stervend hand al beven d'hand zocht
van den wapenbroeder, en zijn hoofd zonk
neder... en een somber murmlen rondliep
in den kring der mannen die daar knielden,
en zij zeiden: „Heil den eersten mart'laar!"

* * *

Maar dan al met eens een hunner opstond,
en het glimmend blanke wapend zwaaiend,
„Vlaanderen den Leeuw" riep hij.„Wat waalsch is valsch is!"
en der steeg een stem op, grootsch, ontzaglijk,

dreunend wijd en ver door Kortrijks velden:
„Vlaanderen den Leeuw!" En 't stormde, en dreigend
zwaaiden al de goedendags, en vreeslijk
ving dan aan de slag der Gulden Sporen.

Langs onder schreef Albrecht:

Zondag 1 Oest 1875,

den dag, dat Julius De Vos, om reden
zijner getrouwheid aan Gode en Tale en Lande,
op eene schandelijke wijze
uit het Klein Seminarie van Rouselare
verbannen wierd
door den toenmaligen Superior
Eerweerden Heere Hendrik Delbar, Kanonik.
(Dichtschole.)

De Superior poogde naderhand zich te verrechtveerdigen en verklaarde dien maatregel genomen te hebben, omdat Julius De Vos aan een ander student had durven zeggen: „*Zing toch aanstaande jaar niet in het fransch*".

Toen echter een professor vroeg of J. De Vos dát gezeid had voor of na de waarschuwing van den Superior, antwoordde deze kortaf: „*Avant*, *mais ça ne fait rien*, *c'est égal*".

Dit heette niet meer: „On sévira prudemment, paternellement, etc.", maar — déloyalement — en Albrecht zwichtte zich niet het rechtaf aan den Superior te verklaren.

Na „het lied der Vlaamsche Zonen", dichtte Albrecht op 25 Sept 1875 „*De Blauwvoet*" die gedurend het verlof, dat op die woelige dagen volgde, overal verspreid en gezongen werd als het lied der opstanding, de bardit tot den kamp.

HET LIED DER „VLAAMSCHE ZONEN,"
gezeid „*De Blauwvoet.*"

Nu het lied der Vlaamsche zonen,
nu een dreunend Kerelslied,
dat in wilde noordertonen
uit het diepste ons herten schiet.
Herhaal.

Ei! het lied der Vlaamsche zonen,
met zijn wilde noordertonen,
met het oude Vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — Storm op zee!

't Wierd gezeid dat Vlaandren groot was,
groot scheen in der tijden wolk,
maar dat Vlaanderland nu dood was
en het vrije Kerelsvolk.

Maar daar klonk een stemme krachtig
over 't oude noordzeestrand,
en het stormde grootsch en machtig
in dat doode Vlaanderland.

En hier staan wij 't hoofd omhooge,
vuisten siddrend, kokend bloed,
vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
en ons naam ons trillen doet.

Van de blonde noordsche stranden,
dwang en buigen ongewend,
onze Vaders herwaarts landden,
leden, streden ongetemd.

Ja wij zijn der Vlamen zonen,
sterk van lijve, sterk van ziel,
en wij zoûn nog kunnen tonen
hoe de klauw des Klauwaards viel.

Op ons vane vliegt de Blauwvoet
die voorspelt het zeegedruisch,
en de Leeuw er met zijn klauw hoedt
't zegepralend Christi Kruis.

Weg de bastaards, weg de lauwaards!
Ons behoort het noorderstrand,
ons, den Kerels, ons, den Klauwaards.
Leve God en Vlaanderland!

* * *

Ik herinner mij het lied voor de eerste maal gehoord te hebben, te huis door Albrecht zelf gezongen in tegenwoordigheid van verscheidene Blauwvoeten. Albrecht begeleidde zelf op het klavier; eenige harmonische

vlaamsche akkoorden, met daartusschen zware doordragende klanken, die hij geerne sloeg, hoewel er eene begeleiding bestond.

Nog zie ik dien stralenden blik vol begeestering, telkens Albrecht zich naar de makkers keerde, het hoofd schielijk rechtend, en het lichaam bewegend, in een zelfde rythmus opgeheven, wijl de vlam uit zijne oogen vlam in de oogen zijner makkers sloeg; een soort „suggestie" waaronder allen „de Blauwvoet" in koor medezongen, zoodat weldra geheel het huis erbij dreunde.

* * *

Wij zegden het reeds, hoe Dr. Van Puyvelde zich misgreep nopens inrichting en doel van het St. Jansgilde, dat vroeger door E. H. Lanssens gesticht, *door Albrecht werd heringericht en hervormd.* Daarom achten wij het niet onnuttig de standregels te geven van het gilde dat als „*oergilde*" strekte der andere die Albrecht stichtte of stichten deed; te meer deze spelersgilden in den Studentenkamp van Westvlaanderen eene aanzienlijke rol hebben vervuld.

1. Het gilde bestond uit studenten van Roeselare of omliggende die in collegie of hoogeschool waren.

Andere leden konden als eereleden aanveerd worden.

De eereleden moesten in eene vergadering der leden voorgesteld en door meerderheid aanveerd worden.

2. Jaarlijks wierden de studenten van Roeselare en omliggende door de bestaande Keurmanschap bijeengeroepen.

Deze die ter vergadering aanwezig waren en aanveerden in het gilde te treden, gaven hunnen naam op, betaalden het vastgestelde gildegeld, en mieken *onmiddelijk* het gilde uit. Deze die de uitnoodiging niet beantwoordden, konden zich later doen inschrijven als gildeleden.

3. Het gilde aldus ingesteld zijnde, waren wettig alle kiezingen en besluitsels door de meerderheid gestemd in eene vergadering door de Keurmanschap bijeengeroepen en waar ten minste de meerderheid der leden tegenwoordig was.

4. Het eigenlijk werk van 't gilde was het *vieren van avondfeesten*. Doch andere werkzaamheden *konden* als bijwerk aanveerd worden,

mits toestemming van het gilde en steeds met het doel: Katholieke Vlaamsche Beweging.

5. Jaarlijks gaven al deze die begeerden en konden in de tooneeloefeningen mededoen hunnen naam op aan de Keurmanschap.

6. De Keurmanschap werd door het gilde gekozen, en was bestendig. Om reden van misbruik konden deze leden even als de andere. afgesteld en buiten gezet worden op voorstel van 5 leden, gestemd door de meerderheid eener vergadering, waar ten minste de meerderheid van 't gilde tegenwoordig was.

7. De Keurmanschap noemde onder hare leden Hoofdman, Schrijver en Penningmeester. De Keurmanschap keurde de stukken en bestuurde de opvoeringen. Al ander werk moest aan 't gilde voorgesteld en door hem aanveerd worden.

Wierd het aanveerd, het gilde gelastte de Keurmanschap met het besturen der nieuwe werkzaamheid.

Het geld diende tot de werkzaamheden van het gilde.

De Keurmanschap was door het gilde gelast, die werkzaamheden te besturen; bijgevolg moest de Keurmanschap *daartoe* over het geld beschikken, mits jaarlijks rekening te geven in de eerste vergadering van het gilde, hoe en op welke wijze zij het geld tot de werkzaamheden besteed had.

De Patroon van het gilde was St. Jan. Een *blazoenberd* bezat het eigenlijk niet; doch voor verscheidene omstandigheden schilderde Albrecht een blazoen op »carton", waarvan we eene kleine penteekening terug vonden onder het handschrift van 't prologus voor Filippine van Vlaanderen. Het bestaat uit een scherp *schild* met in 't midden een *kelk*, waaruit een soort *gevleugeld monster* steekt met *serpentenkop* en *straal*. Boven 't wapen staat een *Kerelshoed* en rond het wapen eene banderol met de spreuk: *Eens voor Gode en Vlaanderland*."

* * *

Indien ons geheugen getrouw is, voerde men dit jaar op: *Koning Lear* 1), in vijf bedrijven van Shakespeare, door Albrecht vertaald en zonder vrouwerollen geschikt.

Ook, denk ik, „*De Gilde*" 1) of „*het Kerelsmaal*", door Albrecht; en om te sluiten: „*De wacht over Vlaanderen*" 1) door Albrecht opzettelijk voor de omstandigheid geschreven.

Het is eene dramatische schets, een soort „feërie" waarin de „Vijand" in 't fransch spot met de Maagd van Vlaanderen, als zinnebeeld der ontwakende Vlaamsche

1) Deze stukken werden nooit gedrukt doch bestaan nog in handschrift met nog eenige andere die voor studentenspelersgilden gemaakt werden.

Beweging. Ziehier in 't korte geheel het spel dat met de laatste woelige dagen in nauw verband stond.

DE WACHT OVER VLAANDEREN.

(*De Vlaamsche grenzen: tweelicht. De Vijand zwerft langs de Leie*).

De Vijand: 1) La voilà qui plane, triste mais toujours orgeuilleuse, la vierge de Flandre à la robe antique. Depuis si longtemps nous la combattons. Nous lui arrachâmes sa couronne comtale et son manteau de pourpre, nous l'abreuvâmes de mépris et d'avanies.

Mais elle est toujours là, planant au dessus de sa verte plaine. Et, comme un défi à nous, la croix, le signe de superstition brille sur sa poitrine; et, comme une provocation, sa main virginale élève le signe antique, le drapeau blanc au Lion bleu. Elle a encore sur les lèvres sa langue du Nord aux rudes harmonies; elle prie et elle chante encore. Et, quand nous maudîmes le pêtre orgeuilleux du vatican, elle ceignit une écharpe d'or et d'argent, pour montrer qu'elle, elle l'admirait.

O Vierge de Flandre! O orgueilleuse! ton règne est fini. Regarde autour de toi; la plupart de tes enfants dorment: ils se sont assoupis, traitant d'insensés ceux qui croyaient qu'il fallait veiller; ils dorment profondément, ils dorment du sommeil de plomb de l'indifférence. Tu es seule, seule, abandonnée. Nous t'arracherons ta croix, ton écharpe et ta bannière. Tu mourras. Nous t'écraserons dans la boue. Et tes enfants ne te pleureront pas: tu n'as plus d'enfants!

(*Al met eens hoort men eene stem die roept door den nacht: Vliegt de Blauwvoet! Waarop al alle kanten stemmen antwoorden: Storm op Zee! — Blanke gedaanten dweerschen de lucht, en de vijand beschrijft ze:*)

De Vijand: Malédiction! que se passe-t-il? Des spectres blancs traversent l'air; ils se groupent en masses com-

1) De Vijand, hier onbepaald en ongenoemd, is een der gedaanten waarvan de nota spreekt onderaan het gedicht „*Asrafiel*" hooger medegedeeld.

pactes; ils jettent leurs blancs linceuls, et leurs armes scintillent.... Ils s'approchent.... Ils se regardent de tous còtés.... En voilà un.... Interrogeons le.

(*Een Kerel komt, de schermsaks in de hand.*)

— Spectre, comment t'appelles-tu?

— 'k En versta u niet!

— Wie sie zijn?

— Ik ben de Kerel van Vlaanderland.

— En wat sie doen?

— Ik waak over Vlaanderen — Vliegt de Blauwvoet! *(af).*

(*Een Vlaming verschijnt met goedendag en antwoordt:*) *Storm op zee!*" (Hij kijkt rond den goedendag richtend.)

De Vijand: Wie sie zijn?

— Ik ben de vlaamsche goedendag.

— En wat sie doen?

— Ik waak over Vlaanderen. — Schild en Vriend! (*af*).

(Zeven ridders verschijnende): „Schild en Vriend!" (zij kijken dreigend rond).

1ste Ridder (zijne bijle zwaaiend): Wat waalsch is valsch is! Sla dood! sla dood!

2de Ridder: Zeker, broeder; maar de vijand is nu de Waal niet meer. De vijand is op vlaamschen grond geboren. De vijand is nu de bastaard die Vlaanderen in slape wiegt, die Vlaanderen den doodelijken slaap der onverschilligheid zou willen doen slapen. Gij ziet hoe alles hier in het ronde slaapt. Het is zijn werk.

1ste Ridder (de bijle zwaaiend) Wee aan u, basterling, Breydel waakt over Vlaanderen!

2e Ridder: De Koninck waakt over Vlaanderen!

3de Ridder: Jacob van Artevelde waakt over Vlaanderen!

4de Ridder: Filip van Artevelde waakt over Vlaanderen!

5de Ridder: (*met wit kaproen*). Jan Hyoens waakt over Vlaanderen.

6de Ridder: (*met wit krapoen*). Frans Ackerman waakt over Vlaanderen!

7de Ridder. Zannekin waakt over Vlaanderen! (*allen hunne wapens zwaaiend*). Vlaanderen den Leeuw!

(*Zij verdwijnen; maar stemmen weergalmen al alle kanten*):

„*Vlaanderen den Leeuw!*")

(*De vijand treedt weder vooruit en schouwt rond*). Les flamands s'éveillent! ils courent, ils s'empressent autour d'une bannière flottante. Quelle masse compacte... des jeunes gens, des enfants, la bannière du Lion! Nous sommes vaincus.... Ils se mettent en marche... ils viennent... fuyons....

(*De vijand wijkt. Men hoort den zang der schare die opkomt. Zij verschijnt en schaart op gansch het tooneel: jongelingen en kinders rond eene vane met rood Kruis, zwarten Leeuw en Blauwvoet, en eenen strek van geluw en wit. De voorzangers zingen dan op de stem van „Die Wacht am Rhein.*")

Voorzangers: Daar klonk een kreet op 't Noordzeestrand
»Ontwaak, ontwaak, o Vlaanderland!"
en Vlaandren dat te slapen lag
rees op en stak omhoog de vlag.

Allen in koor: O Vlaanderland, uw zonen staan
vol moed geschaard rondom die eedle vaan.

Voorzangers: En krachtig dreunt der Vaadren schreeuw
van Blauwvoet en van Vlaamschen Leeuw,
en Kruis en Leeuw en Blauwvoet staan
vol zin op onze blanke vaan.

(Allen herhalen het refrein.)

Eén alleen: O Broeders, rond de vaan geschaard,
ons stemmen tot den eed gepaard.

(*hij zweert de hand omhoog:*
Wij blijven tot den dood gestand!
Aan Gode, Kerk en Vlaanderland!

(*Allen herhalen de hand omhoog — den eed — en dan wordt de Blauwvoet aangeheven*).

* * *

Men kan denken, na de woelige dagen die de studenten beleefd hadden, welke onbeschrijvelijke

geestdrift dat enkel tooneel teweeg bracht; nauwelijks stemde men den Blauwvoet in, of geheel de zaal zong mede en de studenten stonden met tranen in de oogen, drukten elkander de hand en herhaalden den eed. Vele dier losse stukken van Albrecht, als men ze nu leest, zijn zeker buiten „mode", maar toen waren zij gepaste kogels die doel troffen; bomben van geestdrift die openberstend geheele zalen in Vlaamschen laai brachten. En als men denkt dat Albrecht overal spelersgilden deed stichten, die beurtelings de zelfde stukken speelden, opzettelijk geschreven als — omstandigheidsstukken die men in deze ontwaakte beweging meeleefde — is het niet te verwonderen hoe van gesticht tot gesticht deze beweging uitzette en hoe, op korten tijd, heel de studentenjeugd van Vlaanderen door de Blauwvoeterij werd *verkereld*.

Wat ook op te merken valt, bij het nazien eener verder ontwikkeling dezer eerste schets van „De Wacht over Vlaanderen" is dat de Bond, waarover wij verder zullen uitweiden, nog niet bestond, als Albrecht hem reeds ten tooneele schiep, en zóó gelijk hij hem dan *voor-zien* heeft, is de Bond later tot stand gekomen. En de nota (ter ontwikkeling) eindigt:

(*Gezang — Voorspelling — Bond*)

En Albrecht doet er de *Keurmans* zingen, hand in hand:

Zoo zwere ik voor mijn gouwe
met Broeders hand in hand,
den Bond haar houwe trouwe
voor Gode en Vaderland.
De Toekomst zal u troosten,
onteerde vadergrond:
„Het daghet in den Oosten"
en hier staat 't Jong Verbond.

* *
*

Men zou denken, nu zal de Overheid beginnen klaar zien in de zaak en slim genoeg zijn om van

den nood eene deugd te maken, of trachten zelve aan 't hoofd te staan dezer beweging, ten einde die macht te bemachtigen om haar te benuttigenen ten goede te geleiden. Geenszins: „haar kei zou ze niet knagen" nu ten minste nog niet, en als de studenten in October 1875 hunne studies kwamen hervatten, meer dan ooit bezield voor de Vlaamsche zaak te werken, botsten zij op halstarrigen wederkamp en hatelijke vervolgingen.

Doch Albrecht was ook toegerust: achter en rond zich voelde hij eene macht aangroeien en ergens op een los blad, tusschen andere nota's vonden wij deze korte uitboezeming:

„*Indien het stormen moet, het storme allichte en geweldig*". 1)

Deze omstandigheden, die lucht, dat midden en misschien ook wel het bloed waaruit Albrecht sproot, daar hij afstamde van „revolutionnaire" voorouders, hebben zijn karakter gestaald en zijne persoonlijkheid volledigd.

„Wij hebben krachten om lang te worstelen en zullen ons niet ondergeven, wij die gelijk hebben 2)".

En ten einde zijne medematen te sterken in dat Vlaamsch geloof, zocht hij in boeken en geschriften alle spreuken op die daarmee betrek hadden; zoo ontkrachtte hij den invloed dien de Overheid op de geesten en op het geweten der studenten met alle middels trachtte uit te oefenen:

— Voilà, la mission dans laquelle je suis engagé, la vocation dans laquelle je travaille, et je crois pouvoir le dire sans profanation, je travaille à mon salut en faisant le bien de mon pays.

— Où est le lâche qui ne serait pas prêt à périr pour un tel pays?

— Il fut un temps où dans la verte Erin les hommes ne se lamentaient pas comme de vieilles femmes. Il fut un temps où dans la verte Erin les hommes savaient manier une épée. (O'Connell.)

Zoo zouden wij geheele bladzijden kunnen aanhalen.

1) Papieren van A. R. 1875.

2) Collegienota's van A. R. 1875.

Op dat tijdstip schreef Albrecht de eerste vergelijking neer tusschen Polen en Vlaanderen.

„Zij liggen geveld" vele dingen zullen niet gebeuren die gebeuren moesten;

Vlaanderen — Polen.

Vliegt de Blauwvoet! — Boze zbaw Polske.

De Polen mogen geen poolsch meer leeren; maar men laat het hun wel verstaan dat het uit vijandelijkheid is, en men zegt niet: *„Si c'était votre langue, je ne m'y opposerais pas. Nous ne voulons que votre bien .... etc."*

Ons beletten vlaamsch te leeren is hard. Maar daarbij nog spotten met ons, dat is onverdragelijk. *„Zij en leeren niets anders dan vlaamsch!"* en *in Rhetorika* moet er les gegeven worden over de *eerste grondbeginselen* van het vlaamsch schrijven, lessen die dan nog maar, bij middel van *het fransch* en van *fransche voorbeelden* verstaan worden. En deze wienze schuld het is dat wij in zulken staat verkeeren, spotten nog met ons daarbij." 1)

En verder, aangaande het lezen van het gebed voor de les:

„Men kan zelfs geen vlaamsch meer uitspreken. De mond, het slappe fransch gewend, en kan geen vlaamsche klanken meer maken, bijzonderlijk geen vlaamsche medeklinkers meer. En men is er niet beschaamd over, en men lacht er mede: *„Si c'était votre langue"*. Schande! Schande! 1)

„Wij en kunnen geen vlaamsch meer verstaan als het gelezen wordt; onze ooren en zijn de tale niet meer gewend. Wij en kunnen het niet meer lezen lijk het zijn moet; de fransche klanken en zachte medeklinkers gewend zijnde. Wij spreken onze taal op eene schandelijke wijze uit. Niet alleenlijk en kunnen wij ze niet meer spreken, zoetvloeiend en dichterlijk lijk alle volk zijne tale spreekt, maar zelfs de gewoonste gedachten en kunnen wij in het vlaamsch niet meer uitdrukken, en deze die zelfs gemakkelijkst spreken, *hakkelen* in het vlaamsch en spreken dan meermaals fransch met vlaamsche woorden." 1)

Dan teekent Albrecht onder titel *„Onze schanden"* de bewijzen aan der grieven waarvan hij later gebruik maakt in voordrachten en geschriften en die we daarom hier niet afzonderlijk hoeven over te drukken. Eenige nochtans dienen uitgelegd te worden daar we reeds door verscheidene voordrachtgevers die dingen verkeerd hoorden te berde brengen. O. a. *de boeten op het Vlaamsch spreken.*

1) Collegienota's van A. R. 1875.

Onder de „internen" ten minste onder die der hoogere klassen, werden de overtreders door de „surveillant" zelf in boete geslagen; maar onder de leerlingen der mindere klassen en deze van 't groot en 't klein „externaat", bestond de „*signe*". Dit was een blikken bosje dat een eindje potlood en een smal rolletje papier inhield waarop men zijn naam moest schrijven. Wie de „signe" op zak had was verplicht als een speurhond er mede rond te dwalen en lukte hij niet er eenen makker mede te straffen tegen s'avonds, dan werd zijne boet verdubbeld. Zoo leerde men de jongens spioen zijn, valschaards en leugenaars; want dikwijls, niettegenstaande de jongens op heeterdaad betrapt werden, logen en streden zij het af. Ook meer dan één gevecht onder schoolmakkers had zijne oorzaak te zoeken aan verbittering die er ontstaan was door het geven der „signe" aan malkaar. Er waren steeds verscheidene „signe's in omloop, en ik herinner mij, als ik leerling was der fransche klas, eens vijf „signe's" uit den „pupiter" van den surveillant gestolen en meegedragen te hebben naar huis, en nooit is het uitgekomen. Nog vele dingen herinner ik mij aangaande straffen en opvoeding in de collegiën, en die niet minder schandalig zijn, doch hier niet te pas komen; ook heb ik, God zij gedankt, op de collegiebanken niet vele broeks versleten.

Vooral spot Albrecht hier met den franschen blaai 1) dien men in de gestichten bij alle feestelijkheden ten toon spreidt, ter eere van de ouders van te lande die voor het meerendeel geen fransch verstaan. Zoo haalt hij, o. a. van eene deftige vlaamsche boerin van den ouden stempel, en die ik wel gekend heb, deze grondige bemerking aan, na de opvoering eener comedie van Molière, waarbij er veel gelachen was geweest:

„Als we ter prijsdeeling komen en ze daar fransch spreken op den

1) blaai = ijdele pronk.

théâter, en iedereen lacht en 'n mensch en weet niet waarmede, men zoude dan wel peinzen dat zij met ons lachen". 1)

Nog mooier is het ter gelegenheid van *eerste missen* van Heeren professoren. O. a. bij die van M. Gaillarde.

Men was voornemens — te meer men wist dat niemand van de familie fransch verstond — twee stukken vlaamsche verzen te lezen, buiten wete van M. Delbar. Doch hij wierd het gewaar en zegde aan den een: „*Ne savez-vous pas faire des vers français?*" Het ander stuk werd vervangen door fransche verzen van A. Guiraud. Zoo dat de familie niets van geheel het feest verstond. 1)

— Voor de feesten ter gelegenheid van »eerste communie" is alles weer op fransche leest geschoeid. 1)

— Van hunne teederste jaren reeds, begint men de kinderen te verbasteren, en aan kinders die nog geen woord fransch verstaan, leert men hun fransche complementjes aan en doet men ze fransche nieuwjaarsbrieven schrijven. Zoo las een kind vóór zijne ouders die geen fransch kenden en erop verstomd stonden van verwondering en bewondering: »Cher Parrain et chère Marraine" en bij peter en meter: »chers Parents." En daarop komt het uit. 1)

Voor zijn vertrek naar 't collegie, bij het bed van zijn zusterken, waarvan hij peter was, deed Albrecht deze gedachte op:

»O blond kindeken dat ik op de vonte droeg, gij ook later van fransch vastgegrepen: eene kloosterzuster zal u uwe tale ontleeren — fransch leeren — een nietig dingen — eene pop van u maken!" 2)

En dan: „*Een Klooster*":

Godvruchtige verbastering onzer zusters — vrouwenontwording: — fransche beleefdheid — fransche godsvrucht enz. Alzoo... en de moeders onzer kinders! —" 3)

— Men duikt beschaamd den leelijken kanker; maar den kanker die onze ziele, heel ons wezen verteert, den franschen kanker, spreidt men ten toone en is er fier mede! — 3)

— Spreekt een Duitscher of Engelschman betamelijk fransch, men bewondert het; wij, Belgen, kennen tienmaal meer fransch dan beide samen, en men bespot ons: konden wij twintigmaal min fransch, men zou ons bewonderen. — 4)

— Eertijds zei men in Frankrijk: »Bête comme une oie", nu: »Belge comme une oie", soms ja: Belge comme deux oies! — 4)

1) Collegie nota's van A. R. 1875—76.

2) W. u. D. 1876—77. Waar ook collegienota's werden ingelascht.

3) W. u. D. 1876—77.

4) Collegienota's. 1876. A. R.

— Wij Noorderlingen, moeten fransch spreken, worden in het fransch opgevoed, vreemde tale, wanluidend voor den onverbasterden Noorderling, en wij hebben ons schoon Dietsch! — 1)

— Het spreekwoord zegt: »De vogel schuifelt lijk hij gebekt is". Ja, maar steekt eenen kanarievogel bij eene musch, de kanarievogel zal allicht piepen. *De Vlaming piept!* 1)

— De synthesis: »Wat ons het *vlaamsch* en wat ons het *fransch* moet zijn", wordt door Gezelle uitgedrukt:

— Mijn Vlaanderen heeft een *eigen* taal
God gaf elk land de zijne —
— De vreemde taal zij als een slave
gedienstig waar 't een slaaf behoort.

Intusschen, laat ons werken en alle middels doen helpen die de hemel worden deed. 1)

* * *

Beurtelings kwamen verscheidene klassen den Zondag te zamen in de studiezaal, waar er oefeningen van uitgalming gedaan werden in tegenwoordigheid van de H.H. Overste en professors. Ook deze oefeningen, hoewel in 't fransch gedaan, zouden dienen tot propaganda voor de vlaamsche gedachte, en Albrecht en andere „Blauwvoeten" begonnen met vaderlandsche stukken te schrijven of te vertalen. Deze vlaamschgezinde uitboezemingen werden in de handen van de studenten gestoken, met verzoek ze van buiten te leeren om ze bij de eerste gelegenheid voor te dragen. We zijn in bezit eeniger dezer uitgalmingen, en laten ze hier volgen, daar ze eene gedachte geven van den strijd der studenten en den geest die hen bezielde.

LE SERMENT.

Depuis longtemps déjà le soleil avait disparu derrière la montagne d'Atrada. Il règnait un grand silence, le ciel était pur, les étoiles scintillaient et la lune pâle éclairait la plaine immense.

César et Chusco parlaient encore sur la terrasse sous le feuillage tremblant du vieux chêne.

— »Depuis deux jours seulement, disait César, j'ai vu pour la première fois ma patrie, et déjà comme elle m'apparait triste et désolée sous l'étreinte de fer du Moscovite. Et inclinant la tête sur la poitrine il garda un moment le silence.

1) Collegienota's A. R. 1876.

— ›Pendant mon séjour à Paris, poursuivit-il, bien souvent mes rêves m'emportaient vers la patrie, et je me figurais le beau pays qu'ont chanté nos poëtes, les montagnes d'azur, les rivieres d'argent, les sombres bois de pins et de mélèzes, la verdure des vallons, les sites riants de la Mazovie où demeuraient mes ancêtres, les Gorals chanteurs, les nobles Pans chevauchant de la plaine, la joyeuse assemblée des hommes libres où l'on se passait la corne pour boire à la Libre-Alliance en entonnant le chant de guerre des Polonais. O quelle désillusion! Je ne pouvais en croire mes yeux: ce pays ravagé, ces møntagnes couvertes de croix rouges, funèbres monuments de nos martyrs: C'était donc là ma Pologne!!!"

— ›O frère, répondit Chusco, vous n'avez pas tout vu et ne savez pas tout. Un de ces jours nous irons à Varsovie. Là vous verrez la tyrannie et l'esclavage, les proconsuls et les martyrs, la Pologne en robe blanche ensanglantée, entourée de ses hideux bourreaux les Cosaques; on vous y montrera les églises profanées et les endroits où le sang Polonais a rougi les dalles saintes."

— ›Et qui sait quand finira le martyre de la Pologne, dit César avec un sanglot dans la voix. La France est trop loin. . et trop égoïste... et la chaîne est trop lourde, pourque la Pologne la brise elle-même!"

— Qui sait cependant dit tout à coup Chusco et après avoir longtemps regardé César, oui qui sait? reprit-il. Croyez vous donc, frère, que les fils des Pans sont hommes à dévorer bien longtemps ces avanies? Oh! la Pologne sanglante et déchirée tressaille encore plus puissante qu'on ne le croit sous la serre de l'aigle moscovite. Les Pans conspirent, les Gorals n'attendent qu'un signe..." Ses yeux flamboyaient, son front rayonnait d'enthousiasme. Tout à coup: — ›Frére, jurez de nous aider, dit-il ›Et César étendant la main vers l'azur constellé dit solennellement au milieu du silence:

— ›Devant Dieu je jure de vouer à la Pologne mes biens et ma vie, me souvenant de mes frères les Pans de Mazovie!

— ›Boze zbaw Polkske! s'écria Chusco en se jetant à son cou".

— ›Boze zbaw Polske!" répondit César.

„Le Serment" werd voorgedragen door H. Reynaert en Karel Darthoo, leerlingen van het „vierde" 1).

De volgende uitgalming werd waarschijnelijk door H. Reynaert vertaald, naar Boudewin Van Loren, vlaamsch minnezanger. Het deel dat volgt op de verzen, en wendt naar ouden franschen trant, voegde Albrecht er bij; want dat deel alleen is van zijne hand geschreven.

1) Collegienota's. A. R. 1875—1876.

LA VIERGE DE GAND.

(une vision.)

....Le parfum des plantes, et le chant des oiseaux sauvages perchés sur les hauts arbres remplissaient mon âme de délices, et je n'eus plus peur. Et si longtemps j'errai parmi les fleurs, que je vis deux rivières réunir leur courant. Or, en cet endroit mes yeux purent contempler un des plus beaux chefs-d'œuvre du Maître de la nature....

Au milieu d'un paysage dont mes regards ne pouvaient se rassasier, une vierge était assise, belle et noble, toute de noir habillée comme si elle eut porté le deuil. Et sur sa manche droite cinq lettres étaient écrites' ni plus ni moins: G. H. E. N. D. en perles fines de l'orient. Et sur sa poitrine un lion issait, également de perles, d'or colleté et couronné: la vierge le tenait embrassé, et semblait vouloir le réchauffer, et le baisait ensuite de sa bouche. Et moi, du bord de la belle et clairette rivière où je me trouvais, je remarquais tout ce que cette bonne vierge faisait au noble animal blanc, qu' elle tenait serré sur son sein. Mais alors, elle entonna un chant de sa voix pure et sans tremblement, et sa voix semblait monter jusqu'au ciel:

„O vie pure et libre
Je préfère à or et forte citadelle:
Vie pure, que Dieu t'honore;
Toute richesse est petite!

A vie pure et sans tache,
A tout servage je dis injure:
Jesus-Christ de Nazaréth
Conserve libre et pure vie en moi."

Et alors je vis un chevalier chevaucher sur le bord de l'eau: son écu portait d'or avec „lion de sable", et moult autres chevaliers et hommes d'armes l'accompagnaient, et ceux de sa suite l'excitaient contre la vierge: Mais alors le vaillant lion que la vierge pure et libre tenait embrassé rugit sourdement et montra des griffes menaçantes au chevalier et à sa suite qui furent moult effrayés....

* * *

De volgende uitgalming is een opstel van Albrecht.

Fierté flamande.

Le roi et la reine de France avaient pris place sous le dais fleurdelisé; sur les marches du trône le fou de la cour était assis, nain difforme, sa marotte à la main; la salle était remplie de nobles seigneurs et ça et là causait un groupe de pages: quand le Sénéchal, écar-

tant le tapis qui fermait la porte, cria de son ton cérémonieux: „Messires, faites place aux envoyés de la bonne ville de Bruges". C'était la premiére fois depuis que le roi avait succédé à son père que la cour de France voyait des Flamands.

Les courtisans se rangèrent froids et hautains, les pages sourirent dédaigneusement, et au pied du trône le nain se dressa et fit une pirouette en grimaçant en guise de salut. Les députés entrèrent. Le nain s'arrèta subitement, rampa le long des marches et se blottit dans le coin; les pages ouvraient de grands yeux, et les nobles seigneurs étonnés regardaient les ambassadeurs et s'inclinaient sur leur passage. A travers les meneaux torturés des gothiques fenêtres un rayon de soleil pénétrait dans la salle et fit resplendir le groupe des députés flamands. Ils étaient six. Leurs longs manteaux trainants étaient de velours cramoisi fourré d'hermine, et l'agrafe étincelait de diamants: sur le drap d'or de leurs justaucorps un écu se dessinait; un seul d'entre eux portait écu noble, les armoiries des autres étaient celles des corporations auxquelles ils appartenaient. Ils s'avançaient le chaperon à la main, les blonds cheveux en arrière, la tête haute, au milieu des courtisans ébahis. Leurs varlets se tenaient à la porte. Arrivés devant le trône, ils saluèrent courtoisement et présentèrent au roi un parchemin. Le roi les invita à s'asseoir, leur indiquant les siéges que des pages venaient de placer derrière eux. Les Flamands se retournèrent, mais, voyant leurs siéges sans coussins, se regardèrent un instant, étonnés, et un léger sourire sur les lèvres. Puis un d'eux, ôtant son grand manteau, le plia, le mit sur le siége et s'assit dessus; les autres firent de même. La noble cour de France était stupéfaite.

Cependant l'audience était terminée. Le roi avait donné sa réponse et le chancelier de France avait

rendu aux députés leur parchemin garni du sceau fleurdelisé. Les ambassadeurs prirent courtoisement congé, et ils allaient partir. Le fou poussa un éclat de rire, et un page s'approchant d'eux, leur dit respectueusement: „Messires, vous oubliez vos manteaux". Alors un des députés se retournant répondit: „Nous de Flandre, nous ne soulons (voulons?) pas emporter les coussins de nos siéges".

* * *

De volgende zang uit „Filippine van Vlaanderen" werd waarschijnelijk door Albrecht ter uitgalming in 't fransch overgezet en door Z. De La Fontaine van Lichtervelde, leerling van het „vierde", voorgedragen.

CHANT DE VICTOIRE DES FLAMANDS.

I

Surgisse l'étendard au Lion.
Nous sommes libres,
Vengés!
Aujourd'hui nous frappâmes le grand coup.
Les chaînes
Sont brisées!
L'étendard aux fleurs de lys
Tomba dans la boue devant le „goedendag".

II

Ecoutez les soudards
Hurler, hurler.
Leurs enseignes
Sont déchirées et foulées aux pieds.
Ils fuient
Et tombent
Sous nos flêches.
Nos hâches
Se sont
Sur leurs crânes
Émoussées.

III

Ah les voilà gisants, les superbes.
Ah ils ont senti nos massues;
Comme elles retentirent sur les heaumes

Des nobles forbans!
Chevaux d'acier
S'enfoncèrent
Se noyèrent
Dans le sang;
Chevaliers, comme des taureaux
Immolés,
Etouffèrent
Dans leur sang.
Où est leur force,
Leur valeur?
Surgisse l'etendard. etc.
(*répéter jusqu' à:* devant le goedendag.)

* * *

Nous voulons à genoux,
Prier pour les âmes
De tous ceux qui tombèrent ici.
Nous vous conjurons de faire miséricorde,
Les bras étendus;
O Seigneur, écoutez nos supplications;
Faites miséricorde!
(*Ils voient l'apparition.*)
O joie, voyez, la vierge de Flandre,
Dans un nimbe rayonnant,
Est apparue à nos yeux.
Comme il brille, l'écu qu'elle porte,
D'éclat céleste.
Flandre au Lion!
O, noble vierge, nous vous saluons;
O vierge adorée, nous vous saluons;
O ange tutélaire, nous vous saluons.

Pour vous nous brandissons l'épée,
Tandis que nos poitrines s'enflent de bonheur.
Pour vous nous jurons le grand serment
Qui s'échappe de nos âmes:
Aussi longtemps que Scalde et Lys
Serpentent dans la plaine de Flandre,
Aussi longtemps que le soleil
Darde sur nous ses rayons,
Aussi longtemps que main humaine
Se meut en la terre de Flandre —
Par les tombes de nos pères,
Par les ossements des Saints!
Aussi longtemps que notre poitrine respire,
Aussi longtemps que le cœur nous bat,
Vous serez libre et grande....

Sinon : la mort.
De siècle en siècle doit retentir
Le cri de guerre tonnant :
„Flandre au Lion !
L'étranger
Trompe
Et tuez tout !"
Ce qui est droit
Est fort
Et vraiment grand.
„Flandre au Lion !

Andere uitgalmingen zooals : „*La bataille de Courtrai*" ; „*La Flandre humiliée, relevée*" !; en „*La Chicane*" waren in denzelfden zin, maar zijn niet in ons bezit. Doch het duurde niet lang, daar werd ook orde in geschaft en alle vaderlandsche uitgalmingen werden verboden. 1)

Robert Dochy 2) had (op Zondag 12 Maarte 1876) „*La Chicane*" — (naar Shakespeare, denk ik) — voorgedragen ; de vertaling was waarschijnelijk van C. Lievens 3), of ten minste, werd hij er voor aanzien en om die reden naar de kamer des Oversten geroepen.

Wat de vaderlijke vermaning, die hem te beurt viel, inhield, is mij onbekend, daar de nota slechts deze woorden aanhaalt :

— „*Et tout celà pour cette pauvre question flamande.*" —

en dan :

„*Quand il y a à faire du bruit,* RÉTHORIQUE *donne signal.* etc. 1)".

Daarin was de Overste niet mis ; want met nieuwjaar had Albrecht reeds in de Vlaamsche Vlagge, zijn commando laten dreunen, niet alleenlijk voor de studenten van Roeselare maar over het geheele studentenleger.

NIEUWJAARGROET.

O Broeders van heel Vlaanderland,
Ons bindt een trouwe Gildeband,
Die, eender van gedacht en streven,
Voor Gode en Tale en Lande leven :
U roepen wij als nieuwjaargroet
't Begeestrend woord van sterkte en moed

1) Collegienota's 1875—76. A. R.
2) Student in 't vierde.
3) Student in Rhetorika.

Dat, wen de wilde legerbenden
Al strijdend door elkander wenden,
Te midden 't woelen wordt gehoord,
Het bondig maar almachtig woord:
Vooruit!
Vooruit de jonge vlaamsche schaar,
Vooruit door het beginnend jaar,
Vooruit! eenieder hôu' zich sterk!
Vooruit met ons misprezen werk,
Vooruit tot spijt van die 't benijdt,
Vooruit spijts laster en verwijt,
Vooruit spijts onverschilligheid
En lafheid en kwaadwilligheid,
Spijts ontrouw en spijts misverstand.
Spijts vijand en spijts dwingeland.
Vooruit!

In het nummer der „Vlagge", waren nog deze verzen aangevoegd, die Albrecht later uit het gedicht liet wegvallen:

En schrijven ze „*Het zal wel gaan*,"
Daar, op die valsche geuzenvaan,
Zoo schrijven wij alop de vlag
Waarrond wij in den wilden slag
Kloekmoedig strijdend willen staan:
„Met 't kruis in top!" 't zal beter gaan!
„Vooruit!"

Op de groote speelplaats van het „internaat" hadden de studenten van „Poësis of Dichtschool", hetgeen men noemde: „hun hoek" onder de benaming van „*Pathmos*"; en de Rhetorikaanders hadden er eenen onder benaming van „*Parnas*".

Dit jaar was den afstand van grond, van klas tot klas, op ridderlijke wijze gedaan geweest, met gloeiende aanspraken. Was het uit oorzaak dezer doenwijze, of was er tusschen Poëten en Rhetorikaanders iets anders voorgevallen dat men bestempeld heeft „*La farce de Pathmos?*" Mogelijks; althans werd er, met het feestje van „*Dertiendag*"„ een liedje op gedicht door Zeger De Vaere.

Wij laten dit en andere liedjes volgen, zekerlijk niet om hunne weerde als lied of gedicht, maar als documenten.

DE PATHMOSTELG.

(*Vrij naar het liedje „De Vlaamsche leeuwentelg"*)

Van hier! vertrekt, gij valsche goden!
Van hier, Parnas en helsch gebroed!
Zwicht u voor Sint-Jans-gilde moed.
Uit edel gloeiend bloed gesproten,
stroomt 't kokend in mijn aders rond:
Vertrekt, zwicht u van Pathmos grond!
herhaal
Wee hem, wee hem die Pathmos grond durft raken,
wee de aterling die hem verraden wou,
mijn ijzren tand zal hem de heupen kraken,
en lijf en ziel verscheuren met mijn klauw.

Ei! Pathmos heeft 't Parnas besprongen,
zijn klauw geslegen in de borst,
ter neêr geduwd de fiere vorst,
hij heeft den nek hem afgewrongen,
zijn kop verpletterd met een slag,
de voet op 't lijf zingt met een lach. [1])

Zoo al vergaat, en land en steden,
vernield, vergruisd zijn in het stof,
Pathmos blijft staan, wat slag hem trof:
geen vreemd'ling mag zijn grond betreden:
want ik, ik telg van Sint-Jans-gild,
spring toe met mijnen wapenschild.

En komen bastaards, dat ze ontwijken!
Zoo in uw borst geen liefde brandt
voor 't wijd beroemde Pathmosland,
gaat elders uwen standaard strijken,
vertrekt van hier, vertrekt, ontvliedt
den moordtoon van het bloedend lied.

* * *

Voor dat feestje, had de Bewaker het geraadzaam gevonden het zingen „in koor" te verbieden; slechts één alleen mocht zingen. Men vroeg: „*bij oorlof in twee partijen?*" — „*Non,un seul*". — Waarop K. De Nys 2) het kluchtig voorstel deed: de partijen achter malkaar te zingen. 3)

1) Deze stroof zinspeelt misschien op het beeld van Vicentius dat verpletterd werd onder een boom die door storm was neergeveld geweest.

2) Leerling van Rhetorika.

3) Collegienota's A. R. 1875—76.

Het volgende lied werd waarschijnlijk door Julius Van De Putte gedicht en zekerlijk door M. De Jaeghere getoonzet. Hier ook, staat tusschen haakjes de benaming: *(La „farce" des Zagèrs)* mogelijks door de Overheid zoo bestempeld.

HOE DE ZAGERSGILDE EENEN PATROON KREEG.

De Keurmans. Zagers, sterke noorderzonen,
die den vlaamschen grond bewonen,
vrij geboren,
kloeke schoren
van geloof en vrijheidsvaan,
wee wie God of zaag raak aan!
Onze knodsen
op hem botsen
en verbrijzelen hem den kop!
Zagersgilde op vlaamsche streke
bloeit met haren vromen deken
ei dan, vlaamsche Zagers, op!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken
en den vlaamschen minnedrank
broederlijk in 't rond gedronken
bij der liedren vrijen klank! 1)

De Keurm. Vlaamsche Zagers, scherpt uw zagen,
laat uw vijlen 't staal maar knagen,
lange reke,
vaste steke,
slaat uw vijle in kloeken zwaai:
ei, den vlaamschen eike is taai!
in uw handen,
door de tanden
laat uw vijlen bijten maar.
Laat het staal maar krijschen, tieren;
Ei, wij zullen feeste vieren,
gildebroeders al te gaar!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken, enz.

De Keurm. Op nu, vrome Zagers al,
ei, wij gaan ons gilde kronen
ende kiezen een patrone
die ons steeds beschermen zal,
die zal waken
zonder staken
op ons dierbaar gildepand:

1) Deze stroof komt ook voor in een der liederen van A. R.

Ei, een heilgen vroom en milde
die van Zagersliefde brandt
zij patroon van onze gilde.
Op maar, Zagers, vlecht uw kroon,
kiest nu vrij uw gildpatroon.

1. Zager. Om te vlechten onze kroon
gaan wij 't evangelie rade:
uit dien boek van 't goede en 't ware
kiezen we onzen Gildpatroon.

De Deken. Vlaamsche Zagers,
kloeke schragers
van den dierbren vrijheidsboom,
nog bezit ons vlaamsche gilde
't vlaamsch geloove, sterk en vroom.
Dat 't geschiede lijk gij 't wildet.
Brengt den waarheidsboek mij aan,
'k Zal hem voor u openslaan.

(lezend.) »En Herodes stond verstomd.
Ende toen waneer de magen
weêr hun blijde sterre zagen
die aan 't vierig oosten klom..."

2. Zager. Hoort, zij *zagen!*
Zij, de magen!

Versch. Zagers. *Zagen, zagen!* Hoe, zij ook?

1. Zager. Ei, die *zagen* zijn de *zagers*,
ende *zagers* zijn wij ook.
Ei patroon zijn ons die *zagers!*
Hoezee! een deunend vreugdelied,
't vrije vlaamsche Zagerslied!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken, enz.

De Keurmans. Zagers, sterke noorderzonen,
zingen we onze gildpatronen,
felle borsten
zingt de Vorsten
van uit 't brandend oosten daar,
vrome zielen, helden klaar.
Wee wie hoonen
ons Patronen.
Wij verbrijzelen hun den kop!
Zagersgilde op vlaamsche streke
Bloeit nu met patroon en deken
ende voert haar roem ten top!

De Zagers. Weêr de schalen volgeschonken, enz.

De Keurmans. Ei nu, Zagers, scherpt uw zagen,
laat uw vijlen staal maar knagen;
lange reke,
vaste steke!

Heil ons land en ons patroon!
Ei, nu spant ons gild de kroon!
in uw handen,
door de tanden
laat uw vijlen bijten maar,
laat het staal maar krijschen, tieren;
Ei, wij zullen feeste vieren,
Vlaandren's beste gildeschaar!
De Zagers. Nog de schalen volgeschonken, enz.

* * *

De studenten, onder andere A. Bruwier, nopens zekeren Zwevenaar, hadden reeds de droevige ondervinding opgedaan dat de Overheid een dienst van bespieders had ingericht. Daarover vonden wij deze korte nota's: „*Le service des mouchards* = „*trop bien*" *être au courant*; *très-spirituel*".

En dan nog deze: *Verraad van* (naam is doorgehaald). *Op te letten voor Zwevenaars en Walen.*" 1)

Op deze „overdragers" en andere „flauwaards" moest er natuurlijk een liedje worden gemaakt, en dan nog wel een dat striemde.

DE VLEDER OFTE VLINDERMUIS.

Horkt, Broeders, horkt naar het wondere lied
dat ik u zou willen zingen,
't is een dier dat ge zelden in de zonne ziet
dat ik wil te berde bringen.
Uit uw hol, nachtgespuis,
kom maar op, vlindermuis,
die al piepen
en al tjiepen
door den donkeren suist,
kom en toog u in de stralen van het zonnelicht,
is 't dat ge u vóór de oogen van den mensch niet en zwicht.

Ja, ge zijt daar; goed! zit gerust en let op,
wacht u wel van hier te piepen.
Waarom trekt gij uwe vlerken over uwen kop,
waarom steekt ge uw gezichte zoo diepe?
Uit uw hol... enz.

't Is de nacht dien ge zoekt, g'hebt gelijk vuile dier,
want de zon is te straf voor uwe oogen.

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

In den donkeren langs den grond neemt gij uwen zwier,
  en ge en klimt nooit naar omhooge.
          Uit uw hol... enz.

Nacht en duisternisse, daar is het al dat ge vraagt,
  daar ligt uw genot en leven;
gij zijt een kruipdier dat twee vlerken draagt,
  waarom u als vogel uitgeven? .
          In uw hol, nachtgespuis,
          weg van hier, vlindermuis,
            die al piepen
            en al tjiepen
          door den donkeren suist;
Weg! en toog u van uw leven nooit in 't glanzende woud,
is 't dat gij aan snavel en aan vlerken houdt.

Maar, Broeders, zegt, hebt gij nimmer gezien
  dat er hier van die muizen vlogen;
die al piepen in den donkeren tegen de eerde vliën
  en benauwd zijn van hen te toogen?
          Uit uw hol... enz.

Zij zeggen bij hen zelven: ik ben adelaar,
  en 't en zijn maar logge muizen.
Let maar op, of ze vliegen u in het haar:
  Broeders, jaagt ze buiten den huize.
          In uw hol... enz.

CONSTANT VAN COILLIE. 1)

De poëten zongen nog andere liederen die ze zelve hadden gedicht of naar Vlaamschen zin veranderd hadden. Werden toen nog gezongen: „*De drie Koningen*" *De Pauzen sterven niet*" op muziek van den Blauwvoet; „*het liedje van Pauwelijn*" „*Ik spring hooger dan gij*" naar een liedje van dien naam, enz. want dit jaar waren de liederen talrijk. Daarom schreef Albrecht, — schier voor de vuist — onderstaande verzen en droeg ze, te dier gelegenheid, aan de poëten op.

---

1) Toen leerling in wijsbegeerte, thans Pastoor te Iseghem.
Hoe jammer dat die sterke koppen, die Blauwvoeters van vroeger, thans Gods water over Gods akker laten loopen, zonder meer.

AAN DE SINT JANS-GILDE.

Dichters, broeders, wel gedaan!
Doet maar voort en... 't zal wel gaan.
G'hebt een nieuw bewijs gegeven
dat op *Pathmos* zielen leven,
edele kinders van het lied,
kloeke Kerels van 't oude diet.
Ja, gij zijt eene echte gilde,
vrome christen Kerelsgilde.
Weg Parnas en Helikoon:
Pathmos spant voor goed de kroon!
Kerels waren 't die daar zongen;
en die zangen, 't hert ontsprongen,
diep in onze zielen drongen.
O, wij kennen u beter nu!
Al de broeders bewonderen u!
Met dat lied uw hert ontsproten,
dichterlijk uw mond ontschoten,
nauwer is ons band gesloten,
vaster staan wij hand in hand:
Leve God en Vlaanderland!
Leve Kerels, Gilde en Minne!
Eens van wil en eens van zinne,
eens van liefde en van gevoel,
eens van leven en van doel,
altijd broederlijk eendrachtig,
altijd Minne en Bond indachtig,
in der waarheid wij zijn machtig.
Zoo vooruit! en voort gedaan...
en, bij St. Jan! — 't Zal *moeten* gaan.

***

Het Sint-Jansgilde had het ditmaal al te wel gedaan, met het bewijs te geven — dat op Pathmos zielen leven — edele kinders van het lied — kloeke Kerels van 't oude diet — en de vrome christene Kerelsgilde werd met al de andere gilden, in 't gesticht bestaande op 17 Februari 1876 afgeschaft — uitgenomen één — een fransche dat de voorzorg had genomen zich *anti-blauwvoetsch* te verklaren.

Het Sint-Jansgilde — dat men niet verwarren mag met het Sint-Jansgilde dat gedurend het groot verlof

vertooning gaf — was gelast met het inrichten van „*séances*" een soort „geimproviseerde" vertooningen die gegeven wierden op de wandeldagen, wanneer „slecht weder" belette de wandeling te doen. Men kan allicht denken, gezien de geest die er toen heerschte, in welken zin deze vertooningen zouden gegeven worden. Met zorg had Albrecht er eene voorbereid, bestaande uit het spel „*Czaar en Timmerman*" en „*De Gilde*". Het laatste was in verzen en werd opzettelijk door Albrecht geschreven. Het handelde over de bekeering der Kerels en hunnen strijd voor het behoud hunner zelfstandigheid, en was tevens een soort *studentengild-programma*, op aanschouwelijke wijze voorgesteld. Of het afschaffen dier „séances bij de studenten slecht gekomen was, hoeft geen betoog. Uit oorzaak van „le service des mouchards" waren de kopstukken verplicht hun verweer te nemen met strooibriefjes. Den zelfden dag, moet er een van Albrecht verschenen zijn, ten ware hij al deze omstandigheidsdichtjes voor zijn eigen zou geschreven hebben:

Zij hebben ons onze tale geroofd,
'tEn was nog niet genoeg,
Zij hebben in ons den Vlaam gedood,
'tEn was nog niet genoeg,
Zij loechen en dreven den spot met ons,
'tEn was nog niet genoeg,
Nu zetten zij ons hunnen voet op den nek
— 'tEn was nog niet genoeg —
En proeven, na huichelen, dwingelandij....
Zegt, Broeders, is 't genoeg?
(*den dag dat de „Séances" schandelijk wierden afgeschaft.*)

Helaas neen, het was nog niet genoeg. Het werd den studenten verboden zelfs *nog over Vlaanderen te spreken*. Door de zorgen der „Vlaamsche Vlagge" waren er beeldekens uitgegeven geweest van Sinte Luitgaarde, beschermheilige van het Vlaamsch en de Vlaamsche Letterkunde. Het duurde niet lang of de studenten hadden vóór zich in studiezaal en aan hun

bed in de slaapzaal zoo een beeldeken. Dat ook werd met slecht oog aanzien en op zekeren dag waren veel dier „sanctjes" spoorloos verdwenen. De dagscholieren wilden zulks in hunne studiezaal nadoen, en kwamen ook met Luitgaarde-beeldekens voor den dag. Maar zoodra het bemerkt werd, kwam de heer Overste er eene bespreking over houden, en zei onder andere: „*Il ne faut pas singer le ridicule*" en nopens de afgeschafte „séances" de redens waren: „1° *Parce qu'on craignait que tout n'y fût en flamand*, 2° *et que ce fût un moyen de propagande de l'esprit de système.*" 1)

Bijna ter zelfder tijde der „sanctjes" verscheen er een gebed ter eere van Ste. Luitgaarde, waarin men tevens veropenbaarde hoe en waarom zij tot beschermheilige der Vlaamsche Taal en Letterkunde verkozen werd.

GEBED TER EERE VAN S. LUITGARDIS, BESCHERMHEILIGE DER VLAAMSCHE TAAL EN LETTERKUNDE.

O Heilige Luitgardis, gij die, uit liefde voor de deugd van ootmoedigheid en om de eere te ontgaan van Abdisse te worden in de fransche kloosters van het Order van den H. Bernardus, waar men U voor Overste begeerde, aan God gevraagd en van Hem bekomen hebt nooit geen fransch te kunnen leeren; en die, uit reden van die wonderbare gunste als Beschermheilige der vlaamsche taal en letterkunde aangenomen zijt; — bescherm het Vlaamsche Land van alle kwaad of ongeval; vraag en bekom voor het Vlaamsche Volk dat het zou mogen zijn Roomsch-katholiek gelove vierig blijven bewaren; behoud onze Moedertaal zuiver en vrij van allen vreemden invloed; en verleen ons door Uwe machtige voorspraak dat al die de Vlaamsche Letterkunde beoefenen het zouden doen tot meerdere eere en glorie Gods, tot verheffing van onze Moeder de H. Kerk, en tot stichting van het Vlaamsche Volk.

O Heilige Luitgardis, onze patronesse, die op de aarde zijnde, de smeekingen van al die tot U om hulp en troost kwamen verhoord hebt; verstoot toch onze gebeden niet, maar bekom voor ons hetgeen

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

wij ootmoedig van U verzoeken, en met vast betrouwen van Uwe goedheid verwachten; maak dat wij Uwe deugden en voorbeeld binst ons leven navolgen en weerdig gevonden worden eens in den Hemel de kroone van glorie te ontvangen. Dit vragen wij U door Jezus Christus onzen Heer. Amen.

Haar feestdag ook werd door de studenten in eere gehouden, en op dien dag trokken zij hun Zondagspak aan. Was het om geen achterdocht te verwekken? de korte nota, zegt het niet; maar men deed de mis voor de Zouaven samenvallen en men zong er den lofzang: „*Jesu corona Virginum*". Tusschen haakjes staat er: „*Dit alle jare te doen.*" 1)

Men had ook schrijfpapier en „enveloppen" of omslagen uitgegeven met blauwe kopstukken, bestaande uit een gothisch kruis, waaraan een schild hong met den Vlaamschen Leeuw en waaronder eene banderolle kronkelde met „Vlaanderen die Leeu!" Het duurde niet lang, of het wierd verboden dergelijk papier te gebruiken.

De lezing van *Conscience's werken* toe werd verboden, bijzonderlijk „*De Leeuw van Vlaanderen*" en „*De kerels van Vlaanderen*". In het „derde latijn" antwoordde de professor aan een leerling die de toelating vroeg om de „Leeuw van Vlaanderen" te lezen: „*Ik late hem lezen en rade zelfs aan hem te lezen: maar ik mag het niet meer toelaten.*" 1)

Er werden voor de bibliotheek of boekenrek der studenten honderd nieuwe boeken gekocht, maar geen enkel Vlaamsch werk. Op herhaalde aanvraag mocht men er eindelijk zoeken, doch *niets van Conscience* werd toegelaten. De professors kwamen er eindelijk tusschen en, door hun toedoen, werden er eenige boeken van Conscience toegestaan; maar *niet* „*De Leeuw*", *noch* „*De Kerels van laanderen*". 1)

Over de boeken die in de schoolbibliotheken voor-

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

handen zijn, en over de prijsboeken die in de gestichten gegeven worden, schreef Albrecht deze nota: 1)

„*Histoire d'une pipe; Le Roi de Gand; Les épopées de l'histoire de France*, enz. Werken door franschen geschreven *tegen* onze helden en groote mannen. Zie in „*Le Juge du Roi*" hoe men *Peter Koning* beschrijft en den opstand der onderdrukte Vlamingen, den slag van Kortrijk en Pevelberg, enz. In dit werk gaat het nog wel, men erkent hier en daar dat de Vlamingen somtijds in het recht waren; maar *hoe* beschrijft men ze?! Is het alzoo dat de vlaamsche jongens en dochters de helden en groote daden huns lands moeten leeren kennen? En met die boeken, romans, die tot de verbeelding spreken, prenten de „types" zich anderszins diep in het geheugen en den geest dan met de drooge lessen van geschiedenisse, die den jongens zelden eenen type in het gedacht laten. Het zijn me de „types" van helden, des „gens flegmatiques" en geweldigaards die in die boeken beschreven staan onder de namen van: *Peter Koning*, *Jean Breijdèle*, *Jacques d'Arteveld*, enz. En die jongvrouwkens lezen mij dat en drinken dat in als suiker. Geen wonder dat men dan dat volk, het groot volk bijzonderlijk, ziet staan en kijken lijk de Bruggelingen in de Breijdelfeesten."

* * *

J. Stichelbaut, student van Rhetorika, had op eigene rekening en voor eigen gebruik beide werken: „De Leeuw- en De Kerels van Vlaanderen" doen — *inblauwen* — gedwongen door de omstandigheden. Hij had deze werken nooit gelezen en wilde weten waarom men zoo tegen Conscience was, wiens werken de heer Delbar met het woord" „*bagatelles*" beoordeelde. Doch het kwam uit dat hij die werken had aangekocht en werd met wegjaging bedreigd 2) (22 Maarte).

Voor dezelfde zaak werd de hulp-bewaker en professor Axters bij den Superior geroepen, en ziehier letterlijk de nota:

— M. il parait qu' on envoie clandestinement des lettres de flamingants?

— Non.

— Cependant, J. Stichelbaut.

— Un mandat de poste.

1) W. u. D. A. R. 1877—78.

2) Collegienota's A. R. 1875—76.

— Et une lettre.
— Le mandat de poste ne s'envoie pas seul, du reste pas de faits ni allusions.
— Si.
— Non — etc.
— Au haut de la lettre il y avait: „*met Kruis in top 't zal beter gaan.*"
Or — vervolgt de nota — la lettre fut mise à la poste par M. Axters. Ou bien: trahison à la poste, chose impossible ou bien (et cela est probable) *manteau fouillé à la sacristie pendant la messe. 1*)

Dan staat er tusschen haakjes: *suite, voir notes.* Hebben de nota's die niet te ontcijferen zijn, betrek ook met deze zaak? Mogelijks, want het vervolg vonden wij niet, maar vonden andere nota's die bewijzen dat de vijand zijn toevlucht nam tot „ongehoorde middels- en misbruiken" waarover wij liever zullen zwijgen, en waaraan men toch geen geloof zou hechten, hoewel wij ze hier vóór ons hebben, zwart op wit.

Eenige bijzonderheden:

Op 15 Maarte, onderhoud in het „*vierde*" door Delbar aangaande de „Vlaamsche Vlagge: *Le vlague, publication destinée à répandre des idées malsaines.*

Op 16 Maarte, zelfde sermoen in het „*derde*".

Op 17 Maarte: *M. van Hee*, professor der tweede fransche klasse en Blauwvoet, wordt *coadjutor* benoemd te Alveringhem (een uur van zijn huis opdat men hem ....)

In afwachting dat *M. Axters* naar Moschroen, bij de Walen, zal gezonden worden — is het hem verboden: als hulpbewaker nog de brieven aan de studenten gericht, te bestellen, of brieven van studenten te ontvangen.

Denzelfden dag, worden *Aloïs Bruwier* en *Albrecht Rodenbach* bij den Superior geroepen, aangaande het maken van propaganda voor de Vl. Vlagge, alsook wegens het gedicht „*Nieuwjaargroet*" van Albrecht in de Vlagge verschenen, en het lied: „*In Vlaanderen*" tweede verbeterde uitgave, die onder de studenten werd rondgestrooid.

De woorden van Waronicz, in „de studenten van Warschau" duiden op dat onderhoud:

„Ha, mijnheer de Bestuurder, ik en mag geen liedjes meer maken Ha, ik ben een opstandeling en zoeke hier opstand te strooien! Het

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

is goed, mijnheer de Bestuurder, gij geeft mij daar gedachten waar ik nog nooit op gepeinsd had. Gij zult nog al van mij hooren spreken, mijnheer de Bestuurder."

Het lied „*In Vlaanderen*" werd aan het Dichtergilde opgedragen, en droeg als motto de volgende woorden, waarschijnelijk een schimp den Blauwvoeten in deze laatste dagen toegediend:

„Eh. jeunes gens, chantez plus bas,
Pourqu'on ne vous entende pas.
Que chantez-vous des temps de gloire?
Il n'en reste que la mémoire!
Eh! jeunes gens, chantez plus bas."

IN VLAANDEREN.

Voorzang. „Waar stroomt de klare Leievloed? 1)
Koor. In Vlaanderen, in Vlaanderen.
Voorzang. Waar bleek voorheen de heldenmoed?
Koor. In Vlaanderen, in Vlaanderen,
Ons Vaderland!

Waar leefde 't vrije Kerelsdiet?
Waar klonk des Klauwaards zegelied?

Waar viel der oude tijden praal?
Waar leeft het volk nu zonder taal?

Waar woont verbastering en smaad?
Waar 't volk, dat hem vertrappelen laat?

Waar straft men die zijn land bemint?
Waar heet een *Vlaming* vlaamsch*gezind*?

Waar is het dat de Vlaming zwicht?
Waar spuigt men in zijn aangezicht?

Waar zucht een volk zijn Zwanelied?
Waar sterft een groot en edel diet?

17 Februari 1876.

Nog denzelfden dag: *l'examen de conscience des Professeurs: — c'est à moi à ....) deuxième entrevue.*

De volledigiging der parenthesis ware misschien ook te vinden onder de nota's die niet te ontcijferen zijn.

1) In de uitgave: „Vijftig Vlaamsche liederen" vangt het lied aan:
Waar was men vrij toen alles boog?
Waar leefde 't volk „dat niet en boog?"
en heeft verders eene stroof min.

18 Maarte. *Rond den Heerd* in den ban van de heilige kerke. Wat walsch is valsch is! 1)

K. Watteeuw wordt lafhertiglijk bedreigd met: „*Obstacle de vocation*" dat is: dat men hem beletten zal naar het Groot-Seminarie te gaan om zijnen roep te vervullen; 1)

Een ander, onbemiddelde jongen, wordt niet alleenlijk bedreigd met „*Obstacle de vocation*" maar daarbij: *dat men hem de studiemiddelen zal ontnemen indien hij in vlaamschgezindheid blijft volharden.* 1)

A. B. — Crainte d'une conférence à la Watteeuw, prend résolution de quitter. 1)

Op 25 Maarte: Werd er door de Superior eene conferencie gehouden in de studiezaal van het internaat. De inhoud was: *Les excentricités*, *appel aux sentiments d'honneur contre les sentiments flamands* 2).

„En combien de pays, — vervolgt Albrecht in de nota — serait-il permis d'agir de la sorte"? Want de heer Overste hield zich niet te vreden met: — *des allusions méchantes et à double sens*, ten opzichte van brave jongens; maar hij dierf in zake „Vlaamsche Beweging" woorden gebruiken als: „*perte de mœurs*" en „*orgueil et dépravation complète*", en de *Flaminganten* aanvallen „*comme imbus de l'esprit de système et partant comme individus sans piété*, *sans religion et sans mœurs*".

Wij zegden het reeds dat de Overheid niet zeer nauwziende was, en zich niet schaamde eene lafheid te begaan om hare dolzinnige „vervolging" te wettigen.

Ook werd de heer Overste in zijne laffe rede door S. R. onderbroken die er dan ook om uitgescholden werd en met wegjaging bedreigd 1).

Op 26 Maarte, vragen eenige studenten van Ardoye, de toelating gedurende het verlof, eens het stuk „Beul en Martelaar" op hunne gemeente, op te voeren, en worden ze geweigerd.

Den 27 Maarte; — Nieuw onderhoud op de speelplaats tusschen den heer Superior en —? de rest is *met teekens* opgenomen.

1) Collegienota's. A. R. 1875—76.

2) Daarop duidt Wasilewski — in 't tooneel: „Carcer in het gesticht te Warschau" welk wij verder laten volgen.

Zoo volgt eene heele reeks aanteekeningen, aangaande de dagen der maand April, uitsluitelijk met teekens samengesteld, nota's die dus voor ons onverklaarbaar zijn.

Op 11 April werden er naar Julius De Vos kaarten geschreven door zijne makkers ter gelegenheid van zijnen feestdag.

Tusschen deze en de volgende nota's die — in teekens — zijn, staat er nog te lezen:

„L'esprit de système s'étend à tous: M. Delorge (professeur) le jour de sa fête dit: *J'ai prié afin de vous obtenir les vertus de mon patron.*"

Op 4 April. Ondervraging van studenten te Meenen. 1)

Meenen (Menin) was de spotnaam aan eene plaats gegeven waar een student opgesloten werd, en waar hij na een vaderlijk sermoen ontvangen te hebben, met zijn geweten alleen gelaten werd om schriftelijk op gestelde vragen te antwoorden. Slechts voor gewichtige zaken werd een student daar geroepen. Thans was het om reden van Vlaamschgezindheid of het maken van propaganda voor de Vl. Vlagge.

Albrecht bij den Superior geroepen uit oorzaak van „*Le concert et la chicane*" waarvan we de volledige bediedenis niet kennen, en uit oorzaak van het lied: „*De Vledermuis*" dat van hem niet was, vraagt aan den heer Superior of het allicht gedaan zal zijn met het roepen van studenten naar „*Meenen*" en de vlaamsche propaganda te aanschouwen als — *conduite scandaleuse* Zijne bedenkingen over dien toestand legt Albrecht in den mond van Wasilewski, in het „carcer" van 't gesticht te Warschau, opgesloten. Wij drukken hier geheel het tooneel over, daar het stuk in weinige handen zijnde, het weinig gekend is; ook nog, omdat het feiten behelst, zooals o. a. „*de afschaffing der vlaamsche redevoering*" enz. die waarheid zijn en waarover wij geene afzonderlijke aanteekeningen vonden; maar bijzonderlijk omdat geheel dat deel den eigen

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

zielstoestand weergeeft van Albrecht in 't gesticht te Roeselare, en zelfs later te Leuven — waar hij „het Kap. X zijner *herinneringen*" overdenkt — en dat het jammer zou zijn het deelken fantasie welk het bevat en gemakkelijk te onderscheiden is, achter te laten; des te meer dit tooneel het best eene gedachte geeft dier bonte mengeling van waarheid en fantasie, die de eigenaardigheid, het karakteristieke van het werk uitmaakt.

Tweede Tooneel.

CARCER IN HET GESTICHT TE WARSCHAU.

De ondergaande zonne schingt door eene hooge tralievenster. Water en brood op tafel. Wasilewski zit in gedachten verzonken.

Wasilewski. Het wordt hier algelijk verdrietig. Ik hebbe zoo dikwijls gewenscht eens in het geval te zijn te beproeven of ik waarlik gelijk had te houden staan dat een denkend man zich nooit en verdriet, zelfs in eene gevangenisse waar men wreed genoeg zoude zijn hem boeken en penne en papier te ontnemen. Hij heeft zijn gedacht, meende ik, en dat en kan men hem niet ontnemen, en met dat wonderbaar tuig schrijft hij op de bladeren van zijne ziele en en van zijn geheugen meer fantasiën en vroede gedachten dan hij er binst dien tijd in eenen boek zoude kunnen lezen of met de penne het papier te bewaren geven. Dat is al wel gedurende de eerste uren. Ten langen laatsten wordt het afgrijselik verdrietig. Ik hebbe reeds al de opschriften ontcijferd en gelezen die de vorige gevangenen dezer celle op de muren lieten, ter vereeuwiging van hunnen name, ter gedenkenisse hunner heldendaden en tot stichting hunner opvolgers, en hebbe er zoo menige wijsgeerige

aardigheid uit getrokken. Maar dat en belet niet dat ik geeuwe en die ongeruste kwale lijde die onder haren chroniken vorm het *spleen* heet.

Hij staat recht en wandelt heen end weder.

Wasilewski, Wasilewski, nog nooit binst heel uwe studiën en hadt gij in het kot gezeten. Gij waart misschien de eenigste die daarop boffen mocht, en ziet, eenige maanden voor het verlof dat u — eindelik! — voor goed vrij maakt, komt gij met dit heiligdom kennis maken. Nu, van eenen anderen kant, wie hier door niet gepasseerd en heeft en is maar half student geweest. — Het is toch schandelik, voor zulk eene reden te water en te broode moeten in het kot zitten; en waar gaan wij naartoe met dat stelselmatig onderdrukken van al wat poolsch is? Op eenen zelfden dag die arme poolsche redevoering, de eenigste en laatste hulde die men onzer tale, onzer moedertale, in het openbaar nog toestond — afgeschaft! En dan dat ander schandaal van den bestuurder. Hij klaagt gansche dagen putten in de eerde dat die poolsche woelgeesten alle overeenkomst in het kollegie onmogelik maken en dat de tweespalt door hen ingebracht het gestichte in twee vijandelike kampen scheidt: „Romains contre romains, parents contre parents!" — Hetgene geen waar en is, want hij staat aleene al zijnen kant, met twee drie Russen die zich de zake niet aantrekken, en zijnen opziener die niet verderen kan. — En hij die gansche dagen aldus voor de eensgezindheid en de eendracht van zijn kollegie te spoore en te messe staat, roept op eenen zelfden dag twee studenten naar zijne kamer, om ze op te wekken, namens God

en de heilige Kerke, eenen russischen klub te stichten — pardon, ik wille zeggen, eene vereeniging om de goede orde te doen heerschen — tegen den overmachtigen klub dier poolsche samenzweerders! 1) O gij kind, gij Calino, gij Joseph Prud'homme! Ware het niet dat gij een verwoede Rus zijt, wiens naaldsteken ons bloeden doen, hoe zouden wij met u leute hebben! Wacht maar. Den eersten keer dat gij mij nog naar uwe kamer roept om mij te verwijten dat wij het kollegie verdeelen met eene schole in de schole te stichten, zult gij het antwoord krijgen zoo het behoort. 2) — Indien hij dan maar niet hoorndol wordt! — Nu, Wasilewski, intusschentijd, zult gij leeren de vrijheid uwer poolsche tong beteugelen. Hoe kunt gij ook zoo dom zijn nog te meenen dat men in een kollegie zijn gedacht mag zeggen! — Nu, nu, ik zitte in het carcer, doch eene kermisse is eene geeseling weerd, en het heeft mij deugd gedaan mijn herte wat te hebben mogen ontlasten — in tegenwoordigheid van de helft der studenten en van den opziener die met zijnen mond vol tanden stond. En, daar men mij den tijd niet gelaten heeft te voleinden, zoo zal de eerste de beste het nog eens mogen hooren, zoohaast ik ontsnapt ben, en het overige érbij. Zij zullen verstomd staan. Want zij en zijn dat van Wasilewski niet gewoon. Het is al sedert dat zij Lubienski weggezonden hebben. 3) — Ondertusschen zit gij toch op het strafbataillon, gelijk uw patroon zaliger in den kuil der leeuwen.

1) Zulks deed inderdaad de Superior Delbar, benevens de conferencie van 25 Maart: Appel aux sentiments d'honneur contre les sentiments flamands.

2) Dit verwijt werd gedaan aan Albrecht Rodenbach door de Superior op zijne kamer, den 15 Maart.

3) De wegjaging van J. D. V. werd reeds vroeger als reden aangegeven.

Kapitel X mijner „herinneringen: „Wasilewski in het gevang.

Hoe late is het nu wel, glanzend uurwerk dat daar langs den muur klimt? Gij teekent roodachtig af op de blauwende blankheid van den muur. Dat wilt zeggen dat het avond wordt. — Avond, avond! — Het is de ure te trachten eenen blik over het veld te werpen. Doch de venster is hoog.

Hij schuift de tafel tot bij den muur, klimt er op, grijpt de traliën vast, trekt zich op en blijft eenige stonden voor de venster hangen.

O de avond over het land! De velden, het koorn, de weiden, de bosschen, versmeltend in het wordend duister; de Wisla gelijk een zilveren lint door de donkergroene vlakte; de purpere zonne, smeltend te midden eenen bloedigen plas, bachten de heilige wouden van Czenstochowa — eene nevelige strepe aan die urenverre kimme.... Het is schoon... O die melancholie des avonds! Kon ik hier blijven hangen! Ik zoude vergeten dat ik in het carcer ben. Doch mijne arms worden moede.

Hij zinkt neder en valt opnieuw in zijne gedachten. Het verduistert langzaam.

Een zinnebeeld voorwaar! Een arme jongen in het carcer, moedeloos en gevangen te midden het wordend duister, mogende slechts van tijd tot tijd, bij middel der kracht zijner eigene zenuwen, eenen blik werpen over het bloeiende landschap en door de opene vrijheid der wijdstrekkende ruimten, eene stonde met de oogen den vrijen vogel volgen door de lucht, en eene stonde den kus genieten van het gezonde windeke van ginter alover het veld, om dan weder, nog moedeloozer dan te vooren, in de verpestende

lucht te storten die tusschen vier muren bederft en in de donkere droefheid eener gevangenisse! Ja een zinnebeeld voorwaar! Want wat is een gesticht, tenzij een carcer in het groot, carcer voor het lijf en carcer voor de ziele? Wij leeren er wel van tijd tot tijd iets belangrijks, gelijk ik hier, om den tijd te korten, kluchtige opschriften zoeke op de muren van mijn gevang. Maar ons verstand en herte, ons leven, onze *menschlikheid*, wat doen zij ermede? Allengskens verdooven zij de innige geerten onzer rede en de ontwikkelende geerten ons herten, verstompen onze zinnen, vermoorden onze jeugd, beletten ons mensch en man te worden, en zijn de schuld dat het bederf wilt gisten in die samengeperste en platgedwongene jeugdige krachten, die vrijheid, ruimte en werkzaamheid hoeven; gelijk de gestopte waterloop, van naturenswege, allicht een ongezonde poel wilt worden, uit wiens rottende diepte de ziekte in het ronde zweeft....

Hij valt melancholisch aan het droomen. Een klaroen schalt in de verte.

Men blaast den taptoe in de kasernen van Warschau. Negen uren dus. Ja — ik hoore stappen op het dortoir. Zij gaan slapen en rusten — na hunne ruste meer dan verdiend te hebben, met uren lang hunne leden op het bedde te wringen in de zwoegende slaaploosheid dier ongezonde broeikas... Waarlik ik en hebbe nog niet geëten. Wasilewski, Wasilewski, gij zijt droefgeestig. Gij en zijt gij voor het carcer niet geschapen. Laat ons *souperen*. Magere kost! Doch — wat nooit en gebeurt! — het brood is nieuwbakken.

Hij haalt een groot mes uit en snijdt eene snede brood.

Wat is dat hier? De Israeliten aten strooi,

zegt het heilig schrift, maar het schijnt dat de Polakken op het carcer te Warschau papier eten. — Een briefken! — En nog iets — een slothaak! Dit weg, en dat open, en het hol gedoken in het brood, want de voorzichtigheid is de moeder van de . . . studenten.

Hij steekt den slothaak weg, duwt het brood toe en leest het briefken:

„Schrikkelike zijne tong niet kunnende houden en omdat hij vandage zijne tonge niet en heeft kunnen houden voor de eerste maal in het carcer opgesloten filosoof."

Het is van Woronicz!

„Gij moest juist vandage doen wat gij nog nooit gedaan hebt, onvoorzichtig zijn. Wij hebben de meeste moeite van de wereld gehad een middel te vinden u deze letteren te doen geworden in eene nieuwmoden enveloppe van nieuwbakken brood — Geluksvogel! — Hiernevens zult gij vinden hetgene men gewoonlik eenen slothaak noemt, zeer nuttig tuig, ten dienste van slotmakers, gauwdieven en studenten, nieuw stelsel, uitgevonden door uwen dienaar, *breveté, reproduction interdite*. Daarmede zult gij desnoods de poorten van Babylonie openbreken, zoodat gij, hetzij hun lief of hun leed, in alle gevalle om tien uren op het dortoir zijt. Belet wel, gij *moet* er zijn namens gij weet wel wat. Onderteekend, gij weet wel door wien, al heeft hij zijn geschrifte veranderd."

Om tien uren op het dortoir! Maar dan ben ik morgen weggezonden. Er moet iets schrikkeliks op het spel zijn, zoodat er alles bij te wagen zij. Nu, er is niets aan te doen — ik moete — en ik zal. Doch te vergeefs breke ik mij het hoofd om te ontdekken wat er gaande mag zijn. Laat ons toch maar eens den slothaak, nieuw systeem, beproeven.

Hij begint het slot open te breken.

* *
*

Op 5 April, de heer »surveillant" Barbe roept den student Jacques, bestuurder van het muziekkorps, en verbiedt hem voortaan nog »*De Vlaamsche Leeuw*" te spelen. (Worden niet verboden : *La Moucronnoise*, *La fille de Madame Angot*, *God save the Queen*, enz.) 1)

1) Collegienota's A. R. 1875—76. en „uit" rapport général du 8 Mai 1876. St. Vinc. de Paule.

Er valt op te merken dat de muziek van den „Vlaamschen Leeuw" aan het korps geschonken werd door professer De Boudt. Uit de korte nota maken wij op: dat er onder de studenten besloten wordt alle feest te eindigen met hun lied: „*De Vlaamsche Leeuw*" en *moet* men zwijgen, weerstand te bieden.

's Anderdaags reeds, 6 April, zou het feest der arme eerste communiekanten 1) plaats hebben; daarom verwittigde de heer Barbe den heer V. Lanssen, toen „surveillant" bij de kleine internen of „pensionnairen" in wier studiezaal dit gelegenheidsfeestje plaats zou grijpen:

— „*J'ai défendu de jouer le „Vlaamsche Leeuw" veuillez maintenir la défense*".

Het antwoord was:

— „*Je ne mets point la main dans ce pot pourri*". — De „Vlaamsche Leeuw" werd flink uitgevoerd, en ten einde eene beknibbeling van hoogerhand onmogelijk te maken, zonder — onredelijk te worden — voerde men tevens de liederen uit der andere natiën 2).

* *
*

Karel den Duyver (Student) had het plakkaat voor het Boldersfeest *in het vlaamsch* opgesteld en moet om die reden nog al erg berispt zijn geweest, daar men, na deze les, het als eene onvoorzichtigheid aanziet, het plakkaat voor de zouaven in het vlaamsch op te stellen en het feest liever wil verschuiven. Niettemin teekent Albrecht op 5 April het feestplakkaat; het verbeeldt: *De verdediging der pauselijke vaan door de vanen van Ierland, Polen en de Leeuw.* Men vreest of het zal mogen uithangen, en Albrecht antwoordt: „Het zal!" en zoo gezeid, zoo gedaan, het werd uitgehangen.

— In Maarte, had ook dit jaar onder de studenten

1) Kinderen der families door 't genootschap van St. Vincentius ondersteund.

2) Collegienota's A. R. 1875—76. en „uit" rapport général du 8 Mai 1876. St. Vinc. de Paule.

eene openbare verkooping plaats, ingericht ten voordeele van het genootschap „St. Vincentius-à-Paulo. Voor den bijval der zake zelve, kon zulks niet afgedaan worden zonder dat er, ten minste, toch, een vlaamsche gedachte onder schuilde. Ziehier wat Albrecht er over schreef in zijn „rapport général du 8 Mars 1876"; want natuurlijk daar ook moest alles in het fransch afgehaspeld worden.

»Reste maintenant à dire quelques mots de la vente. Nous avions un déficit et nous recourûmes à un de nos moyens extraordinaires, savoir, la vente; »moyen" traditionnel et qui ne manque pas, comme nous avons pu voir, de pittoresque. Nous eumes donc recours à l'inépuisable générosité de M. M. les professeurs; des dons nous arrivèrent aussi de la part des élèves; et voilà une vente en règle, vente qui dura trois jours, vente animée, grâce aux bons notaires qui s'en étaient chargés gratis, et où l'on se disputa avec acharnement les plus belles pièces, et *celles qui*, sans valeur intrinsèque, *pouvaient avoir grande valeur à cause de la pensée qui s'y rattachait.* Vous vous rappelez M. M. la tarte conquise vaillamment par la 4me; *les images à 0.50 fr. vendues à 15, à 30 fr.* etc. etc. Enfin, ce fut bien, et la vente produisit 631 fr. On nous en avait offert 30 fr."

„*Les images*" hier bedoeld, waren beeldekens van St^e^. Luidgaarde. De klasse van Rhetorika kocht er één aan zeer opgejaagden prijs, en de leerlingen, na hunnen lieven professor zijn feestdag gewenscht te hebben, op 31 Maarte, zijnde St. Hugo's avond, droegen hem — 's anderdaags — het beeldeken op. Dien avond had Albrecht het woord gevoerd, en ziehier den korten inhoud van hetgeen Verriest er op antwoordde:

31 Maarte, St. Hugo's avond 1876.

— Remercîment — toujours avec trop d'émotion.

— On m'a écrit que Qui n'a pas passé par ici et m'a eu en surveillance ou comme professeur, ne sait pas combien les rapports entre maître et élève sont intimes.

J'ai une pensée. Je vous la donne. Quand à genoux devant l'évêque, il m'a consacré, j'ai promis à Dieu de me consacrer à sa vérité. La vérité est ma vie, mon but. Je vous la donne. — Personne ne part sans en emporter quelque chose.

On reconnaît mes élèves, et moi, les revoyant, je regarde dans leur œil pour voir s'ils ont conservé dans l'âme ce que j'y ai mis.

Et s'ils ont erré, ils ont toujours conservé assez pour que, à l'heure de Dieu, celà germe et qu'ils deviennent tout de même *hommes*.

Vous êtes — ce que l'on dit peu et ce qui paraît étrange à dire — la vie de mon cœur. Pour le prêtre, la Jeunesse qu'il instruit est sa famille et son foyer. Celà lui tient lieu de tout ce que l'homme du monde trouve à aimer sur terre. Et plus il avance en âge, plus il aime ses enfants. Car le père meurt, les frères s'en vont au loin, et d'autres s'en vont, le cœur sent des vides et il faut les combler. Aussi vous êtes ma vie. Vous êtes ma joie. Non seulement vous êtes ma vie en classe, mais à ma chambre, en promenade, toujours, en vaccance, toujours. Mes récréations me distraient de mes travaux, non de vous, et mes frères savent qu'ils ne peuvent mieux me faire une bonne heure, qu'en me parlant de vous. Et aussi plus tard je vous suivrai de l'œil aussi loin que mon œil portera et pourra vous suivre. Et toujours, aimant mes élèves, toujours j'ai vu qu'ils m'aimaient. Jamais ils n'ont douté de moi, et jamais je n'ai pu douter d'eux.

Je vous remercie donc, et vous souhaite de mon côté, que la pensée que je vous donne vous la portiez toute votre vie: que vous la portiez pour la communiquer. Il en est qui passent dans le monde et ne font rien, ne font pas leur œuvre. Vous devez en faire une. Et puissions nous la faire ensemble. Aujourd'hui nous commençons notre marche, nous nous dévouons tous à la vérité, nous voulons marcher toute notre vie avec elle et pour elle; je souhaite que nous soyons unis toute notre vie. — Il en est qui, quittant leur Rhétorique, déposent le collège et tout ce qu'ils y ont trouvé, et s'en vont, sans un regard en arrière, sans une pensée, sans un souvenir; ils n'y aiment plus rien, n'y ayant jamais rien aimé. Qu'il n'en soit pas ainsi pour nous.

Ziedaar een hoekje van Verriest, zijn wezen, door hem zelf opgelicht, onbewust dat ieder woord uit zijnen mond zou aangeteekend zijn geweest door een leerling van hem, een leerling die zijnen meester zoo bewonderde en liefhad, dat hij zich eerbiediglijk *zijn kind* dierf noemen. Zoek me de weerga van dien allerbraafsten man en verstandige professor, van dien waren priester dien eenieder eerbiedigt, bemint, bewondert en groot acht, al staat hij als eenvoudig Pastoor op het boerendorpje Ingooychem.

Hoewel, misschien buiten het onderwerp vallend, kan ik niet nalaten hier eene korte nota te plaatsen die *de Familie Verriest* kenschetst; wij vonden ze onder de nota's van Rhetorika. Verriest deed waarschijnelijk

zelf de vertelling ten einde zijne bespreking over: „l'Elan vers le Bien, le Vrai, le Beau; travail à les faire règner: but de la vie" met een voorbeeld duidelijk te maken; Albrecht nam ze op en voegde er zijne bedenking bij:

Le besoin de cette vie git au fond de nos âmes et se reveille au moindre tintement que l'âme en perçoit.

Ce désir est étouffé par le monde mercantile, sage, prudent, pratique, et homme d'expérience.

Des hommes possèdent cette vie et ce désir, sans avoir reçu l'instruction. Les droites et grandes natures des paysans flamands. — *Le sacrifice.*

Les Verriest. Le typhus sévissait à Deerlyk (comme dans toute la Flandre en 1847 (?) — Personne à Ardoye n'enterrait les morts. On demanda quatre séminaristes; quatre vinrent et moururent sur le champ de bataille).

On érigea un hopital: il fallait quelqu' un pour le desservir. Le curé savait à qui s'adresser et s'en vint à son sacristain (Verriest). Celui-ci vint chez-lui et l'annonça à sa femme: et elle, malgré les 6 enfants encore en bas-age, répondit: »ga."

Et quand le choléra sévit à Louvain, on demanda des hommes de bonne volonté parmi les étudiants de médecine, pour soigner gratis les cholériques. Se présenta, G. Verriest, courut chez lui et demanda la permission à son père. Et le père se redressa de toute sa hauteur de sa taille haute, bénit son fils sur le front et dit: „Ga kind, God zegene u en God beware u."

Et plus tard, quand le père fut malade, et qu' il aspirait chaque fois à la visite que son fils, médecin à Wervicq, lui faisait deux fois par semaine; le désastre de Sédan arriva, et un jour le fils dit à son père: „Zou ik niet gaan?" et le père le bénit et dit: „Ga kind, God zegene u en God beware u."

Aussi Dieu a béni la famille: *Zij is de edelste en de achtbaarste van geheel Vlaanderen.*

O 't oude Vlaanderen en is nog niet dood! (mannen der kuste, kracht, enz., opoffering. enz.) **SURSUM**!

Hooger haalden wij eenige regels aan uit een verslag door Albrecht gegeven in 't genootschap van St. Vincentius-à-Paulo. Zie hier eenige regels uit het verslag van 9 Dec. 1875, en die bewijzen, hoe Albrecht, naast het brood dat men den arme verleende, hij ook trachtte hem een ander brood te verschaffen, dat der ziel of ter ontwikkeling zijner verstandvermogens; en dan nog wel *in Vlaamschen zin.*

— „Notre école Dominicale comprend six classes où les leçons sont données par des Messieurs du cours de philosophie. Elle compte à présent environ 60 élèves. On y apprend à lire, à écrire et à calculer en français, plus l'histoire et la géographie. Il y a là un grand bien à faire à ces pauvres enfants. Tout en leur donnant une instruction aussi grande que le permettent le développement de leur intelli, gence et le peu de temps qu' il nous est possible de leur consacrer on peut les maintenir et les raffermir dans le bon chemin, en leur ouvrant et en leur éclairant l'intelligence autant que possible, en développant en leur cœur la puissance latente du sentiment, en leur apprenant à fortifier la volonté, en leur donnant enfin quelque chose- autant qu' il nous est possible de leur donner, de cette éducation que nous avons le bonheur de recevoir complète.

Les bonnes lectures peuvent contribuer beaucoup à relever ainsi ces cœurs et ces intelligences. C'est pour celà qu' à notre école Dominicale est attachée une bibliothèque. Les enfants reçoivent aussi des livres en récompense de leur bonne conduite et de leur application, aux deux proclamations qui se font par an. La première distribution de prix de l'année 1875—76 a eu lieu il y a trois semaines. Ces livres mis entre les mains des enfants font du bien, non seulement à eux, mais parfois à la famille entière, lorque, pendant les soirées d'hiver, l'enfant lit à haute voix pour amuser et instruire ses parents et ses frères et sœurs.

Malheureusement notre bibliothèque est assez peu fournie surtout en fait de *livres flamands*. Nous faisons donc encore appel à votre générosité, Messieurs, vous priant de bien vouloir donner à nos enfants les livres que vous pourriez avoir et qui seraient devenus au-dessous de votre âge et de votre science. Une espèce de livres que nous manquons ce sont les livres *d'Histoire Nationale*. Nous le constatons pendant les vacances, ce qui est le plus propre à émouvoir les âmes parmi le peuple, ce sont les récits des temps passés.

Celá les grandit; c'est là une jouissance et une instruction qu' il importe de leur donner, surtout *lorsque l'histoire des ancêtres présente, comme c'est pour nous le cas, le tableau d'un peuple grand et catholique.*"

Deze bedenkingen in 't openbaar en in tegenwoordigheid van al de leerlingen en professors voorgedragen wekten niet alleenlijk de Vlaamsche gevoelens op bij de aanhoorders, maar moesten de tegenstrevers der Vlaamsche Beweging tot nadenken nopen, door de groote waarheid die zij vervatten, en waartegen de Overheid niet vermocht te werken, zonder van eenieder ondank te halen. Zoo werd zij ook soms haar deel toegediend dat ze, op hare beurt, mocht verkroppen.

* *
*

Jaarlijks werd er door geheel het collegie eene bedevaart gedaan naar Dadizeele. Er werd gevraagd, door Al. Lootens, (Student) in name der studenten op 15 Juni 1876 of men in het Vlaamsch mocht bidden, ten einde aan de menschen van te lande geene vergernis te geven, en dat het betaamde, te midden de vlaamsche velden, hunnen God te aanbidden in de tale die Hij aan het Vlaamsche Volk geschonken had.

De toelating werd geweigerd en M. Dierikx, hulpsurveillant en Vlaamschgezinde, kon geen ander antwoord geven: „*'t Is tegen het bevel van den Baas.*" 1)

Lazen toch in het Vlaamsch de vaandeldragers en de jongens van het „klein koerken" die volgden.

„*Schande! Schande!*" was het wederwoord, „*Wij die ter opbeuring werken en moeten verergernisse geven!*" En Al. Bruwier riep uit: „*Zes fransche paternosters op ons herte!*"

* * *

— Op vandage, 15 Maarte, werd ik (Albrecht Rodenbach) geroepen bij den heer Overste. Hij zeide mij dat wij eene „school" maken: — *une école dans l'école.*

En, *zonder het te willen*, slechte geest en tegenstand deden ontstaan.

Hij trachtte het te bewijzen, en besloot dat hij, daarvan overtuigd zijnde, traag en voorzichtig, maar toch gestadig wilde er tegen werken, dit zijn ambt en plicht zijnde het goede te handhaven in het gestichte hem toevertrouwd.

Nu, dit bevestig ik:

Dat wij noch „school" noch oproer willen, maar aleenlijk *volgens het ons studenten past*, medewerken in de Vlaamsche Beweging, dat is, den kamp om het Vlaamsche Volk te doen herleven.

Dat wij den staat waarin wij hier zijn, en de houding der Overheid jegens de Vlaamsche Beweging onrecht-

1) Baas. Vlaamsche benaming, toen dikwijls gebruikt voor *Superior*.

veerdig zien, en, moeten wij, uit plichtswege water in onzen wijn doen, in ons herte alle dwingelandij tegen taal en landaard haten en verachten." 1)

Deze taal is nagenoeg dezelfde die voorkomt in de poolsche tafereelen.

* * *

— Omtrent dien tijd moet Guido Gezelle een bezoek gebracht hebben naar het gesticht van Roeselare; doch de nota zegt anders niet dan: „*Ovatio et iritatio*" 1)

* * *

Het moet zijn dat het den belhamels ook verboden werd aan malkaar te spreken; want wij vinden deze verzen van Albrecht:

— *Stonden onder de dwingelandij* 2).
„O sombere woede wen 'k mijn vrienden daar zag stappen,
verdreigd, verdrukt, verplet, *verboden mij te klappen*,
en dat ik herden moest."

Dat vers laat gevoelen, hoe die stonden onder de dwingelandij, hem vormden tot aanleider en strijdend dichter, en hoe Albrecht's karakter er door getemperd werd, lijk staal in het vuur.

Op eene andere plaats schreef hij nog:

„Hoe verre peizen de dwingers?
Weten zij wat men wordt met zes jaar te moeten zwijgen en zijn hert geen lucht te kunnen geven?')

— „Wij willen er door, *wettig* maar *stout*. Op het minste woord tegen het vlaamsch of tegen ons, roepen wij: *Vliegt de Blauwvoet!*"1)

Van daar ook die papierkens met enkele reken op, vlug gedicht, zoo niet „geïmproviseerd" en van maat tot maat overgegeven. Want het minste gaf stof tot het slaan van een vers of tot het dichten van een lied, en de onbeduidendste zaak kreeg bedied onder vorm van vers of lied.

1) Collegienota's A. R. 1875—76.
2) W. u. D. A. R. 1876—77.

Onder andere, men had op de speelplaats een nieuw kloksken gehangen daar het oude gebroken was; hoe? weet ik niet; van Aug. Ghekiere, (student) vond ik deze onvolledige nota:

„Rolt tranen, weent van 's morgens tot 's avonds
daar 't kloksken ons den regel niet meer luidt;
want helaas, het kloksken is gebroken."

In andere omstandigheden zou men dat nooit bemerkt hebben; maar nu gaf het stof tot een lied, en den zelfden dag was Albrecht reeds met een liedje klaar en werd het op eene gekende wijze gezongen; 't kloksken werd er „Roelant" gedoopt, en medeen kreeg het eene bediedenis in hunne studentenbeweging.

HET KLOKKELIJN.

Broeders, 't moet een liedje er op gezongen,
't nieuwe kloksken hangt: bin, ban, bon.
Ende wêer met zijn metalen tonge
zingt en klinkt: bin, ban, bon.
Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven!
Gij zingend, klingend dingen wellekom,
welken name zullen wij u geven
dat gij preuscher klinkt: bin, ban, bon?

Zulken name willen wij hem geven
aan het zingend ding: bin, ban, bon,
dat hij blijve in d'herten geschreven
en hun spreekt: bin, ban, bon.
Koor: (Zie koor I).

Roelant zal het kloksken bij ons heeten
dat ons zingt en klinkt: bin, ban, bon.
Den ouden Roelant zoûn wij wel vergeten
en zijn zin: bin, ban, bon.
Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven,
gij zingend, klingend dingen wellekom,
Roelant's name zullen wij u geven
dat gij preuscher klinkt: bin, ban, bon.

Roelant hong te Ghent al op die Halle
en als Roelant zong: bin, ban, bon,
al de gilden stormden naar de wallen
't zweerd in d'hand: bin, ban, bon.
Koor: (Zie koor van III).

Zoo moet alles hier aan 't herte spreken,
zelve 't klingend ding: bin, ban, bon,
van den tijd die — lacy — is geweken,
doch komt weer: bin, ban, bon!

Koor: (Zie koor van III.)

Zoo dan, broeders, Roelant is de name
van het klingend ding: bin, ban, bon.
't Zong ons ook, zoo 't eens zoo verre kwame
„Weer in hand!" bin, ban, bon!

Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven,
gij zingend, klingend dingen wellekom,
en indien ge ooit 't storremsein moet geven
wij zoûn stormen ook, drom bij drom.

* * *

Deze liederen moesten gedicht worden op *gekende wijzen* en diensvolgens zooveel mogelijk met den aard en de beweging der muziek overeenstemmen; dus stond het den dichter niet vrij zijne ziel te laten stroomen in den gepasten vorm, d. i. in den vorm dien de strooming zelve zich al stroomen vormt. Dit diende men in acht te nemen bij de beoordeeling der liederen die aan de muziek hunnen vorm te danken hebben en niet aan de vrije uiting van het dichtend gemoed. Doch dan zelfs is de rythmus soms zoo passend en de uitdrukking der gedachte zoo volledig uitgedrukt dat de dichter er mede zijne beoordeelaars van heden om den tuin leidt, en men hoort ze heel letterkundiglijk uitweiden:

„Over de plastische objectiveering van de beelden, en met welgevallen glijden onze blikken over het harmonieerende lijnenspel, en hebben genoegen aan de afwisseling van helderheid en schaduw, van gebaar en handeling, en het eenvoudig liedje „*De Kabouters*" naakt in opzicht van aanschouwelijkheid het uitmuntende."

't Kan waar zijn en 't is mooi gezegd; maar die beoordeelaar vermoedt niet eens dat Albrecht zijne teekening schikken moest binnen de palen der eenvoudige muziek: „*Au clair de la lune*, *mon ami Pierrot.*

't Lag ne man te slapen,
't hoofd op zijnen vracht,
t'midden van een kerkhof
binst nen zomernacht;
door de donkre tronken
't lijzig windje zong,
en op de oude kerke
d'heldere mane schong.

Doch zet daar nevens:

Trarah, trarah.....
„Pif! paf!
't Rookt in de sperren!
doomende verten weerzuchten 't geschot!
Pif paf! antwoordt het herte
O romantisch knapengenot".

en men staat vóór de vrije uiting des dichters die hoort, ziet, voelt, dicht en schildert en zingt, niet binnen de palen eener bestaande muziek waarop de woorden moeten passen, maar in den passenden vorm die de uitdrukking zelve is; en in enkel zeven woorden, hoort gij den slag van 't geweerschot en den weergalm die zinderend wegsterft ter doomende verten, wijl in 't sperrebosch nog de rook opwolkt.....

Niemand meer dan Albrecht was tegen pedanterij en over niemand wordt er meer pedanterij uitgekraamd. Hoe „sceptisch" zou hij glimlachen moest hij gewaar worden op welke wijze sommige beoordeelaars pogen zijne dichtergave en zijn verstand te ontleden, en, voortgaande op de jaartallen, zijne gedichten rangschikken als komende uit onderscheidene schuiflaadjes van zijnen kunstaard. Niet dat men niet genoeg boft, integendeel, maar die alweters van letterkundigen misgrijpen zich nopens het doel dat Albrecht voor oogen had en willen ons dan dingen wijs maken waarop de dichter nooit gepeinsd heeft, ten minste wen hij aan 't dichten was, en die zóó dichtte, zonder het zelf te weten, omdat zóó dichten zijn kunstaard was.

* *
*

Ziehier nog eenige dier strooibiljetjes van Albrecht; wij geven ze in hun oorspronkelijk westvlaamsch, gelijk wij ze vonden onder de nota's van 1875—76.

Kerels, Kerels, vlaamsche jongens,
wildet gij, het zou wel gaan;
in de plekke van te beven
dedet gij in u herleven
uwer kloeke vaad'ren dâan.
Waarom beeft gij
ende en leeft gij
Vlaamsche Kerel, *uw* leven niet?

Het volgende werd waarschijnelijk in antwoord gedicht op een hem toegekomen strooibriefje:

Wel neen, wel neen,
j en is nog niet dood
al heeft hij zoo vele geleden:
nog staat hij zoo vaste, zoo edel en groot
met de oog op zijn glanzend verleden.

Langs den eenen kant der speelplaats stonden groote boomen; voor 't meerendeel „italianers"; die kant lag hooger dan de koer er werd de „wandeling" genaamd; welnu deze dagelijksche getuigen van allerhande studententooneelen moesten ook bezongen worden:

Als die hooge boomen ruischen,
waaiende in den wilden wind,
't is lijk of de zee zou bruischen
in de verte, bij stormwind....
(Als de storm zich ontbindt.)
En dan komt mijn geest vol beelden,
't dinkt mij 'k zie de zee die, wild en
woedend, op en neder wiegt....
'k Zie de schuimende golvenkruinen,
en alover d'hooge duinen
't dinkt mij dat de Blauwvoet vliegt.
En ik zegge, den geest vol droomen,
horkend naar den wind die wee
huilt al door die naakte boomen:
„Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!"

***

Kerels, Kerels, wrevelig volk,
waarom ligt gij nu begraven
in der tijden verre wolk?

***

Vlaamsche Jongens, Vlaamsche Jongens,
waarom, lijk het oude diet,
van het minste dat u tinste
schreeuwt en slaat en stampt gij niet?

* * *

Van hooger bedoelde boomen waren er drie door een orkaan geveld geweest, en seffens dichtte Albrecht er een liedeken op, met zinspeling op de *verwaande Overheid*, liedeken dat op gekende volkswijze gezongen werd in eene plaats — die zeker meer veiligheid gaf dan andere — en door de studenten: „*het Rossekot*" werd genaamd. In eene andere nota, zien wij dat het rossekot, de „salle de jeu" was.

LIEDEKEN VAN DE GEVALLEN BOOMEN.

Broeders, 't waren felle boomen,
trotsch en onbekend met schromen,
die den Noordwind niet ontzagen,
en die loechen met de vlagen.
Ei de wind, lalala,
Ei de wilde noorderwind!

En hij blies zijn oorlogstonen,
stormde en schudde d'hooge kronen,
dat ze fel malkander raakten
en de bloote takken kraakten,
Ei de wind, lalala,
Ei de wilde noorderwind!

En wij hoorden drie, vier uren
't woelen van de worsteling duren....
Maar de boomen zijn gevallen....
Hoor des noordwinds zegeschallen!
Ei de wind, lalala,
Ei de wilde noorderwind!

Broeders, 'k kenne trotsche boomen
die den „Noordwind" ook niet schromen:
trotsche boomen zijn gevallen!
Hoor des Noordwinds zegeschallen!
Ei de wind, lalala,
Ei de wilde noorderwind!

(In het rossekot gezongen)
1876 (Rhetorika.)

Over den zelfden stormwind dichtte ook C. V. C. of Constant van Coillie, als wij ons niet bedriegen, toen leerling in wijsbegeerte.

O de zangen van den wind!
O de zangen van het Noorden!
U bemint het vlaamsche kind
Schoone ruischt gij aan zijne ooren!

STORM 1).

Al burlen komt de wind
o kind,
gedreven door den zwarten nacht!

De donder in de verte grolt
en rolt
al kletteren boven de zee.

De baren zingen door den nacht,
met macht,
den stillen zang der dood.

De wilde en woeste storm verslindt
de huizen en de daken,
en onder 't drukken van den wind
de populieren kraken,
en storten neder één voor één:
Maar nooit, noch storm, noch wind en raken
de liefde uit 't herte, neen!
De liefde die daar ligt te blaken
voor God en taal en land!
Ja, storm en wind doen boomen kraken;
maar blusschen zulk geen brand!

* *
*

Het volgende gedicht, hoewel „Witing" onderteekend, is waarschijnlijk ook van dezelfde; het is van dezelfde hand geschreven en draagt het jaartaal 1875 1).

HOE DAT 'T IS, EN HOE DAT 'T ZIJN ZAL.

(eenen greter.)

Als de vlaming moe vernederd,
fier voor zijn misprezen recht,
voor zijn vrijheid, voor zijn tale,
voor zijn heilig Vaadr'erf vecht:

1) Papieren van A. R.

schelt men laf hem rustestoorder,
  woelkop die maar tweedracht zoekt,
of verwaand grootspreker, zwichtend
  wijl hij raast en 't fransch vervloekt!

Maar als door zijn krachtig werken,
  door zijn moed dien men misprijst,
't uur zal slaan, in 't oproersdondren
  dat de vrijheidszonne rijst:
dan zal 't uit zijn met dat spotten!
  Hij dan die maar tweedracht zoekt,
zal zijn Vlaandren vrij en vlaamsch zien
  en dan, zwicht u, gij die loegt! ....

Verscheidene klassen bezaten hun eigen lied. Onder andere, ziehier het lied van het „vierde" door Julius Delbecke (leerling van 't vierde) gedicht, later herzien en gedrukt ter gedachtenis der „male", die op 25 Paaschmaand 1876, te Thourhout gedurend het klein verlof, gevierd werd.

HET LIED VAN 'T VIERDE. 1)

De Leeuw en herdt geen slavebanden,
  Geen keten die zijn lijf omklemt,
O neen: op onze vrije stranden
  Wordt nooit de zwarte Leeuw getemd.

HERHAAL.

Den zwarten Leeuw op gouden standaard;
  Omhoog in top het Kristi Kruis:
Zoo kampen wij voor Taal en Landaard
  En God en Kerk, spijts 't laf gespuis.

Zij spraken eens, die onbezonnen:
  „Daar ligt de vlaamsche vaan geveld,
Daar ligt de klauwaard overwonnen,
  Veroverd heet het Leieveld!"

Welhaast door Kortrijks wijde velden,
  Vol dolle smert en somberen moed,
De vlaamsche Gilden henensnelden....
  En 's avonds lag de Lelie in 't bloed.

Zoo dêen de Klauwaards, onze vaderen,
  En wijnder 2), bloed en aard getrouw,
Ons reien rond den Klauwaard gaderen
  Die trillend briescht met rooden klauw.

1) Vierde latijnsche klas.
2) wijnder = wij.

En snorkt een pijl te dicht de vane,
De spere glanst, de hoorne luidt,
De Leeuw schudt hoog in wind de mane,
En juichend stormt de rei vooruit.

Zoo een lied hadden ook de „internen" die men „thuisliggers" naamde. Het werd gemaakt en gezongen op de wijze: „*Waar kan men beter zijn*" als het getal „thuisliggers" tot 300 geklommen was. Dichter, en datum onbekend, en 't lied waarvan hier eene stroof, was „niet gedurfd". Anders zou de Overheid er tegen opgekomen zijn.

Waar kan men beter zijn
Dan in dees Kristen schole,
Waar Jezus-vier in d'herten nog gloeit,
Waar onschuld, deugd en liefde nog bloeit,
Waar wij zullen altegare
Met driehonderd van de jare
Kristen, vlaamsche broeders zijn.

* *
*

Zelfs de gewezen leerlingen uit de „Wijsbegeerte" bleven filosoof genoeg om als Seminaristen in „Koffiegilde" bijeen te komen en hadden ook hun lied:

LIED DER KOFFIJGILDE „CONCORDIA" VAN ROUSSELAERE-EXTRA-MUROS.

Stemme: *Die Wacht am Rhein.*

Sa, vrienden, stem met stem gepaard!
Eendrachtig in een stem vergaard!
En vraagt gij mij: „Tot wat voor lied? —
'k Zeg: „Komt gij van de Mandel niet? —
Daaromme zingt van Rousselaer, (bis)
En van de Mandel Mandelbeek aldaar. (bis)

Daar groeiden al verscheiden kant
Jong'herten in ons Vlaandrenland
God zag ze en zei: „Weest één aldaar." —
Zij kwamen in een stad te gaar:
Die stad dat was ons Rousselaer, (bis)
En wij, wij kwamen samen saam aldaar. (bis)

Van vaders huis zoo kwamen wij
Geen een en kende ik, kende mij,
Wij sloegen klaps en spel te gaar
Onz' herten kenden mallekaar,
Wij wierden vriend te Rousselaer, (bis)
En langs de Mandel Mandelbeek aldaar (bis)

Noch Mandel nochte Rousselaer
En zien ons nooit meer bij malkaar
Toch Mandel en Gij Rousselaer
Gij bindt ons nog alhier te gaar.
Wij blijven vriend in Rousselaer, (bis)
En zingen van de Mandelbeek aldaar. (bis)
K. B. (1872).

† Groot Seminarie Brugge, op Sint Elooi'sdag, Heilig Jaar 1875.

Tal van Rodenbach's liederen en vaderlandsche gedichten, zijn van dat tijdstip. Men bemerke dat het midden waarin Albrecht ontwikkelde, den zelfden invloed heeft uitgeoefend op allen die rond hem de pen voerden, niettegenstaande onderscheid in aanleg of andere bouwing van verstand. Een bewijs dat de Blauwvoeterij op de letteren dier studenten haar stempel heeft geslagen, en als natuurlijk gevolg: dat de letterkundigen van heden die in een heel ander midden en omstandigheden ontwikkelden, eerst behoeven kennis te maken met den kamp van toen, willen zij, ten gronde, Rodenbach's streven en kunst begrijpen.

Doch niet alleenlijk in lied en dicht gaf Albrecht lucht aan zijne vlaamsche gevoelens tot opwekking zijner medematen, maar ook in prozawerken en teekeningen, in één woord, in alles en in alle omstandigheden, gelijk het de Opziener bemerken doet in de Poolsche Tafereelen:

„Men kan geen woord spreken, geen gedicht dichten, noch geene redevoering schrijven, of men moet er te passe en ten onpasse Polen van nu en Polen van eertijds te berde brengen."

Samenspraak.

Welke tale spreekt gij?
— Geene.

— Waarmee verhelpt gij u dan?
— Met Fransch te râbraken.
— Hebt gij dan geene taal?
— Ik heb er eene gehad.
— Hewel?
— Ze hebben ze mij gestolen.
— Wie?
— Wijze mannen.
— Geheel en gansch?
— Bijna. Ik râbrake ze nu en dan.
— Waarom maar nu en dan?
— Ten eerste, omdat het in mijn gedacht niet en komt; ten tweede omdat de Fransche veel schooner is, en gemakkelijker om spreken voor mij; ten derde, omdat het mijn plicht is fransch te spreken....
— (in een lach schietend) Uw plicht?
— Zeker, le bon Dieu défend ça, van onze taal geern te zien.
— Wie heeft u dat geleerd?
— Wijze mannen.
— Het schijnt!
— Ten anderen, waarom zou ik mijne taal liever zien dan eene andere? En nog, *een woord mijner tale kost mij tien centiemen en dat loopt te zeer op.*
— 't Zal nog al beteren. Wien moet gij dat betalen?
— Wijze mannen.
— Maar dat is dwingelandij!
— Bah 't en doet, vriend: ce n'est pas contre nous, c'est pour nous.
— Waar zijt gij geboren?
— Nievers.
— Goed zulke dingen! Wat beteekent dat?
— Ik en heb geen vaderland.
— Zijt gij banneling uit het land uwer vaders?
— Ik en heb geen vaders.
— Wie heeft u die schoone dingen geleerd?

— Wijze mannen.

— Zoo gij en hebt dan niets meer van die gevoelens die eenen mensch veredelen?

— Bah 'k doe, 'k kan fransch.

— Hij en verstaat mij zelfs niet. — Weet gij wat vaderlandsche liefde is?

— Vaderlandsliefde? ça est l'esprit de système.

— Ja zegt dat eens aan een Duitschman.

— Ja, mais, je veux dire pour nous.

— Jongen, ik misprijze u.

— Ik ben misprijzen gewend en begin er mij in te jeunen. Ik misprijze mij zelve

— Gij zijt een wanschepsel of een zot.

— (met eenen traan in de ooge) 'k en doe, 'k ben een Vlaming.

A. R. (1875).

Tot in het gedicht, ter gelegenheid mijner en mijns kozijns „eerste communie" toe, straalt de vlaamschgezindheid door.

BIJ DE EERSTE COMMUNIE VAN F. EN A. R. 1)

O blijde Kinderpaar, zoo groot uw zielen waren
en glanzend van den nuchtend; en der Englen scharen,
vol diepen eerbied, keken neder, en een woord
wierd door den blanken krans der Engelen gehoord:
„Quam pulchrae sunt!" „Hoe schoon die kinderlijke zielen"
en de eedle koren dan op hunne knieën vielen,
en borgen met hun vlerken 't zalig aangezicht,
aanbiddend, om den glans van 't alverlichtend Licht
dat in die zielen was gedaald van uit den Hoogen.
O Kinders, dezen nuchtend lei men 't u voor de oogen,
hoe groot gij waart, hoe glanzend in de eenvoudigheid
van uw gemoed, gij tempels der Drievuldigheid,
voor wien daar hooge de Englen blaken ende beven,
wien alles eere biedt dat wezen ende leven
ontvong, ontvangt en in den tijd ontvangen zal,
daar hoog, hier op de wereld, in het gansch heelal.
Het Wezen, de Volmaaktheid, Schepper en de Koning,
Hij daalde van den nuchtend, ende koos voor woning,

1) Wij drukken het gedicht hier over, daar het nergens nog werd opgenomen, en ten einde het niet verloren te laten gaan.

Hij d'Hemelen gewend en 't zingen van de schaar
der blakende Engelen, een Kinderherte, waar
Hij met zijn kracht en macht, en zijne liefde oneindig,
zijn liefde eerst en vooral, verblijven kwam. Maar, vindig,
opdat zijn majesteit die d'Heemlen beven doet
en eenen mensch zou dooden, 't kinderlijk gemoed
zelfs niet verschrikken zou, zoo daald' Hij neer, gedoken
in 't zuiver missebrood. Gij hebt met hem gesproken;
gij hebt hem durven spreken, en Hij antwoord gaf,
en zalig klopte uw hert. Dan, als met herdersstaf
en mijter, op den zetel voor het altaar thronend,
de Kerkvoogd een voor een u riep, en, 't voorhoofd kronend,
met olie ende balsem, zei: „Ik zegen u
met 't Kruis, en met die zalving heilig vorrem u."
Dan daalde in u de Geest, de Vader en de Zone;
en, waren van te voren uwe zielen schoone,
van liefde en onbevlektheid en eenvoudigheid,
dan wierden zij nog schoonder, als de heiligheid
des Geestes er in wrocht zijn heimelijke werken,
en met zijn gaven uwe zwakheid kwam versterken,
u ridders sloeg van Jezus door des bisschops hand.
En gij, gij zweerdet knielend: „Nooit en zal de band
waar 't heilig doopsel mij, klein kind, van heeft ontslegen,
nog mijne ziele boeien en op 't lijf mij wegen.
Ik zweere, Jezus Christus, U getrouw te zijn,
en nooit den duivel, 't vleesch, de wereld, 't herte mijn
ten prooi te geven." Uwen eed aanhoorde d'Hemel.
Zoo ook in de oude tijden, in het blij gewemel
der riddrenschare, gansch gekleed in schittrend staal,
bij bruiloft, steekspel en bij feestelijke maal,
ten tijde dat ons Vlaandren groot was ende machtig,
zoo ook het edel kind kwam, fier reeds ende krachtig,
en droeg voor de eerste maal het blinkend ridderkleed,
en, 't hoofd omhooge, zijne gouden lokken deed
rond zijnen nekke schudden, en ging nederknielen
vòòr zijnen vader uit wiens oogen tranen vielen;
en hij, met 't machtig zweerd dat hij zoo vreeslijk droeg,
in 't Oosten, nevens Godefried, hem ridder sloeg.
En 't kind stond op, en hield zijns vaders zweerd getogen,
en heldenmoed en sterkte straalden in zijne oogen,
en zwoer, „bij Jezus Christus en bij d' heilge Maagd,
hem altijd te gedragen zooals hem gedraagt
een Kristenman, wiens zweerd de priester met zijn zegen
gewijd heeft, dat hij het, op alle zijne wegen,
zou voeren tot verweer en scherm van weêuw en wees
en ongelukkigen." En jubelende rees
en deed de diepe gangen van het slot weerhelmen.

de stemme van de Ridders met de omwaaide helmen.
Zoo ook gij kinders van den nuchtend ridders werdt
der Kerke Gods. Bewaart dien nuchtend in uw hert,
den grootsten en den schoonsten van geheel uw leven,
toen Jezus Christus, God en Mensch, hem heeft gegeven
aan u voor de eerste maal. O kinders, en vergeet
nooit noch den grooten dag noch uwen grooten eed!

Juni 1875 (Dichtschole)

Dat Albrecht zijne spreuk: „*Alle baten helpen*" getrouw was, springt bijzonderlijk in 't oog als men de punten overloopt zijner „*improvisations ou discutions à la société littéraire*". In het onderwerp „*l'Eté-l'Hiver, pour l'étudiant.*" Kan hij niet laten, er de Vlaamsche Beweging in te brengen, en sprekende over de regenvlagen — die op wandeldagen beletten de wandeling te doen — een steek te geven op *de afgeschafte „Séances.*"

In een ander onderwerp „*Le Congrès de Vienne*" waar er over België gehandeld wordt, doet hij een duitsche generaal, noch min noch meer, *de rol van „Blauwvoet" spelen;* en als hadde de generaal zijne studie's gedaan of ten minste, ten gestichte van Roeselare, gestudeerd in 1874—75—76, spreekt hij van het vlaamsche ras, de Kerels, de Klauwaards, de oude Gilden; valt op de fransche Republiek en brengt de „Boerenkrijg" te pas; en „le Congres de Vienne" eindigt met de toekomstige zegepraal der Vlaamsche Beweging te voorspellen. Maar al die zaken zijn derwijze bijgebracht dat men denken zou: ze zijn er noodzakelijk tot volledig begrip der verhandeling. Tot in „la société de St. Vincent de Paule" waarvan Albrecht schrijver was, liet hij geene gelegenheid voorbij gaan, zonder in zijn openbaar verslag, een vlaamschen vuurpijl op te steken.

* * *

Reeds in het nummer der „Vlaamsche Vlagge" tweede jaargang, kon men bestatigen hoe het vuur dat uit Roeselare oplaaide, niet alleenlijk de andere gestichten van Westvlaanderen in vlam had gestoken, maar tevens hoe de vlammen uit andere gewesten naar de vlammen uit Vlaanderen reikten, als trachten zij een brand te stichten tot ontzaggelijke onbluschbaarheid; en weldra uit alle gouwen te gelijk, rees de gedachte op: *alle krachten te vereenigen voor het stichten van een Bond.*

Menigvuldige brieven met nieuwe inschrijvingen beladen, kwamen naar de Vlagge toe, en uit alle gewesten: van Gent, St. Nikolaas, Aalst, Antwerpen, Mechelen, Leuven, enz. ja zelfs van over de zee reikte men de Vlaamsche broederhand toe. Er was geen middel al het toegezondene in de „Vlagge" over te drukken, en zij schreef:

„Mochten wij eenen raad geven aan onze broeders uit Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Braband, 't ware om ze aan te moedigen om aldaar ook een tijdschriftje te stichten voor de leerende jeugd; met hunnen grooten iever en weinig moeite, en ook met eenen goedkoopen drukker en eenen ervaren toeziener, zouden zij, zoowel als hier, kunnen eene „Vlaamsche Vlagge" opsteken, en wij zouden gelukkig zijn en wel te vreden van met alle mogelijke middels hun werk te helpen ondersteunen en het ook te verspreiden onder de Westvlaamsche studenten.

Vooruit gebroeders! hand in hand!
Voor God en Tale en Vlaanderland!"

* * *

Uit Sint Nikolaas, schreef Amaat Joos:

„De Vlaamsche Vlag en moet niet beven
Als felle wind de zee beroert,
Zij is door God en Taal gesteven
Die beide ze in heur plooien voert.
Wat woeste bui, wat wreede slagen
Zich beuren tegen God en deugd,
Blijf immer aan het spits gedragen
Van d'eedlen stoet der Vlaamsche jeugd.

Uit Gent schreef men, onder datum 25 Jan. 1876.

Welaan dan, o Leerende Jeugd van Oostvlaanderen
Ons Westersche Jeugd ondersteund, en met moed
Gestreên gelijk zij — onder heilige vaandelen
Voor God en voor Tale en voor Vaderland — doet!

God gave dat haast de dag kwame op welke onze jeugd zich met de uwe zal vereenigen, niet meer alleenlijk in gemeenschap van eene en dezelfde gedachten en gevoelens, maar van 't zelfde edele streven en zwoegen daarbij. Och God! 't ware zoo schoon! een gansch leger jongelingen blakend van geestdrift en liefde voor onze Vlaamsche zeden en voor ons oud Vlaamsch Katholijk geloove. enz.

geteekend: Oudenhove.

Uit Mechelen ook, zond men vaderlandsche gedichten af. „*De Jonge Taalvrienden*" waaronder Pol de Mont, Muyldermans, Jan de Block, Bouten, Mercelis en Luppens, de voornaamste waren, hielden woord; belegden samen met de Waaslanders verscheidene vergaderingen te Puurs, en weldra verscheen, onder hunne zorgen: „*Onze Dageraad*".

Rond dien tijd moet Pol de Mont uit Mechelen den brief geschreven hebben, waarvan Dr. van Puyvelde gewaagt naar de eigene getuigenis van Pol de Mont, en waarin deze laatste ook den voorstel deed al de vlaamsche studenten van heel het land in eenen Bond te vereenigen.

Wij vonden den brief noch 't antwoord niet; doch de aangehaalde woorden van Albrecht kunnen niet in twijfel getrokken worden daar de zaken altoos vergingen, zooals ze hier verhaald worden:

„Ik heb uwen brief mij uit Leuven overgestuurd, voorgelezen aan al de „Blauwvoeten" van het collegie, aan den voet van eenen boom, tusschen licht en donker, onder de ruischende kruinen der groene linden. Terwijl ik hem voorlees, houden vrienden de wacht, of er geen onraad is. En komt er een nieuwe bij, „Vliegt de Blauwvoet' vragen de wachten, „Storm op zee" antwoordt de andere als 't een goede is, en de kring laat hem in. Gij kunt niet denken met wat een geestdrift wij uw plan en de gedachten der medekampers vernemen!

„Gij moet daar wel in 't land van belofte leven, om zulk een peerdengedacht te durven uitpeinzen. Wij zitten hier in de Kata-

komben en alles gaat in het duikertje .... Doch *wacht maar tot het einde des jaars*; *eens te Leuven, en 't zal wel gaan!*" 1)

Te dien tyde droeg Albrecht reeds het ontwerp tot het stichten van een „Bond" in het hoofd; want onder de vroegste nota's lezen wij:

„De Vlaamsche Kamp: *Bond onder al de Kollegiën. Eenheid* — door geheel het Vlaamsche Land: *forces isolées à rassembler en faisceau.*2)

Dat zijne hoop op de Toekomst berustte, bewijzen deze woorden die onmiddelijk op de vorige nota volgen:

„*Vlaanderens bestaan*": gedurige strijd: tijden van roem — een strijd. Onnuttige roemrijke victorie. Altijd ongelukkig, *misschien de beste tijd nog in de Toekomst.* 2)

Zijn dwepende geest vloog zelfs reeds de tijden vooruit en in zijn geesdrift schreef Albrecht, hier en daar, de eerste schema's neer van onderwerpen in verband met den „*Bond*" dien hij in zijne gedachten reeds verwezenlijkt zag.

Deze plannen koesterde hij, weiger en bescheiden, en veropenbaarde ze slechts aan eenige Blauwvoeten die met hem naar Leuven zouden trekken waar zij, om te beginnen, een „*Gilde*" zouden stichten onder malkaar. Daartoe waren ze reeds samen gekomen gedurend het verlof op Beloken Paschen, te Brugge in het gasthof „*Mon Bijou*" waar Jules De Vos, Adriaens, Bruwier, Roets, Vercruysse, Huyghebaert en Van Den Bulcke tegenwoordig waren. 2)

In 't zelfde verlof hadden de studenten nog andere malen gehouden onder andere te Thourout, en overal waar het zijn kon, hadden zij een „*Gilde*" gesticht, in den zin van het Sint-Jansgilde van Roeselare, en doen besluiten gedurend het aanstaande Groot Verlof vertooning te geven.

* *
*

1) Door Pol de Mont aangehaald in de Vlaamsche Gids 1906.
2) Collegienota's A. R. 1875—76.

Schrikkelijk verlangde Albrecht naar het einde zijner collegiestudie's, en ware liever na Paschen niet meer teruggekeerd om seffens zijne plannen te kunnen bewerkstelligen. Hij schreef er over aan zijnen meester Hugo Verriest, en of hij er ook te huis over sprak, weet ik niet. Hij keerde toch terug, maar zijne gedachten stonden meer op de Vlaamsche Beweging dan op zijne studies; want op zekeren dag kwam hij in verlof en vroeg aan zijne moeder: „*Zou het u spijten indien ik de „medaille" niet had in 't collegie? 'k Heb zoo veel andere zaken in het hoofd; doch begeert gij het, en wilt ge de toelating geven geheel mijne klas op een avondmaal en feest hier uit te noodigen, dan zeg ik u: „'k zal ze hebben!*" Zijne moeder stond het geerne toe, en beide hebben woord gehouden. Of er gevierd werd!

Het gulhertigste en vroolijkste feest misschien dat Albrecht in zijn leven heeft genoten. Ware ik schrijver, 'k geloof dat ik uit mijne herinneringen daarover een mooi bladje zou weten te vertellen; doch hier ware het de plaats niet, waar ik me te houden heb aan 't rangschikken van nota's en oorkonden.

Gedurend deze laatste maanden was de vervolging in 't collegie ook zoo geweldig niet meer. De overheid spotte niet meer en te Brugge had men de wijsheid gehad den Heer „surveillant" Barbe te vervangen door den Heer V. Lanssen, die veel voorzichtiger te werke ging, die zelf vlaamschgezind was, en den toestand in 't collegie wist te beredderen; misschien maar al te wel, te oordeelen naar deze bedenking die ongetwijfeld hem bedoelt:

HOE MEN MIST OVER DE VLAAMSCHE BEWEGING IN DE GESTICHTEN. 1)

M. L.: Kalmte, overtuiging en gegrondheid in stede van onbewuste geestdrift.

1e. De geestdrift slecht bepaald — slecht beoordeeld.

2e. Men wil den jongens paaien met allengskens het werk der

1) W. u. D. A. R. 1877—78.

Overheid te beginnen in te brengen. Ja, dat is zeer goed, maar het mag niet geschieden ter dere der jeugd. De *studentenkamp* is iets op zijn eigen en dat met de toekomende vlaamschgezinde werkzaamheid der Overheid niets gemeen heeft tenzij het eindelike doel."

— Zou het tooneel: „*eene isba in de bosschen van Czestochowa*" uit de „Studenten van Warschau" geen betrek hebben met dien toestand en geene zinspeling zijn op de bemoeiingen in zake Vl. Beweging, der H.H. Lanssen, Axters, en andere mannen van dien tijd? Het is de eenige reden die kan gevonden worden waarom Albrecht dat langdradig tooneel heeft geschreven.

Wat het feest van den Superior betreft, dit jaar liep het op wielkens af, zonder hots of bots. Albrecht schilderde voor de laatste maal het feestplakkaat en las, in name der leerlingen van het „Internaat", de volgende rede waarvan we in zijne papieren "het brouillon" vonden.

Monsieur le Supérieur.

Sur le point de quitter cette maison où bientôt j'aurai passé dix ans, ce m'est une joie de pouvoir au nom de tous mes compagnons rendre un solennel hommage à l'œuvre de l'éducation chrétienne que vous représentez ici si dignement et que l'on honore en célébrant votre fête pratronale; l'œuvre de l'éducation, à juste titre, l'objet des sollicitudes de l'Eglise, l'œuvre de l'éducation dont les générations sortent bonnes ou mauvaises selon qu'elle fut bonne ou mauvaise; l'œuvre de l'éducation, grand bienfait de Dieu, que l'on reçoit pendant des années sans y songer.

Nous nous rappelons mal ce que nous étions quand nous sommes venus ici, et nous ne savons pas ce qu'il fallut de courage et de persévérance de la part de ceux qui nous instruisaient, pour ouvrir cet esprit et y faire tenir les premières notions de la vérité et la semence qui devait produire la plante de la vie; en

contenant chez les uns l'enfantine pétulance et aiguillonnant chez d'autres la paresse naturelle, afin que la semence ne fût pas perdue.

Œuvre de patience jusque là; mais les années marchent, l'enfant grandit, son corps se développe et la force s'y révèle. Mais en même temps s'éveille dans l'âme la passion, la puissance aveuglée et fourvoyée. Elle grandit, elle grandit et bientòt elle frémit dans l'âme fortement. Possédée du désir de jouissance, l'âme regarde autour d'elle pour la trouver et se sent portée par de redoutables instincts là où des fleurs et des fruits cachent le chemin vers l'abîme. Et si chez quelques uns la passion se trouve équilibrée, c'est par un grand don de Dieu, oui mais qui apporte aussi son tourment: la faim et la soif de connaître et de comprendre.

Ajoutez l'inexpérience, l'imprévoyance, l'imprudence, les illusions, l'amour de l'inconnu, les susceptibilités chez les uns, la faiblesse qui n'offre pas de prise, chez les autres, l'énergie qui peut résister: telle est la jeunesse, et c'est alors que l'œuvre de l'éducation s'aggrandit.

Développant là où elle trouve l'amour de la science, semant là où elle ne le trouve pas, elle tâche de faire un contrepoids aux entraînements de l'âme, et de la satisfaire autant que cela est possible, en puisant dans les trésors de la vérité. Ces trésors, elle les distribue tous les jours à pleines mains. Mais elle fait plus, et faisant éclater dans son enseignement cette unité lumineuse par laquelle toute doctrine vient converger en un même point, elle dit: Jeune homme, créé pour être heureux, voici que j'instruis votre intelligence selon la vérité, mais cette même vérité est la Loi de votre vie. Vous êtes un être harmonieux. Ne vivez pas autrement que vous ne croyez. Vivre selon la loi, c'est la grandeur et la joie. En dehors d'elle, malgré les apparences qui séduisent, il n'y a que le vide. Et le

jeune homme écoute et croît, (mais une partie de son être ne croît pas, et de temps en temps, il s'ammasse là des orages qui l'ébranlent et assiégent furieusement les profondeurs de son âme.) 1)

Hélas, hélas, par moments le vertige le prend, et il admet ce qu'il condamne. Le prêtre le sait bien, et, même alors que le jeune homme se tait, et, marchant le front baissé, renferme en lui ses amertumes, le prêtre va à celui qui ne vient pas, et le soulage malgré lui.

Il prie et le fait prier, il sait quelles fibres du cœur il doit toucher pourque le jeune homme s'émeuve. Il parle et la force vient et la paix se fait, lentement. Cependant, là plus loin, la voie des études finit, et, au sortir, les voies nouvelles s'ouvrent nombreuses et diverses. Il faut que le jeune homme choisisse. Le prêtre aide son choix, le lui fait faire dans le calme et la paix, sous l'œil de Dieu, et, le choix fait, l'y confirme, l'encourage, et lui parle de l'avenir. Mais le moment de se séparer est arrivé: un groupe de jeunes gens a atteint le bout de la carrière. O même ceux qui ont aspiré le plus se sentent le regret dans l'âme, et, s'ils sourient à la pensée que la vie de collège va finir pour eux, il leur en coûte de se séparer du prêtre, qui les a instruits, et qui les aime, ils le savent. Aussi au départ les sourires sont tristes. Et puis le groupe se sépare en se serrant la main. Les uns prennent à droite. Plus calme est leur regard, plus sereine leur âme; dans leurs rêves de jeune homme, ils voient, eux, l'autel et le calice, et le nuage d'encens, et l'église silencieuse, et ils entendent les chants sacrés. Ils reçurent la meilleure part. Ce sont les enfants privilégiés, plus tard ils béniront les autres et prieront pour eux.

1) Wij weten niet of A. R. de zinsnede behield die we hier tusschen haakjes zetten, daar er de bemerking: *Abstr.* langs geschreven stond. We namen haar toch over, te meer zij laat vermoeden hoe Albrecht in die jaren reeds door „*twijfel*" werd geplaagd.

Les autres ont l'allure plus martiale, et fiers, la tête levée, ils s'en vont, endossant l'armure, se ceignent de l'épée, et marchent, clairon sonnant, sous la bannière flottante. Le prêtre les suit du regard et prie pour eux.

Il les poursuit aussi loin qu'il peut, le long de toutes les routes, au milieu des foules mouvantes, heureux s'il les voit heureux, souffrant avec ceux qu'il voit éprouvés. Telle est l'œuvre du prêtre et l'éducation chrétienne. C'est vous, Monseur le Supérieur, qui la représentez ici, vous l'exercez depuis 18 ans déjà et vous avez droit à notre respect et à notre reconnaissance. Le sens de cette fête, c'est que les élèves de cette maison apprécient ce que vous faites pour eux, en sont reconnaissants et veulent y correspondre. Correspondre, ils continueront à le faire, ceux qui ont encore quelque temps à passer ici. Ceux là surtout qui quittent vous prommettent de correspondre, en demeurant fidèles à eux-mêmes et à l'éducation qu'ils ont reçue ici, allant faire respecter et honorer en quelque lieu qu'ils se rendent, leur noblesse de jeune homme chrétien, participant, chacun dans la mesure de ses forces et dans l'état où Dieu l'a placé, à la lutte que nous entendons au dehors, écrivant sur leur bannière qu'ils porteront haute, ces deux mots comme cri de combat: *Eglise et Patrie*.

Tels sont, Monsieur le Supérieur, les sentiments que développèrent en nos âmes les leçons que nous reçumes ici; sentiments, que les élèves de l'Internat sont heureux et fiers de vous exprimer aujourd'hui, comme étant le sens et la pensée de la fête que nous vous offrons.

Deze rede, meer met de gedachte op Verriest gemaakt dan op den Superior was gelijk men ziet,

heel matig en liet slechts bedektelijk verstaan: hoe hij en alle de mannen bereid waren den strijd buiten het gesticht voort te zetten. Zijn „*adieu à la société littéraire*" was integendeel eene laatste vingerwijzing voor het propagandawerk in 't toekomende. Ziehier de korte inhoud 1).

(Réunion du 7 Août 1876).

Excuse de ne pouvoir parler en flamand.

Nous sommes à la veille du départ. Parmi les choses du collège les unes plus tard nous feront sourire à la pensée que nous en sommes délivrés, les autres laisseront des souvenirs dorés. Ainsi la société littéraire.

Elle est l'œuvre de M. le Directeur. J'aurai l'occasion de lui faire mes adieux comme membre de la société littéraire. A présent je les fais aux membres de la société, à la société elle-même.

En vous disant adieu je vous dis: Continuez à bien faire l'œuvre de cette société: développement de *l'être* littéraire, consistant à ne pas faire de la littérature une classique admiration exbibée en temps et lieu, une facilité d'expression etc., etc., mais un développement supérieur de notre être intime: admiration, passion de l'ordre et de l'harmonie, ayant pour effet de nous y faire tendre par toutes nos forces et toute notre vie, et avec celà, „Conquête de la parole, expression propre de ce développement et de l'activité qui en résulte. Difficulté de cette conquête pour nous flamands: nous sommes condamnés à n'avoir pas de langue. — Travailler et profiter de toutes les occasions que M. le Directeur *peut* nous accorder pour nous exercer à parler et à développer en nous *notre* langue.

Je voudrais en outre vous proposer une idée-mère des sujets sur lesquels vous exerceriez désormais l'activité littéraire de cette société sous sa triple forme;

1) Uit de papieren van A. R.

poësie, étude (dissertation) improvisation. Ce sujet général, ce serait: notre être, non seulement comme individu, mais aussi comme race, comme peuple.

Tous les peuples à l'époque de leur grandeur se sont pris eux-mêmes comme sujets de leur activité littéraire, et leur littérature à l'apogée manifestait leur idéal propre. (ex: les Grecs. Eschyle: περσαι etc.)

Nous eûmes cette époque aussi en notre histoire. C'est en travaillant en ce sens que notre littérature coopérera puissamment au travail de notre régénération comme peuple. Elle doit révéler notre passé, présent, futur, notre lutte, nos hontes, nos grandeurs, nos regrets, nos espérances. Qu'on ne craigne pas l'uniformité: ce sujet est vaste jusqu' à étre inépuisable. Tout d'ailleurs y rentre, pourvu qu'on envisage tout sous un certain angle. Que les grandeurs de Rome et d'Athènes vous rappellent celles de notre Flandre. Que Cynégire vous rappelle Sneyssen!

Je résume en un mot ce que je viens de dire: Ayez un drapeau. Voulez-vous rendre une troupe vaillante plus vaillante: donnez lui un drapeau. He bien, ayez, un drapeau, et que ce soit le drapeau jaune au Lion noir!

* *
*

Zijne vaarwelrede aan M. Lanssen was ook, hoewel rechtzinnig en gemeend, zeer behendig. Na een overzicht gegeven te hebben der reeds ingebrachte verbeteringen, stelde hij den goeden Bewaker voor als in zich vervullende: „*le type idéal de flamand*", en zoo doende, schilderde Albrecht eens te meer het oorbeeld af waarnaar de studenten moesten trachten met mede te werken in de Vlaamsche Beweging.

In dergelijke voorwaarden ware het moeilijk geweest voor een „surveillant" die zelfs in den grond geen flamingant zou geweest zijn, deze redens tegen te

spreken zonder zich antiflamingant te verklaren, wat eene groote onvoorzichtigheid ware geweest, gezien de Vlaamsche geest die onder de studenten heerschte.

Doch de afscheidsrede ter eere van den geliefden professor Hugo Verriest moet pakkend en roerend zijn geweest, en dieper gevoeld. In de punten die hij bespreken wilde en die wij op een hoeksken papier vonden, vergelijkt Albrecht de scheiding met deze van Ouder en Kind:

„Embrassement tacite et bénediction. Plus significatif que discours",

en hij eindigt met hem „*vader* te noemen, hem voor *alles* dankend, daar er niets is waarvoor ze geen dank verschuldigd zijn.

— Het wonderzaad dat hij strooide en te vergelijken is aan de brooden die God vermenigvuldigde.

— Het schitterend licht dat hij op alle wegen wierp:

op de ontelbare wegen der wetenschap,

op de koninklijke baan der kunst,

op de moeielijke baan des levens: „ici surtout vous pouvez dire: *Personne ne prendra chemin mauvais, sans que mon image*....

— „Vous avez formé notre vie:....

— „Merci avec tout ce que cela implique....

Et nous ne vous oublierons jamais....

* * *

Met recht zou men de vraag mogen stellen: „Hoe komt het dat Albrecht ook, om reden zijner vlaamschgezindheid, uit het collegie niet gebannen werd?" Het antwoord is: men zou niet gedurfd hebben; hoewel de Superior eens deze onvoorzichtige woorden ontsnappen liet: „*Et je ne me gènerais pas de mettre un Rodenbach à la porte.*" Doch als de Bisschop ervan verwittigd werd, verkoelde de Baas algauw. Ook de studenten zouden in staat geweest zijn mede te vertrekken, en men hadde het gesticht mogen sluiten, bij gebrek aan leerlingen

Niettemin heeft hij er zich onzeggelijk verveeld. Gewoon aan zijne studiekamer te huis en aan het huislijk leven, kon hij zich moeilijk aan den dwang van dat boerencollegie gewennen, om met de kiekens slapen te gaan in die ongezonde broeikassen van slaapzalen met drie vier reken bedden lijk slieten. Ook in meer dan eene nota, kan hij het niet verkroppen:

„Hoe treurig stond ik soms in 't open venster
der vangenis en zag de blijde vogels
vrij zingend stijgend in de blauwe lucht,
en 't veld wijd liggen in den zonneschijn —
en 'k peinsde ik was daar — pour mon bien — gevangen." 1)

Ook in 't gedicht „*O zonneschijn*" keert die zelfde gedachte weder:

„'k Vergete ik ben ter vangenis
waar levenslust een doodzonde is!
O zonneschijn! o zonneschijn,
mocht gij hier ook een zonde zijn:
misschien, weert men uw stralen af,
gewonen wij ons aan dit graf."

En dan deze vier reken op een hoeksken papier met potlood geschreven:

„Twee vogels vliegen zij aan zij,
daar tusschen 't blauw gewelf en mij....
Ge moogt gij vliegen, vrij en snel,
en ik, ik moet aan 't werk. vaarwel!" 2)

Doch in het onuitgegeven gedicht „*Mi Prigioni*" is het dat Albrecht zijn collegieleven te kennen geeft en de blijheid uitgalmt er eindelijk uit te zijn om zich aan zon en lucht en vrijheid dronken te drinken.

1) W. u. D. A. R. 1876—77.
2) Collegiegedichtje 1875—76.

MI PRIGIONI.

Den levenslustigen jongling heeft men tien jaar opgesloten,
voor zijn geluk en zaligheid, in een dier heilge koten
die men Kollegiën heet. Daar heeft hij tien jaar, tien jaar lang,
het leven mogen leven van den leeuw in zijn gevang.
Daar heeft hij tien jaar alles wat hij geerde moeten derven,
en nauwlijks met zijn jong gedacht in 't rond soms mogen zwerven,
het oog een stond vergetend dat hem gâsloeg uit den stoel,
alover 't zonnig wonnig veld en door het blij gewoel
der bonte wereld, om dan weer het hert, vol pijnlijk langen,
te kwetsen aan de werklijkheên, en moedeloos gevangen,
die muren daar te vloeken en met eenen diepen zucht
en waterblinkende oogen door de vrije blauwe lucht
den vogel te vervolgen die al zingen en al klingen
de vleugels rept — o zinnebeeld! — en steeg in 't zonneschingen.
Hij heeft gebeden, gestudeerd, veel fransch gesproken — want
het is de wet — gelukkig zoo hij niet als flamingant
den banvloek heeft verdiend — hij heeft al wandlen rond de boomen
des koers, begeerend naar hun vreemd geruisch, zijn wilde droomen
van toekomst en van leven bont den vrienden voorgedicht,
en soms een goeden bloed getergd, wiens heilig aangezicht
er al te heilig uitzag, al beschrijven en ontleden
den tooverlijken lust van al die wereldsche ijdelheden,
van snaar, klavier en stemmenzang, van zalen waar de glans
u dronken stroomt, van zotzijn en van wemelenden dans,
van varen in den zomernacht, van wonderlijken toover
der stemmen en der blikken, wen de maan schingt door het loover,
en menig ander dingsken nog, zoo romantieklijk zoet,
dat men zich licht de boet getroost, indien men dan eens moet
een scheute schieten — in de lucht, ofwel, naar heusche wetten,
tot staven eener vriendschap — eens probeeren met floretten....
waarop de goede jongen soms gezucht heeft uit den grond
des herten, en den wereldling een bedeken gejond —
dat toch geen kwaad kon, neen! — Hij heeft in 't onverdraaglijk leven,
van tijd tot tijd in rede en dicht zijn hert eens lucht gegeven,
maar heeft veel meer gezwegen; want de muren van 't gesticht
die hebben ooren, en het is van zelfs een strenge plicht
zijn heil te schatten in dit huis van wijze tucht en zegen
— en veiligheid, helaas! — Hij heeft zijn zaligheid gekregen
van tijd tot tijd, en, zoo 't behoort, een pert te meer gespeeld;
doch boven alles heeft hij zich onzeggelijk verveeld,
en onbeschrijfelijk verlangd naar 't einde. En na veel langen
is 't einde toch gekomen, traag genoeg.
De lange gangen

en zalen zijn vol volk, 't gesticht staat overeind, men spoedt,
men zoekt, men loopt verdoold, men zingt, men schuifelt en men groet
een kennis hier en daar; het kloksken luidt, de rangen
vergaadren in de gaanderij, en, stappend door de gangen
peist menigeen: 't is eindelijk nu toch de laatste maal;
allicht zit men te braden in een opgepropte zaal;
't muziek dreunt; 't stijgt een martelaar naar 't eeuwig leven, amen;
men deelt de prijzen, en begroet der overwinnaars namen.
De Bisschop houdt, diep aangedaan, een rede die gewis
— want heel de zale geeuwt er bij — naar al de regels is,
en spreekt, ter eer der menschen van te lande, in fransche tale,
en eindlijk is 't gedaan. Het volk stroomt langzaam uit de zale;
't studentenvolk is haastig en droomt door. Houzee! Vooruit!
tien jaren zijn voorbij! Houzee! de vangenisse is uit!
Het leven herbegint! aan ons de jeugd de vrije blijheid,
de drift, de vrije werkzaamheid. Gegroet o gulden vrijheid!

*
* *

Deze verzen waarvan we het jaartal niet kennen, daar het handschrift is dool gerocht, maar die waarschijnelijk gedicht werden in 1876 gedurende het groot verlof, zou Albrecht herdicht, of ten minste, veranderd hebben; want in eene nota duidde hij later de verandering aan, onder titel „*Prigioni*" en zette tusschen haakjes: (zie Mi Prigioni). Ik herinner mij dat het handschrift zeer gejaagd geschreven was, als ware het in eens neergepend geweest — gelijk dit bij hem dikwijls het geval was — en niet heruitgeschreven; hoewel er niet de minste verbetering of uitschrapping te merken was.

Hier volgt de aangeduide verandering, alsmede de verdere ontwikkeling.

Den levenslustigen jongeling.... het is de wet. De lange gangen.... einde.

....Gelukkig heeft hij niet als flamingant
den banvloek hooren dreigen. In de wandling rond de boomen
heeft hij begeesterd door hun vreemd gedruisch, soms wilde droomen
van leven en van toekomst bont den vrienden voorgedicht,
en soms den goeden bloed getergd wiens heilig aangezicht

er al te heilig uitzag, met beschrijven en ontleden
den tooverenden lust van al die wereldsche ijdelheden,
verdoemd door wie ze niet en kent, ze zoekt of ze beklaagt;
zoo driftiglik door al wat jong en man is nagejaagd.
Helaas de wereld kende hij, hij ook slechts bij verbeelding.
In 't kot, nietwaar? doch maakte er zich tot der fantasie speelding,
zoo een romantisch schetsken van die — was het *dàt* juist niet —
er toch op trok of trekken moest. Des hadden soms verdriet
de goede — — die hem.... veranderd vonden,
..... gebedeken jonden.
hetgene, liet het hem gelijk, hem toch geen kwaad en kon.
Hij heeft gelijk.... verstopte bron,
...... leven, 1)
van tijd tot tijd in rede of dicht zijn hert eens lucht gegeven.
Doch zelden, want verstand en herte zijn verboden: Het eerste niet gekweekt maar verdoofd, en de wille niet gerecht maar geknakt. Want eens moet men tot het ideaal der samenleving komen: een schaakspel van doove en blinde kampioenen. „De Overheid" ziet, hoort, oordeelt, leeft, denkt, streeft voor die millioenen.

Ach „*vernieling*" en niet opvoeding zij dan de leuze, en men bedriege niemand!

Ziet gij wel, in het begin kan dat gaan, op het einde verstaat men, ziet men, hoort men te veel om langer genoegzaam te kunnen zwijgen, en den vloek te weerhouden. Heil hem, ja, wien echt gevoel van krenking van mensch — en mannenwoede, zuiver van allen anderen drift, tot reactie dwingt. Driedubbel heil, wie dan vindt dezen die de reactie regelt en voor eeuwig haar gedenken doet dat waarheid waarheid is, opperste rechter en beslisser, boven alle tijden en personen. enz." 2)

Dit laatste zegt genoeg, hoe na eigen ondervinding, hij zijne oogen heeft geopend om klaar te zien in de wereld en het slecht en verkeerd onderricht in zake opvoeding te doemen; zijne laatste werken zijn ook bijzonderlijk gericht tegen het valsch opvoedingstelsel dat in alle bisschoppelijke collegiën in zwang is. Voor „Iroldsjeugd" zou de thesis zijn:

„Hoe door de opvoeding — de gewone ten anderen — een jongen als hij (Irold) alzoo ontwikkelen *moest*, dat hij nu wild en hakend door de wereld loopt, gereed alles te grijpen wat hem aanstaat en door alle uiterlijke schoonheid aangetrokken, plastieke bewonderaar

1) Zoo staan de verzen in de nota ook onvoltooid, slechts het rijm aanduidend; dan vervolgt hij in proza en pent in eens en gejaagd de verdere ontwikkeling neer.

2) W. u. D. A. R. 1879—80.

als hij is. He ja, zoo lang, buiten alles, kort gehouden naar lijf en ziel, en al met eens in de wereld gesmeten.

Schoone ontwikkeling van mensch en man door hare eerste bezorging (de opvoeding) en door de heerschende dwalingen eener zinkende beschaving, in het kwaad gesmeten, en spijts den opstand tot het laatst toe eener goede natuur, in het kwaad vergaande.

Daarop ook zou „*Arnold*" of „*Krisis*" het aangelegde zangspel duiden; maar tevens als grondgedachte behandelen: „*Poëzie is waarheid*".

Onder de nota's betrek hebbende met collegie-opvoeding, vonden wij nog deze aanteekening:

„Livre très-curieux à faire: des ridicules et des immoralités d'éducation qu'engendre en certains colléges le procédé d'éducation consistant entr'autres à faire vivre et causer les jeunes gens comme si la femme n'existait pas."

*
* *

Hoe jammer voor de geschiedenis der Blauwvoeterij dat de twee volgende ontwerpen niet werden uitgevoerd:

— „*Brief aan mijne Broeders*: Vliegt de Bl. — Storm op zee: herinneringen aan de donkerende kollegiekoer waar wij eertijds samenkwamen waneer men rondstrooide dat wij opstandelingen waren, ten einde eenen schandeliken dwang te wettigen. De lessen er uit te trekken voor hen."

— „Aan mijne Broeders: De Blauwvoeterij = *een cyclus kollegietooneelen*"

*
* *

Dat er onder de mannen dier Rhetorika een nauwe band bestond, zoo niet een onderling verbond, is zeker; ten minste onder de kopstukken. Ziehier, alvorens te scheiden, wat hij dichtte aan C. L.; (Constant Lievens).

Laat storten al wat storten wil
  en zinken in den grond,
O neen, het woord en ete ik niet
  noch los en is de bond.
Daar ligt de toekomst open en
  ter kimme glanst het doel,
en, de eene langs de stille baan
  en de andere door 't gewoel,
wij stappen stappen immer voort,

gewapend met het werend woord,
en sterk door onzen gildenband:
Zoo leve God en 't Vlaamsche Land!

October 1876.

Dat beide „groote zielen" woord hebben gehouden, bewijst deze zinsnede van Hugo Verriest:

't Gene Rodenbach hier deed onder de Vlamingen voor taal en eigen wezen, deed Lievens ginder, in heiligheid en godsdienst, voor waarheid en recht en goed en verheffing van den verdoolden en verzonken medemensch, deed hij onder die ontelbare volkeren en ondoorpeilbare landen en streken: Constant Lievens! 1)

*
* *

De volgende verzen bedoelen ook Blauwvoeten van dien tijd, hetzij op eene Kamer van 't Klein-Seminarie te Roeselare of van 't Groot-Seminarie te Brugge; doch denkelijk duidde Albrecht op de eerste samenstellers der Vl. Vlagge, die toen in Brugge „seminaristen" waren.

Flauw en vaal verlichtte 't lampken
de arme Seminariekamer;
samenzwerend zaten stille
angstig telkens, 't wikte of mikte,
met papieren en geschriften
die vier goede samenzweerders
voor de tale en voor den lande.

. . . .
Schimmen waarden langs het venster
schimmen door den nacht voorbij
wen 't vereend al ronkend twaalf sloeg....

*
* *

Vele dingen, hier aangehaald, zijn niet gekend of slechts gekend door deze die ze hebben meêgeleefd en waarvan de bijzonderste voorvechters reeds gestorven zijn. Trouwens vele moesten zwijgen in dien tijd en kroppen tot berstens toe; vooral de mannen die begeerden priester te worden, en de andere moesten wachten tot ze schotevrij waren om te kunnen spreken. Die tijd was voor Albrecht aangebroken, en hoe hij

1) Twintig Vlaamsche Koppen. Door H. Verriest.

gesproken en gehandeld heeft, dat zullen best zijne eigen woorden en daden verklaren.

*
* *

Gedurend dat grootverlof van 1876, heeft het Sint-Jansgilde op tooneelgebied wonderen verricht waarvan de herinnering, heden nog, de geestdrift verwekt van deze die het genot hadden beide vertooningen van „*Filippine van Vlaanderen*" meê te leven. Ik zeg „*meê-leven*" want inderdaad, dat stuk werd niet gespeeld maar *geleden* en *gestreden*; en nooit misschien werd iets door spelers van beroep zoo treffend voortgebracht, als het hier eenvoudige studenten deden; maar studenten door bezieling en meêvoelende gedachte tot kunstenaars herschapen, en gedrild door iemand die zijne eigen ziel in de ziel van anderen kon drijven en die een „meester" was in 't bezielen.

Vergeef me, maar ik bedoel mijn broeder dien ik dan aan 't werk heb gezien, daar ik eene kinderrol vervulde en tevens een handje toestak aan 't schilderen der decors; want dat ook was het werk van Albrecht, daar het gilde de middels niet bezat om decors door schilders te laten verveerdigen; overigens wist hij middel voor alles, en soms met enkele trekken geborsteld rezen ontzaggelijke decorgeraamten op, uit eenvoudig emballage-papier verveerdigd. Vóór ons hebben wij de geestdriftige verslagen liggen die de dagbladen gaven, en waaruit men kan opmaken hoe groot de geestdrift was van het volk dat de vertooningen bijwoonde.

„Hier zullen wij de versletene lofspraak niet herzeggen die men gewoon is te vinden in alle artikels op vertooningen," schreef de „*Landbouwer*" 1) van dien tijd; „Men moet zulk een spel gezien hebben; men moet met de spelers medegevoeld hebben wat zij gevoelden, met hen, met gansch die groote vergadering vol vuur en geestdrift aanschouwd, en opgeheven, hevig geklakt hebben, en tot zeven, achtmaal den „vlaamschen Leeuw" medegezongen hebben, dat het dreunde, om te weten wat er van is."

1) Plaatselijk weekblad.

Een enkel verslag drukken wij over, omdat het de zuivere waarheid getuigt en tevens van het stuk den korten inhoud geeft dien Albrecht op de programma's had doen drukken.

VLAAMSCHEN KAMP.

Zondag laatst, 10en dezer, gaf de *Sint Jans Gilde*, die bestaat onder de Rousselaersche Studenten, eene plechtige avondfeeste in de zale van den Jongelingenkring te Rousselaere; eene ontelbare menigte heeren leeraars en leerlingen uit onze katholijke vlaamsche gestichten was in die broederlijke bijeenkomst tegenwoordig. Velen waren zelfs van verre gekomen en 't was de moeite weerd ook: de studenten speelden trouwens een groot en machtig spel, een vlaamsch tooneel uit de geschiedenisse, te weten: FILIPPINE VAN VLAANDEREN *of de Slag der Gulden Sporen*. Dat is de titel van het bekroond drama, onlangs gemaakt door heer Desideer Delcroix, en voor de eerste maal ten tooneele gevoerd te Brussel over eenige maanden.

Hier is de geschiedenisse er van:

„Ons Vlaanderen streed misschien den felsten strijd van al in den kamp tusschen Noordsch en Zuidersch ras. Eeuwen lang heeft Vrankrijk met alle middels getracht het te onderwerpen, tot dat het eindelijk er in gelukt is hem alle eigenaardigheid en zelfstandigheid te doen verliezen en het op eene zedelijke wijze geheel en gansch te overheerschen.

Ons spel speelt het roemrijkste deel der worsteling.

Vlaanderen bloeide rijk en machtig.

Koning Edward van Engeland, in geschil met Philippe le Bel, koning van Vrankrijk, tracht zijnen zoon, den kroonvorst, te huwen met Filippine, dochter van Gwijde, graaf van Vlaanderen, ten einde dezen op zijne zijde te hebben in den aanstaanden krijg. — Maar Philipe le Bel vangt bij verraad graaf Gwijde en zijne dochter, — Gwijde, het gevang ontsnapt, sluit het verbond met Engeland, maar verraden en verlaten in den krijg, wordt hij, met zijnen zoon en zijne getrouwe, meineedig gekerkerd, en Vlaanderen der krone verbeurd: Vlaanderen wederstaat, maar bezwijkt bij verraad onder de overmacht. — Ondanks de tusschenkomst van Paus Bonifacius VIII, Vlaanderens oude grave en wordt niet losgelaten, en Filippine wordt door Johanne de Navarre, koninginne van Vrankrijk, in haren kerker dood gemarteld. — Maar dan staat Vlaanderen op: de Gilden verpletteren het fransch riddersleger te Kortrijk, en, gansch Europa door, krijgt de Vrijheidskamp nieuwen moed door het voorbeeld der Vlamingen."

Of dat groot stuk, in zeven bedrijven, moeielijk was om te spelen, dat en moet niemand vragen; een geluk was 't en een groot geluk, dat eene machtige en dichterlijke hand het bekroonde drama voor een studententooneel had weten te schikken zonder iets van de

eigenaardigheid en de kracht er van te doen verliezen. Eere zij den moedigen werker! 1)

Het eerste bedrijf speelde op de Jaarmarkt te Brugge, het tweede in het koninglijk hof te Corbeil-sur-Seine, het derde op de Sinte Veerleplaats te Gent, het vierde en vijfde in het Louvreslot en eindelinge het zesde en zevenste op den Groeningen-Kouter bij Kortrijk.

Te lang ware 't om alles nauwkeurig uiteen te doen en omstandigheden aan te halen, het weze hier genoeg te zeggen dat het meesterlijk spelen van geheel en gansch het stuk ieders verwachting verre overtroffen heeft, dat er geen een aanhoorder en was die ooit had durven peizen, dat, niet alleenlijk studenten, maar zelfs tooneelkunstenaars, alzoo ons Vlaanderen van eertijds konden doen voorenstellen en doen herleven. Geen eene der *zeven-end'-zestig* rollen die in 't stuk opkomen, die niet wel gespeeld en wierd: daarbij ook nog muntte geheel de vertooning uit door de kostelijkste en wel op den tijd gepaste kleedingen; en de tooneelversieringen, kantschilderijen en grondtafereelen, die door de leden van Sint Jans Gilde zelve ook bereid en geschilderd waren, moesten het ook niet onderdoen bij de beste die er ievers te zien zijn. Maar 't gene al bij nog meest het herte van den oprechten Vlaming voldeed, dat was de ongedwongene en vloeiende uitsprake der spelers, zij en spraken geen Hollandsch noch geen Brabandsch, noch geen Antwerpsch noch geen Limburgsch, maar zij spraken *vlaamsch*; ja waar en zuiver vlaamsch!

Zij spraken hunne tale, gelijk zij ze van hunne moeder geleerd hebben, maar niet gelijk of ze sommige spraakkunstenaars en schoolmeesters, die maar een soorte van stiefvaders en zijn, ze zouden willen doen spreken of stameren; en het was voorzeker omdat zij hunne ware moedertale spraken, en alzoo met herte, lijf en ziele en mond en tonge hunne vlaamsche voorvaderen wilden verbeelden, dat de geestdrift der aanschouwers onophoudende aangroeide, en dat allen, toehoorders en spelers als éénen man dikwijls uitriepen: Heil Vlaanderen! Vlaanderen die Leeuw! Heil den Vlaamschen Leeuw!!

Ja! Vlaanderen leeft nog! God zij geloofd en gedankt! Als men zulk een avondfeeste bijwoont, men verdriet zich geen oogenblik binst die vier geslegene uren, men komt er van weder met jong bloed in de aders, en dapperder zal men den kamp strijden, den kamp *voor God en Tale en Vlaandrenland!*

Heil dus de jongelingen allen die medegewerkt hebben om die avondfeeste op te luisteren! Heil de meesters die zulke mannen geleerd en opgevoed hebben! Heil de heeren leeraars en de jonge studenten allen die door hunne tegenwoordigheid de Sint Jans Gilde vereerd hebben! Als men zulk eene broeder-vergaringe ziet, men hoort onwetens-vrijwillig de woorden uit het liedeken van den *Blauwvoet*, die door Eerw. Professor Claeys in de *Davidsfonds*vergaringe te Thielt over acht dagen uit de *Vlaamsche Vlag* gelezen wierden:

1) Albrecht Rodenbach schikte het stuk.

„En daar staan zij, 't hoofd omhooge,
Vuisten trillend, kokend bloed:
Vlam in 't herte, vlam in de ooge,
En hun naam ons trillen doet!!!"

Ja, nogmaals heil de Vlaamsche Jeugd! Heil de Sint Jans Gilde! Heil dezen die er het herte en de ziele van is! Heil de Keurmans! Heil de Gildebroeders! Heil Vlaanderen!!!....

Eene eervolle melding ook verdient de Lichterveldsche Studenten Gilde *„de Vlamen"*, die Zondag laatst ook eene geheel schoone vlaamsche avondfeeste gaf.

Ze zeggen dat de Sint Jans Gilde van Rousselaere nog een keer *Filippina van Vlaanderen* zal afgeven, misschien den laatsten zondag van het schoolverlof. We zullen de broeders in tijds verwittigen.

V. D. B.

Dit verslag uit *„De Ware Volkstem"* van 10 Sept. 1876, voorspelde juist; want 's anderdaags zond M. Lanssen uit Kortrijk de volgende draadmare of snelschrift dat wij onder Albrecht's papieren vinden:

Albrecht

Spaar theatergerief voor tweede vertooning, laatsten zondag der vacantie,

Victor Lanssen. 1)

Groetenis van Verriest, Vanhee.

Op gestelden dag werd de tweede vertooning gegeven; uitzinnig was de geestdrift; men zong, men juichte, en uit veler oogen sprongen vreugdetranen.

Na deze welgelukte vertooningen, niet enkel van het Sint-Jansgilde, maar van al de studentengilden van Westvlaanderen, dacht Albrecht het ijzer te smeden terwijl het heet had, en een *Bond* te stichten tusschen alle spelersgilden; eerst van Westvlaanderen en dan van de andere gouwen, naar mate zij tot stand zouden komen, en ontwierp voorloopig het volgende plan:

VLAAMSCHE KAMP: BOND DER SPELERSGILDEN.

Oproep aan alle gilden.

Toekomend werk der Westvlaamsche spelersgilden.

Waar het onmogelijk is eene afzonderlijke gilde te stichten, zich voegen met congregaties of andere plaatselijke maatschappijen die tooneel beoefenen.

1) Toen Surveillant of bewaker der „internen" in 't collegie van Roeselare.

Overal het minste dingsken vrijheid gebruiken; te dien einde op elke gilde werken.

Ook spelersgilden stichten in andere deelen des lands.

Inzicht. Wit.

Wijze om stukken te bezorgen; middels om uit te breiden: al wat tot den bloei der gilden kan strekken.

De spelersgilden eens ingericht; *Bond.*

Geldstorting (zooveel per hoofd); daarvoor jaarlijks, recht op drama's en uitleg. enz. kortom: *hulp.*

Drama's kiezen tusschen eene lijst drama's (namen, getal bedrijven, personen, bemerkingen). Recht van veertien dagen te houden om uit te schrijven.

De gilden *verbinden zich* hun werk in vaderlandschen zin te richten. Zelfs de vlaamsche eigenaardigheden te doen heerschen in namen. Ieder gilde moet haar blazoen hebben.

Voordracht, binst grootverlof, waar alle de gilden zullen gevraagd zijn. (Te dier gelegenheid, opvoering van een groot vaderlandsch spel).

Het Keurmanschap des Gildenbonds, bestaat uit de afgeveerdigden der gilden. Elke gilde wordt vertegenwoordigd door heur hoofdman die zich door eenen keurman mag laten vervangen. Bestuur met thuisrichting, dit laatste vernieuwen elken keer dat....

Uitnoodiging voor de feesten naar alle gilden.

Indien later mogelijk: *landjuweel* of....

De Bond zal ten minste alle jare eene algemeene *vereeniging* houden. 1)

* *
*

Ongelukkiglijk werden, geheel onverwachts, alle studentengilden op bevel van hoogerhand verboden en ontbonden. Na alle de lofbetuigingen van wege de geestelijkheid en de Katholiekste dagbladen, wie zou er gepeinsd hebben dat het Bisdom van Brugge zou afgekondigd hebben: „*als dat het den studenten verboden was voortaan nog gedurend de verlofdagen vertooningen te geven of te helpen geven*". Zoo gebeurde het nogtans. Maar Albrecht was vrij, op hem vermocht men niets en hij zou naar middels trachten om dien zwaren slag te breken: doch op collegiestudenten mocht hij niet langer rekenen; wegjaging, vervolging en ander meer, stond hen te verwachten; en van een ander kant, zou men de bestuurders van congregaties, scholen en maat-

1) Papieren van A. R.

schappijen dwingen hunne lokalen te weigeren voor het geven van vertooningen door studenten. Het was voor het Sint-Jansgilde de doodsteek; doch Albrecht zou ten minste het gilde recht houden terwijl het bloedde, en schreef den volgenden brief, die den leden aangeboden, door alle als goedkeuring onderteekend werd:

DEN HEEREN LEDEN DER SINT-JANSGILDE. 1)

Daar het aan het meestendeel der studentengilden verboden is te vergaderen, en dat het ons bijgevolg onmogelijk is de zaken onzer gilde te *bespreken*, stelle ik bij brieve het volgende voor: dat de gildeleden het keurmanschap gelijk het verleden jaar bestond, zouden gelasten de gilde in stand te houden, en te doen handelen en leven, voor zooveel het tegen het verbod der Overheid niet en strijdt, de keurmans daartoe, volgens onze wet en gewoonte, beschikkende over den overschot van het gildegeld.

Albrecht Rodenbach, hoofdman.

Was het Sint-Jansgilde in de onmogelijkheid te spelen, de pas ingerichte „*Klauwaards*" bestaande uit oud-studenten en burgerjongens, zouden optreden in de plaats, onder de leiding van Albrecht: en op tijd en stond, spijts allerhande moeilijkheden en onderduimsche tegenwerking, waren zij gereed en voerden zij het groot spel op: „*Breydel en de Coninck*," getrokken uit Conscience's „Leeuw van Vlaanderen". Te dier gelegenheid begeerde Albrecht, een woord te spreken, onder vorm van prologus, tot het publiek. Maar de Onderpastoor, M. Capoen, Bestuurder der congregatie, in wier zaal de vertooning plaats moest grijpen, wilde Albrecht het spreken beletten, en als 't oogenblik gekomen was, liet hij hem niet door. „*Ah! t is alzoo gemeend?* zei Albrecht, en als hij ondervond *dat alle redens overbodig waren*, stoot hij in eens den onderpastoor, die met geweld hem wilde tegenhouden, uit den weg, gebood het doek op te halen en trad vooruit.

Hier volgt het prologus dat tamelijk verschilt met

1) Papieren van A. R.

het gedicht dat later in „*Al de gedichten*" door de verzamelaars overgenomen werd en nu beter zal begrepen worden, opgehelderd door de omstandigheden waarin het vervaardigd wierd.

PROLOGUS TER OPVOERING VAN
„BREYDEL EN DE CONINCK".

door de Roeselaarsche Klauwaardsgilde, 23 fruitm. 1877.

Ik kome als Prologus naar 't oud gebruik beduiden
in welken zin die feest van 't Klauwaardsvolk zal luiden.
't Is juist een jaar geleên dat het studentenvolk
ter zelfste plaatse zond zijn middeleeuwschen tolk
ter konde van een spel uit 't glorierijk Voordezen,
met wensch dat het den volke een lesse zoude wezen;
en, onder blij geschal, rees die gordine en liet
den volke 't leven zien van 't oude vlaamsche diet:
de wemelende markt, de poorters, de edelingen,
den graaf, de koopmans en de bonte vreemdelingen;
hoe *dan* eèn woord ontwiek het vaderlandsch gedacht,
hoe onder waalsch verraad bezweek ontembre kracht,
hoe Filippine kloeg en kwijnde op eenen toren,
hoe 't gildenheir ze wrook in 't veld der Gulden Sporen.
O 'k hoore nog het volk en zie nog deze zaal,
waneer bij het tooneel van Vlaandrens zegepraal,
het vaderlandsche lied weerklonk uit honderd kelen.
De gilde van Sint-Jan en zal dit jaar niet spelen.
Zij eert om den persoon een schandelijken gril,
en herdt een kaakslag en verdraagt, om beters wil,
hetgeen men nievers el zou herden — zou gelooven:
in naam der opvoeding die kunst in d'herten dooven
waar 't dichterlijk gemoed zijn hoogst genot in vindt,
en dat waarom? — waarom? Omdat het vlaamsche kind
bij middel dezer kunst het volk van vroeger dagen
ter les herschiep — en dat hun zulks niet mocht behagen.
Ah, 't wordt hier soms geklaagd, en 'k kan 't nog al verstaan,
dat in ons Vlaanderen allengs te niete gaan
alle eigenaardigheên. — *Men is die aan het kelen.*
Maar, dat het vlaamsche Kind van Vlaanderen niet mag spelen
omdat zulk spel mishaagt aan een hoogweerdigheid,
dat is voorzeker toch eene eigenaardigheid!
Nu 't is gelijk, zoo is 't. Maar een te levend sap
doorstriemt dien jongen boom der vlaamsche Jonglingschap
om lang verminkt te staan: daar schaarde in kloeke rangen
een nieuwe gilde, en stond gereed ons te vervangen;
en, jeugdiglijk ontstaan, nu bloeit zij vrogezind,
in name en leuze en werk 't Verleên aan 't Heden bindt,

en oefent vlaamsche taal en zingt haar vlaamsche zangen,
verbeeldt ons heldenschare in plechtige ommegangen,
en, schattend naar zijn weerde al wat er wordt gezeid,
doet wel en ziet niet om, en terdt kleingeestigheid.
En nu, voor de eerste maal verschijnend ten tooneele,
herschept zij ook 't Verleên in bonten tafereele,
met wensch dat ons tooneel dat viel wen Vlaandren viel,
— want 't leven van een volk is zijner kunsten ziel —
het vlaamsch tooneel, onlangs zoo schandelijk verrezen,
en, onder schoonen naam, ontworden van zijn wezen,
het volk bedervend dat het onderwijzen moet,
het vlaamsch tooneel, zeg ik, eens stijge nu voor goed,
herbloeie in eer en roem, en, volgens wet en plichte,
synthesis aller Kunst, veredele en verlichte,
en, wijl ons Vlaandren nu om zijn herworden strijdt,
zijn hulpe leene en speel'den goeden ouden tijd,
dat deugden rijzen naar de deugden van 't Verleden
en de oude kamp ons wekke tot den kamp van Heden.
— Een zelfsten kamp voorwaar — slechts 't weer maakt onderscheid,
want nu lijk eertijds geldt het ons zelfstandigheid. —
Zoo speelt die gilde nu spijts listen ende lagen,
spijts moeilijkheên, ontzeide hulp, kleengeestig plagen,
— men weet het, ieders zin staat niet gelijk gedraaid:
daar zijn er die, zoodra iets vlaamsch in de oor hun waait,
van kwaadheid trippelen, geheel het huis doen schromen
en 's nachts niet slapen of van alle duivels droomen;
en ja dat volk vermag soms iets in onzen tijd. —
Zoo speelt zij nu, zegge ik, tot spijt van die 't benijdt.
— Niets kwam den Klauwaards beter af te dees vertooning
dan 't vaderlandsche spel van „Breijdel en De Coninck".
getrokken uit den boek dien heel Europa las,
„De Leeuw van Vlaanderen" de vlaamsche Ilias;
een schepping dus van hem dien Vlaandren nu vergeet,
den grijzen strijder die aan 't hoofd der schare streed
in 't feller kampen van den Kamp zijne eerste dagen,
Conscience, die, waneer ons Vlaandren eens zal dagen,
en d'helden eeren die rondom zijne oude vaan
om zijn herworden streên, ten eersten rang zal staan.
Verschijne allicht die dag alover Vlaandrens gouwen!
Zoo zult gij bin een stond op dit tooneel aanschouwen
't oud Klauwaardsvolk verbeeld door 't huidig Klauwaardsvolk.
Doch eerst, als Prologus en dezer gilde tolk,
ik wensche aan allen die ten spele komen wilden
een „gildig" wellekom, *den afgeschaften gilden*
vooral, en 't jeugdig volk, en allen meesters die
het kweeken op zijn vlaamsch en wers van bastaardie.
En nu, faalt hier end daar der jonge spelers kunste,

het doel verwerve uw lof, het inzicht uwe gunste.
En, lijk na 't krijgsgezang, de kamplust feller brandt,
begeestre 't Klauwaardspel den strijd voor Vlaanderland.

* * *

Ter gedenkenis der Opvoering van „Breydel en De Coninck" dichtte Albrecht het stuk „*De Coninck verlost*" en droeg het op aan het „Klauwaardsgilde van Roeselare, in 1877. 1).

Was het onmogelijk geworden voor het Sint-Jansgilde vertooning te geven, kost wat kost, moesten de leden eens samenkomen, en Albrecht riep ze bijeen op 17 Oogst te Rumbeke, in de herberg „*De Vijf Wegen*" een half uurtje buiten Roeselare stad. Ziehier wat we kunnen opmaken uit de punten die Albrecht ter bespreking had aangeteekend.

De grondstelling zijner redevoering was: *In 't Verleden ligt het Heden, in het Nu wat worden zal*" en na de bespreking aller punten werd het volgende besloten:

1°. De Sint-Jansgilde blijft bestaan uit studenten van Roeselare en omliggende; het zij uit collegie of hoogeschool.

Om lid te zijn moet men slechts jaarlijks zijnen naam opgeven aan de Keurmanschap en het gildegeld betalen dat alle jare door de keurmans zal bepaald zijn (Voor dit jaar 1878: 0,20 fr.).

Al deze van de leden wie het eenigszins mogelijk is te spelen zijn verzocht hen aan te geven bij de Keurmans, en deze die aldus opgeschreven worden maken de werkende leden uit, de „*Spelende leden*".

2°. Voor dit jaar zullen wij de Klauwaards bij onze oefeningen inlaten; ze zijn flauw in staat — wij ook —: eendracht maakt macht. We zijn altijd samen geweest in vergaderingen en avondfeesten. We zullen doen lijk in verledene avondfeest, met het verschil dat *wij* (het Sint-Jansgilde) ze *geven* nu, en *zij* (de Klaauwaards) *helpen*.

3°. De gilde richt te beginnen van dit jaar eene nieuwe soort van avondfeesten in, waarvan doel en strekking zal zijn aan het volk onze eigene dramatische Letterkunde te doen kennen, de *oude* en *nieuwe*; alsook hetgeen wij behooren te kennen van de grootste dramatische werken uit vreemde landen. Daartoe zullen wij in onze avondfeesten eerst ende vooral de letterkundige en tooneelkundige strekking bezorgen, en onderwerpen derwijze kiezen dat zij ons en het volk

1) Zie dichtbundel van A. R.

allengskens leeren kennen: onze oude (middeneeuwsche) dramatische letterkunde (Breydel en De Coninck's tijd b.v.) Onze letterkunde der Renaissance.
Calderon, Schiller, Göthe, Shakespeare, Lope de Vega.
De hedendaagsche drama's in goeden zin gedicht.
(Nadere schikkingen door de Keurmans te nemen).
Men werpt op: *„Het zal niet gaan"*.
Albrecht antwoordt: *„Het zal wel moeten!"* 1).

Zoo gezeid alzoo gedaan, en voortaan speelde het Sint-Jansgilde met medehulp der Klauwaards. Indien ik mij niet bedrieg, voerde men dit jaar op: „*De Nederlaag der Kerels*" van Albrecht en „*Fiesko*" van Schiller. Het volgende jaar: Brokken uit „*Gudrun*" door Albrecht gedicht en zonder vrouwen geschikt; en „*Charlatanisme*" eene comedie die hij opzettelijk schreef en veel bijval inoogste. Telkens was er eene voordracht bij door hem gehouden.

Hier volgt de voordracht die hij schreef enkele uren vóór het spel begon, en waarmede het feest van 1878, aanvang nam.

Voordracht.

De reiziger die te Berlin toekomt, ziet op de plaatse vóór het Baanhof eene groote prachtige gedenkzuile rijzen. Heel Duitschland staat er op eene zinnebeeldige wijze verbeeld en rondom boven de gebeitelde groepen loopt er een geschrift dat luidt al volgt, slechts eene strofe maar veel in korte woorden:

Närhaft und Wehrhaft
voll Korn und Wein
voll Stahl und Eisen
Sangenreich Gedankenreich
ich will dich preisen
Vaterland mein.

Hetgeen beduidt:

Generig en gewerig
vol koren en vol wijn
vol ijzer en vol staal

1) Uit de papieren van A. R. en onze persoonlijke herinneringen.

Gezangenrijk gedachtenrijk
u wille ik prijzen
vaderland mijn.

Alles waaruit de bloei en de grootheid van een volk bestaat is daarin vervat: stoffelike bloei, geestelike bloei, kracht en macht — en die gedenkzuile zelve getuigt in den zin van haar geschrift, want zij wierd opgericht ter gedenkenisse des zegepraals van Duitschland op Frankrijk, zegepraal die het herboren Keizerlike Duitschland weder op zijnen echten rang stelde, dien Frankrijk eenen tijd had ingenomen zonder er de noodige grondige kracht toe te bezitten. — Het is waarlik een groot volk dat zich dergelike woorden mag toepassen.

En waaruit is die grootheid gesproten?

Uit eene krachtige beweging der Duitsche Jeugd, uit de Burschenschaft. En die beweging der Jeugd, wie of wat deed ze ontstaan, onderhield en verspreidde ze heel Duitschland door van Hoogeschool tot Hoogeschool en van Gymnasium tot Gymnasium?

De ontwaakte en herboren kunst van dat volk dat zich met recht en reden „gesangenreich gedankenreich" heet: de duitsche Muziekmeesters, de duitsche Dichters.

Het fransch heerschte in Duitschland. Het zat er op den throon: gij kent Koning Frederic en den name van den franschen aap dien hij op zijn hof onderhield. Het woekerde in de steden. Het verkankerde Duitschland. Dichters werden geboren. Zij dichtten. Muziekanten zongen, de duitsche Jeugd stond op, wierd fel tegengewrocht — ja, de tribunalen kwamen er soms tusschen — maar iets dat men soms vergeet — niets en wederstaat der stijgende Jeugd, want zij kan altijd zeggen: „Wij zijn de toekomst meester; *wij zijn de toekomst.*

En wij zien nu vóór onze oogen, wat in die tijden der Burschenschaft de toekomst hiet, te weten; het machtige

prachtige Keizerlike Duitschland aan het hoofd van Europa.

Men heeft menigmaal met die Duitsche herboring vergeleken hetgeen men alhier de Vlaamsche Beweging of Vlaamschen Kamp heet. En dat met recht. Trouwens in Duitschland en in het vlaamsche land waren oorzaken en omstandigheden dezelfde:

In het vlaamsche land heerschte ook het franskilionism. Sedert eeuwen zat het er op den throon nevens des lands Bestuur. Het was erop gestegen met de Burgondiers, dus van in de 15e eeuw reeds. Het woekerde in de steden en onder den adel. Het verkankerde het land.

De oorzaken waren dezelfde. De wijze van het wederwerk was ook dezelfde: hier ook waren het geleerden, kunstenaars, dichters die eerst den alarmkreet aanhieven onmiddelik door den wapenkreet beantwoord. Duitschland hadde zijnen Winckelmann gehad, Belgie had zijnen Jan Frans Willems. Duitschland kreeg zijne Bopp, de Schlegels, de Grimms. Belgie kreeg zijnen Jan David, Bormans, Serrure, Blommaert. In Duitschland dichtten Uhland, Körner, Schiller, Göthe. In Belgie dichtten Conscience, Van Beers, Van Duyse, Ledeganck.

Duitschland wierd herboren en als teeken van herboring bloeide het weldra in kunst en kunde.

Het Vlaamsche Land — wierd het herboren?

Leve de waarheid al klinkt zij nog zoo hard.

Neen het Vlaamsche Land en wierd niet herboren.

Nog zetelt het fransch op den throon, nog voert het de hooge wet in alles wat officieel is en den staat aangaat. Nog gebeuren in zake van taal officieele schandalen in kamers en gerechtshof, op het stadhuis en in feesten, ja tot in de handelwijze toe van gendarms en andere gerechtsdienaars. Nog woekert — en dat van langs om meer — het fransch in de steden. Nog verkankert het ons land.

Waarom?

Omdat het volk niet mede gewild en heeft noch mede wilt. Daarom.

Neen, hier in het vlaamsche land en is de Beweging niet gelukt. En wilt gij een bewijs? Het eerste waardoor redeliker wijze het eigenaardige volksleven zijne herscheppers had veropenbaard, ware geweest de bloei van eigene kunde en kunste.

Zoo bewees Duitschland zijne herleving met zich rechtuit aan het hoofd te zetten van alles wat kunde en kunste heet.

Welnu, hoe staat het met onze eigene kunde en kunst'. Vlaamsche kunde en bestaat niet meer. Zij is gestorven over eeuwen reeds, waneer Simon Steven de groote wiskundige het hoofd nederlei. Wel is waar, zij wilt herleven nu in het machtig gedacht en het welsprekend woord van eenen De Beucker, doch zij en kan niet, zoolang de opvoeding het volk, en bijzonderlik de hoogere klassen, tot vlaamsche kunde onbekwaam maakt.

En vlaamsche Kunste? Ja die bestaat in eenen zekeren zin, maar hoe?

Ja De Vriendts schilderen vlaamsch.

Ja Peter Benoit is de vlaamsche Muziekmeester.

Ja Van Beers, Gezelle, De Coninck, Vuylsteke, De Cort, Van Oye enz. dichten of hebben gedicht. Ja, onze Kunst spreekt en voert rede door heel het land.

Maar men kan haar het woord toepassen dat ergens in het evangelie staat: „*Vox clamantis in deserto*". Eene stemme die in der woestine schreeuwt.

Peter Benoit dicht vlaamsche muziek, maar in de groote schouwburgen speelt men „*Norma*" en „*Guillaume Tell*" in de mindere „*La fille de Madame Angot*" en „*Les cloches de Corneville*". In de familiën speelt men — wilt men zoogezegde „*musique sérieuse*" — „*Dieu que ma voix implore* en „*Le Carnaval de Venise*" en

— gelijk meest het geval is — komt die bewondering voor dat *zoogezeid* „musique sérieuse" van al niet diepe beneden den kin, men speelt: „*La prière d'une vierge*", „*la Pluie d'or*", „*la Pluie de perles*", „*Harpe éolienne*", „*Fraise au champagne*", „*Cœur d'artichaud*, en den anderen rimram van J. Klein, (Gobbarts?) en andere diergelike.

Ja onze dichters dichten, maar van deze bijzonderlik mag men zeggen: „*Vox clamantis in deserto*".

Wie leest er onze dichters?

Eenige professors, eenige studenten en eenige burgers, rari nantes ....., zij zwemmen er schaars in den grooten plas, zegde Virgilius.

Ik hoorde nog zeggen over eenige dagen: Wat gedacht van dit al in het vlaamsch te schrijven. De vlaamsche taal en gaat daar lijk niet voor. In het fransch zou dat al veel beter aanstaan." Dat woord vervat het gedacht van verre het meeste deel, wij mogen zeggen van de algemeenheid onzer damen en jongvrouwen, het gedacht van heel de hooge klasse en van deze klasse die hier in Belgie de groote klasse naäapt.

Het gevoel trouwens der eigenaardigheid in kunde en kunst is hier dood, of beter, neen — want zulke dingen sterven niet — het ligt begraven onder eene lage van .... ik en kan het niet beter noemen dan: *fransche bucht*. Het kunstgedacht en kunstgevoel bestaat schandelik schaars in ons land, en waar het bestaat is het verfranscht. Fransch luidt de klokke overal. Men kent slechts fransch, men wilt slechts fransch, de fransche kunste is het *criterium*, de type, de toetsteen: wat er op trekt is goed — en dat aleen. Voor den min of meer geletterden man is het oorbeeld in de Letterkunde — Racine en — gewoonlik naar hooren zeggen — Corneille. — Voor vrouw en jongvrouw is het oorbeeld een fransche roman „un roman honnête"

als het wel gaat, doch het en gaat altijd niet wel, en meer dan eene voedt haar ziel en zin met die „*littérature de boudoir*" waaruit Etoile Belge, Echo du Parlement, Chronique en Gazette hunne feuilleton trekken.

Voor wat de zoogezeide „romans honnêtes" betreft, wilt gij het genre leeren kennen, leest de feuilletons van onze fransche katholieke gazetten, la Patrie, la Belgique, le Courrier de Bruxelles enz. Claire de Chandeneux, Raoul de Navery, Zénaïde Fleuriot, Emmeline Raymond heeten de schrijvers — of beter de schrijveressen. Want alle die gazetten spelen sedert eenigen tijd schromelik in de schijveressen. En de werken? fransch van gedacht — voor zooveel er gedacht in zit — romans die, omdat ze niet zedeloos zijn, strafeloos mogen redeloos en dom zijn. Fransche werken vol van den franschen geest, vol van dat gretend misprijzen dat wij kennen voor al wat niet fransch en is: misprijzen — selon l'usage antique et solennel — op Frankrijks geburen; misprijzen vooral op het manhaftige Duitschland; misprijzen ja op ons, misprijzen op onze groote mannen.

Item voor de boeken die de bibliotheken der gestichten in de handen der jeugd steken en die de prijsdeelingen in de familiën verspreiden — *à la plus grande gloire de Dieu* — gelijk het boven de programmas staat.

Alzoo staat het met de kunste, die ons Volk herboren moest. Reken en tel in uw gedacht wat de herboorte tot hiertoe moet geweest zijn. Gij ziet het, gelijkt de vlaamsche Beweging aan de duitsche voor wat oorzaken en oorsprong betreft, zij verschillen tamelik voor wat betreft den eindeliken uitslag.

Waaraan ligt dat?

Daar hebben voorzeker vele redens toe geholpen, daar helpen voorzeker vele redens nog toe, eeuwenoude redens onder andere.

Voor wat het politiek deel der Beweging betreft, hetgene ze verlamd is het inmengelen van hetgene men gewoonlik in beperkten zin de politieke heet, te weten de kamp voordien door de Geuzen ingebracht.

Voor wat kunde betreft, het bijzonderste middel der gepoogde herboring, een deel der redens en der schuld van het mislukken moet voorzeker aan het volk zelve toegeweten worden, het bijzonderste deel aan de *verfranschte* en *verfranschende opvoeding*.

Maar ook een deel der schuld moet men der Kunste, der Letterkunde zelve ten laste leggen.

Ha het en gebeurt niet dikkens dat eene kunste machtig is een volk heel en gansch gelijk het gaat en staat vaste te grijpen, en te voeren waar zij het hebben moet. Neen dat en gebeurt niet dikkens, want dat hoeft eene groote en zeldzame genade des Heeren, te weten:

de geboorte en het werk van een Genie.

Duitschland heeft Schiller en Göthe gehad en de duitsche kunst is machtig geweest Duitschland te herscheppen.

Het vlaamsche Land heeft zonder twijfel uitstekende mannen gehad, ja geniën misschien van minderen rang — maar, het genie dat een volk heel en gansch begeestert, gelijk de klauw des arends zijne prooi vaste grijpt, medevoert en stijgt, nog steeds moeten wij bidden en zeggen:

dat de hemel ons een genie schenke.

Maar ondertusschen moeten wij werken — wij moeten de take van dat genie bereiden. Dat genie moet zijn publiek gereed vinden hem te verstaan, zijn gedacht, zijne tale te kunnen verdragen, en de Letterkunde gereed in zijne handen het machtige tuig te worden. Dat bereiden is ons werk.

Hoe moet het geschieden?

Wat deed men in Duitschland voor dat Schiller en Göthe dichtten?

Men keek naar de oude Duitsche Letterkunde, men bestudeerde ze, men vond er de ruwe wilde kracht die het kenteeken is der jonge Letterkunde gelijk der Jeugd in des menschen leven; men gaf uit, men strooide rond, en de Letterkunde putte nieuw leven in haren oorsprong en schepte krachten uit de wonderlike scheppingen der oude Noordsche Skalden: uit de Eddas, uit Gudrun, uit het Nevelingenlied.

Men keek ook naar de vreemden. Het genie is van alle landen, en stort overal heilzame krachten waar men het bijroept. Men keek naar het oude Griekenland en men vond er Homeros, Aischylos, Sofoklès, Euripides. Men keek naar het middeneeuwsch Italie en vond er Dante en Tasso. Men keek naar Spanje en vond er Cervantes, Lope de Vega en Calderon. Men keek naar Engeland en vond er Milton en bijzonderlik den Reus der Letterkunde, den koning van het tooneel, Shakespeare. Men vertaalde, bestudeerde, men gaf uit. Men volgde niet na, maar men schiep krachten uit die krachtige spijze. De Letterkunde veredelde. Het volk veredelde, en het genie mocht komen. En Schiller en Göthe kwamen, vonden het volk gereed hun gedacht te vatten, hunne tale te verstaan, en zij dichtten en veropenbaarden het Duitsch genie.

Zoo moeten wij doen.

Wij ook hebben geniën in onze oude Letterkunde. Wij hebben de onbekende meesters die onze oude sagen dichtten. Het Nevelingenlied is noordsch en behoort ons toe zoowel als aan Duitschland. Het prachtig gedicht van Gudrun bijzonderlik, behoort ons toe, volkeren der Noordzeekuste dat wij zijn. De legende van Beatrice behoort ons heel en gansch toe en Reinaert de Vos en Floris ende Blancefloer en de Karelsagen in de Arthurromans, en de abele spelen en

de sinnespelen der siddeneeuwen en der latere tijden. En Vondel behoort ons toe en Bilderdijk, die twee reuzen, doorgaans slechts bij name bekend. Naar onze oude letteren dus, niet om na te volgen, maar achter den noordschen den vlaamschen geest, achter jonge krachten uit die oude en tevens jonge meesterstukken.

Wij moeten ook gaan naar alles wat genie heet in het is gelijk welke Letterkunde. Dan slechts is eene Letterkunde heden volwassen, en rijp tot beschaafde en edeler Letterkunde, waneer zij alles kent wat groots en machtigs verschenen is, te beginnen van als Homeros dichtte; waneer zij dat alles kent, en uit dat alles, niet stoffe, maar krachten geput heeft. Naar Homeros dus, naar Aichylos, Sofokles, Euripides, Virgilius, Dante, Aristo, Tasso, Camoens, Cervantes, Lope de Vega, Calderon, Milton, Schiller, Göthe, bijzonderlik naar den Koninkliken Shakespeare.

Maar hoe, hoe die edelheid van 's meesters werken in het volk en in onze Letterkunde gebracht?

In het vlaamsch vertalen en uitgeven.

Helaas, wij hebben het reeds gezien. Men leest geen vlaamsch en men is doorgaans te zeer verfranscht, en te licht van geest en zin geworden om die harde lezingen te kunnen geren.

Is er dan geen middel?

Ja er is een middel, een krachtig middel: *het tooneel.*

Gij zult misschien reeds gezegd hebben: maar op de programmas staat er: over den huidigen toestand van ons tooneel en het is van geheel andere dingen dat men ons spreken komt. Ja, H.H. in den schijn.

Doch ik wilde u het huidig tooneel verhandelen heel en gansch, gelijk het gaat en staat, en zal u allicht heel en gansch duidelik worden dat al hetgene ik u kome te ontwikkelen noodig was om u de rolle te toonen die ons huidig tooneel noodzakelik vervullen moet.

Wij komen te zien dat het eenigste middel tot het verspreiden van hetgene onze Letterkunde machtig moet maken, haar eigen werk uit te oefenen en tot onze herboring te werken, het tooneel is.

Een machtig middel in der waarheid, maar helaas! het Belgisch tooneel zelve moet herschapen worden om dat werk te kunnen verrichten.

Overal ja bestaat er een bedorven tooneel dat den bedorvenen smaak involgt en de bedorvene zedens, en dat, bij gevolg, zelve bedorven, niets anders en kan dan bederven.

Maar nevens dat tooneel bestaat er in alle landen, hier min, daar meer, een tooneel dat zijne ware zending begrijpt, zijne echte rolle verstaat en zijn publiek beschaaft, veredelt en tot hooger leven en streven opwekt.

In Duitschland bijzonderlik zijn er schouwburgen waar nooit anders dan — niet alleen deftige en treffelike — maar daarbij nog niets dan meesterstukken vertoond worden, en waar een niet treffelik, niet zedig of niet genoeg edel stuk door het publiek zelve gedoemd en verbannen zoude worden.

Daar zijn in Duitschland ja — wij en kunnen het ons zelfs slechts moeilik verbeelden — daar zijn in Duitschland schouwburgen waar een priester van den lande kan verschijnen en verschijnt met zijn priesterlik kleed aan. Daar zijn schouwburgen waar men niets anders speelt dan Shakespeare en de groote duitsche meesters. Iedereen kent, ten minste bij name, het prachtig tooneel van Baireuth waar Wagner de groote dichter en komponist zijn reusachtige trilogiën doet vertoonen.

In Engeland bestaat het Shakespearetooneel.

In Holland bestaan de jaarliksche Vondelfeesten waar telkens een der meesterstukken van onzen grooten dichter opgevoerd wordt.

Ja in Frankrijk zelve, dat meer dan alle andere landen

te hoope tot het bederf van zeden en tooneel heeft bijgebracht, in het bedorven en laaggevallen Frankrijk zelve bestaat er een edeler tooneel dat onlangs verschillige goede stukken voorbracht — een lofweerdige boete en wederwerk: La fille de Roland (Bornier) Rome vaincue (Carodi) Les Erynnies (Lecomte De Lisle) L'hetman, Jean Dacier, enz.

Overal bestaat er zulk een tooneel, overal buiten — in Belgie. Wat hebben wij hier in Belgie?

Ik late het opera daar. Daar regeert in de groote schouwburgen het Italianiofransch, het *zoogezeid* „musique sérieuse": Dieu que ma voix implore, enz.

Ik hale geren dat liedjen aan omdat het wonderwel als type kan dienen van dat verdrietig pedantenmuziek.

In de kleine schouwburgen komt men met de vuile fransche platheden voor den dag: La belle Hélène, La fille De Madame Angot, Giroflé Girofla, La Boulangère a des écus, la Jolie Parfumeuse, le Sourd, les Cloches de Corneville, enz.

Het vlaamsch opera bestaat; maar men speelt het niet. Voor wat het drama en comedie betreft op het fransch tooneel alhier, van zelfs en is en kan er van geene oorspronkelikheid sprake zijn. De walen, de bevoorrechte en bedorvene kinders in Vlaanderen en hebben nog nooit zooveel als eene armzalige comedie uit hunnen eigenen koker op het tooneel gevoerd. Men speelt dus . . . wat men in Frankrijk speelt.

En het Vlaamsch tooneel?

Ha voorzooveel of het bestaat, waaruit moet het zijne vertooningen gaan halen? Bestaat er eene hedendaagsche vlaamsche tooneelletterkunde?

Hier zal ik u misschien verwonderen, H.H., maar ik moete het zeggen, ja, er bestaat eene hedendaagsche tooneelletterkunde, en verbazend is het getal onzer huidige dramatische schrijvers, verbazend het getal hunner gewrochten.

Maar .... Helaas!

Eenige uitgenomen, zij zijn doorgaans zoo flauw of dat ze talrijk zijn.

Eene kluchtige eigenschap van het meerendeel hunner is de volgende: De politiek was in de Vlaamsche Beweging gedrongen. Zij drong in de Vlaamsche Kunst en Letterkunde, doch nergens zoo diepe als in het Vlaamsch Tooneel. En weet gij hoe zij zich daar veropenbaart?

Gij weet wat grimeeren is? het is de middel waardoor men in de schouwburgen den speler een aanzichte geeft naar zijne rolle; de jonge speler wordt een oude man, de reeds bejaarde wordt een „jeune premier", en op het wezen der actrice schildert men een nonnegezichte.

Hewel, een groot deel onzer dramatische schrijvers hebben alle hunne krachten gebruikt om de helden onzer geschiedenis te grimeeren — in geuzen.

Slechts een voorbeeld. Leest den „Zannekin" van Sleekx en gij zult alle stappe verstrooid zijn door het gedacht: speelt dat stuk wel in de 14de eeuwe ofwel speelt het in onze dagen? De Kerels trouwens in dat stuk verbeeld, en zijn noch min noch meer dan mannen die wij — in sommige omstandigheden — op strate in den avond hooren huilen van *het ongediert der Papen*.

Dat is een kenteeken van een deel dier Letterkunde

Het algemeen kenteeken is — *de flauwheid*, het afwezen van hetgeen eigenlik en bijzonderlik het drama uitmaakt.

Wat zoekt men in het meestendeel dier drama's als het toppunt van kunste?

Hetgene men in het fransch „le coup de théâtre" heet.

Te weten die zoogezeide aandoenlike tafereelen, waar al met eens het onmogelike verwezenlijkt wordt, en een „Deus ex machina" verschijnt die alles effen of oneffen maakt, terwijl de andere personagen door

vreugde vervoerd of door wanhope neergeplet in groep staan, terwijl een „feu de bengale" aan het schingen gaat. Dat is de „tableau" — het tafereelen — men zet het in groote letters — het volk bejuicht die onmogelike gesteltenissen en het bengaalsch vuurwerk en men heeft het ideaal sommiger kunst getroffen.

Ha decors, bonte groep, ja vuurwerk het mag er zijn; maar het moet zijne eigene rolle spelen. Het en mag het bijzonderste niet worden.

Het drama het is het openleggen der menschenziele in den kamp en de woelingen van des menschen leven; het is het ontleden van gedacht en gevoel; het is de bots der wezens door de driften tegen elkander gestuwd, het in een woord — het menschelik leven.

En dat vergeten doorgaans onze schrijvers, en daarom is hunne kunst flauw en onmachtig.

Dat is de staat van den doodnoodigen middel ter herboring onzer Letterkunde.

Wat moeten wij daartegen doen?

Wij hebben het reeds gezeid: naar de meesters gaan en de meesters bestudeeren.

Dat het tooneel ons de werken der meesters spele.

Ha om ze heel en gansch te spelen het is onmogelik.

Men spele ze bij brokken en stukken, dat eene brokke een gedacht geve van het heele; dat men die strengheid, die dorheid — zoude men zeggen — van het genie gewoon worde, en leere dat hoog gedacht in zijne wijde vlucht volgen. Wellicht geven ook die brokken en stukken goesting om de heele werken te kennen.

Dat schrijvers en dichters naar de meesters gaan.

Dat zij leeren denken als zij, leeren als zij de ziele vatten, de ziele en hare werkzaamheden ontleden, en levende wezens herscheppen.

Deze avondfeeste is eene poging in dien zin.

Bijzonderlik: Schiller. Leeren wij uit deze poging:

Ontleding van des menschen ziel
boven theatrale pracht zetten.

Ook nu meer dan ooit zeg ik, zooals in 't prologus van verleden jaar, sprekende van de spelers, doch bijzonderlik van de jonge schrijvers:

„En nu faalt hier en daar der jonge lieden kunste
Het doel verwerve uw lof — het inzicht uwe gunste".

* *
*

VLAGGEGILDE.

Wij zegden reeds dat de „*Almanak voor de leerende Jeugd van Vlaanderen*" gesticht werd door Amaat Vyncke en Zeger Malfait, toen Seminaristen te Brugge.

Vooraleer de uitgave aan te vangen wenschten zij de gedachte te kennen van Guido Gezelle; doch deze man, die dichter en vlaming was, maar nevens en buiten de vlaamsche *beweging* altijd geleefd heeft, schreef naar Zeger Malfait: „*Doet het niet de geestelijke Overheid zal u vinden*".

Hugo Verriest ook werd geraadpleegd en, zonder de ontwerpers van hun voornemen te willen doen afzien, antwoordde: „*Wacht nog een jaar of twee.*"

Doch in 1874 konden de wachters het niet meer uithouden en zonden het „prospectus" uit van den *Almanak.*

De inschrijvers kwamen dapper op, de stichters kregen moed, maar moesten zich duiken: niemand mocht weten dat zij het waren die den Almanak uitgaven. Dus was er hetgeen men noemt: „*een strooien man*" noodig, om in geval van onderzoek door 't Bisdom te kunnen bewijzen dat *deze* de eenige stichter en uitgever was.

Daar Zeger Malfait goed kennis was met P. P. Denys hoofdonderwijzer te Komen, vroeg hij hem, na de zaak uiteen gedaan te hebben, of hij naar den drukker Modest Delplace geenen brief zou willen

schrijven hebben waarbij hij verklaarde zich te gelasten met het uitgeven van den Almanak en den opstel, zijnde hij alleen verantwoordelijk en stichter.

Moeder Denys stemde graag toe en Pieter die een vlaming is van één stuk en letterkundige daarbij, aanveerdde en de zaak was geklonken.

Als de Almanak nu afgedrukt was, werd hij aan Mgr. Wemaer gegeven om het „imprimatur" te bekomen. Maar Mgr. die zooals vele, met achterdenken lag nopens de stichters en de schrijvers ervan, trachtte M. Delplace's tong te pellen. Doch Delplace, die geene kat was om zonder handschoenen vast gepakt te worden, lei P. P. Denys zijn brief onder Mgr. neus en 't vaderland was gered.

De bijval ziende van den Almanak, stichtten beide muurbrekers de *Vlaamsche Vlagge* en namen bij zich E. E. H. H. Karel Fonteyne, Adolf Dierick en Leo Van Dorpe. 1)

Doch deze drie waren bevreesd en kwamen weinig of niet bij. Vyncke hield zich meest met de geldkwestie bezig en Zeger Mailfait met den opstel en 't inzamelen of bekomen van medewerkers.

In 't jaarboek van 't Vlaggegilde, vanaf 1876 door Albrecht gehouden, vonden wij een los blaadje waarop *de eerste wet* der stichting, eigenhandig door Zeger Malfait, geschreven staat. Het is dus waarschijnelijk de oorspronkelijke tekst en, zoo niet, is het in alle geval dezelfde inhoud. Wij schrijven letterlijk af.

WETBOEK DER GILDE
„DE WESTVLAAMSCHE GEBROEDERS".

I. Het doelwit der gilde W. V. G. is driedubbel.
A. De Vlamingen getrouw doen blijven aan God, Tale en Vaderland.

1) Wij denken dat de Heer Zeger Malfait van wie wij deze inlichtingen bekomen hebben, zich vergist en men E. H. Gustaf Van De Putte dient te noemen in plaats van E. H. Leo Van Dorpe, die volgens een verslag van A. R. slechts later bijgekomen is.

B. Werken om het Westvl. zijn taalrecht — dat het vóór 't jaar 30 bezat — weder te doen bekomen.
C. De krachten dergene die van goeden wille zijn vereenigen om de vlaamsche beweging op den waren weg te houden.

II. Om dit doelwit te bereiken zullen de leden trachten het vlaamsch meester te worden, de geschiedenisse der vlaamsche taal en letterkunde leeren en bijzonderlijk de oude vlaamsche schrijvers doorgronden. Daardoor zullen ze machtig worden om de taalrechten van het westvlaamsch te doen gelden in spreken en schrijven.

III. De gilde houdt voor Leuze die twee verzen:

Voor God en tale en vaderland,
Vooruit! Gebroeders, hand in hand!

en heur blazoen stelt twee ineengewrochte handen voor. De Patroonesse der Gilde is Sinte Luitgaarde, Beschermheilige der Vl. Taal en Letterkunde.

IV. Het bestier der Gilde bestaat uit eenen Voorzitter, eenen Ondervoorzitter, eenen Schrijver en eenen penningmeester. — Maar twee of meer raadsleden zullen er mogen bijgevoegd worden naar mate het groeiende getal leden.

V. De vergaderingen van 't bestier geschieden op onbepaalde tijden en als er iets beslist wordt waarin de gildebroeders kunnen belang hebben, het zal hun op tijd en stond medegedeeld worden.

VI. Het bestier blijft onveranderlijk, geeft er een der hoofden zijn ontslag of sterft er een, de gildebroeders mogen in de naastvolgende algemeene vergadering 3 namen voorenstellen onder hen gekozen en van deze drie neemt het bestier den dezen die volgens hem best dient.

VII. Alle jare zijn er twee algemeene vergaderingen: de 1e kort na Paschen de 2de in den beginne van September. De gildebroeders die in de vergadering niet kunnen tegenwoordig zijn moeten aan den voorzitter of aan een der raadsleden hunne redens kenbaar maken, zoo niet het bestier zal hem met eene boete straffen.

VIII. Ieder gildebroeder betaalt maandelijks 15 centiemen en daarvooren krijgt hij:

I. bij zijne intrede: een printje die onze Patronesse voorenstelt met een gebedeken al den anderen kant — en 't betaamt dat hij het alle dage leze — alsook nog eenen *Sint Pietersketen* die hij dragen moet.

II. den almanak en andere uitgaven der gilde.

IX. Die wilt Gildebroeder worden moet:
A. Roomsch-Katholiek zijn door het hert en opentlijk.
B. In 't vlaamsche Land geboren zijn of er 20 jaar geleefd hebben.
C. Altijd en overal vlaamsch zijn in handel en wandel, in spreken en schrijven.
D. Zijnen naam opgeven en aanveerd worden.

X. Ieder gildebroeder moet op al zijne geschriften het kruisteeken van boven zetten, zelve op de thuisrichtingen zijner brieven of postkaarten, want:

met 't Kruis in top
zoo varen wij
door 't wereldtij
ten hoogen hemel op!

Achter zijn handteeken moet er eenen enkelen of dubbelen trek staan met eene doorschreve die een kruis of X uitmaakt en tusschen de arms vier stralen of tikkelkens.

XI. Voor ieder afgestorven gildebroeder zal er op de kosten der gildekas eene misse gelezen worden tot lafenisse der ziele van den overledene.

* * *

Den uitleg der laatste bepaling in 't art. X vastgesteld vond ik door Gezelle gedicht en van zijne hand geschreven, onder de papieren van Albrecht:

Wanneer ik mijnen name zet
dan trek ik met de penne
een kruis, een dobbel kruis, en, let
ge wel, ge zult verkennen
dat kruis alhier, aldaar, bezet
met puntekens: dat bewijst die
vijf zoete wonden Christi.

G. G.

Doch die eerste wet onder de eerste Vlaggemannen die denken doet aan de inrichting eener logie van katholieke vlaamsche vrijmetselaars, bleef enkel in zwang zoo lang voornoemde geestelijken gezamenlijk den bestuurraad uitmieken. Weldra kwamen er jongere bij, namelijk Josef Axters (priester), Julius De Vos, Firmin Verhelst en Albrecht Rodenbach; en reeds in

1876 werd er eene vergadering ter hervorming bijeen geroepen.

Male ter hervorming

Zij wierd gehouden binst het groot verlof (1876) ter zaal van het Roeselaarsche gilde van Sint Franciscus-Xaverius. Wierden ter *Male* gevraagd door Zeger Malfait, hoofdman; Julius De Vos, Firmin Verhelst, Albrecht Rodenbach, E. E. H. H. Josef Axters, Amaat Vyncke, Karel Fonteyne, Adolf Dierick, Gustaf Van de Putte.

E. H. Amaat Vyncke, spijtig van belet te zijn, aanveerdde op voorhand al wat de Male beslissen zoude. Waren tegenwoordig Zeger Malfait, hoofdman, E. H. Josef Axters, Julius De Vos, Firmin Verhelst, Albrecht Rodenbach.

Onnoodig hier uit te weiden over rekeningen en schulden — die grooter waren dan men verwachten mocht — en de middels om die te dekken. Dan wierd de *Wet* vernieuwd, en zin en opstel van elk deel door het toestemmen der meerderheid, ten minste, gekeurd en bekrachtigd. Het bespreken van *Schild* en *leus* wierd verzet; wierd als lid voorgesteld en aanveerd: *E. H. Leo Van Dorpe.* Wierd tot penning- en boekenwaarder gekozen E. H. Josef Axters, tot schrijver Albrecht Rodenbach.

* *
*

Dit is de gestemde en voortaan geldende Wet.

Vlaggegilde.

onder bescherming van Sinte Luudgard, beschermheilige des Vlaamschen Kamps.

I. 1. De gilde bestaat uit vlaamsche *geestelijken* en *leeken*.
2. Om der omstandigheden wille, de leeken maken den *eed* uit en zij aleene mogen gekend zijn. Hoe min gekend hoe beter.
3. Heel de gilde wordt naar de *Male* gevraagd, maar de *meerderheid* vergaderd geldt male.

4. Wat de *male* stemt wordt *wet*. De male aanveerdt nieuwe leden, kiest *hoofdman*, *schrijver*, *penning-* en *boekenwaarder*.
5. In bijzondere gevallen worden de *Meesters* geraadpleegd.

II. Het *wit* der gilde is de Vlaamsche Kamp" voor Gode, Tale en Vaderland" onder het studentenvolk van het vlaamsche Land.

III. 1. Haar eigenlijk *middel* is het uitgeven van een *tijdschrift voor het vlaamsch studentenvolk*, genaamd „*De Vlaamsche Vlagge*".
2. De voorwaarden van drukken en uitgeven moeten geschreven en onderteekend zijn.
3. De Vlaamsche Vlagge, in 8°, verschijnt drie maals 's jaars:
(1°. (met Almanak) 64 bladzijden: binst het nieuwjaarverlof.
(2°. 32 bladzijden: met Paschen.
(3°. 32 „ met O. L. V. half Oogst.
4. Het *geld* (1. fr.) moet *op voorhand* betaald worden.
Achter het verschijnen van 1°, kost de inschrijving 0.50 fr.,
Achter het verschijnen van 2°. 0.25 fr.
Achter het verschijnen kost. 1°. 1 fr. 2° en 3°. elk 0.50 fr.
5. De *inhoud* bestaat uit schriften der gildeleden of van anderen. Doch *niets* en mag er in de Vl. Vlagge verschijnen dat niet gekeurd en zij door de *male*.
6. Daartoe worden jaarlijks ten minsten drie *malen* gehouden, eene binst elk verlof.
7. Alles moet *eigenaardig* gedrukt worden zoowel van vorm — ja spelling — als voor gedacht.
8. Schrijvers *onderteekenen* naar beliefte, doch de gilde begeert dat zij zooveel mogelijk onbekend blijven.
9. Alle *opmerkingen* wegens betalen, ontvangen en andere diergelijke moeten naar den uitgever worden gezonden.

IV. Dit is de *orde* der malen: (kiezingen). Verslag en rekening; inhoud en druk der volgende aflevering der Vl. Vlagge; aanveerden van nieuwe leden; wat er te doen staat met de handschriften van het gedrukte; voorstellen, enz.

V. Boekenbewaarder bewaart, bestempeld als „eigendom der Vlaggegilde":
1°. De boeken eigendom der gilde en ten gebruike der Leden.
2°. Alle uitgaven der Gilde.
3°. De archiven: artikels over de Vl. Vlagge, enz., enz.

VI. Bij het overlijden eens gildebroeders doet de gilde voor hem eene misse lezen.

In 't nieuwjaarsverlof 1876 op 30 Dec. werd er eene *Male* gehouden bij E. H. Amaat Vyncke, onderpastoor te Dudzeele, waar tegenwoordig waren: Zeger Malfait hoofdman, A. Rodenbach, schrijver, Julius De Vos, Firmin Verhelst en Am. Vyncke.

Deze laatste heeft er zijne samenspraak verteld met

E. H. A. Stroom, bestuurder van het groot Seminarie over Vl. Vlagge en Vl. Kamp. Spijtig dat we niet in bezit zijn dezer onderhandeling die ongetwijfeld heel belangrijk moet geweest zijn, bijzonderlijk door A. Vyncke verteld. Niet te verwonderen dus dat de Male het *ontslag* goedkeurde der E. E. H. H. Leo Van Dorpe Gustaf Van de Putte en Karel Fonteyne — die vluchtten voor de vlaag. E. H. A. Dierick had reeds de plaat gepoetst.

M. Delplace wordt als drukker van 't gilde behouden; en uit den nieuwen opstel voor het titelblad der Vl. Vlagge, zien we dat de versjes van G. Gezelle:

> Met 't kruis in top
> Zoo varen wij
> Door 't wereldtij
> Ten hoogen Hemel op.

wegvallen. Echter op voorstel van J. De Vos in de volgende vergadering zal er besloten worden ze weer onder het titelkruis der uitgaven te drukken.

Voortaan zullen de leden bij hun inkomen 3 fr betalen, en zullen de boeken, eigendom van 't gilde, waaronder „*Reynaart De Vos*" (9 jaargangen) naar Leuven gezonden worden en ten gebruike der leden zijn.

Zelfde Male aanveerdt als wapens het *blauw schild* als zinnebeeld des Vl. Kamps onder het studenvolk, met leus: „Vooruit!" Den eenen of den anderen keer zou er in de Vlagge uitleg gegeven worden over deze wapens.

* * *

De laatste Male onder deze Vlaggemannen werd gehouden binst het groot verlof, 3 September 1877, bij Julius De Vos, schrijver te Brugge. Waren tegenwoordig Z. Malfait, E. H. Am. Vyncke, J. De Vos, F. Verhelst en A. Rodenbach.

E. H. Axters, op het punt bij de Jesuïten in te treden, ontvangt zijn ontslag en wordt *eerlid* benoemd.

Doch het bijzonderste dat in deze vergadering besproken wierd is het volgende:

Een vroeger voorstel bij brieve gedaan op 3 Oogst 1877, en dan op aandringen van J. De Vos tot eene volgende vergadering verschoven, werd op aanvraag van J. De Vos door A. Rodenbach gedaan, en het voorstel wordt *verworpen*. A. Rodenbach herdoet het met wijziging — *verworpen*. J. De Vos stelt voor:

„*Indien de E. H. Verriest alles wil op zich nemen: — opstel, schuld, boekerij — de gilde te ontbinden; indien de E. H. Verriest weigert, de zaken in eene toekomende vergadering te vereffenen.*" Dit wierd aanveerd met 3 stemmen tegen 2.

* * *

Bij briefkaarte gedagteekend: Kortrijk, 6 Sept. 1877 „aanveerdt" E. H. Hugo Verriest. 1)

* * *

Daar de „Vl. Vlagge" als eerste strijdorgaan der Westvl. studentenbeweging of Blauwvoeterij, het meest heeft bijgebracht om de oorgedachte in die beweging besloten, te verspreiden, hebben wij deze bijzonderheden willen mededeelen ten einde recht te laten weervaren aan wie recht toekomt.

Den brief met voorstel bezitten wij niet en bestaat wellicht niet meer; maar het voorstel zelf, of beter: het „*waarom—daarom*" van het voorstel ligt, ons dunkens, in een der brieven uitgedrukt die Albrecht richtte tot Pol de Mont, en waarin hij tevens zijn plan uiteen zette tot het stichten van den Bond, met als *gevolg* de inrichting van een tijdschrift, als orgaan des Bonds.

1) Papieren van A. R.

In die brieven vooral die wij verder mededeelen, komt Albrecht als een echte generaal vooruit die alvorens den slag aan te gaan, alles overwogen heeft en dan nog op alle punten den verrekijker zet. Zoo zal men ook begrijpen hoe het bedoelde voorstel hier noodzakelijk was tot het welgelukken van een grootsch en machtig plan, te grootsch misschien, eene levende schaakpartij waarin hij alle krachten zou vereenigen om ze dan op één en zelfde doel af te richten en den vijand *schaak* en *mat* te zetten.

Nu trok de Vl. Vlagge met Albrecht naar Leuven mede, en reeds in 't eerste nummer, 3e jaargang, schreef hij „*Ter Inleiding*" onder deknaam *C. Sneyssens*, het volgend artikel, waarin hij doel en plan te kennen gaf.

TER INLEIDING,

een beetje van alles wat, dat toch op het einde van het spel op het eene en hetzelfste uitkomt.

Goede lieden lezers, hier is de Vlaamsche Vlag weder herboren gelijk gij ziet, en gesteld en gezind, gij moogt het gelooven, gelijk een jongeling des morgens als het schoon weder is.

Onder de verschillige profetiën die, vertelt men mij, sommige mannen over ons en ons werk gedaan hebben — daar waren er zeer kluchtige — was deze, dat de Vlag allicht op hare einden zou loopen en binnen kort gedaan hebben met zekere menschen gedurig te kwellen en te verontrusten.

Doen en laten zeggen is dat het beste, is het niet? Toch willen wij iets antwoorden.

Te weten, dat het den vijanden van onzen vlaamschen kamp — dewijl er in Westvlaanderen vijanden van onzen vlaamschen kamp zijn — weinig zou baten, kwame de Vlag te vallen, zoolang *dat* bleef, waaruit de Vlag schoot en groeide, te weten, het vlaamsch-zijn van het vlaamsch studentenvolk. Zoo lang *dat* niet uitgeroeid

is, zou de Vlag nog mogen vallen: leven is vruchtbaar, en iets anders kwame in de plaats dat misschien nog erger ware.

En dat vlaamsch-zijn te keere gaan — anderszins als in het duikertje — daar is geen peizen meer op.

„Een uitsteekberd slaat men af", zei ons eens een aardigaard, „schildering schrabt men af, of, nog beter, men schildert er boven, maar het vlaamsch-zijn van het studentenvolk en is nog berdelwerk noch schildering: het zit er in gelijk een stuk hunner ziele. En haal mij dat daar uit".

In der waarheid, deze wie de studentenkamp tegensteekt zullen er zich moeten in gedragen en van nood eene deugd maken.

Zoo dat de Vlag nog zoude mogen vallen.

Maar vallen zal zij niet.

Uit dat vlaamsch-zijn van het studentenvolk is ons werk geschoten en gegroeid, dat vlaamsch-zijn en ons werk zijn te samen opgekomen, te samen ontwikkeld, en leven hetzelfde leven: Nieuw leven gaat en komt gedurig van het eene naar het andere, en zoolang het eene leeft kan het andere niet sterven.

De studenten weten het .... en de „andere" weten het ook.

En daarom is het van den eenen kant dat al wie den studentenkamp niet herden kan op de Vlag vloekt.

En daarom is het van den anderen kant dat de *vlaamschgezinde* studenten, om dat ongelukkig woord te bezigen, zich van langs om talrijker rondom onze Vlag sluiten: zij zijn bijgekomen, niet alleen van West- en Oost-Vlaanderen, maar van Antwerpen en Brabant. — Aduatica komt achter, en zal van dezen keer niet meer moeten eerzelen. Groet der toegesnelde bende!

Dank voor de moedige knapen van alhier en aldaar die vrienden en maten hebben bijgeroepen, en wijds en zijds gewerfd hebben voor het leger der vlaamsche

jongelingschap. Eenige hebben er spot moeten vooren hooren, anderen hebben erger gevaren. Eere en dank aan hen !

Vele zijn bijgekomen en vele nog zullen bijkomen.

Want — die het niet ziet mag blind heeten — het vlaamsch-zijn zet voort van gesticht tot gesticht, gelijk de wind het vier door eenen mutsaard slaat.

Het vlaamsch-zijn zet voort en het studentenvolk wordt ééns, ééns van gesticht tot gesticht, ééns van bisdom tot bisdom. De geschillen sterven uit van kollegie tot kollegie, of beter de studenten beginnen te verstaan dat zij ongelijk hadden hun zekere veedten uit kleengeestige wedijvering gesproten aan te trekken en worden broeders onder malkaar, van kollegie tot kollegie, broeders in den vlaamschen kampe. En West- en Oost-Vlaanderen hand in hand reiken de andere hand naar Antwerpen en Braband.

O veel blijft nog te doen. Vele moet omverre en vele moet opgebouwd.

Maar eens toch, eens wordt onze droom verwezentlijkt: de bond van het studentenvolk van heel het vlaamsche land ten vlaamsche kampe.

Ja, wij steken het niet weg, dat is onze droom, onze hope, onze wil, het doel van ons streven: eens willen wij de leerende jongelingschap van heel het vlaamsche land vereenigd zien, in éenen geest, eenen wil, éen streven, vereenigd ten vlaamsche kampe.

Bond van het studentenvolk ten vlaamsche kampe.

Een heele wereld ligt in die woorden besloten.

Die wereld willen wij u uiteendoen, leerende jeugd van Vlaanderen, Bond ten vlaamschen kampe, dat gedacht willen wij planten als ware het een boom, het doen groeien en bloeien, dat gij er de machtige takking van ziet en alles wat den boom maakt. Dat gedacht willen wij u op alle wijzen voorhouden, het u langs alle kanten doen beschouwen en onder allen

lichtstraal, met alles wat er aan vast is, met alles wat er uit volgt.

Dat is het werk onzer vlaamsche Vlag. Dat zult gij er in vinden in rijm en onrijm, in leer en verhandeling, in hekel en scherts, bijzonderlijk in lied en dicht: want lied en dicht is het eigen woord der jeugd.

Hier willen wij, om te beginnen, ons grondgedacht eens tot een zeker punt ontleden en ontwikkelen, ten einde den zin te bepalen en de eigene beteekenis die wij aan zekere veel gebruikte en bijgevolg volzinnige woorden hechten, opdat men des te beter al hetgeen wij in het toekomende zullen schrijven op plaats schikke onder het gegeven grond- en oorgedacht.

En vooreerst wat is *de Vlaamsche Kamp?*

Het dinkt mij, ik hoor de vraag in den mond van ievers eenen flanskilion: „Mais que voulez-vous donc vous aut' flamingants? Vous êtes d'étranges gens, *savez-vous*. Vous avez eu la Loi „Coremans", tantôt on vous en votera encore une pour vous contenter: que voulez-vous de plus? Chacun crie de son côté dans votre camp: vous ne vous entendez pas vous-mêmes. Comment voulez-vous que nous vous entendions?"

Zoo zegt de franskilion, met de *Etoile Belge* in zijnen zak en de *Chronique* in zijne hand. En dat is ongelukkiglijk maar al te waar. Honderden stemmen klinken al alle kanten door het vlaamsche land, en allen klinken verschillig: „Bij Breydel en De Coninck, en Marnix van sinte Aldegonde .... de kerels .... onze vrijgezinde vaders.... verkwezeling en centralisatie.... Rome en Parijs! — Van 't ongedierte der papen! — Van 't ongediert der geuzen! — Licht, licht, immer licht!.... Volksbeschaving.... Nationale schouwburg! — Geen rijker kroon als eigen schoon! — Zij zullen hem niet temmen! — Vlaamsche jeugd, wees uwer kloeke vaderen waardig en bevlijtig u in het aanleeren der spelling en Nederduitsche spraakkunstleer! — Werkers,

zonen der gemeentemannen, men bederft en misprijst u!" enz., enz., een charivari zonder einde of grond.

En men schreeuwt en men woelt elkeen al zijnen kant, en te midden het gewoel gaat de stem verloren van hier en daar eenen ouderen kamper die, den staat van zaken ziende, roept dat men achteruit gaat, dat men het eerste en het waarachtig wit uit het oog verliest, dat, indien de zaken alzoo voort gaan, allicht geen vlaamsche kamp meer zal bestaan.

Wat is dat echt wit? Wat wilden deze die den kamp begonnen? Wat wilden de vlaamsche kampers, toen zij, in het eerste, weinig in getal, maar kloek en eensgezind, onder het vaandel stapten dat Willems, en andere na hem, wiens namen ons gezegend zijn, hoog in wind deden wapperen?

Leest Willems, leest David, leest de gedichten der Belgische romantieke schaar van na 1830.

Die mannen zagen den erbarmelijken val van het vlaamsche land, hoe het, gelijk Westvlaanderens dichter dicht, „van zijn eigen zelven ontworden was en in de schande lag gestort". En beurtelings beschouwden zij het verleden en het tegenwoordige, en begonnen, hoe weinig kansen zij ook rondom hen mochten vinden, die hardnekkige worsteling, om hetgeen overbleef te redden, nog meer, hetgeen gevallen was weder op te bouwen, een volk te doen verrijzen, heel en gansch, in al de pracht zijner eigene deugden; het oude vlaamsche volk, eertijds de wereld rond bekend; het oude vlaamsche volk met moeite bekeerd, ja, maar, eens bekeerd, heldaftig zijn geloof en Rome getrouw; het oude vlaamsche volk, met zijne groote deugd, *zijne* deugd, zijne Trouwe, zoodanig *zijne* deugd, dat het aloud heldendicht waarin het zijn wezen herschapen en verheerlijkt heeft, niet anders is, als het prachtig Spel der onbevlekte, heldaftige, alles overheerschende Trouwe; het oude vlaamsche volk, met al zijne andere deugden,

zijne zedens, zijne eigenaardigheid, geheel zijn wezen, zijne taal en zijne kunst.

Dat was het reuzenwerk, dat de vlaamsche kamp ondernam na dat eeuwen reeds over Vlaanderens verbastering waren heengevlogen. Zij zagen dat het toch, alhoewel misvormd en onkennelijk geworden, nog leefde, en, hopende nog, en vol bewondering begonnen zij met Vlaanderens *Eire go brath* te zingen, dichtten dat het onsterfelijk was, en vielen aan het werk, ondanks den spotlach van den eenen kant, en van den anderen kant het helsch verwijt dat hen den volke trachtte hatelijk te maken. Zij kampten dapper hunnen kamp, en daar kwam een tijd dat zij hurrah mochten roepen en de voorspelling eens zegepraals begroeten.

Maar die voorspoed duurde niet lang.

Van den eenen kant hadden vele de kracht niet het groot gedacht des Vlaamschen kamps door te dragen; zoo wierd het hier en daar vernauwd en verleegd, en zoo vinden wij er, onder andere, nu zoovele voor wie de Vlaamsche kamp niet anders is, als de min of meer wettige voorliefde sommiger lieden voor het vlaamsch.

Van den anderen kant, en dat, dat is het groot kwaad, de Logiën, het ergste van alles wat wij Vrankrijks werk en invloed op ons moeten wijten, ziende hoe machtig de Vlaamsche kamp naar zijn doel streefde, welk een krachtig middel het mocht worden in de hand van die er in zou slagen er zich meester van te maken, en bijzonderlijk, hoe dat streven vlak hun werk moest dwarsboomen, namen een stout besluit; en zij de Logiën, fransch van oorsprong, fransch gelijk zij gaan en staan, wierden Vlaamsch, en het ordewoord ging van Logie tot Logie rond: *s'emparer du mouvement flamand.*

En zij lukten: in der waarheid, ja, zij lukten: die er aan twijfelt kijke eens rondom hem.

Wie kent de geschiedenis niet des Willemsfonds en

der *verkochte Zweep*? Men weet wat *het zal wel gaan* is. Onlangs hebben wij de feesten der Pacificatie gezien. Heel de Vlaamsche kunstbeweging is, om zoo te zeggen, in der geuzen handen. De Vlaamsche kamp is een schandelijk middel van Logiepropaganda geworden, en dat is het, die *s'emparer du mouvement flamand*, dat het Vlaamsch kamp verdeelde en in den staat bracht waar wij hier hooger van spreken.

Slechts hier en daar hoort men nog eene stem die spreekt gelijk de eerste kampers, en den Vlaamschen kampe zijnen eigen en waren en eenigst mogelijken zin geeft: den kamp om het gevallen Vlaamsche volk te doen verrijzen, *heel en gansch*, in al de pracht van zijn wezen, zijn geloof, zijnen aard, zijne deugden, zijne Taal, zijne Kunst.

— „O ja, de *mouvement flamand*, dat is zeer schoon en alleszins loffelijk, „zegt er iemand, „ik werke ook aan het verrijzen van het vlaamsche volk: ik heb 5 fr. gegeven in het Davindsfonds. Maar wat komt gij daar met uwe studenten uit? Is dat niet belachelijk? Dat de jongens nog eenige jaren wachten en ondertusschen nog wat met de knikkers spelen."

— Ha! het is belachelijk, en het studentenvolk mag niet mededoen?

Het studentenvolk mag, moet en zal mededoen.

„Slechts dan", zei over tijd een der uitstekendste mannen van het Vlaamsche kamp, „zal de Vlaamsche Beweging lukken, wanneer niet meer enkele en afgezonderde groepen met gevelde speer op het in te nemen bolwerk zullen losgaan, maar eene talrijke, gesloten, wel ingerichte en van allen kante met speren bezette falanx".

Waar is die falanx? Hoe talrijk zijn de Vlaamsche Kampers? Hoeveel rechtzinnige zijn er? Hoeveel willen er hetzelfde? Wij hebben daar zoo even getoond hoe

het met den Vlaamschen Kampe tegenwoordig gelegen is. Maar hoe zal het er komen? Van zelfs? Ei studentenvolk, *Gij zijt de Toekomst!* Laat ze maar zeggen en laat ze maar doen; zingt gelijk uwe broeders van Westvlaanderen 1):

„Hoera! 't Vlaamsch studentenvolk!
Laat ons zingen,
Wij Vlaandrens hope, Vlaandrens kracht.
Wij doen ons beste spijts het dwingen
En 't „wijze volk" dat met ons lacht.
Hoera! 't studentenvolk.

* * *

Wij zijn de toekomst: laat ze dan maar greten,
Of spuigen vier, of kroppen hunnen spijt:
Wij komen achter, willen Kerels heeten,
En hebben dorst naar Kamp en strijd.
Hoera, enz.

* * *

Broeders, vooruit, rondom de Vlaamsche vane,
Gilde bij Gilde en zingend, hand in hand,
Luider dan 't kraaien van den franschen hane:
„Voor Gode en Kerk en 't Vlaamsche Land!"
Hoera, enz.

Ja, gij zijt de Toekomst; eens zijt gij het publiek, het volk, nog meer, eens zijt gij dat deel van het volk dat het overige leidt en medevoert. En daarom, daarom moet gij Vlaamsch zijn.

Uw werk, uwe *plicht* is uwe Toekomst te bereiden.

---

1) Hetgene volgt is een uittreksel uit het „Studentenlied", deel makende van eene heele verzameling Studentenliedjes van Westvlaanderen, onder den titel van „Kerelsliederen" rondgegeven, en die ons gelukkiglijk in de handen is gevallen, te zamen met eenen heelen hoop oorkonden en bewijsstukken, waarmede wij desnoods de *valschheid* zouden kunnen bewijzen van alles wat men op de rekening der studenten van zekere gestichten verteld en rondgestrooid heeft.
(Vlagge.)

En diep in de ziel moet gij Vlaamsch zijn, Vlaamsch door en door: *anderszins wederstaat gij later den stroom niet.* Wij zien het dagelijks.

De wereld werkt als de rotsetende baren.

Maar zijt en blijft gij Vlaamsch, dan zien wij later die falanx die winnen moet.

Ten anderen, van nu af kunt gij reeds werken.

Van nu af werkt gij reeds, Vlaamsche jeugd, een groot deel onder u ten minsten. Ja, gij werkt, en van langs om meer zult gij werken.

Hoe?

De tijd is nog niet gekomen om *alles* te zeggen.

Een beetje te eenegare, maar wij willen er komen.

Binst het schooljaar, leert gij uw Vlaamsch, voor zooveel het u, ingezien menige beklagensweerdige, doch, wij bekennen het, noodzakelijke dingen, mogelijk blijft.

Tot dat u al dien kant volkomen recht wedervare, van alles gebruik te maken, niets te laten verloren gaan!

Wilt dit uit de oog niet verliezen! Wij zijn in den staat niet waar alle volkeren in zijn: elders zou men moeten geweld doen om zijne taal te ontleeren, hier moeten wij geweld doen om iets van onze ontleerde taal in ons te doen wedergroeien.

Men heeft ons onze taal gestolen.

Wie kan er vlaamsch in Vlaanderen.

Waar is de vlaming die, al draagt hij het machtig gedacht in zijn hoofd, al voert hij in den boezem „het zwellende tij des gevoels", in eigene taal het zal wedergeven en mededeelen?

Hoeveel zijn er niet die ja zulks onmogelijk wanen?

En deze die daar de schuld van zijn zeggen: „soit dit entre nous, les flamands sont passablement rustres".

Lafheid!

Neen, wij hebben geene taal, wij, — wij!

Wij kunnen zelfs de vlaamsche klanken en mede-

klinkers niet meer laten hooren : zij vernestelen in onzen franschgewonen mond.

Vergeet dat niet, vlaamsche jeugd, en werkt en studeert en leeft in de gestichten met dat gedacht gedurig voor de oogen.

Dat is reeds veel.

Nog ander werk kunt gij nu reeds verrichten :

Het vlaamsch liedjen is dood. Gij zijt het *zingende* volk : doe het vlaamsch liedjen herleven, gij kunt.

En de Gilden dan, de spelersgilden!

Versterkt de Gilden waar zij bestaan, sticht er nieuwe waar het mogelijk is, en roept zoo dikwijls mogelijk het goede volk van te lande naar uwe vaderlandsche vertooningen.

Over liedjes en gilden, ziet verder. 1)

En eindelijk, dat het vlaamsch gedacht en leven van langs om meer de leerende jeugd vereenige, van gesticht tot gesticht, van bisdom tot bisdom, dat de studenten eens allen te zamen om zoo te zeggen éénen bond uitmaken,

Men berekene waar die bond toe machtig ware.

En dat wij er naartoe gaan, ziet verder eenige bewijzen. 1)

In dien zin te werken, leerende jeugd van Vlaanderen! In dien zin werkt de Vlaamsche Vlag. Het studentenvolk van heel het vlaamsche land roepen wij bij : als wij zeggen *Vlaanderen* bedoelen wij geenszins West- en Oostvlaanderen alleen, maar gansch het Dietsche land; het eigenlijk Vlaanderen, Antwerpen, Braband en het tot nu toe achterblijvend Limburg.

Hoe zeer toch, wildet gij, zoude ons werk niet voortzetten : het verlof verspreidt het studentenvolk langs alle kanten. Men legt u ter school uit hoe men te

1) De artikels waarnaar A. R. hier verzendt, zijn mogelijks ook van hem of, ten minste, werden naar zijne gegevens opgesteld, te oordeelen naar den inhoud vergeleken met zijne nota's.

Rome de *legio* vormde: een zeker getal krijgers kozen elk hunnen maat, de gekozene nog eens elk den zijnen en zoo voorts. Zoo behoordet gij ook te werke te gaan, indien elke student slechts eenen nieuwen kamper bijbracht die op zijne beurt den zijnen zoude medebrengen, welke eene ontzaggelijke *legio* zouden wij allicht rondom onze vlaamsche vaan niet zien!

Doet het!

O ja, daar zullen er sommige hunne arms in de lucht smijten en eens leute hebben . . . of het gebaren.

Het spijt mij in het vlaamsch niet te kunnen zeggen: *rira bien qui rira le dernier.*

Later wijzen wij op ander werk nog.

Dat is iets nu van hetgeen wij u te zeggen hebben, vlaamsch studentenvolk, eenige algemeene gedachten, een blik door die wijde wemelende wereld, *onze wereld.* Die gedachten, of beter, dat gedacht, want alles wat wij komen te zeggen is toch één in den grond, rondom een en hetzelfde oorgedacht draaiend, dat gedacht zult gij in de Vlaamsche Vlag ontwikkeld vinden: daar spruit alles uit en draait alles rond wat wij schrijven, tot die vliegende verzekens toe die wij nu en dan tusschen leer en studie, verhandeling en „vlaamschgezindheid" gedicht werpen, als zijnde die ook — vlaamsche poezij — de uitdrukking van een deel onzer vlaamsche ziel.

C. SNEYSSENS, (A. R.)
„*Lid van „Met Tijd en Vlijt.*"

Dit jaar hield Albrecht zich bijzonderlijk met de „Vl. Vlagge" bezig, en schreef *onder allerhande deknamen;* want steeds was hij er op uit, door dit middel, den vijand te verschalken, zooals hij het zelf getuigde in meer dan eene omstandigheid. Zoo is het moeilijk om met zekerheid de artikels aan te duiden die van hem zijn behalve, deze die in de Vlagge met den

deknaam „*Harold*" onderteekend zijn. Daarom drukken wij er slechts van over wat het vorig artikel volledigt en, wat den Vlaamschen Kamp aanbelangt.

OF ER LEVEN ZIT IN HET STUDENTENVOLK!

Het kiemt en bot en bloeit al alle kanten.
De Heer Joos van Sint Nikolaas geeft zijne liedjes uit.
In Westvlaanderen verschijnen studentenliedjes met muziek er bij.
En verder:

Deze zijn echte studentenliedjes. In die liedjes leeft de vlaamsche studentenwereld; dat deel bijzonderlijk dat in de Vlagge verhandeld wordt, de studentenkamp; de studentenkamp, met zijne blij- en droefheden, hope en wanhope, bewondering en vloek, minne en veete, blik in 't verleden, blik in de toekomst, roep tot de Broeders, roep tot den Bonde; de studentenkamp met zijne overal doorklinkende leuze: „Voor Gode en tale en Vaderland".

Verschillige dier liedjes zijn ten innigsten mogelijk met het begin des studentenkamps verbonden.

Het zijn de liedjes die men zingt in Westvlaanderen bij Gildefeesten en Studentenmaal.

Het zijn die liedjes die men in Westvlaanderen binst de verloven te lande somtijds van eene ure verre hoort, waneer — O nefas! o barbarie tudesque! — eene vrolijke bende studentenvolk al zingen langs de bane opkomt, de vlaamsche velden verheugt, en de boeren op het land zeggen doet: „Dat zijn algelijk kerels, die Studenten!"

De Heer de Mont geeft zijne „*Klimopranksken*s" uit.

De Heer Karel Van de Putte zijne „*Drie naamsveranderingen*".

En „*de Jonge Taalvrienden*" van Mechelen hunnen pralenden „*Dageraad*". Proficiat uit den grond ons herten, wapenbroeders van het Mechelsche.

Uw *Dageraad* is prachtig.

Wat en zal de *Dag* niet zijn?

De *Dag?*

Dat zal de Dag zijn, waneer alle die wenschen die men bij het lezen uwer dichten in uwe zielen voelt, waneer alle die wenschen eens zullen worden verwezenlijkt, waneer de kamp voor Gode en Tale en Vlaanderland, één kamp zal zijn, waneer Vlaanderen, ons zoete lieve Vlaanderen, zal aan het stijgen gaan, en wij allen, het jong volk, gij, gildevolk van Antwerpen en Braband, wij, gildevolk van Westvlaanderen, het gildevolk van Oostvlaanderen, en de schare van Sint Truiden met het gildevolk van Limburg, eens van wille en streven, in eenen *Bond* zullen staan, en te samen, in choor en harmonij, het lied van Vlaanderen zingen, dat het helme van aan het

Kerelsch Noordzeestrand tot aan den frankschen Rijn, en de gebeenten onzer vaderen onder de eeuwenoude zoden trillen doe. Dat zal de *Dag* zijn, enz.

Ook voor de derde maal, herdichtte Albrecht „De Blauwvoet"; nu onder titel „*Het lied der Blauwvoeterie*" en volgens de nota: herdicht *om te akkoord te staan met het huidig slaan* SOMMIGER *piano's*; maar op het handschrift lezen wij: *bisschoppelijke piano's*, wat veel duidelijker zijne gedachte weergeeft als antwoord op de tegenwerking van hoogerhand.

Hoort een lied van vlaamsche zonen,
hoort het westvlaamsch Kerelslied,
die oude vrije noordertonen
uit den mond van 't jeugdig diet.

Herhaal.

Ei! wi siin dier Keerlen sonen,
singen 't in die oude tonen,
roepen naer elkaer: „Hou'see!
Vliegt die Blauwvoet — storm op zee!"

Vlaandren ja was aan 't *Bewegen*,
edoch dat *Bewegen* liep
wijd uiteen al duizend wegen,
en Westvlaanderen sliep — zeer diep.

Al met eens weêrklonken stemmen,
't waaide een Vlagge, 't leefde alhier,
en die poogden ons te temmen....
stortten olie op het vier.

En hier staan wij 't hoofd omhooge,
vuisten siddrend, kokend bloed,
vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
en ons name ons trillen doet.

Wikings naamden eerst onze Oudren,
Kerels, Klauwaards naderhand;
nooit en knelde een jok hun schoudren,
dwingers plette hun kolf in 't zand.

Kerelskamp en Gilde baarde
Nering, Burg, Gemeenebest,
't schoonste en grootste volk der aarde.
wijd geëerd in Oost en West.

Zulker vaadren zijn wij zonen,
sterk van lijve, sterk van ziel,
g'reed, als 't nood deed, eens te tonen
hoe gepast hun knotse viel.

Spijts al die ons temmen wilden,
ei, Studenten, rond de vaan!
In 't gelid, verboden Gilden,
en de Skalden voorenaan!

Hoog in wind de Klauwaardsvane,
't alverwinnend Kruis in top,
en, spijts gaais en franschen Hane,
met een blauwen Blauwvoet op.

Steekt den hoorn en zwaait de vanen!
Allen hier die Vlaandren mint!
Laat pedanten staan vermanen!
Slaat den Bardit in den wind!

Horkt! het lied uit Vlaandrens gouwen
antwoordt op het Kerelslied:
ziet alom de vane ontvouwen,
scharen 't vlaamsch Studentendiet.

't Kerelslied wekt Vlaandrens krachten:
't heir groeit aan, zijn hoop, zijn deugd!
Ziet, zij grijnzen reeds die lachten:
Vlaandrens Toekomst hoort der jeugd!

Volk met averechtsche plichten,
zonder u zal 't ook wel gaan.
Zucht nu wat, doch wilt u zwichten
nog in onzen weg te staan.

Gijnder daar die 't volk woudt paaien
met uw helden — landverraârs,
g'hebt bij God! gedaan met zaaien,
uitgekochte leugenaars!

Gij die ons hebt uitgezogen,
fransch gebroed alhier gemest,
g'hebt genoeg op ons gespogen!
Ziet: ons zweep! — en ginds uw nest!

Blonde Skalden, dicht ons koren,
zingt ze vooren weer in hand,
Vlaandren stijgt, herkwikt, herboren,
uit het oud Kerlingaland!

Dat lied — *den zelfden heeren pedanten opgedragen* — is niet alleenlijk een kortbondig programma der studentenbeweging, bevattend haar doel en oorbeeld, maar tevens verhaalt het de geschiedenis van onzen stam, vanaf de eerste tijden tot op den dag van heden, voortgezet door de Blauwvoeterij.

Of het lied nu echter beter t'akkoord stond met het slaan dier *bisschoppelijke* piano's, de vijanden der Blauwvoeterij zijn nooit rechtzinnig genoeg geweest om zulks te bekennen; maar dat het t'akkoord stond met hert- en zielegeerten der studenten uit alle gouwen, dat getuigt en bewijst Albrecht zelf in 't zelfde nummer der Vl. Vlagge, in een artikel: *Brieven en zenden*:

— „Van alle kanten van het Vlaamsche Land komt het studentenvolk rondom de „*Vlagge*" scharen.

Van alle kanten van het Vlaamsche Land klinkt ons vaderlandsche wederkreet tegen. Wij hebben het reeds gezeid: „*Wij gaan zeere tot den Bond.*"

En tot bewijs laat hij „uittreksels" volgen van eenige der talrijke brieven die bij hem toegekomen zijn. Zelfs aan de Broeders van Sint-Nikolaas antwoordde hij met het volgende gedicht:

ANTWOORDE AAN DE BROEDERS VAN SINTE-NIKOLAAS.

Spijts lafheid, onverschilligheid,
spijts ontrouw en kwaadwilligheid,
spijts vijand en spijts dwingeland,
nog vaster staat de „Vlag" geplant!
Spijts alles wat rondom ons valt
het noodvier laait, de noodkreet schalt
en roept ter vlaamsche kampenrij
de „Jonge Blauwe Kerels" bij.
Zij komen ook, en rond de vaan
groeit steeds het jeugdig leger aan! —
Men spot niet meer, maar — kleene ramp! —
bekent en schikt den wederkamp,
verbiedt, ontraadt en dreigt en paait
en twijfel, angst en tweedracht zaait.
Zij willen 't zoo: het weze strijd!
De wederkamp baart moed en vlijt

en strijdend staan wij rond de vaan,
doen krijgsbazuin en trommel slaan
en zenden 't kamplied door de lucht
u roepend boven 't krijgsgerucht:
Ei, broeders van Oost-Vlaanderen,
eerst slaan wij toch in spaanderen
de laatste knotse en goedendag
eer dat wij geven op den slag!
Doch sterker staat ons heir dan ooit.
Gij,.... zwicht u, wen men vreeze strooit
wen „Isegrim of Leliaard"
ontijdig 's vijands zege maart:
gij kent ons: 't weze in zege of rouw
onz' leuze, 't oude „Houw en Trouw"!
„Hou zee"! gelijk wij houden zee!
en, — vliegt de Blauwvoet! storm op zee!...

Andere Werken van A. R. in de Vl. Vlagge verschenen:

ALBRECHT RODENBACH. 1)

Al de lezers van de Vlagge weten wat in studententaal, een „devoir" is. — Dat is een werk dat de professor, gewoonlijk den namiddag op het einde der lessen, geeft aan zijne leerlingen. 's Avonds moeten zij dat werk maken om het 's anderdags naar de klasse te dragen en te behandigen aan den professor die het leest en beoordeelt.

De Vlagge drukt hier het begin van twee „devoirs", of schoolwerken, eenen avond geschreven, door Albrecht Rodenbach, als hij nog in het collegie t'huis lag.

Het zal iedereen aangenaam zijn te kunnen zien hoe de student schreef, die later in zulken korten tijd, zoo vermaard wierd.

Wij drukken dan.

HET LEVEN UIT DE DOOD.

Het leven uit de dood: eene der groote wetten; wet van stoffelijk en onstoffelijk.

1) De Vl. Vlagge. 7 jaargang. 2 aflevering.

Het zaad valt in de veie gesneden vore, en rollende komt de rolle over 't veld, en rolt de voren toe en begraaft het zaad.

En krachten des hemels en krachten der aarde werken, heimelijk, verborgen en onbegrepen; het zaadje bederft in den vochtigen grond en sterft en ontbindt. Het zaad en bestaat niet meer.

Maar zie, op zekeren morgen, van uit den bedauwden grond priemt er een scheutje en drinkt de verkwikkende lucht en den lavenden dauw, en rijst en rijst en groeit....

En over de velden zweeft de zingende lente, en 't planteken staat daar, hooger en kloeker, en bloeit belovende vruchten en voortzettende zaad: Leven uit de dood.

*
* *

't Is de ure dat de landsman zijn werk staakt, en verzuchtende van genoegen en tevredenheid rondom hem het bebouwde land aanschouwt, terwijl hij met de mauwe zijn eerlijk zweet afvaagt, en horkt naar 't zilveren kloksken wiens geschel de wind hem bringt van uit de verte.

In 't verre westen zweeft de edele zonne te midden haren glanzenden stoet, in 't bloedig gouden gewaad, en verlaat, langzaam wijkend, de wijde velden des hemels.

Want ginter uit het oosten rijst, ontzaggelijk grootsch met armen wijd als de kimme en eenen mantel zoo breed en zoo zwart, de sombere reuze, — de Nacht.

o Zij schiet nog wel hare laatste brandende schichten af, de edele vorstinne, maar moede is haar arm en flauwer en flauwer komen de schichten gevlogen en dweerschen den somberen mantel niet van den reuze die stijgt, langzaam maar onwederstaanbaar, in den wijden zwijgenden hemel.

Zij, zij vliedt en zwemt weg, grootsch en statig in hare nederlage.

Maar nader en nader komt de stijgende reuze op, en de schuchtere roode maagden verdwijnen uit vreeze voor hem, en machteloos en verlaten, bezwijmt die edele vorstinne, verbleekt, en zijgt neder . . . en sterft.

En somber en zwijgend, zonder kreet of geluid, spreidt de zegevierende reus wijd en verre zijnen mantel over hemel en eerde die slaapt ende rust. En hij zelve slaapt, uitgestrekt en onmeetbaar groot te midden de koele duisternisse. . . .

Maar zie, daar striemt een blanke vlag in het oosten, en ontwakend van op de hoogte kraait de wakkere haan den reuze toe: „Gij reuze, wacht uw zelven".

En duizelig beziet de ontwekkende vorst het oosten die opklaart en den blozenden weêrschijn der dagende scharen: daar zijn ze, daar stijgen ze, prachtig in 't goudene kleed met bloedrooden glans, en komen op zonder vreeze nu.

't Is de reuze die vreest nu, hij wijkt en hij wijkt, hoe langer hoe zeerder . . . . Ei, daar schieten de brandende schichten en doorsprietelen den somberen mantel die vlottend verdwijnt.

Hoezee, het veld is gewonnen, het oosten staat in lichten laai, en te midden de vlammen rijdt de zegevierende vorstinne door 't juichende heer. Alles ontwaakt en juicht toe, de vogels zingen, het veld brandt geurigen wierook, de boomen fluisteren: „Welkom". En grootsch en prachtig, en minzaam lachend komt de vorstinne toe, koninginne van den dag, gegroet en bezongen, herlevend en overwinnend.

Leven uit de dood.

HET GEDACHT.

Het Gedacht, dat gedacht is oneindig. Hoe meer men het bepeist en bedenkt hoe wijder de ruimten

worden, en men wordt dien arend te gelijken waarvan de Dichter spreekt, die, door den storm tot boven de wolken gevoerd, waar de lucht schaars wordt, vergeefs de kletterende wieken slaat die geen lucht meer en vangen in die wijde eindelooze ruimten.

o Ten anderen onder alle gedacht ligt het oneindige, en, bepeist wat gij wilt zoodra het peilend gedacht door het bovenste gerocht is, daar vindt het den afgrond die wanhopen doet, en verstaat hoe dat stoute denkers zot wierden.

* * *

Machtig is het menschelijk gedacht, het rusteloos scheppend gedacht.

Hoe kunnen zij de ziele roeren, die reuzen die van tijd tot tijd op de wereld kwamen, en hun reuzengedacht, zoo schrikkelijk wijd, met hunnen machtigen klauw, 't zij op het papier sloegen, 't zij op het doek, 't zij in den gemartelden steen of in het gepijnigde marmer.

o Bij hunne gevrochten zwelt de ziele lijk de zee en wordt onstuimig: want zij schiet uit de vergetelheid, haren gewonen staat, en vermoedt eeuwigheid en oneindigheid, onmeetbare afgronden.

't Is lijk een weerlicht in den nacht, als eene vluchtige klaarte al met eens land en stede en bewolkte lucht in de duisternisse rijzen doet, grootsch en reuzachtig.

MOSES OP DEN NIJL. 1)

't Was in den vroegen morgen. De zonne stond op in bloedrooden gloed, en rees in de zuiver blauwe lucht, en kleurde de toppen der pronknaalden rood, en de

1) Schoolwerk: naderhand in verzen vertolkt „Moses Verlost" in *Eerste Gedichten* overgenomen. (Vl. Vlagge 1878 4 j. 1 afl.)

zware schuins rijzende paleizen van Thebe met hunne platte daken en uitspringenden bovenrand, en de grijnzende beelden die grootsch en statig in lange reien stonden voor den ingang der heilige tempels.

En eene blanke schare daalde den marmeren trap af, verlatende het paleis van den Farao: schoone bruine maagden van Egyptenland met glanzenden zwarten blik, en gouden ringen in de ooren en rond de arms, in 't lichte wit gewaad, nauw in de lenden, maar vlottende alonder, en met blanke huiven aan met gouden band, boven de zwart blinkende lokken waar de morgenwind door speelde.

Vlijtig en zwierig kwamen zij af en klapten en loechen vrolijk, al huiveren van den frisschen wind, en daalden Nijlewaarts af tusschen de hooge ruischende palmen.

Diep en breed daar vloeide de heilige stroom, blauw lijk de onpeilbare lucht, maar vierig rood en glanzend al den kant van het oosten. Boven den sluier van lichten doorschijnenden smoor die rond de groene eilandekens lag, dreef, de vlerken wijd open, de heilige vogel, de blauwe Ibis. En ginder in de verte, boven het platte land waar men slechts hier end daar eenen palmboom zag rijzen, staken lijk drie vier bergtoppen uit, door de zonne verlicht, de graven der koningen, de pyramijden.

En de blanke maagden stonden op den boord van 't blauwe water en keken naar de zilveren visschen die smakten hier end daar, en de benevelde groene eilandekes, en de vliegende Ibis, en de blauwe lucht en de edele zonne die rees, zoo rood en zoo glanzend, beeld van den machtigen Farao.

„Maar zie,'' zei er eene, en wees naar den glanzenden stroom, „daar drijft zoo'n kleen schuitje, en danst op het wiegende water. Wat mag dat zijn?''

En allen kwamen rond haar geschaard, en keken waar zij wees, en herhaalden verwonderd: „wat mag dat zijn?"

En nader en nader kwam 't schuitje gedreven op 't wiegende water, en de maagden vervolgden het, vol kommer of het niet haperen zou aan den boord der groene eilandekens.

Maar deze die 't eerst had gezien, zei: „Toe, wie haalt mij dat schuitje; 'k moet 't hebben. In 't water, gij, Iras, en breng mij dat."

En eene der maagden zei vrolijk en eerbiedig: „zoo 't u belieft, dochter van Farao, dochter der stralende zon."

En 't blanke kleed viel op den groenen oever, en 't water plonsde en rimpelde wijd, en daar zwom met vlottende haren de bruine maagd van Egyptenland, en sloeg op mate het water in baren en dreef naar het vlottende schuitje.

En zie, daar kwam zij weder, en 't schuite danste voor, en 't naasde en 't naasde.... en: „zoo helpe mij Isis!" riep de dochter van Farao, „'t ligt een kindje in!" en zij danste van blijdschap en klakte hare handen, en allen klakten in hunne handen en herhaalden: „In der waarheid, ja 't is een kindje!"

En daar lag het schuitje op den groenen boord van den Nijl, en de hijgende zwemster knielde, en grimlachte vrolijk en eerbiedig, en wierp hare lekende haarlokken achterwaarts, en wees zwijgende naar het slapende kindje in den natten korf. Met eenen blijden kreet sprong de koninklijke maagd naar het kindje dat ontwiek en jammerlijk schreide, maar zij nam het op en wiegde en douwde het, al dansen van vreugde, en kuste het, en sprak het zoete woorden toe, en dat het niet schreien zou.

„Ik wil het voor mij,” zei de dochter van den Farao; „en ik wil het voeden en hem moeder zijn; men zoeke eene voedster; komt!” zei zij, en zingende, en huppelende ging zij voren, en de andere huppelden rond haar, en loechen en speelden met het lieve kindeken dat lag te schreien in het blanke gewaad der vorstinne.

„Maar hoor,” zei er eene zuitjes tegen hare gezellinne, en wees met schrik naar den vliegenden Ibis, „de heilige vogel schreide zoo naar”. — „Zoo helpe ons Isis en Osiris!” zei de andere, en keere het kwade teeken!”

En beiden liepen; en vervoegden de blanke schare die vrolijk en zingend den marmeren trap opklom.

HAROLD.

A PROPOS VAN CICERO. 1)

UITTREK.

Weet gij nog van den tijd, dat men zulke schoone Virgiliaansche verzen knoeide — gramina læta, mirabile dictu, mirabile visu! — dat men latijn sprak, dat men statige latijnsche redevoeringen miek, in den mond gesteld der helden, met bloemen van Rhetorika doorzaaid en doorweven, en waarin men zei na behoorlijke inleiding ofte exordium:

„Bonjour, et je le prouve;”

dat men wonderlijke heldendichten miek, en dythyramben, en bijzonderlijk herderkouts — och Heere! — waarin zij kwamen opgestreken met hunne lintjes en strekjes, en fluitjes en schalmeitjes, die lieve boerkens en boerinnekens van den ouden tijd, met hunne schoone zeemzoete namen — och Heere! — en dat men dat al afgaf, zonder dat er iemand in slape viel: (que les temps sont changés!); die goede oude tijd!

1) Vl. Vlagge. 4 j. 1878. 2 afl.

Och helden der oudheid, haddet gij kunnen zien, hoe men u verbeeldde en spreken en werken deed!

Ik zie ze nog voor mij, met hunne zoogezeide klassieke gedaante en hunnen klassieken gang, en hun klassiek aanzicht.... die helden en die veldoversten en die sprekers en muurbrekers van senators. Och! hoe kluchtig waren zij, te beginnen met de Grieken van den Télémaque tot de Romeinsche keizers van onze Historie.

Maar geen een en was er kluchtiger dan Cicero.

Ik wilde hem eens verbeelden lijk hij dan vóór mij stond, maar teekenen en ware niet genoeg, de gansche „posteure" zou er moeten zijn, en zij zou daarenboven nog moeten leven, om te kunnen spreken en declameeren — of uitgalmen — lijk ik het hem zag doen in mijn gedacht.

O! ik hebbe geluisterd den eersten keer dat ik zulke dingen hoorde zeggen van de oude, en onder andere van Cicero, dat het nogtans, als men alles inging, menschen moesten zijn geweest; en ik heb opgeschreven en geluisterd en nog geluisterd; en boeken wiens naam ik in de lessen hoorde, te rade gegaan; en daar staan de lessen geboekt, tant bien que mal, in slecht fransch, met hier end daar vlaamsch, slecht geschreven, enz.; maar 't bijzonderste zit in den kop, en zit er wel, en zal er blijven, ondanks het woelen van 't rusteloos gedacht, tot ten naasten jare, als wij alles zullen in orde bringen, in de gerustheid van ons stil kwartier. O ja, het staat geboekt, met zooveel andere schoone dingen, geschiedenissen, kunste, muziek, schilderkunst, beeldhouw, van alles in een woord, voor verstand en herte, deugdelijke dingen voor later. 1)

1) Aanteekeningen en studies hier behandeld konden in dit werk niet opgenomen worden maar zullen zoo gauw mogelijk in druk verschijnen.

O ja, Cicero was een mensch, Cæsar was een mensch, en Scipio, en Fabius en al de andere. En 't Forum was dat klassieke apenspel niet, maar de krater van Roma's vierberg, de woelige Male waar de scharen raasden en somtijds de zweerden al met eens van onder de toga vlogen en het bloed stroomde. En Rome en was die plaatse niet, gelegen 'k en wete niet waar, maar toch in de wereld niet, waar eenige marionetten met toga of stola, Nero, Burrhus, Germanicus, Numa, Agrippine, geheeten, juist hetzelfde spel speelden, maar in rijke statige taal en met klassieke gebaren, als Polichinelle en Arlequin en Colombine en Pierrot doen, met poppengoed gekleed en in hunne tale „sui generis". Neen! maar de gordijne is geschoven van voor onze oogen, lijk de voorhang die opgaat in den schouwburg bij 't spelen van 't tooverend orkest, en wij hebben Rome gezien, in zijne schrikkelijke waarheid, ten minsten een deel, een klein deel; met afgrijzen vermoedende wat er daar nog plaatse greep bachten de schermen, en wat er ginter gespeeld wierd in die donkere holen van straten, in den somberen doolhof dier tuguria en tabernæ.

O ja, in der waarheid, 't is een drama, schrikkelijker dan deze die later gespeeld wierden, dan deze die speelden van ons onthoud nog.

't Is een drama, en Shakespeare heeft het herschapen en doen herleven op zijn woelig en levendig tooneel.

Zie.

Daar zijn de mannen vergaard die tegen den dwingeland samenzweren, in de nacht, in de enge Romeinsche kamer, bij 't roode spookachtig licht; o bezie hunne wezens; die lange magere Cassius, met den haat in zijne zwarte oogen; Brutus met zijn groot gedacht en zijne vrije ziele; Casca slecht gezind, en al die andere. Hoort ze spreken en zegt: zijn 't menschen of niet,

en is 't een spel of is 't gemeend? — O! de dolken zullen het zeggen. Zij spreken van Cicero....

HAROLD.

KUNST. 1)

SOORTEN EN ONDERSOORTEN IN DE DICHTKUNST.

Deze onzer lezers die van mijne oudde zijn of daaromtrent — ik behoore tot het *bataillon sacré des âmes de vingt ans* — moeten, onder andere gedenkenissen hunner kinderjaren, deze onthouden hebben van de letterkasse waarmede men ons leerde spellen, ten tijde dat *ae*, *ue* en *y* zaliger bezig waren met bezwijken onder de overmacht van *aa*, *uu* en *ij*. De letterkasse was eene soorte van *triptique;* de zijdeuren waren kaskens met plankskens in met letters op, die juiste pasten in een zeker getal *coulissen* waaruit het middenpanneel bestond. (Ik hebbe er twee fransche woorden moeten inslaan, maar elkendeen weet nu toch wat eene letterkasse is, en dat vertroost mij.) Nu, verbeeldt u vier groote kamers, elke kamer in drie mindere verdeeld, en in elkeene dier verdeelingen een zeker getal letterkassen, verschillig onder elkander en elk met eene bijzondere soorte van letterteekens; heet deze vier kamers: *poésie lyrique*, *poésie épique*, *poésie dramatique* en *poésie didactique;* de verdeelingen elker kamer: *genre simple*, *genre tempéré* en *genre sublime;* en de verschillige letterkassen met verschillige soorten van letterteekens: *ode*, *dithyrambe*, *pæan*, *élégie*, *romance*, *chanson*, *poème épique*, *poème héroïcomique*, *tragédie*, *comédie*, *comédie bourgeoise*, enz. enz. — zie Nyssen en Cie — en gij hebt het schoonste en treffendste beeld mogelijk van hetgene Letterkunde en Letterkunste is

1) (*Vl. Vlagge.* 1878 4 j. 3 afl).

volgens de *Poétiques* en *Essais de Poétique* die Vrankrijk ons jonde, en die hier nu nog als evangelie gelden waneer men ze reeds lang uitgelachen en vergeten heeft in het land van hunnen oorsprong.

— Belet wel, als het u belieft, ik spreke hier tegen *deze Poétiques* en *Essais de Poétique* in *concreto,* geenszins tegen het zeer groot, zeer schoon, zeer eerbiedweerdig, en ook zeer noodzakelijk werk der wijsgeerte op de letterkunde en op de kunst in het algemeene, in æsthetiek, kritiek en pædagogiek. —

Wij moeten er toch bijvoegen om de waarheid te zeggen en niet te liegen, dat men hier end daar reeds verre afgekomen is. Ja, het zal meermaals gebeuren dat aanhangers van het oude stelsel u in samensprake of redetwist menig dingen zullen toestaan; zoo zal men zeggen, b. v., sprekende van het oude stelsel: „Och ja men leert dat wel, maar men moet den jongens toch iets leeren van *préceptes*wege, andere redens nog daargelaten. Ik geloove toch in den grond dat die verdeeling te verre gaat. *Les divisions de la poésie doivent être plus simples*, *et*, *quant à moi*, *je crois qu'on peut*, *sans trop de* romantisme, *diviser la poésie en trois genres — poésie lyrique*, *épique*, *dramatique*, *— sous lesquels viennent se ranger ensuite un certain nombre d'espèces de poésies*, *dont quelques unes appartiennent peut-être rigoureusement soit au style simple*, *soit au style élevé*, *mais dont la plupart peuvent être conçues dans l'un ou dans l'autre style*".

Dat heet toegeven. Doch men geve toe zooveel men wil, wat geeft dat? Het stelsel is valsch in zijn eigen, en, hoe men het ook wijzige, heel dat gebouw, regels en ordeneringen, steunt op slechte gronden.

Voor wat den vorm dier regels en stelsels betreft, hij heeft eene kluchtige eigenschap, te weten deze, dat men er altijd ja of neen kan op zeggen: hij en is niet duidelijk, nooit en zet hij zijnen zin naakt en

vatbaar voor het verstand. Dit ware hem ten anderen dikwijls onmogelijk, om reden der tegenstrijdigheden en onwezenlijkheden die hij te duiken heeft. Van daar menige twijfel in de zoekende geesten en menige verlorene en onnuttige redetwist zonder einde noch uitkomst. Al en hadde men dezen stelsels maar dit te verwijten, het ware van zelfs reeds genoeg om ze te moeten doemen.

Zoo moet men den zin der *préceptes* zeer dikwijls gaan zoeken in de wijze waarop men ze toepast en in het werk stelt. Nu, indien men alzoo dat stelsel van verdeeling der poësis in zijn gebruiken en toepassen nagaat, zal men *gemeenlijk* ondervinden dat zijn innige zin verstaan wordt als volgt: niet dat men door die drie namen drie verschillige uitingen, drie veropenbaringen verstaat van dat vreemd en moeilijk vatbaar dingen dat men poësis heet; maar dat alle dichterlijk gewrocht tot eene van die drie soorten moet behooren, waarvan de eerste de stukken bevat die gevoelens uitdrukken, de tweede, deze die verhalen of beschrijven, de derde, deze waar de dichter andere wezens onder elkander rechtstreeks spreken en handelen doet.

Dat er gedichten van elkeene dezer soorten bestaan en hoeft niet gezegd. Maar dat en belet niet dat die verdeeling en dat stelsel valsch is.

Het is valsch omdat het het samenleven en inloopen dezer zoogezegde dichtsoorten vergeet en geheel en gansch van kante laat: alzoo scheidt het de bepaling der poësis in het ontwikkelend verstand, belet het den innigen band te zien, b. v., van lyrism en dichterlijk verhaal of beschrijving, in andere woorden, van gevoel en schepping in het dichten; en daardoor is het de schuld dat het jong verstand, verre van naar recht en reden in zijn roeken en zoeken geholpen te worden, in de zedelijke onmogelijkheid gesteld wordt een ge-

dacht te vormen van hetgene een groot deel van het onderwerp zijner studien uitmaakt, de poësis.

Men zal misschien zeggen: „Maar hoe wilt gij dat men in de middelste scholen, b. v., waar reeds tamelijk van poësis sprake is, uitkome met zulke *abstracte* — „afgetrokkene!" — begrippen? „O, ik en zal niet loochenen dat het moeilijk is; en de take des professors hebbe ik steeds geëerbiedigd, o. a. als eene der moeilijkste waartoe een mensch zich begeven kan. Maar in allen gevalle en mag men toch nooit die dingen, hoe moeilijk ook, door andere vervangen die eenvoudig zijn op de wijze van den sabelkap waarmede Alxander zoo gemakkelijk den knoop losmiek; stelsels *a priori;* vormen op reeds gebakken koeken gedowen tot grooter schade en schande der koeken; regels, eenvoudig, ja maar valsch, en soms een heel leven lang valschheid barende en ontwikkelende in de verstanden waarin men ze gevestigd heeft.

Voor wat nu het samenleven en ineenloopen betreft van hetgene men de dichtsoorten heet, laat ons vooreerst naar de zoogenaamde *poésie lyrique* gaan. Hare eigenschap is het uitdrukken des gevoels. Welnu, gewoonlijk heeft het gevoelen waaruit het gedicht ontstaat, zijn voorwerp, dat hem gedurig bezig houdt en rond hem speelt, somtijds met andere voorwerpen in betrek, en alzoo soms gansche handelingen en tafereelen barend. Ten anderen, beschouwing is de gewoonlijke natuurlijke bronne van lyrism en begeestering. En alzoo komt het dat de dichter natuurlijker wijze zeer dikwijls te midden het uitdrukken des gevoels, al met eens aan het beschrijven of aan het vertellen gaat. Ja, sommige lyrische gedichten en zijn niets anders dan een driftige beschrijving: b.v. het lied waarmede het derde bedrijf van Schillers *Räuber* begint: Schön wie Engel voll Wallhallas Wonne. Ten anderen, de dichter heeft een tale op zijn eigen, die hare twee bijzonderste eigen-

schappen, de eene aan het toonwezen, en de andere, in eenen zekeren zin, aan het plastiekwezen ontleent: welluidendheid *en beeld. . . . Ut pictura poësis.* Welnu, door die algemeene eigenschap harer tale, bevat de poësis altijd en overal in alle hare uitingen een deel dat eigenlijk dezer poësis behoort die bijzonderlijk uit de verbeelding ontstaat, te weten, de verhalende of beschrijvende, de *scheppende* poësis. Schepping dus in de uitdrukking des gevoels.

Van eenen anderen kant moeten wij ook zeggen: werkzaamheid des gevoels in alle scheppende poësis. Het verstand kan ook beschrijven en verhalen: de *concrete* bepaling is een beschrijving; de concrete beschrijving eener vrije werkzaamheid, een verhaal. Hetgene maakt dat eene beschrijving, een verhaal, dichtwerken zijn, 't is dat zij uit het samenwerken ontstaan van des menschen dichtende krachten: verbeelding *en gevoel.* Zoo werkt het gevoel bij alle dichterlijke beschrijving. Het kleurt ze, beschingt ze gelijk de zonne het landschap, doet ze treffender leven voor onze oogen, helpt den dichter deze diepe blikken door de wezens en de daden werpen, bij dewelke hij soms beter, vollediger, verstaat, door eene soorte van begeesterd raden, dan de redeneerende denker. Zoo trilt, bijv., het lyrism onder de beschrijving waneer Leconte-Delisle dicht, sprekende van zijnen gier op de naakte rotsen gezeten in het dumsteren van den nacht:

Lui, comme un spectre, seul au front du pic altier,
baigné d'une lueur qui saigne sur la neige,
il attend cette mer sinistre qui l'assiége.

Een nog schooner voorbeeld van lyrism in het beschrijven, is het stuk van Musset in eene zijner *Nuits*:

Lorsque le pélican lassé d'un long voyage, enz.

Doch, buiten dit lyrism dat in het fransch *le lyrisme implicite* zoude kunnen heeten, hoe dikwijls en gebeurt

het niet dat het lyrism, naar hetgene wij hierboven zegden, natuurlijker wijze uit de beschouwing geboren, al met eens losbreekt, zoo dat het, in zijnen eigenlijken vorm, verhaal of beschrijving onderbreekt. Dat is zoodanig waar en natuurlijk en gewoon bij de groote meesters, dat de *zoogezegde* klassieken het meermaals nagevolgd, het is te zeggen, naar hunne gewoonte, geparodieerd hebben. Ziet als voorbeeld Boileau's *Passage du Rhin*. Een dichter in wiens verhalen alle stappe het lyrism doorbreekt, is Musset. Dat bewijst o. a., zijn ongelukkig meesterstuk:

Dors-tu content, Voltaire, et ton hideux sourire, enz.
O la fleur de l'Eden, pourquoi l'as tu fanée? enz.

Zoo gaat het ook in Ledegancks *Burgslot van Somerghem*, in zijne *Zinnelooze*, enz. en zoo zal, meene ik, in Lodewijk De Konincks *Meuschdom Verlost*, de *zang der Dood* uit de beschrijving van den Golgotha spruiten. Zoo ook nog in eene menigte musiekstukken met of zonder woorden ontstaat de eigenlijke zang uit een beschrijvend recitatief. Ik wete er één waar beide versmelten.

Het drama onderscheidt van zelfs zijn bijzondere vorm. Doch, dezen vorm daargelaten, hier slaat het ineenloopen der dichtsoorten nog meest van al in de oogen. Trouwens alle stappe vooreerst gaan de personen van het spel aan het beschrijven of aan het vertellen.

Ce que l'œil ne peut voir, qu'un récit nous l'expose, vertaalde Boileau uit Horatius. En sommige dramatische dichters hebben daar zelfs een schromelijk misbruik van gemaakt, o. a., onze Vondel. Elkendeen kent het — overigens zeer ontijdig — verhaal van Théramène, en hoe Cinna op het tooneel komt vertellen hoe hij den blauwvoet gespeeld heeft tegen keizer Augustus. Zoo ook in het komische: b. v. Launce's verhaal van de perten die zijn hond gespeeld heeft, in Shakespeare's *Two gentlemen of Verona*, en het allerkluchtigste ver-

haal der gevaartenissen van don César de Bazan in *Ruy-Blas* enz. — Voor wat het lyrism in het drama betreft, men zal misschien zeggen: de menigvuldige chooren in het klassieke treurspel en de menigvuldige liedjes en liederen in het romantisch drama en maken eigenlijk geen deel van het spel en zijn lyrische stukken op hun eigen. Dat is goed, maar is het dan geen lyrism in den mond der handelende personen, elken keer dat de drift die hen in beweging zet, op elkander stuwt, en de handeling tot drama schept, tot eenen zekeren graad van hevigheid stijgt? Is het geen lyrism waneer Prometheus van op zijne rotse aan het huilen gaat:

Ω δῖος αιθηρ και ταχυπτεροι πνοαι, enz.

en waneer koning Lear te midden den storm schreeuwt terwijl het regent en waait en dondert:

Blow, wind, and crack your cheeks! enz.

Alles loopt dus ineen in de poësis gelijk in de bonte nature, en dat moet men, wilt men volgens de waarheid denken en spreken, in het gedacht hebben en *uitdrukken*, waneer men de poësis verdeelt om ze te bestuderen. Overigens mij dunkt dat die verdeeling in lyrism, beschrijvende of verhalende poësis, en spel, zelfs met dat gedacht van ineenloopen in den geest nog niet heel en gansch juist en is. Trouwens, die drie deelen en zijn niet evenboortig: het deel dramatische poësis komt van eene verdeeling op een ander standpunt gedaan dan dit waarop men staat waneer men in de poësis lyrism en schepping onderscheidt. Schepping en uitdrukking des gevoels, gezamenlijke werkzaamheid van verbeelding en gevoelen, dat is eigenlijk heel de poësis, drama en alles erin begrepen. De historische ontwikkeling der poësis heeft dan, natuurlijker wijze, of soms kunstmatiger wijze, naar volkswezen, volksaard. gewoonten en geplogenheden, beschaafdheid, weelde, enz., verschillige bijzondere

vormen van dichtwerken doen ontstaan, als het lied, de sage, de dithyrambe, het pœan, het homerisch heldendicht, de ballade, enz. steeds gewijzigd volgens de tijden en omstandigheden, en die de Letter*kunde* slechts het recht heeft te bestuderen, geenszins te bepalen noch te beperken, noch in hun eigen noch in hun getal. Onder andere vormen bestaan alzoo de zeer menigvuldige dramatische vormen, b. v. : de groote grieksche trilogie door hare kluchte gevolgd, de klassische tragœdie, zoogezegd naar de deelen der grieksche trilogie gemaakt, het middeleeuwsch *abel*spel, het *sinnespel* der rederijkers, enz., en eindelijk het negentiendeeuwsch drama dat nog alsan aan het ontwikkelen is.

Eenen anderen keer spreken wij over het onderscheiden en beperken van den *style simple*, *style tempéré*, *style sumblime*.

HAROLD.

DE EED OP RUTLI. 1)

NAAR SCHILLER.

Het is een heldere nacht met zoeten manesching en pinkelende sterren.

Daar ligt het Rütli, eene weide te midden de bergen. Al drie kanten klimmen de rotsen met sperrebosschen bekroond wier scherp uitgesneden toppen afteekenen op de zuiver donkerblauwe lucht. De bosschen dalen langs de hellingen af en zoo ziet men hier end daar de weide, waar ondertusschen nog een oude boom staat te midden het machtig schietende gers dat nooit gemaaid en wierd. Donker is de plaatse, want nauwelijks is er hier end daar eene klare plekke manesching tusschen de gebekte schaduw der rotsen en de schaduw van 't bevende loof. Maar al den open kant ziet men het Waldstätten-meer dat daar te blinken ligt, en op de overzijde de donkere bergen van Schwytzenland

1) (Vl. Vlagge, 4e j. 1e afl.) Schoolwerk. Voor het Lettergilde.

met hunne hooge sneeuwtoppen; en de mane die helder en klaar zwemt in den onbewolkten en gesternden hemel, wederspiegelt in 't slapende meer en doet de blanke toppen pralen en glinsteren in den nacht. Van tijd tot tijd komt de nachtwind door de bosschen geruischt.

Maar hoort. Er komen menschen door den bosch, want de bladen ritselen en de takken kraken, en stappen en stemmen naderen. Daar zijn ze; zij zijn met elven, en kijken een wijl rond. „Niemand nog?" zegt deze die vorenstapt, „Unterwald is er eerst." En als zij vergaande van uit de schaduw komen, doet de manesching in hunne gordels bijlen en messen glinsteren. „Hoe laat is het?" vraagt de aanvoerder. „De waker heeft twéé geroepen op de bake van Selisberg, „Heer Melchtal," antwoordde een jongeling, „en het dinkt mij, ik hoore de Mettenklokke van het klooster luiden van uit Schwytzenland." En terwijl allen horken, al dien kant gekeerd, naar het kloksken dat schelt in de verre vernte, wijst er een naar het meer. „Daar zijn ze!" gaat het en geheel de bende loopt naar den boord van het glimmende water, waar op eenigen afstand twee riemen in het water kletsen, en allichte een schuitje naast van uit de schaduw der bergen. Het schuitje strandt. „Land en vrijheid!" klinkt het omhooge op den boord. „Moed en bond!" antwoordt een man van hooge gestalte, en springt op den oever, en drukt krachtig de hand van Melchtal. „Welgekomen, Heer Stauffacher," antwoordt de jongeling, „welgekomen, Schwytz," roept hij naar de tien gewapende mannen die, achter den eersten, het schuitje verlaten, en allen komen op de weide, de handen worden gedrukt, de messen en bijlen glinsteren aan de lederen gordels, en hier end daar hoort men roepen: „Land en Vrijheid! — Moed en Bond!"

„Is Uri hier nog niet?” vraagt Heer Stauffacher. „Neen,” antwoordt Melchtal, „zoo gaat het gemeenlijk, die naast wonen, komen laatst.” — „Zij hebben eenen grooten omweg moeten doen, Heer Arnold,” zegt een jongeling daarop, „om geen achterdenken te geven, en des Landvoogds trawanten op hunne hielen niet te hebben. Maar zie, daar zijn ze, meene ik.” En hij wijst naar eenige lichten die wemelend langs de rotsen dalen. En inderdaad, na eenige stonden, komen van uit de bosschen nieuwe mannen toe, en langs alle kanten hoort men blijden groet, en de wapens glinsteren in de gordels, en de mannen roepen tot malkaar: „Land en vrijheid! — Moed en Bond!”

Een ouderling voert de mannen van Uri; zijn name is Walter Fürst; allen groeten hem vol eerbied, en hij stapt naar Stauffacher en Melchtal, drukt hun de hand en spreekt hun blij en krachtig, terwijl de andere bijkomen, en rond de drie mannen scharen. Dan slaat hij eenen blik in het ronde en spreekt met zware en statige stemme, terwijl de mane zijn edel voorhoofd beschingt en het zilveren haar dat op zijne schouders valt. „Om over eigene belangen raad te houden in ons eigen land”, zegt hij, „moeten wij bijeenkomen lijk roovers en slecht volk in den nacht, op die eenzame plaatse, en dan nog met gevaar van verrast en gestraft te worden; zooverre is het gekomen in onze vrije bergen.” En de twee en dertig mannen staan rond hem en horken met gebogen hoofde, en hunne oogen schieten stralen, en hier end daar sluit een machtige vuist rond de handhave van het mes dat langs de heupe zit, of grijpt de bijle vast die slingert aan den gordel. Eenige stonden heerscht er eene doodsche stilte op die vereende plaatse. En plechtig spreekt opnieuw de ouderling: „Wij zijn hier gekomen,” zegt hij, „eerst en vooral, Broeders, om den ouden bond der Waldstätten te vernieuwen. Die bond is onze

kracht, de dwingers wisten het wel, en daarom hebben zij hem doen breken en vergeten. Nu, hier staan Uri, Schwytz en Unterwalden. In den name dier mannen, zoo verklare ik, Broeders, dat Uri tot den bond gereed is en hem vorenstelt". — En: „Schwytz aanveerdt, — Unterwalden aanveerdt," antwoorden de mannen, en Schwytz en Unterwalden en Uri gaven malkander de hand en zoo stonden zij een wijle zonder spreken, allen diep ontroerd, en de mane verlichte het vereende tooneel en deed in de gordels de bijlen en de messen glinsteren.

„Zoodan," sprak Walter Fürst, en zijne krachtige stemme wederklonk bevende van ontroering in die nachtelijke stilte, „hier houden wij Male, en naar het oud gebruik: Unterwalden was hier eerst, Unterwalden kieze den Landsamman. — „Heer Stauffacher dus, Heer Stauffacher!" riepen eenige stemmen, maar Stauffacher wees naar den ouderling, en: „Broeders," zei hij, „hij, die de oudste is, en de wijste man van Zwitserland!" — „Ja, Heer Fürst weze Landsammen" riepen al de mannen, en twee bloote zweerden wierden over kruise voor hem geplant. En Walter Fürst, bevende en diep ontroerd, bedankte de mannen en hief de hand omhooge: „Hier en is geen evangelieboek om den eed te zweren," zei hij, „maar ik zweer voor God die mij hoort van uit zijn gesternden hemel, als goede Landsamman de Male der Waldståtten te bestieren. „En nu, Broeders," ging hij voort, „laat ons voor God en ons geweten raad slaan of wij langer nog zullen wachten den dwang af te schudden die op ons weegt. Wat peizen er de eedgenoten van?

En van uit het midden der mannen van Unterwalden kwam Arnold van Melchtal in den kring staan. Hij was bewogen, zijne borst hijgde en in het eerste en

vond hij geene woorden; eindelijk: „Broeders," zei hij, het is verre gekomen als het licht der oogen voor de vrijmannen niet meer zeker en is. Mijn vader, gij kent hem allen, kreeg eene boete omdat hij zijn gedacht had durven uiten. Een trawant des Landvoogds kwam onze twee beste ossen uit den ploeg spannen; maar hij verweet daarbij mijnen ouden vader. Ik sloeg blindelinge met mijnen stok en brak den knecht zijnen vinger. Mijn vader, vreezende des Landvoogds wrake deed mij vluchten, en ik kwam op Uri wonen, bij onzen Landsamman. Maar Landenburg wilde wrake...." en zijne stemme wierd doof en hij moest de woorden zijner kele ontvringen. „En weet gij hoe en op wien hij zijnen toorn uitwrocht?.... Op mijnen ouden vader, als ik alleene schuldig was. Hij deed hem met brandende ijzers zijne oogen uitsteken." En de jongeling boog het hoofd en trad weder in den kring, en de mannen sidderden vol afgrijzen en woede.

Een tweede jongeling van Uri kwam voren.

„Broeders," zei hij, „ik ben Karl Baumgarten van Alzellen." En geheel de bende bewoog en ontroerde en allen bekeken den spreker sterlings. „Het is ik, gelijk gij weet," zei hij, „die Wolfenschietz, onzen Landvoogd, sloeg; en sta ik hier nog levend, 't is Wilhelm Tell, van Bürglen, de schoonzoon van onzen Landsamman, die mij door storm en ongeweerte gered heeft, als Landenburgs ruiters mij gingen vangen. Waarom ik hem sloeg weet gij, Broeders. Het was om te redden wat ik dierst op aarde hebbe. Zooverre is het gekomen, Broeders," en hij wierp eenen vonkelenden blik in het ronde, „zooverre is het gekomen dat onze vrouwen moeten in de vreeze leven, en wij, de bijle in de hand, met doodsgevaar, hunne fame en eere hoeden." — „Ja, Baumgarten, gij mochtet

slaan, Wolfenschietz verdiende de dood; „riepen de mannen met somber vier in de oogen.

„En ik," zei een der mannen van Schwytz, „ik ben arm die rijk was. Mij heeft de landvoogd alles ontstolen wat ik had." — „Mijn broeder zit onplichtig in de gevangenisse te Altorf," zei een ander. — „Ik ben metsenaar van ambacht," zei een oude man die nevens den Landsamman stond. „Het is ik die gedwongen ben het nieuw Steen te bouwen, te Altorf. Weet gij, Broeders, hoe het heeten zal? Dat kwam ons vandage Gessler doorsteken. Dwing-Uri zal het heeten! en in der waarheid het zal Uri dwingen. Wij bouwen het graf onzer vrijheid, en deze die men in de kelders daar zal opsluiten en zullen den hane niet meer hooren kraaien." — „Dwing-Uri, Dwing-Uri!" morden de mannen in sombere woede. — .,O ja," zei de Landsamman, en als men zag dat hij spreken wilde, zwegen ze allen en horkten, „de dwingers hebben onze vrijheid vermoord en de vrijheid is ons leven. Wij sterven uit, vele zielen zijn reeds bezweken en de Waldstâtten en peizen op geen vrijheid meer." — „Zij doen, zij doen!" riepen de mannen, „en het bewijs, het is dat wij hier staan." — „O ja," riep Arnold Melchtal, en hij had zijne bijle gevat en zij glinsterde boven zijn hoofd in den manesching. — „O ja!" riep hij, „de Waldstâtten leven nog. Ik voel het in mijne ziele. Allichte beurelt de stier van Uri, allichte seint het noodvier van Alp tot Alp, en de kinders der bergen grijpen hunne bijlen. Ei broeders, Land en Vrijheid! — Moed en Bond!" — „Land en Vrijheid! — Moed en Bond! —" riepen de mannen, en de messen en bijlen zwaaiden glinsterend boven hunne hoofden. — „Den eed, den eed!" riep Werner Stauffacher, „den eed tot den kamp! — „Den eed, den eed!" herhaalden de mannen, „Landsamman, zeg den eed voren."

En Walter Fürst, in het midden der weide, hief de hand op tot den hemel en eene plechtige stilte heerschte op het Rütli, en alle de mannen stonden rond hem, de hand ten hemel, en langzaam sprak hij met zijne krachtige stemme en trillend van aandoening, den eed uit:

„Zoo zweren wij bij Gode en zijne heiligen, — zoo zweren wij bij Gode en zijne heiligen,'' herhaalden de mannen; „malkander met raad en daad bij te staan, — malkander met raad en daad bij te staan, — om Zwitserland van allen dwang te verlossen, en onze vrijheid te herinneren — om Zwitserland van allen dwang te verlossen en onze vrijheid te herinneren. —''

De eed was gezworen, en, over van vreugde en diepe in de ziele getroffen, vielen al de mannen in malkanders arms. „Nu zijn wij weder een volk, eender van ziele en vrij,'' riep Arnold Melchtal, en alle de mannen herhaalden al juichen: „eender van ziele en vrij.''

Sedert eene wijle was de kimme aan het opklaren en al met eens kraaide er een hane in de verte. De mannen zagen den dag op de bergtoppen schingen, en allen keerden naar het Oosten, deden hunne mutsen af en baden in stilte, met gebogen hoofde en handen te gare.

„Nu, broeders, is het tijd dat wij scheiden,'' zei Walter Fürst. „Dat niemand van ons in de handen van de dwingelands trawanten valle.'' — „Zoo gaan wij dan uiteen,'' zei Werner Stauffacher, „maar ja, Broeders, allichte beurelt de stier van Uri, van Alp tot Alp geeft het brandende noodvier het sein tot den kamp, en Zwitserland ontwaakt: en de kinders der

bergen trekken in zingende scharen tegen de burchten op. Dan zal Dwing-Uri branden als zegevier voor het vrije vaderland." — „Heil de kinders der bergen! leve de vrijheid! leve het vrije Zwitserland!" antwoordden de mannen, en daar zij scheidden, begon Arnold Melchtal al met eens te zingen, en hij zong het lied van Zwitserland, den Koeranz, het wilde lied der bergen. En zingend scheidden de mannen uiteen, en al drie kanten stierf langzaam het schallende lied weg, op het meer waar het glijdende schuitje verdween, langs de bergen van Schwytzenland, en al beide zijden over de rotsen, in de richting van Unterwalden en van Uri.

HAROLD.

FESTIVAL. 1)

Mijnen vrienden Alwin Veugelherte en Franz van Bärenheim.

Het was feeste op het dorp en laat in den avond. De nacht lag over de velden.

Het wemelende volk stroomde over de plaatse rondom de verlichte trede waar het muzijk aan het spelen was.

De lichten schitterden en de schaduwen dansten, en de eene gilde de andere opvolgde en de eene walze de andere.

En och het was al uitheemsch en vreemd, en niets dat er sprak in dat wiegelend muzijk, en niets dat er zong aan den Vlaming zijn herte.

Zij speelden och arme! zuidersch muzijk, zij speelden wat lichtzinnig gedacht dichtte, ijdele ziele zong; zij speelden wat het lichtzinnige volk bejuichte op het bedorven tooneel .... ter hoofstad van Licht en Beschaving.

---

1) (Vl. Vlagge. 1877. 3 j. 1afl.)

Dat peisden die jonge studenten daar, gezeten voor de herberg, aleen aan eenen kant; en wanluidend was hun dat springend muzijk, zoo licht en zoo ijdel .... zoo *fransch*.

Maar al met eens het leefde en het ontsloot op den toren, en langzaam door de zwarte klokgaten vielen elf slagen, en zongen en ronkten, traag en zwaar, veel schooner, o ja, als dier gilden muzijk.

„Tijd van komen en tijd van scheiden" zei een der studenten, en opstaande vatten zij de kloek geknobbelde stokken, en horkten nog eenen stond naar het muzijk, en keerden hen om, te wege langs de eenzame bane.

Maar al met een keer, der schoot een gedacht „in het brein," zoo hij zei, van eenen der studenten.

Het muzijk op de trêe speelde dansend en licht:

„Quand on conspire
Non sans terreur
On peut se dire
Conspirateur,...."

De student keerde hem om, en met krachtige stemme zoo zong hij, dat het helmde alover het volk, het lied van den Leeuw, den ontembaren Leeuw, het lied der zonen van Vlaanderen.

En dreunend galmde het lied langs de bane, terwijl dat de bende vertrok met klinkenden stap te midden de donkere velden.

Zij gingen al zingen in den zwijgenden nacht, en waren reeds daar waar de bane draait.

„Hoor," sprak een der studenten, en zij zwegen en horkten, en hoorden in de verte de stemme van het zingende volk.

Hoera, hoera! 't was het lied van den Leeuw! Hunne stemme had in de herten wedergalmd; de Jongelingen daar hadden 't lied opgevat, en van monde

tot monde, van borste tot borste, zette het over te midden van het volk.

En nu zong heel de plaatse, het wedergalmde in den nacht.

En zij, de studenten, zij stonden ontroerd, en, al waren zij moede, herzongen het lied, en antwoordden der stemme des volks.

En het lied van den Leeuw verheugde de velden, de Vlaamsche gezangen helaas! ontwend.

HAROLD.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.